

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
NATIONAL UNIVERSITY "ODESSA LAW ACADEMY"

ODESSA LINGUISTIC JOURNAL

Research journal

Issue 13

ISSN 2312-3192 (print)
ISSN 2663-564X (online)

Odessa
2019

Odessa Linguistic Journal, Issue 13, 2019

Chief Editor: Natalia Petlyuchenko

Dr. Sc. (Philology), Professor, Head of the Department of Foreign Languages № 2, National University "Odessa Law Academy"

Editor: Olga Grydiushko

Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages № 2, National University "Odessa Law Academy"

Editorial board:

Taranets V. H. – Dr. Sc. (Philology), Professor, Professor at the Department of Foreign Languages № 2, National University "Odessa Law Academy"

Kuznetsova T. V. – Dr. of Social Communication, Dean of Journalism Faculty, National University "Odessa Law Academy"

Mamysh M. V. – Dr. Sc. (Philology), Associate Professor, Head of the Department of Applied Linguistics, National University "Odessa Law Academy"

Tomchakovska Yu. O. – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor at the Department of Foreign Languages № 2, National University "Odessa Law Academy"

Mizetska V. Ya. – Dr. Sc. (Philology), Professor, Head of the Department of Foreign Languages for Professional Purposes, International Humanitarian University

Moroshanu L. I. – Cand. Sc. (Philology), Associate Professor, Senior Lecturer at the Department of Translation and Linguistics, International Humanitarian University

Kolehaieva I. M. – Dr. Sc. (Philology), Professor, Head of the Department of Lexicology and Stylistics of the English Language, Odessa I. I. Mechnikov National University

Vorobiova O. P. – Dr. Sc. (Philology), Professor, Head of Professor O. M. Morokhovsky Department of English Philology and Linguistic Philosophy, Kyiv National Linguistic University

Babeliuk O. A. – Dr. Sc. (Philology), Professor, Professor at the Department of Technical Translation, Lviv State University of Life Safety

Valihura O. R. – Dr. Sc. (Philology), Professor, Head of the Department of Oriental Philology, Kyiv National Linguistic University

Selivanova O. O. – Dr. Sc. (Philology), Professor, Head of the Department of Theory and Practice of Translation, Education and Research Institute of Foreign Languages, Cherkasy National University named after Bohdan Khmelnytsky

Svetozarova N. D. – Dr. Sc. (Philology), Professor, Professor at the Department of Phonetics and Methodology of Foreign Languages Teaching, Saint Petersburg State University (Russia)

Kozlova R. M. – Dr. Sc. (Philology), Professor, Professor at the Department of Russian, General, Slavic Linguistics, Francisk Skorina Gomel State University (Belarus)

Christian Sappok – Professor at Lotman Institute, Faculty of Philology, Ruhr University, Bochum (Germany)

DOI: 10.32837/2312-3192/13

Issue 13 is recommended for publishing and distribution through the Internet
by Academic Council of National University "Odessa Law Academy"
(Protocol No 8 dated 22.05.2019)

Research journal "Odessa Linguistic Journal" is registered by the Ministry of Justice of Ukraine
(Certificate of State Registration of the Print Media Series KB № 20331-10131)

"Odessa Linguistic Journal" is included in the list of scientific professional publications of Ukraine which are authorized to publish materials of candidate's and doctoral dissertations in philological sciences according to the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine No 793 dated 04.07.2014 (Appendix No 8).

Information on «Odessa Linguistic Journal» can be accessed via:
www.olj.onua.edu.ua

ISSN 2312-3192 (print)
ISSN 2663-564X (online)

© National University "Odessa Law Academy"

ІНТЕНСИВНІСТЬ СПОЛУЧУВАНІСТІ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИХ ГРУП
ПРИКМЕТНИКІВ З ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИМИ ГРУПАМИ ІМЕННИКІВ
В АНГЛІЙСЬКОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

Оксана Данилович*

Abstract

The article deals with the study of semantic combinability of adjectives with nouns in the English belle-lettres discourse. This aim covers distinguishing and analysis of the factors that influence on combinability. Linguistic, extralinguistic factors, the belle-lettres discourse are considered. The object of the investigation is semantic combinability of adjectives with nouns in the texts of belle-lettres discourse. The subject of the investigation is statistically meaningful ties on the semantic level¹.

In our study the statistical method was used such as χ^2 – which shows presence or absence of a tie. In such a way standard elements of contextual sets of lexical-semantic groups (LSG) of adjectives were found. The coefficient K indicates the force (intensity) of ties. Due to it the ties are divided into strong, mean and weak ones. Statistically meaningful ties of LSG of adjectives with LSG of nouns were analyzed. Strong ties were considered and factors that influence on the force of a tie were studied. Distinguishing of standard ties for every LSG of adjectives gave a possibility to determine peculiarities of the given ties for the belle-lettres discourse.

Predominance of the language factor influence over the belle-lettres discourse factor causes a strong tie though it is not considered characteristic or has a specific feature which is appropriate to the belle-lettres discourse though such signs are distinguished in the belle-lettres discourse as LSG of adjectives "Age, time" with LSG of nouns "Piece of time, day, period, season", "Geographical position" with "Geographical objects, administrative units", "Space value as to the length, distance, duration" with "Piece of time, day, period, season", "Composition, material of object" with "Things, mechanisms". The force of a tie is influenced by both language factors and needs and demands of the the belle-lettres discourse. The following ties were distinguished which are characteristic for the belle-lettres discourse: LSG of adjectives "Colour and brightness" with LSG of nouns "Parts of the body", "Appearance of a man" with "Parts of the body", signs of clothes as to colour and material, "Temperature" with "Natural phenomena". Specificity of combinability of adjectives with nouns on semantic level is caused not only by linguistic and extralinguistic factors but also the influence of the belle-lettres discourse.

KEYWORDS: combinability, adjective, noun, lexical-semantic group, syntagmatic ties, the belle-lettres discourse.

1. Вступ

Вивчення сполучуваності з погляду сполучувальних властивостей, установлення різних зв'язків між компонентами, чинників, що впливають на силу їхнього зв'язку, належать до актуальних завдань сучасної мовознавчої науки. Аналіз здатності слів поєднуватися та виявлення особливостей їхньої сполучуваності дає змогу розв'язати

* Данилович О. Д., кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов для гуманітарних факультетів, Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича, вул. Коцюбинського, 2, Чернівці, Україна, 58012, e-mail: danilovychoksana@mail.ru
ORCID: 0000-0003-4270-2740

низку теоретичних і практичних проблем – розкрити закономірності вживання лексичних одиниць у мовленні, виявити й усебічно вивчити механізми функціонування мови.

Проблема семантичного узгодження слів у словосполученні й реченні привертала увагу лінгвістів упродовж кількох десятиліть, починаючи з робіт Л. В. Щерби, який висунув ідею про "правила складання смислів". Зазначена проблема розглядається в дослідженнях Д. М. Шмельова (предметно-логічна й парадигматична зумовленість вибору слова), Є. Косеріу (лексичні солідарності), В. А. Абрамова (семантична вибірковість слів), В. Г. Гака (закономірності синтагматично зумовленої номінації), Ю. Д. Аפרсяна (правила неаддитивного складання значень), Н. Д. Арутюнової (обмеження сполучуваності слів), В. Н. Телії (зв'язане значення слова) тощо.

Так, сполучуваність в англійській мові досліджували Б. М. Головін (словники сполучуваності), А. В. Кунін (фразеологічна сполучуваність), Є. М. Меднікова (сполучуваність в мові та мовленні), І. А. Зимня (сполучуваність в мовленні), Т. Ю. Князева (сполучуваність лексичних одиниць в різних мовах), В. В. Архелюк (сполучуваність прикметників розміру), О. В. Мусурівська (семантична сполучуваність), Т. А. Романова (сполучуваність прислівників з дієсловами), Т. Хербст (сполучуваність іменників), Д. Аллертон (сполучуваність прислівників, дієслів), Р. Хадсон (відношення залежності між словами), Г. Сомерс (валентність), К. Вельке (валентність), Дж. Родейл (сполучуваність прикметників), А. Паффен (фразеологічна сполучуваність), А. Ройм (словники сполучуваності), А. Хорнбі (словники сполучуваності), Д. Болінджер (сполучуваність прислівників, прикметників) та інші. Велика кількість праць присвячена вивченню синтагматичних та парадигматичних відношень в працях М. Зальгрена, Р. Раппа, Ч. Ванінга, Рін Лу, Ф. Сана, Б. Хьорланда, Г. Лапези, С. Еварта, С. Шульте, К. МкРае, Дж. Ельмана, Т. Феретті, М. Бароні, А. Ленсі, І. Петерс, К. Веллер та інших.

Проте, незважаючи на детальну розробку цієї проблеми, а також тим, що нами було досліджено інтенсивність сполучуваності в публіцистичному та науковому дискурсах, недослідженою залишається ще сполучуваність лексико-семантичних груп (далі – ЛСГ) прикметників з ЛСГ іменниками в художньому дискурсі.

Закріплені у мові синтагматичні зв'язки проявляються та фіксуються як окремі значення слова, кожне з яких характеризується як певними парадигматичними відношеннями, так і особливостями сполучуваності з іншими словами¹. Вивчення синтагматичних зв'язків та чинників, що впливають на сполучуваність, належать до актуальних задач сучасної лінгвістики.

Сполучуваність має психологічне тлумачення стосовно всіх одиниць та рівнів висловлення². Предмет текстового висловлення розкривається через встановлення зв'язку між предметами мікросистемних висловлень, які, в свою чергу, розкриваються в процесі встановлення зв'язку між предметами ситуативних висловлень. Відповідно, сполучуваність розуміється широко як специфічно визначений смисловий зв'язок, який застосовується до всього висловлювання, але диференційно до кожного з його рівнів. Смисловий зв'язок виступає як основа сполучуваності різних рівнів висловлення та елементів на кожному з них³.

¹ Шмелев 1973, 156

² Зимня 1979, 53; Probleme der Bedeutung 1977

³ Зимня 1979, 54

У лінгвістиці розрізняють три види сполучуваності: семантичну (на рівні підкласу слів); синтаксичну (на рівні класу слів) та лексичну (на рівні окремого слова)⁴.

Об'єктом дослідження є семантична сполучуваність прикметників з іменниками у художньому дискурсі, предметом дослідження – статистично значущі зв'язки на семантичному рівні.

Метою нашого дослідження є вивчення інтенсивності сполучуваності ЛСГ прикметників з ЛСГ іменників. Реалізація поставленої мети передбачала встановлення та аналіз чинників, які впливають на сполучуваність.

ЛСГ є сукупностями слів, які об'єднані за принципом наявності в них загальної семантичної ознаки, первісного значення, що виступає як інваріант, а сполучуваність лексем через свої зв'язки виявляються як варіанти. Принципи виділення ЛСГ іменників та їх перелік наведені у статті⁵.

Вірогідність появи слова у тому чи іншому сполученні можна встановити за допомогою дослідження частотності слів у різних вже утворених у мовленні сполученнях. Тому в основі нашого дослідження лежить частота вживання ЛСГ прикметників з ЛСГ іменників на **матеріалі** суцільної вибірки з творів сучасних англійських та американських письменників J. Archer, A. Fine, W. Holden, T. Parsons, J. K. Rowling, M. Blake, J. Grisham, J. Michener, J. Ball, J. A. Rice (1980 – 2005 pp.) загальним обсягом 10100 синтагм.

2. Методологія

Оскільки шкала градації тої чи іншої ознаки може бути вивчена та виміряна тільки за допомогою кількісних критеріїв⁶, тому в нашому дослідженні для аналізу отриманих даних використано статистичні методи: критерій χ^2 , який показує наявність чи відсутність зв'язку між ознаками, що спостерігаються та коефіцієнт К, який вказує на силу (інтенсивність) цього зв'язку⁷.

Для визначення наявності чи відсутності зв'язку між ознаками використовують критерій χ^2 ⁸. Мінімальною величиною χ^2 , при якій зв'язок між ознаками вважається суттєвим, є величина $\chi^2 > 3,84$ при кількості ступенів свободи $df=1$. Випадки, коли $\chi^2 < 3,84$, вважатимемо статистично несуттєвими. Величини χ^2 і коефіцієнта спряженості К обчислювались за формулами, які наведені у праці⁹. Якщо за допомогою критерію χ^2 можна визначити, чи перевищення емпіричних частот над теоретично очікуваними є суттєвим, то К показує на ступінь цього зв'язку.

Обчислення критерію хі-квадрат:

$$\chi^2 = \frac{(ad - bc)^2 N}{(a + c)(b + d)(a + b)(c + d)}, \quad (1)$$

де a, b, c, d – емпіричні величини, а N є загальним числом всіх величин.

Якщо різниця $ab - bc$ виявиться позитивною, тоді дані будуть обчислюватися комп'ютерною програмою далі. Якщо результат виявиться негативним, тоді по-дальша

⁴ Левицький 1989, 37

⁵ Данилович 2004, 99-102

⁶ Левицький 2006, 191

⁷ Левицький 1989, 28

⁸ Левицький 1989, 31

⁹ Левицький 1989, 31-32

обробка інформації буде припинена, оскільки негативні результати свідчать про те, що емпіричні частоти не перевищують теоретично очікуваних.

Критерій χ^2 зростає, коли збільшується різниця між емпіричними (фактично отриманими) та теоретичними (очікуваними) частотами. Щодо тлумачення отриманого результату, то воно залежить від числа ступенів свободи. Число ступенів свободи для багатопільних таблиць при розрахунках χ^2 визначається за формулою:

$$df = (r-1)(c-1), \quad (2)$$

де r – кількість горизонтальних рядків у таблиці;

c – кількість вертикальних стовпців.

Так, для $df=1$ критичне значення $\chi^2 = 3,84$, що відповідає рівню значущості $P = 0,05$.

Це значить, що помилка можлива тільки у 5% випадків. Тобто, це свідчить про високий ступінь достовірності. Отже, отримані дані, які нижче за критичне значення χ^2 , не будемо брати до уваги і будемо вважати такі зв'язки несуттєвими.

Проте формула χ^2 дає можливість визначити тільки наявність чи відсутність зв'язку між величинами, але не міру цього зв'язку. Останню можна встановити за допомогою коефіцієнта спряженості К, формула якого містить результат χ^2 :

Обчислення коефіцієнта спряженості К

$$K = \sqrt{\frac{\chi^2}{N\sqrt{(r-1)(c-1)}}}, \quad (3)$$

де N – загальна кількість спостережень;

r – кількість рядків у таблиці;

c – кількість стовпчиків.

3. Виклад основного матеріалу дослідження

Ми визначили статистично значущі зв'язки, при яких фактичні частоти істотно перевищують теоретично очікувані на основі критерія χ^2 . Вони будуть стандартними елементами контекстуальних наборів ЛСГ прикметників.

ЛСГ "За сферою діяльності" має 8 статистично значущих зв'язків з ЛСГ іменників "Назви організації, компанії, угруповань": *milk companies, television companies*; "Неживі предмети, речі, механізми, послуги": *Biblican ships, merchant vessel*; "Абстракції": *parental values, religious joy, economic miracle*; "Дії, процеси, перетворення, факти, вчинки": *archaeological discoveries, medical assistance, financial pressure*; "Документи, терміни, угоди, програми": *military system, economical programme*; "Робота, праця, продукти діяльності": *financial publication, family portrait*; "Збірні позначення живого": *business intelligence, medical personnel*; "Люди за професією, посадою, родом занять, місцем проживання": *school teacher, industrial executives*.

Сюжет передбачає наявність подій, іноді їх стрімкий розвиток, які проявляються через дії, перетворення, зміни, вчинки тощо, тому не випадково дана ЛСГ утворює статистично значущий зв'язок з ЛСГ іменників "Дії, процеси, перетворення, факти, вчинки". Закономірним є статистично значущий зв'язок з ЛСГ іменників "Люди за професією, посадою, родом занять, місцем проживання" через збіг сем ЛСГ прикметників та ЛСГ іменників, чого ми не можемо сказати щодо інших ЛСГ іменників, напр. "Люди взагалі, за віковою, статевою, родинною ознакою": **school mother* чи "Власні назви, імена, прізвища": **economical Mr. Brown*. Абстрактні іменники утворюють статистично значущі зв'язки з прикметниками, які позначають певні цінності, цілі, радість та інші абстрактні поняття, які притаманні суспільному життю. Не обходиться також і без організацій, компаній, угруповань, угод, програм, які виступають як

невід'ємна частина повсякденного життя, суспільства, що й знаходить своє втілення у художньому дискурсі. Що стосується збірних позначень живого, то вони окреслюють галузь, в якій люди об'єднані за певними ознаками для спільних дій. Тому відмічається узгодженість семантичних компонентів між даною ЛСГ прикметників та ЛСГ іменників "Збірні позначення живого". Закономірними є статистично значущі зв'язки з ЛСГ іменників "Неживі предмети, речі, механізми, послуги" та "Робота, праця, продукти діяльності". У художньому дискурсі в центрі подій – людина і все, що пов'язано з людиною. Увага надається як роботі, суспільній діяльності людини, в якій вона може проявити себе як особистість, розвиватись, вдосконалюватись, результатом чого є як внутрішній розвиток, так і як здійснення її планів, намірів, в які вона вкладає свої вміння, зусилля, енергію.

ЛСГ "Вартість, значення, якість, функція" утворює 7 статистично значущих зв'язків з ЛСГ іменників "Абстракції": *good idea, big love, simple truth*; "Люди за професією, посадою, родом занять, місцем проживання": *great general, powerful lawyer, useless babysitter*; "Економічні поняття": *good profit*; "Відрізки часу, доби, періоду, пори року": *good time, bad day*; "Робота, праця, продукти діяльності": *good work, important story*; "Люди зв'язані певними взаємовідносинами": *good friends, main clients*; "Дії, процеси, перетворення, факти, вчинки": *the fact is the most significant, weak resistance*. Виділення предметів за їхньою вартістю, приписування спеціального значення є характерним для ХД. Знову статистично значущими виявилися зв'язки з ЛСГ іменників "Дії, процеси, перетворення, факти, вчинки", "Економічні поняття". Обов'язково надається значення, приписується оцінка важливості певних дій, нікчемності фактів тощо. Економічні поняття в ХД присутні, оскільки економічна сфера стосується кожного, хто живе в суспільстві. Економічні спади та підйоми, важкість економічної ситуації в країні чи в сім'ї накладає свій відбиток і на стосунки між людьми чи змушує людей йти на зміни в своєму житті. Особлива увага в ХД звертається, проте, на такі абстрактні поняття як кохання, думка, ідея, правда, брехня, надія та інші, які завжди присутні в стосунках людей, певною мірою регулюють відношення, впливають на розвиток подій. Це й зумовлює статистично значущий зв'язок ЛСГ прикметників "Вартість, значення, якість, функція" з ЛСГ іменників „Абстракції». ЛСГ іменників "Люди за професією, посадою, родом занять, місцем проживання" та "Люди, пов'язані певними взаємовідносинами" позначають людей, яким приписується оцінка за їхніми професійними навичками чи за певними відносинами (родинними, дружніми тощо). Така оцінка є важливою у стосунках між людьми, вона визначає роль, значення, серйозність людей і, відповідно, їхній вплив та роль у відносинах. Для іменників ЛСГ "Відрізки часу, доби, періоду, пори року" притаманна також оцінка, оскільки люди оцінюють певний період свого життя, дня, тижня тощо, характеризують стан справ у певний відрізок часу. Це ж стосується оцінювання результатів роботи, праці, які характеризують з точки зору важливості, необхідності. Як бачимо, поєднання розглянутих ЛСГ прикметників з ЛСГ іменників є цілком логічним.

ЛСГ "Форма, об'єм, величина" має 7 статистично значущих зв'язків з ЛСГ іменників "Заклади, будівлі, приміщення": *large house, small church*; "Кількість, об'єм": *large sum, small amount*; "Географічні об'єкти, адміністративні одиниці": *little town, great river*; "Неживі предмети, речі, механізми, послуги": *rectangular mirror, big ring, little boxes*; "Збірні позначення живого": *entire army, little crowd, vast fleet*; "Організації, компанії, угруповання": *small group, huge companies*; "Документи, терміни, угоди, програми": *full height, tremendous magnetism*. Опис об'єкта за формою, величиною не тільки характеризує його за розміром, а також може надавати йому важливості, значенності і примушувати інших рахуватись з ним чи навпаки, як, наприклад, у сполученні з ЛСГ "Організації, компанії, угруповання", "Збірні позначення живого", "Кількість, об'єм". Вказівка на форму чи величину будівель, предметів, географічних об'єктів,

адміністративних одиниць є однією з основних ознак для виділення цих об'єктів серед багатьох інших.

ЛСГ прикметників "Емоційний стан" є досить численною, вона займає п'яте місце за частотою вживання і проявляє максимальні сполучувальні можливості у ХД. Статистично значущі зв'язки зафіксовані з ЛСГ іменників, які позначають людей. Увага концентрується на емоційному стані, почуттях, переживаннях людей, описі внутрішньої боротьби тощо. Такий зв'язок зумовлюється не тільки мовними факторами. Слід зазначити, що статистично значущі зв'язки не зафіксовані з іменниками, які позначають людей за професією, посадою, родом занять та людей, пов'язаних певними взаємовідносинами. Це пов'язано з тим, що ці ЛСГ іменників за частотою вживання мають набагато менші показники, ніж ЛСГ іменників "Люди взагалі, за віковою, статевою, родинною ознакою" чи "Власні назви". Люди за професією здебільшого характеризуються не за емоційним станом, а за їхніми здібностями, навичками, рисами характеру, тобто, чим вони можуть бути цінними для свого роботодавця. Наведемо приклади сполучень прикметників з ЛСГ іменників "Люди взагалі, за віковою, статевою, родинною ознакою": *bemused daughter, children looked horribly disappointed* та ЛСГ іменників "Власні назви, імена, прізвиська": *Madame Doubtfire was puzzled; Gina was mad, Mortensen was confused*. Зрозуміло, що емоції, почуття передаються через опис стану людини, що дає читачу зрозуміти, чим живе людина, її внутрішній світ. Приклади вживання прикметників з ЛСГ іменників "Положення, стан, становище": *nervous pleasure, desperate disappointment*.

Решта ЛСГ прикметників утворюють меншу кількість статистично значущих зв'язків, що зумовлюється як впливом частоти вживання членів ЛСГ, так і незбігом семантичних компонентів.

Розглянемо детальніше сильні зв'язки, оскільки саме вони можуть виступати статистичним параметрами ХД.

1. ЛСГ прикметників "Вік, час" з ЛСГ іменників "Відрізки часу, доби, періоду, пори року" ($K=0,157$). Особливість відношень між цими двома ЛСГ зумовлюється з боку ЛСГ прикметників "Вік, час", так і зі сторони ЛСГ іменників "Відрізки часу, доби, періоду, пори року". На силу зв'язку впливає не тільки лінгвістичний чинник, але й ХД, про що свідчить частота вживання.

2. ЛСГ прикметників "Адміністративні, регіональні, класові розмежування" з ЛСГ іменників "Явища та поняття суспільно-політичного життя" ($K=0,326$). Цей зв'язок у ХД видається нелогічним. Частота вживання (79) ЛСГ прикметників "Адміністративні, регіональні, класові розмежування" займає 19 позицію, що свідчить про нехарактерність ознаки для ХД. Сила зв'язку зумовлюється впливом лінгвістичного чинника, а саме відповідністю сем прикметників та іменників.

3. ЛСГ прикметників "За географічним положенням" з ЛСГ іменників "Географічні об'єкти, адміністративні одиниці" ($K=0,206$). Цей зв'язок виявляється суперечливим: спостерігається повне накладання семантичних компонентів як зі сторони ЛСГ прикметників, так ЛСГ іменників, проте частота вживання даного зв'язку досить низька (37). Це означає, що ХД обмежує сполучувальні властивості, що й впливає на частоту вживання. Переважання впливу мовного фактору зумовлює сильний зв'язок, хоча він і не вважається характерним чи має специфічну рису, яка притаманна ХД.

4. ЛСГ прикметників "Просторова оцінка щодо протяжності, відстані, тривалості" з ЛСГ іменників "Відрізки часу, доби, періоду, пори року" ($K=0,234$). Зв'язок зумовлюється узгодженістю семантичних компонентів: відрізки часу вимагають характеристики за ознакою тривалості. Саме поняття тривалості є відносною величиною, на яку впливає

суб'єктивність оцінки. Так, для однієї людини певний період часу є довгим, тривалим, а для іншої – коротким, але той самий період буде незначним і не вартим уваги порівняно з космічним часом.

5. ЛСГ прикметників *"Колір та яскравість"* з ЛСГ іменників *"Частини тіла"* ($K=0,176$). Детальний опис частин тіла з особливим акцентом на рисах обличчя, очах, характерний для ХД, адже вони несуть додаткову, а іноді й основну інформацію про персонажі. Через них передається емоційний стан, відношення, реакція людини. Приписування ознаки кольору та яскравості створює образ людини, вносить риси неповторності, особливості, виділяє героя серед інших і сприяє більш яскравому відтворенню образу і утриманню його в уяві читача. Крім цього, колір надає ще й додаткову інформацію: наприклад, для очей – ніжності, стриманості, сили, бездонності, а також веде до порівняння з об'єктами зовнішньої дійсності: небом, квітами тощо. Отже, на силу зв'язку впливають як лінгвістичні чинники, так і потреби, вимоги ХД.

6. ЛСГ прикметників *"Колір та яскравість"* з ЛСГ іменників *"Одяг"* ($K=0,245$). Цей зв'язок також характерний для ХД, оскільки перша ознака, яку має одяг чи за якою він описується, є колір. Використання різних кольорів створює різнобарв'я, уникає одноманітності, сірості, банальності. Розмаїття кольорів підтверджує думку, що кожна людина неповторна, унікальна. Не можуть пересічні люди носити одяг тільки одного кольору. Проте використання одного кольору в одязі може сигналізувати про приналежність до певного навчального закладу, окремих частин армії, країни тощо. Можна також підкреслити, що вплив на вибір в одязі зумовлюється також і місцевістю проживання людей. Очевидно, в країнах чи в окремих районах, де немає гарних краєвидів, переважає пустеля, бідна рослинність – в одязі спостерігається яскравість фарб, різноманіття візерунків та переплетіння різних кольорів як винагорода за убогість природи. Вибір кольорів в одязі показує також і емоційний стан людини, її характер, намагання виділитись чи, навпаки, заховатись у натовпі. Тобто ознака кольору в одязі не просто завершує образ, але підкреслює специфічність рис характеру, настрою.

7. ЛСГ прикметників *"За складом, матеріалом об'єкта"* з ЛСГ іменників *"Одяг"* ($K=0,152$). Утворення сильного зв'язку зумовлюється ХД, одна з функцій якого – представити яскравість образу. Змальовування образу рідко обходиться без опису одягу. Тому, крім узгодженості семантичних компонентів, відмічаємо великий вплив ХД на силу зв'язку, про що свідчить особливість відношень як зі сторони ЛСГ прикметників, так і ЛСГ іменників. Спостерігається однакове явище, а саме – друга позиція за частотою вживання як ЛСГ прикметників, так і ЛСГ іменників. Одяг є важливою характеристикою персонажа. Якщо першою ознакою одягу є колір, то другою – матеріал, який не тільки повідомляє нам, з чого зроблена тканина. Різні види матеріалу показують смак людини, слідування моді, вишуканість, приналежність до різних верств населення. Ця інформація приписує додаткові ознаки образу людини.

8. ЛСГ прикметників *"Зовнішність людини"* з ЛСГ іменників *"Частини тіла"* ($K=0,255$). Змальовування зовнішності людини логічно пов'язати з описом частин тіла, який створює неповторність, неординарність чи, навпаки, звичайність, простоту. Така інформація не тільки допомагає нам точно уявити героїв твору, але й показує ставлення автора до даного образу, тому що через його погляди, смаки, світобачення постає сам герой. Відповідно читач сприймає його через призму уявлення автора. Образ викликає симпатію або антипатію у читача, інтерес, співчуття і разом з тим бажання читача прослідкувати подальші події, розкрити образ.

9. ЛСГ прикметників *"Температура"* з ЛСГ іменників *"Природні явища"* ($K=0,175$). Надання природним явищам ознаки за температурною, віднесеністю є важливою у ХД, оскільки

опис природних явищ створює атмосферу подій, описує погодні умови. Вони показують труднощі, перепони, з якими доводиться рахуватись героям, щоб їх подолати чи уникнути їхнього впливу. І, навпаки, гарна погода впливає на емоційний стан героїв, почуття. Нерідко емоційний стан персонажів збігається з погодою, чи автором проводиться паралель, порівняння. Відомо, що людина своїми думками, станом впливає на природу, може викликати певні зміни.

10. ЛСГ прикметників *"За складом, матеріалом об'єкта"* з ЛСГ іменників *"Неживі предмети, речі, механізми"* ($K=0,255$). Характеристика неживих предметів за їх складом, матеріалом не є першочерговою, проте входить до складу основних. Спостерігається обмеження сполучуваності, що зумовлюється семантикою ЛСГ прикметників, тобто відмічається вплив мовних чинників на силу зв'язку.

4. Обговорення

Аналіз міри зв'язку кожної ЛСГ прикметників виявив вибіркові властивості ЛСГ. Найбільші показники мають ЛСГ прикметників *"Колір та яскравість"*. Вищі за середні показники К мають ЛСГ прикметників *"За складом, матеріалом об'єкта"*, *"Національна приналежність"*, *"Вік, час"*, *"За сферою діяльності"*, *"Вартість, значення, якість, функція"*, *"Порівняння з ознаками інших предметів"*. Середні показники зафіксовано в ЛСГ прикметників *"Просторова оцінка щодо протяжності, відстані, тривалості"*, *"Емоційний стан та почуття"*, *"Поведінка та дії по відношенню до об'єкта"*, *"Природний та фізичний стан"*, *"Риси характеру, звички та інші властивості людини"*, *"Зовнішність людини"*. Найнижчі показники міри зв'язку зафіксовано для ЛСГ прикметників *"Релігія, раса"*, *"Швидкість"*, *"Оцінка розумових здібностей"*. Отже, можна зазначити, що більшість ЛСГ прикметників у ХД мають середні та вищі за середні показники міри зв'язку.

5. Висновки

В дослідженні було встановлено, що сила зв'язку зумовлюється впливом лінгвістичного чинника у ХД для ЛСГ прикметників *"Вік, час"* з ЛСГ іменників *"Відрізки часу, доби, періоду, пори року"*, ЛСГ прикметників *"За географічним положенням"* з ЛСГ іменників *"Географічні об'єкти, адміністративні одиниці"*, ЛСГ прикметників *"Просторова оцінка щодо протяжності, відстані, тривалості"* з ЛСГ іменників *"Відрізки часу, доби, періоду, пори року"*, ЛСГ прикметників *"Просторова оцінка щодо протяжності, відстані, тривалості"* з ЛСГ іменників *"Відрізки часу, доби, періоду, пори року"*, ЛСГ прикметників *"За складом, матеріалом об'єкта"* з ЛСГ іменників *"Неживі предмети, речі, механізми"*. Переважання впливу мовного фактору зумовлює сильний зв'язок, хоча він і не вважається характерним чи має специфічну рису, яка притаманна даному ХД, хоча саме ці ознаки виділяються. Отже, на силу зв'язку впливають як лінгвістичні чинники, так і потреби, вимоги ХД.

Було виділено зв'язки, які характерні для ХД: ЛСГ прикметників *"Колір та яскравість"* з ЛСГ іменників *"Частини тіла"*. Детальний опис частин тіла з особливим акцентом на рисах обличчя, очах, несе додаткову, а іноді й основну інформацію про персонажі. Через них передається емоційний стан, відношення, реакція людини. А також ЛСГ прикметників *"Зовнішність людини"* з ЛСГ іменників *"Частини тіла"*. Змальовування зовнішності людини логічно пов'язати з описом частин тіла, який створює неповторність, неординарність чи, навпаки, звичайність, простоту. Також велика увага приділяється опису кольору одягу для змалювання емоційного стану людини, її характеру чи завершує образ, але підкреслює специфічність рис характеру, настрою. Окрім ознаки кольору, одяг описується за матеріалом. Одяг є важливою характеристикою персонажа. Якщо першою ознакою одягу є колір, то другою

– матеріал, який не тільки повідомляє нам, з чого зроблена тканина. Різні види матеріалу показують смак людини, слідування моді, вишуканість, приналежність до різних верств населення. ЛСГ прикметників "Температура" з ЛСГ іменників "Природні явища". Надання природним явищам ознаки за температурною, віднесеністю є важливою у ХС, оскільки опис природних явищ створює атмосферу подій, погода впливає на емоційний стан героїв, почуття.

Виділення стандартних зв'язків для кожної ЛСГ прикметників дало можливість встановити особливості даних зв'язків для ХД. Специфічність сполучуваності прикметників з іменниками на семантичному рівні визначається не тільки мовними та позамовними чинниками, але також і впливом ХД. Особливість впливу останнього буде вивчена нами при порівнянні стандартних зв'язків семантичної сполучуваності у публіцистичному, науковому та художньому дискурсах, що стане предметом нашого подальшого дослідження.

BIBLIOGRAPHY

Данилович О. Д. Кількісні параметри сполучуваності прикметників з іменників в англійській пресі / О. Д. Данилович // Науковий вісник Чернівецького університету: зб. наук. праць. – Чернівці : Рута, 2004. – Вип. 206-207 : Германська філологія. – С. 98–112.

Данилович О. Д. Статистичні характеристики сполучуваності лексико-семантичних груп прикметників з іменниками в англійській та американській пресі / О. Д. Данилович // Вісник Житомирського державного університету. – Вип. 27. – Житомир, 2006 – С. 170–174.

Данилович О. Д. Інтенсивність сполучуваності лексико-семантичних груп прикметників з лексико-семантичними групами іменників у публіцистичному стилі англійської мови / О. Д. Данилович // Нова філологія: зб. наук. пр. – Запоріжжя: ЗНУ, 2007. – № 26: Функціонування та лінгвопрагматичне вивчення мовних одиниць. Актуальні питання лінгвістики тексту та дискурсології. – С. 36–43.

Зимняя И. А. Сочетаемость в речевом высказывании / И. А. Зимняя // Проблемы сочетаемости слов : сборник научных трудов МГПИИЯ им. М. Горького. – Москва, 1979. – Вып. 145. – С. 53–54.

Левицкий В. В. Статистическое изучение лексической семантики / В. В. Левицкий. – Киев : УМК ВО, 1989. – 155 с.

Левицкий В. В. Семасиология / В. В. Левицкий. – Винница : Нова книга. – 2006. – 512 с.

Шмелев Д. Н. Проблемы семантического анализа лексики / Д. Н. Шмелев – Москва : Наука, 1973. – 280 с.

Probleme der Bedeutung und Kombinierbarkeit im Deutschen // Ein Sammelband für den Fremdsprachenunterricht. – Leipzig : Enzyklopädie, 1977. – 242 S.

Baroni M. How we BLESSed distributional semantic evaluation / M. Baroni, A. Lenci // Proceedings of the GEMS 2011 Workshop on Geometrical Models of Natural Language Semantics. – 2011. – P. 1–10.

Chiu W. Paradigmatic relations and syntagmatic relations: How are they related? / W. Chiu, K. Lu // Proceedings of the Association for Information Science and Technology. – 2015. – Vol. 52. – Iss 1. – P. 1–4.

Ferretti T. R. Integrating verbs, situation schemas, and thematic role concepts / T. R. Ferretti, K. McRae, A. Hatherell // Journal of Memory and Language. – 2001. – Vol. 44. – Iss 4. – P. 516–547.

Hare M. Activating event knowledge / M. Hare, M. Jones, S. Kelly, K. McRae // Cognition. – 2009. – Vol. 111. – Iss 2. – P. 151–167.

Hjorland B. Are relations in thesauri "context-free, definitional, and true in all possible worlds? / B. Hjorland // Journal of the Association for Information Science and Technology. – 2015. – Vol. 66. – Iss. 7. – P. 1367–1373.

Lapesa G. Contrasting syntagmatic and paradigmatic relations: insights from distributional semantic models / G. Lapesa, St. Evert, S. Schulte im Walde // Proceedings of the Third Joint Conference on Lexical and Computational Semantics (*SEM 2014) (Dublin, Ireland, August 23-24 2014). – P. 160–170.

Peters I. Paradigmatic and syntagmatic relations in knowledge organization systems / I. Peters, K. Weller // Information Wissenschaft und Praxis. – 2008. – Vol. 59. – Iss. 2. – P. 100–107.

Rapp R. The computation of word associations: Comparing syntagmatic and paradigmatic approaches / R. Rapp // Proceedings of the 19th International Conference on Computational Linguistics (Taipei, Taiwan — August 24 – September 01, 2002). – 2002. – Vol. 1. – P. 1–7.

Sahlgren M. The word-space model: Using distributional analysis to represent syntagmatic and paradigmatic relations between words in highdimensional vector spaces : PhD Dissertation / M. Sahlgren ; Department of Linguistics, Stockholm University. – 2006. – 156 p.

Sun F. Learning Word Representations by Jointly Modeling Syntagmatic and Paradigmatic Relations / F. Sun, J. Guo, Y. Lan, J. Xu, X. Cheng // Proceedings of the 53rd Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics and the 7th International Joint Conference on Natural Language Processing (Beijing, China, July 26-31, 2015). – P. 136–145.

SOURCE MATERIAL

Archer J. Sons of Fortune / J. Archer. – London : Macmillan, 2002. – 597 p.

Ball J. Miss one thousand spring blossoms / J. Ball. – New York : First Avon Printing, 1980. – 272 p.

Blake M. Airman Mortensen / M. Blake. – New York : Ballantine Books, 1991. – 244 p.

Fine A. Madama Doubtfire / A. Fine. – London : Penguin Books, 1989. – 176 p.

Grisham J. The testament / J. Grisham. – New York : Deil Publishing, 1999. – 533 p.

Holden W. The wives of bath / W. Holden. – London : Headline Book Publishing, 2005. – 468 p.

Michener J. A. The covenant / J.A. Michener. – New York : First Fawcett Crest Printing, 1982. – 1238 p.

Parsons T. Man and boy / T. Parsons. – London : Harper-Collins Publishers, 1999. – 345 p.

Rice A. The mummy or Ramses the damned / A. Rice. – New York : First Trade Edition, 1989. – 395 p.

Rowling J. K. Harry Potter and the deathly hallows / J. K. Rowling. – London : Bloomsbury, 2007. – 607 p.

REFERENCES

'Probleme der Bedeutung und Kombinierbarkeit im Deutschen' (1977) in *Ein Sammelband für den Fremdsprachenunterricht*. Leipzig: Enzyklopädie, p. 242.

Baroni, M. and Lenci, A. (2011) 'How we BLESSed distributional semantic evaluation', in *Proceedings of the GEMS 2011 Workshop on Geometrical Models of Natural Language Semantics*, pp. 1–10.

Chiu, W. and Lu, K. (2015) 'Paradigmatic relations and syntagmatic relations: How are they related?', *Proceedings of the Association for Information Science and Technology*, 52(1), pp. 1–4.

Danylovysh, O. D. (2004) 'Kil'kisini parametry spoluchuvanosti prykmetnykyv z imennykyv v anhlyys'kyy presy' [Кількісні параметри сполучуваності прикметників з іменників в англійській пресі], *Naukovyy visnyk Chernivets'koho universytetu: zb. nauk. prats'*, (206–207), pp. 98–112.

Danylovysh, O. D. (2006) 'Statystychni kharakterystyky spoluchuvanosti leksyko-semantychnykh hrup prykmetnykyv z imennykamyy anhlyys'kyy ta amerykans'kyy presy' ['Статистичні характеристики сполучуваності лексико-семантичних груп прикметників з іменниками в англійській та американській пресі'], *Visnyk Zhytomyr's'koho derzhavnoho universytetu*, (27), pp. 170–174.

Danylovysh, O. D. (2007) 'Intensyvnysh' spoluchuvanosti leksyko-semantychnykh hrup prykmetnykyv z leksyko-semantychnyy hrupamy imennykyv u publitsystychnomy styli anhlyys'koyi movy' ['Інтенсивність сполучуваності лексико-семантичних груп прикметників з лексико-семантичними групами іменників у публіцистичному стилі англійської мови'], *Nova filohiya*, (26: *Funktsionuvane ta lnhvoprahmatychnye vyvchennya movnykh odynits'*. *Aktual'ni pytannya lnhvistyky tekstu ta dyskursolohiyi*), pp. 36–43.

Ferretti, T. R., McRae, K. and Hatherell, A. (2001) 'Integrating verbs, situation schemas, and thematic role concepts', *Journal of Memory and Language*, 44(4), pp. 516–547.

Hare, M. *et al.* (2009) 'Activating event knowledge', *Cognition*, 111(2), pp. 151–167.

Hjorland, B. (2015) 'Are relations in thesauri "context-free, definitional, and true in all possible worlds?', *Journal of the Association for Information Science and Technology*, 66(7), pp. 1367–1373.

Lapesa, G., Evert, S. and Schulte im Walde, S. (2014) 'Contrasting syntagmatic and paradigmatic relations: insights from distributional semantic models', in *Proceedings of the Third Joint Conference on Lexical and Computational Semantics (*SEM 2014) (Dublin, Ireland, August 23-24 2014)*, pp. 160–170.

Levytskyy, V. V. (1989) *Statystycheskoye uzuchenyje leksycheskoy semantyky* [Статистическое изучение лексической семантики]. Kyiv: UMK VO.

Levytskyy, V. V. (2006) *Semasyolohyya* [Семасиология]. Vinnytsya: Nova knyha.

Peters, I. and Weller, K. (2008) 'Paradigmatic and syntagmatic relations in knowledge organization systems', *Information Wissenschaft und Praxis*, 59(2), pp. 100–107.

Rapp, R. (2002) 'The computation of word associations: Comparing syntagmatic and paradigmatic approaches', in *Proceedings of the 19th International Conference on Computational Linguistics (Taipei, Taiwan — August 24 – September 01, 2002)*, pp. 1–7.

Sahlgren, M. (2006) *The word-space model: Using distributional analysis to represent syntagmatic and paradigmatic relations between words in highdimensional vector spaces*.

Shmelev, D. N. (1973) *Problemy semantycheskoho analiza leksyky* [Проблемы семантического анализа

лексики]. Moskva: Nauka.

Sun, F. et al. (2015) 'Learning Word Representations by Jointly Modeling Syntagmatic and Paradigmatic Relations', in *Proceedings of the 53rd Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics and the 7th International Joint Conference on Natural Language Processing (Beijing, China, July 26-31, 2015)*, pp. 136–145.

Zymnyaya, Y. A. (1979) 'Sochetaemost' v rechevom vyskazyvanii' [Сочетаемость в речевом высказывании], *Problemy sochetaemosti slov: sbornik nauchnykh trudov MHPYYA ym. M. Toreza*, (145), pp. 53–54.

SOURCE MATERIAL

Archer, J. (2002) *Sons of Fortune*. London: Macmillan.

Ball, J. (1980) *Miss one thousand spring blossoms*. New York: First Avon Printing.

Blake, M. (1991) *Airman Mortensen*. New York: Ballantine Books.

Fine, A. (1989) *Madama Doubtfire*. London: Penguin Books.

Grisham, J. (1999) *The testament*. New York: Deil Publishing.

Holden, W. (2005) *The wives of bath*. London: Headline Book Publishing.

Michener, J. A. (1982) *The covenant*. New York: First Fawcett Crest Printing.

Parsons, T. (1999) *Man and boy*. London: Harper-Collins Publishers.

Rice, A. (1989) *The mummy or Ramses the damned*. New York: First Trade Edition.

Rowling, J. K. (2007) *Harry Potter and the deathly hallows*. London: Bloomsbury.

Анотація.

Статтю присвячено вивченню семантичної сполучуваності прикметників з іменниками в англійськомовному художньому дискурсі. Дана мета передбачає встановлення та аналіз чинників, які впливають на сполучуваність. Розглядаються мовні, позамовні чинники, художній дискурс. Об'єктом дослідження є семантична сполучуваність прикметників з іменниками у художньому дискурсі, предметом дослідження – статистично значущі зв'язки на семантичному рівні.

В нашому дослідженні було використано статистичний метод, зокрема: критерій хі-квадрат, який показує наявність чи відсутність зв'язку. Таким чином було виділено стандартні елементи контекстуальних наборів ЛСГ прикметників. Коефіцієнт К вказує на силу (інтенсивність) зв'язків. За його допомогою зв'язки діляться на сильні, середні та слабкі. В дослідженні проаналізовано статистично значущі зв'язки, які утворюють ЛСГ прикметників з ЛСГ іменників. Детально було розглянуто сильні зв'язки та досліджено фактори, які впливають на силу зв'язку. Виділення стандартних зв'язків для кожної ЛСГ прикметників дало можливість встановити особливості даних зв'язків для ХД.

Переважаючий вплив мовного фактору зумовлює сильний зв'язок, хоча він і не вважається характерним чи має специфічну рису, яка притаманна ХД, хоча саме ці ознаки виділяються як ЛСГ прикметників "Вік, час" з ЛСГ іменників "Відрізки часу, доби, періоду, пори року", "За географічним положенням" з "Географічні об'єкти, адміністративні одиниці", "Просторова оцінка щодо протяжності, відстані, тривалості" з "Відрізки часу, доби, періоду, пори року", "Просторова оцінка щодо протяжності, відстані, тривалості" з "Відрізки часу, доби, періоду, пори року", "За складом, матеріалом об'єкта" з "Неживі предмети, речі, механізми". На силу зв'язку впливають як лінгвістичні чинники, так і потреби, вимоги ХД. Було виділено зв'язки, які характерні для ХД: ЛСГ прикметників "Колір та яскравість" з ЛСГ іменників "Частини тіла", "Зовнішність людини" з "Частини тіла", ознаки одягу за кольором та матеріалом, "Температура" з "Природні явища". Специфічність сполучуваності прикметників з іменниками на семантичному рівні визначається не тільки мовними та позамовними чинниками, але також і впливом ХД.

Ключові слова: сполучуваність, прикметник, іменник, лексико-семантична група, синтагматичні зв'язки, художній дискурс.

Received 30 April 2019

Reviewed 1 June 2019

Similarity index by UnicheckTM: 20%

DOI: 10.32837/2312-3192/13/2

УДК 316.454.5

FORMAL AND FUNCTIONAL SPECIFICITIES OF THE INTERRUPTION-REPAIRS IN SPEECH INTERACTION

Tetiana Kyrychenko*

Abstract

The paper provides the study of the phenomenon of interruption as speech repair in Modern English dialogical discourse. The article outlines the analysis of the interruption-repairs from the point of view of their formal and functional characteristics. The research presents a methodology, consisting of the method of text interpretation, semantic, contextual, and functional methods, which are aimed at studying speech realisation of the interruption-repairs. It is stated that the interruption-repairs may have varied forms: correction, repetitions (full or partial), what-queries, paraphrases, echo questions, explicit recognition of misunderstanding, requests to confirm the correctness of vision of a situation in a certain light, conjectures or beliefs. The paper introduces the following basic types of the interruption-repairs depending on its functional peculiarities: interruption-correction, asking for clarification, explanations and additions / specifications in accordance with the needs of the speaker who interrupts his/her interlocutor. The results obtained illustrate that the basic model of the interruption-repairs can be depicted as the emergence of the need for repair – repair – reaction to repair. According to the results of the research, the interruption-repairs are amplified by the phenomenon of the second utterance that illustrates the reaction of the speech recipient, presupposing the semantics of consent, negation and assumption, disclosure, refutation, justification, or refusal. The conducted research helps acknowledge that the interruption-repairs contribute to overcoming communicative failures and cognitive dissonance, which is the key to a productive and successful communicative interaction. The prospects of the present study consist in further investigation of age characteristics, non-verbal means of the interruption, as well as strategies and tactics, which are involved in responding to the speech interruptions allowing a more detailed study of an addressee factor.

KEYWORDS: Interruption, Repair, Stimulus-Utterance, Reaction-Utterance, Communication, Interaction.

1. Introduction

Topicality of this scientific research is predetermined by the fact that nowadays a lot of researchers are referring to the problem of verbal interaction as a result of a growing interest in the study of a vast paradigm of communicative behavior. Communication is a two-way process, which includes speech generation of and its perception. In the course of a communicative interaction, partners adhere to certain role norms, but the balance between communicators is not always present. Quite often, one of the partners takes on the initiative in the conversation. Under this condition, the interruptions of speech may occur. The theory of repair includes self- correction and correction of another communicant¹. A characteristic feature of repairs² correction of another communicant) that are employed in the process of interruption is that they help find "mutual understanding"³ during communicative interaction. This peculiarity of the interruption-

* Tetiana Kyrychenko, PhD, Senior Lecturer, Kyiv National Linguistic University, Velyka Vasylkivska Street, 73, Kyiv-150, 03150, Ukraine, E-mail: kyrychenko.tatiana@gmail.com, ORCID 0000-0002-6631-0998

¹ Schegloff 1977, 363

² Schegloff 1977, 363

³ Bazzanella 1999, 832

repairs cannot be neglected, since the speakers involved in communication should make efforts to ensure that the result of the speech interaction is successful. That is why it can be stated that the interruption-repairs require great effort since communicative partners are supposed, firstly, to be completely immersed in the communicative process, being active listeners; secondly, to focus on those moments of communication that remain unclear; and thirdly, to contribute to the achievement of "linguistic transparency"¹ in communicative interaction. The **object** of the research is interruption-repairs in speech interaction. The **subject** of the research is presented by formal and functional characteristics of the interruption-repairs. **The aim** of the paper is to outline the phenomenon of interruption as speech repair in Modern English dialogue discourse by means of characterizing its formal and functional specificities.

2. Methodology

The research methods include the method of text interpretation that involves the analysis of each extract from dialogical discourse containing speech interruption; contextual method, which is used to characterise the interruption in a particular context; functional method that helps to study specific functions of each example of the interruption as speech repair; and semantic method, which is aimed at studying speech realisation of the interruption-repairs by certain verbal means.

3. Results and Discussion

The interruption-repairs (the correction of the unutterance of a communicative partner in the form of the interruption) can have fairly varied forms, namely: interruptions can be in the form of correction, repetitions (full or partial), what-queries, paraphrases, echo questions, explicit recognition of misunderstanding, requests to confirm the correctness of vision of a situation in a certain light, conjectures or beliefs. We consider that such interruption-repairs help the addresser of the interruption stimulate the consciousness of the addressee in accordance with their own needs and personal vision of a particular communicative situation in which the speakers are involved. Of particular importance are the interruptions aimed at solving problems (task-oriented dialogues)², since the constant agreement with the communicative partner does not always have a positive effect and may lead to misunderstanding instead of a successful communicative cooperation.

The situation of interruption as speech repair can be a part of interaction limited to the communicative dyad or triad. A communicative dyad is the interaction of two communicants, where one of them, wishing to correct the utterance of the interlocutor, interrupts him/her. Communicative dyads are associated with a specific local segment of discourse and embrace cognitive pictures of only two communicants. The communicative triad takes place when the third communicant intervenes in a conversation, correcting the utterance of one of the speakers or completely changing the course of a conversation of both speakers. Such interruptions are marked by the imposition of three cognitive pictures. That is why the communicative triad comprises the layering of contexts.

Functional peculiarities of the interruption-repairs are revealed in the following types of interruptions depending on the pragmatic aim of communication: the interruption-correction, asking for clarification³, explanations and additions / specifications in accordance with the needs of the communicator who interrupts the partner.

¹ Colman 2011, 1563

² Colman 2011, 1563; Concannon, Healey, and Purver 2015, 17

³ Colman 2011, 1564

The most common type of the interruption-repair is **the interruption-asking for clarification**, which can be defined as a kind of repair, where the speaker interrupting the communicative partner expresses the need for a further clarification of some information, usually due to the lack of understanding of the previous utterance.

The interruption-repairs, especially the type of asking for clarification, represent a significant contribution to the successful development of communicative interaction, since they are potentially useful and conducive to the progress of a dialogue⁴. In addition, these interruptions can have a positive effect on the results of the interactive process. Thus, such interruption-repairs perform the function of optimising the communicative process of dialogical interaction and, which is of utmost importance, contribute to reaching the interlocutors' mutual understanding, as is shown in the example:

"He was swarthy, with deep-set light brown eyes and a little mole on his cheek. His gun had a silencer on it, and—"

Greenburg was looking at her in confusion. (a) "I'm sorry. I don't understand what—"

(b) "The carjacker. I called 911 and—" She saw the expression on the detective's face. (c) "This isn't about the carjacking, is it?"⁵

In the given above example the interruption-asking for clarification indicates that a detective Mr. Greenburg misunderstood what his partner was referring to. Therefore, this type of interruptions is the result of incompatibility of the communicants' cognitive pictures. The first part of the second interruption (b) is the interruption-explanation that demonstrates compliance with the cooperative speech strategy. The second part of the interruption (c) is the interruption-asking for clarification, which is used to reach an agreement, because at this stage the possibility of a communicative failure is strong.

The formal indicator of the interruption-asking for clarification in the form of repair is an explicit recognition of misunderstanding using phrases like *Sorry for interruption but.../ Sorry. I don't understand... / Sorry. Can you explain... / Would you explain me*, which help clarify the situation or a certain moment of communicative interaction being difficult to comprehend within the concrete interaction, or with the help of "what queries"⁶, which signify the difficulty of understanding and the impossibility of producing a correct interpretation. Consider the following example:

"But I've been offered a scholarship and—"

(a) "So what? You'll spend four years wasting your time. Forget it. With your looks, you could probably peddle your ass"⁷.

The provided example of the interruption is marked by the usage of the question structure (a). The conversation is between the father and the daughter, who made up her mind to become a teacher. Despite the fact that the daughter received a scholarship her father is against such a choice, as the teachers receive poor salary. Because of his convictions the father does not listen to his daughter till the end, interrupting her. The father's goal is to understand the reasons for choosing such a career and, at the same time, to impose his own vision of the daughter's future.

The interruption-correction implies the semantic link between the stimulus-utterance and the reaction-utterance at the point of non-matching of visions of the same subject of discussion by communicative partners, which causes the interruption. The formal indicators of such interruptions

⁴ Colman 2011, 1563; Concannon, Healey, and Purver 2015, 17; Healey 2008

⁵ Sheldon 2004, 16

⁶ Bazzanella 1999, 833; Fleisher Feldman 1996

⁷ Sheldon 2004, 54

are lexical inclusions and various deictic markers. The following example shows the lexical inclusion *marriage* in the stimulus-utterance and the reaction-utterance. This lexical unit demonstrates the attitude of communicants to relationships in which they are: Ross perceives relations with Rachel as a marriage, Rachel attempts to correct Ross's point of view interrupting him:

00:15:36 Ross: *Oh, okay, y'know what this is? This is a difference of opinion. And when that happens in a marriage—*

00:15:46 Rachel: *Oh Ross, come on! This is not, this is not a marriage!! This is the world's worst hangover! Ross, listen, if you do not get this annulment, I will!*

00:15:58 Ross: *All right. All right, I'll do it⁸.*

The basis of **the interruption-additions / specifications of one's own utterance** is the semantic link between an interruption and one's own utterance in the preinterruption phase, as demonstrated in the following example:

00:20:20 Summer: *(a) Well, what does that word even mean? I've been in relationships, and I don't think I've ever seen it.*

00:20:24 Tom: *(b) Well, maybe that's—*

00:20:25 Summer: *(c) And most marriages end in divorce these days⁹.*

The utterances (a) and (c) are related in meaning, moreover, the utterance (c) is a logical continuation and addition of (a). This type of the interruption-repair is often characterized by ignoring the partner's point of view (preinterruption phase (b)), as well as emotional excitement of the communicant. In the case of such repairs the speaker feels the need to complete the thought till the end, which is the reason for the interruption.

In contrast to the previous type of interruptions, the basis of **the interruptions-additions / specifications of the partner's utterance** is the semantic connection of the interruption-utterance with the utterance of the communicative partner, which forms the preinterruption phase. In this case, the communicant feels the need to supplement the utterance of a communicative partner, as in the example:

00:03:30 Ben: *Clothes That Fit... Is that the outfit that took over the—*

00:03:33 Patty: *Yeah, I think they bought one of the factories on Front Street. My daughter tells me they sell clothes on the web¹⁰.*

In this example, the connecting element, which combines the utterance of the preinterruption phase and the interruption-utterance, is the lexical unit *Yeah*, which expresses agreement with the communicative partner and leads to complementing the utterance of the partner, helping adhere to the Cooperative Principle. Thus, the formal indicators of such interruptions may be expressions that show consent, confirmation of the viewpoint, additions: *yeah, yes, I agree, totally agree, moreover, what is more, in addition, besides*, and other words / expressions-connectors that show the link between the stimulus-utterance and the reaction-utterance.

The interruption-explanation is used to put emphasis on the speaker's own vision of the manner of verbal or non-verbal behavior, an explanation of the point of view, being usually limited to the specific communicative situation. The example below illustrates the interruption-explanation of non-verbal behavior while praying:

00:30:54 Brian: *Dear God—*

⁸ Friends 6/01 1999

⁹ Five Hundred Days of Summer 2009

¹⁰ The Intern 2015

00:30:55 Drew: *Brian. We hold hands at grace¹¹.*

It should be noted that the interruption-repairs are not always found in their pure form. Quite often, in conversations there occur mixed groups of functions within a single utterance, as in the following example, where the interruption (see (a) and (b)) is at the same time the interruption-asking for clarification (a) and the interruption-explanation of one's own point of view (b):

00:52:36 Charlotte: *Yes, but—*

00:52:37 Samantha: *(a) But what? What's the problem? (b) I mean, we haven't been anywhere together since Carrie and Big's wedding blowup honeymoon disaster¹².*

In the example given above, the interruption-utterance is the interruption-asking for clarification (a) in the form of a rhetorical statement, indicating that the communicant does not wait for the partner's response, but continues uttering her own thoughts (b), that acquire the form of the interruption-explanation. Let us consider another example:

(a) "Andrew, we could get contracts from some of the big companies and—"

(b) "That's not what we do, Tanner."

(c) "The Chrysler Corporation is looking for—"

And Andrew smiled and said, (d) "Let's do our real job"¹³.

In the illustrated fragment, the interruptions act as the repair, being the correction and explanation at the same time ((b), (d)). From the context of the dialogue it is clear that the basic structure of the interruption in the form of the interruption-repair is the stimulus-utterance ((a), (c)) and the reaction-utterance ((b), (d)), where the reaction functions as the repair. The given basic structure of interruptions as the repair can acquire various transformations in accordance with the context of a concrete dialogical interaction. In the example provided above, the interruptions are endowed with semantics of denial, where the addressee does not accept the suggestion of the communicative partner ((b), (d)) and offers his/her own understanding of the situation.

It should be noted that the effectiveness the interruption-repairs can be evaluated by the recipient's response to them. The reaction for the interruption can be quite varied, and the interrupter cannot fully predict how the other communicant will respond. Still, the purpose of this interruption is to achieve a communicative consonance. That is, we analyse the reaction to interruptions in the postinterruption phase. Therefore, in our study we take into consideration three phases of the interruption: preinterruption, interruption and postinterruption phase. The first utterance is the stimulus, while the second one is responsive and reactive. The preinterruption phase is the stimulus-utterance, the interruption phase is the reaction- and the stimulus-utterance, and the postinterruption phase comprises the reaction-utterance. Thus, the situation of interruption comprises the *stimulus-utterance – reaction-utterance+stimulus-utterance – reaction-utterance*. Hence, the basic model of the interruption-repairs is as follows: *the emergence of the need for repair – repair – reaction to repair*.

The interruption-repairs are amplified by "the phenomenon of the second utterance"¹⁴. The second utterances usually depict the reaction of the speech recipient, presupposing the semantics of consent, negation and assumption, disclosure, refutation, justification, or refusal. The choice of strategies and tactics of communicative behavior in second utterances (the reaction-utterances) is predetermined by the stimulus-utterance. Consider the following example:

"I don't know if you remember me—"

¹¹ Surviving Christmas 2004

¹² Sex and the City 2 2010

¹³ Sheldon 2004, 102

¹⁴ Arutiunova 1999, 661

"I remember you," she interrupts. "How could I not remember you?"¹⁵.

The example illustrates a situation, where the reaction-utterance of the interruption is subordinated to the communicative strategy of cooperation and is marked by compliance with the Principle of Cooperation, the Principle of Politeness, and thus helps the communicant who interrupts the partner save face. The communicant of the second utterances may accept a scenario offered by a partner (cooperative interruptions) as in the above given example, or reject the manner of behavior given by the communicative partner (intrusive interruptions), as in the following example:

00:12:44 Rachel: No, it wasn't. It was actually the—

00:12:45 Monica: Okay, now Thanksgiving's over, let's get ready for Christmas. Who wants to go get a Christmas tree?!¹⁶.

Thus, the main feature of the second utterance is the dependence on the previous statement. It must be noted, though, that this phenomenon does not work in situations of interference by a third person who has not participated in the communicative interaction.

4. Conclusions

Thus, the analysis of the implementation of intentions of communicants who interrupt their partner with the aim to repair their utterance, as well as the analysis of functional feasibility of the interruption-utterance can be performed only after a complex study of the communicative situation, namely, the situation of interruption together with the context, linguistic and extralinguistic factors. Consequently, the process of interruption should not be perceived only as a negative phenomenon, depriving a speaker of the right to complete his communicative step in order to demonstrate a dominant communicative position and a desire to organize an interactive process according to his/her own scenario. On the contrary, the interruptions may serve to clarify or adjust the speaker's speech depending on the needs of the communication, to reach consensus and agreement with the interlocutor. Interruptions perform the function of repairing the speech flow, and also help overcome communicative failures and cognitive dissonance, which is the key to a productive and successful communicative interaction. The prospects for study consist in further research of age characteristics, non-verbal means of the interruption, as well as strategies and tactics, involved in responding to the speech interruptions, allowing a more detailed study of an addressee factor.

BIBLIOGRAPHY

- Арутюнова Н. Д. Феномен второй реплики, или о пользе спора. Язык и мир человека / Ред. А. В. Безидько. – Москва : Языки русской культуры, 1999. – С. 660–686.
- Bazzanella C. The interactional handling of misunderstanding in everyday conversations / C. Bazzanella, R. Damiano // Journal of Pragmatics. – Amsterdam : Elsevier, 1999. – Vol. 31. – P. 817–836.
- Colman M. The distribution of repair in dialogue / M. Colman, P. Healey // 33rd Annual meeting of the Cognitive Science Society 2011: proceedings of the 33rd annual meeting of the Cognitive Science Society (Boston, 20–23 July 2011). – Boston : Cognitive Science Society, 2011. – P. 1563–1568.
- Concannon S. Shifting opinions: an experiment on agreement and disagreement in dialogue / S. Concannon, G. T. Healey, M. Purver // 19th Workshop on the semantics and pragmatics of dialogue: proceedings of the 19th workshop on the semantics and pragmatics of dialogue (Gothenburg, 24–26 August, 2015). – Gothenburg : University of Gothenburg, 2015. – P. 13–23.
- Five hundred days of summer, 2009. – URL: <https://english-films.com/dramas/103-500-dney-leta-500-days-of-summer-2009-hd-720-ru-eng.html> (Last accessed: 31.03.2019).

¹⁵ Sorensen 2012, 38–39

¹⁶ Friends 5/08 1998

- Fleisher Feldman C., You can't step in the same river twice: repair and repetition in dialogue / C. Fleisher Feldman, D. Kalmar // Repetition in dialogue. – Tiibingen : Max Niemeyer Verlag, 1996. – Vol. 11. – P. 78–89.
- Friends 5/08, 1998. – URL: <https://english-films.com/comedies/6732-druzya-5-sezon-friends-5-season-1998-hd-720-ru-eng.html?series=08> (Last accessed: 31.03.2019).
- Friends 6/01, 1999. – URL: <https://english-films.com/comedies/6762-druzya-6-sezon-friends-6-season-1999-hd-720-ru-eng.html> (Last accessed: 31.03.2019).
- Healey P. Interactive misalignment: the role of repair in the development of group sub-languages / P. Healey // Language in Flux. – Palgrave-McMillan College Publications, 2008. – Vol. 212. – P. 13–39.
- Schegloff E. A. The preference for self-correction in the organization of repair in conversation / E. A. Schegloff, G. Jefferson, H. Sacks // Language : journal for the Linguistic Society of America. – 1977. – Vol. 53. – № 2. – P. 361–382.
- Sex and the city 2, 2010. – URL: <https://english-films.com/dramas/1397-seks-v-bolshom-gorode-2-sex-and-the-city-2-2010-hd-720-ru-eng.html> (Last accessed: 31.03.2019).
- Sheldon S. Are you afraid of dark / S. Sheldon. – New York : William Morrow, 2004. – 361 p.
- Sorensen J. The coincidence of Callie and Kayden / J. Sorensen. – New York : Forever, 2012. – 342 p.
- Surviving christmas, 2004. – URL: <https://english-films.com/comedies/3046-perezhit-rozhdestvo-surviving-christmas-2004-hd-720-ru-eng.html> (Last accessed: 31.03.2019).
- The intern, 2015. – URL: <https://english-films.com/comedies/560-the-intern-2015-hd-720-ru-eng.html> (Last accessed: 26.03.2019).

REFERENCES

- Arutiunova, N.D. (1999). Fenomen второй реплики, или о пользе спора [Феномен второй реплики, или о пользе спора]. In: A.V. Bezidko, ed., *Yazyk i mir cheloveka*, Moscow: Yazyki russkoi kultury, pp. 660–686.
- Bazzanella, C., Damiano R. (1999). The Interactional Handling of Misunderstanding in Everyday Conversations. *Journal of Pragmatics* 31, pp. 817–836.
- Colman, M., Healey, P. (2011). The Distribution of Repair in Dialogue. In: *33rd Annual Meeting of the Cognitive Science Society 2011*. Boston: Cognitive Science Society, pp. 1563–1568.
- Concannon, S., Healey, P., and Purver, M. (2015). Shifting Opinions: an Experiment on Agreement and Disagreement in Dialogue. In: *19th Workshop on the Semantics and Pragmatics of Dialogue*. Gothenburg: University of Gothenburg, pp. 13–23.
- Five Hundred Days of Summer. (2009). [film] Available at: <https://english-films.com/dramas/103-500-dney-leta-500-days-of-summer-2009-hd-720-ru-eng.html> [Accessed: 31 March 2019].
- Fleisher Feldman C., Kalmar D. (1996). You Can't Step in the Same River Twice: Repair and Repetition in Dialogue. *Repetition in dialogue* 11, 78–89.
- Friends 5/08. (1998). [film] Available at: <https://english-films.com/comedies/6732-druzya-5-sezon-friends-5-season-1998-hd-720-ru-eng.html?series=08> [Accessed: 31 March 2019].
- Friends 6/01. (1999). [film] Available at: <https://english-films.com/comedies/6762-druzya-6-sezon-friends-6-season-1999-hd-720-ru-eng.html> [Accessed: 31 March 2019].
- Healey, P. (2008). Interactive Misalignment: the Role of Repair in the Development of Group Sub-languages. *Language in Flux. Palgrave-McMillan College Publications* 212, 13–39.
- Schegloff, E. A., Jefferson, G., Sacks, H. (1977). The Preference for Self-correction in the Organization of Repair in Conversation. *Language: Journal for the Linguistic Society of America* 53 (2), 361–382.
- Sex and the City 2. (2010). [Film] Available at: <https://english-films.com/dramas/1397-seks-v-bolshom-gorode-2-sex-and-the-city-2-2010-hd-720-ru-eng.html> [Accessed: 31 March 2019].
- Sheldon, S. (2004). *Are you Afraid of Dark*. New York: William Morrow.
- Sorensen, J. (2012). *The Coincidence of Callie and Kayden*. New York: Forever.
- Surviving Christmas. (2004). [film] Available at: <https://english-films.com/comedies/3046-perezhit-rozhdestvo-surviving-christmas-2004-hd-720-ru-eng.html> [Accessed: 31 March 2019].
- The Intern. (2015). [film] Available at: <https://english-films.com/comedies/560-the-intern-2015-hd-720-ru-eng.html> [Accessed: 26 March 2019].

Анотація.

У статті досліджено явище перебивання як репаратури в сучасному англомовному діалогічному дискурсі. Досліджено перебивання-репаратури у ракурсі їхніх формальних та функціональних характеристик. Представлено методологію дослідження, що складається з методу інтерпретації тексту, контекстуального, функціонального та семантичного методу, спрямованих на вивчення мовленнєвої реалізації перебивання-репаратури в різноманітних комунікативних ситуаціях. Встановлено, що перебивання-репаратури можуть мати різноманітні форми: виправлення, повторення (повні або часткові), що-запити, перефрази, питання-перепити, явне визнання незрозуміння, прохання підтвердити правильність бачення ситуації, гіпотези або переконання. Запропоновано основні види перебивань-репаратур в залежності від їхніх функціональних особливостей: корекція / виправлення, прохання прояснення, пояснення та доповнення / деталізація відповідно до потреб комуніканта, який перебиває свого партнера. Отримані результати показують, що основна модель перебивання-репаратури може бути зображена таким чином: виникнення необхідності репаратури – репаратура – реакція на репаратуру. Згідно з результатами дослідження, перебивання-репаратури посилюються феноменом другої репліки, що відображає реакцію адресата мовлення та передає семантику згоди, заперечення, припущення, розкриття, спростування, обґрунтування або відмови. Проведене дослідження підтверджує, що перебивання-репаратура допомагає подолати комунікативні невдачі та когнітивний дисонанс, що є ключем до продуктивної й успішної комунікативної взаємодії. Перспективи дослідження полягають у подальшому вивченні вікових характеристик перебивання та їхніх невербальних засобів, а також стратегій і тактик, які застосовуються при реагуванні на перебивання мовлення, що дозволить детальніше вивчити фактор адресата.

Ключові слова: Перебивання, репаратура, стимул-висловлення, реакція-висловлення, спілкування, взаємодія.

Received 17 April 2019

Reviewed 17 May 2019

Similarity index by Unicheck™: 5.05 %

DOI: 10.32837/2312-3192/13/3

УДК 811.111'42

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ ДИСКРЕДИТАЦІЇ В АНГЛОМОВНОМУ ДИТЯЧОМУ АВТОРИТАРНОМУ ДИСКУРСІ

Анастасія Пахаренко*

Abstract

The study presents the results of a discourse analysis of the confrontational discursive strategy of discrediting in the English authoritarian discourse of children. The work views the discourse of children as a field for implementing their communicative intentions. In the process of formation of their character and personality, children follow adults' and peers' example; they also experiment with a wide range of linguistic means in order to establish interpersonal control within the discursive surrounding. The discrediting strategy in the English authoritarian discourse of children is analyzed through the influence that a child-speaker is trying to exert over an addressee. Discrediting is understood in the paper as a macro-speech act which means damaging the reputation of the speaker and belittling his importance in communication. The necessary pre-condition for actualizing this strategy is its occurrence in public as it is intence for recipients, including an addressee himself and other hearers present. Discrediting is considered to be a face-threatening act which activates the category of impoliteness and belongs to the area of evaluative influence. The results point to three most communicatively productive tactics of actualizing the strategy of discrediting: the tactics of insult, mockery, and belittling merits of the speaker. Their implementation occurs through exerting the authoritarian child's influence upon an addressee/a third person. The linguistic means contributing to the implementation of these tactics include negative assessment markers (adjectives, comparisons, vocatives), the ironic/sarcastic mode of communication, rhetoric interrogative and exclamatory constructions, subjunctive mood structures. Skills of discrediting the speaker verbally find their development in the further shaping of a child's discursive personality.

KEYWORDS: addressee, English authoritarian discourse of children, belittling merits, discrediting, exerting influence, insult, mockery, strategy, tactic.

1. Вступ

Мовлення – продукт соціальної діяльності людини. Знання та вміле користування його правилами допомагають досягти бажаного результату в комунікації і реалізувати намічені цілі. Саме у мовленні, що продукується, проявляється дискурсивна особистість людини, яка оперує мовленнєвими стратегіями та засобами їх утілення для найефективнішої імплементації свого комунікативного задуму.

Виходячи з глобального налаштування на кооперацію чи конфлікт, прийнято виокремлювати мегастратегії кооперації та конфронтації. Кооперативний модус комунікації зорієнтований на партнера, конфронтаційний – на його приниження чи пригнічення¹.

Серед конфронтативних стратегій окреме місце посідає стратегія дискредитації адресата. Її розуміють як макромовленнєвий акт, який реалізується у рамках певної

* Anastasiia Pakharenko, lecturer at English Philology department, Foreign Languages School, V. N. Karazin Kharkiv National University, 4 Svobody sq., 61000, Kharkiv, Ukraine, E-mail: anastasia.mirgorodova@yahoo.com
ORCID: 0000-0001-8433-9180

¹ Slalova, 24; Frolova; Issers; Alieksieieva, 22; Bukin, 3

мовленнєвої культури та є одним із видів потенційно конфліктної взаємодії². Він ґрунтується на підриві довіри до мовця, применшенні його авторитету, акцентуації його негативних якостей чи вчинків, поширенні негативної інформації про нього³. Комунікативною метою адресанта є зіпсування іміджу опонента.

Реалізація стратегії дискредитації притаманна політичній⁴, рекламній⁵, інтернет⁶, публіцистичній⁷ сферам комунікації, що, однак, не виключає актуалізацію дискредитативного впливу і у повсякденному діалогічному спілкуванні⁸.

Дискредитація співрозмовника передбачає імплементацію в умовах публічності, бо характеризується спрямованістю на реакцію спостерігачів⁹, і тому наносить шкоду соціальному обличчю адресата. Більш того, дискредитування співрозмовника активує категорію неввічливості¹⁰, і тому є різновидом оцінного впливу¹¹.

Особливості інкорпорації дискурсивною особистістю стратегії дискредитації відображають її аксіологічну та статусну спрямованість, схильність до зневажливих інтенцій¹². Тактики, які лежать в основі реалізації стратегії дискредитації, об'єднані спільною ідеєю «вираження негативної оцінки»¹³.

У дитячій комунікації конфліктне налаштування на взаємодію є так само типовим, як і у інтеракції дорослих. Намагаючись встановити міжособистісний контроль або утвердити себе у якості лідера, дитина випробовує на практиці усі доступні їй засоби «боротьби» зі співрозмовником, у тому числі спробу виставити його у поганому світлі чи звести наклеп. Більш того, дискредитувати іншого у компанії однолітків означає підвищити свою соціальну значущість, отримати повагу та визнання. Тому, зважаючи на невід'ємність зазначеної стратегії у дитячій інтеракції, вважаємо **актуальним** дослідити особливості реалізації наміру дитини підірвати авторитет співрозмовника у спілкуванні. **Об'єктом** дослідження обрано конфронтативні тактики стратегії дискредитації в англomовному дитячому авторитарному дискурсі, а **предметом** лексико-семантичні та синтаксичні засоби їх утілення.

Мета дослідження полягає у виявленні особливостей реалізації стратегії дискредитації в англomовному дитячому авторитарному дискурсі, що простежуються у тактиках нанесення образи, глузування та применшення чеснот мовця. Досягнення поставленої мети передбачало розв'язання таких **завдань**:

- обґрунтувати теоретико-методологічні основи дослідження стратегії дискредитації у царині сучасних досліджень дискурсу;
- окреслити місце стратегії дискредитації у конфронтативно налаштованому спілкуванні дітей;
- визначити комунікативні тактики реалізації стратегії дискредитації в англomовному дитячому авторитарному дискурсі;
- виявити специфіку лексико-семантичних та синтаксичних засобів утілення тактик;

² Lishina

³ Slalova, 27; Issers; Egorova, 70; Kusov, 187

⁴ Issers; Lenets; Parshina; Prokopenko; Sudus

⁵ Anysymova

⁶ Gritsenko, Demidova

⁷ Egorova

⁸ Sivoraksha (Lishina), 452; Aliksieieva

⁹ Aliksieieva, 22; Parshina; Slalova;

¹⁰ Locher, 3

¹¹ Lishina

¹² Anysymova

¹³ Issers, 161

2. Методологія

Програма дослідження особливостей утілення стратегії дискредитації у дитячому авторитарному дискурсі передбачала такі кроки:

- (1) окреслення місця стратегії дискредитації опонента у сучасних дискурсивних практиках з огляду на конфронтативний модус спілкування;
- (2) зазначення суті дискредитації у дитячому спілкуванні;
- (3) виокремлення тактик імплементації стратегії дискредитації адресата;
- (4) визначення структурно-семантичних та прагматичних особливостей утілення стратегії дискредитації та її тактик у дитячому авторитарному дискурсі.

Матеріалом дослідження слугували фрагменти творів англomовних авторів другої половини XX – початку XXI століття та скрипти англomовних кінофільмів, які репрезентують акти дискредитації дитиною свого співрозмовника, загальною кількістю – 150.

Головними застосованими методами дослідження є метод синтезу та аналізу для холистичного вивчення стану розробки проблеми актуалізації стратегії дискредитації у сучасному мовознавстві; метод суцільної вибірки, який дозволив відібрати фрагменти, у яких відображено особливості мовленнєвого утілення стратегії дискредитації у дитячому авторитарному дискурсі; за допомогою методу дискурсивного аналізу було виділено три тактики реалізації стратегії дискредитації в англomовному дитячому авторитарному дискурсі; статистичні методи уможливили виявлення відносної та абсолютної частоти найбільш значущих лексико-семантичних та синтаксичних засобів утілення тактик стратегії дискредитації у дитячому авторитарному спілкуванні.

3. Виклад та обговорення основного матеріалу дослідження

У дитячому авторитарному дискурсі пониження авторитету співрозмовника відбувається за рахунок залучення трьох головних тактик – нанесення образи, глузування та применшення чеснот мовця.

Тактика нанесення образи (41,33%) має за мету завдати емоційного болю адресату через його негативну оцінку у цілому або негативну оцінку певних якостей чи моральної поведінки¹⁴.

Об'єктом негативної оцінки дитини може виступати прямий чи непрямий адресат ситуації спілкування. У першому випадку дитина продукує образливу оцінку свого безпосереднього співрозмовника, у другому – направляє слухачу репліку, яка стосується іншої особи, відсутньої при висловленні образи¹⁵. Адресна негативна інформація про особу створює у свідомості оточуючих її людей новий образ, який відрізняється від того, яким чином її попередньо сприймали оточуючі. Новий образ спотворює уявлення про людину та знижує її особистісну привабливість¹⁶, і тому впливає на сприйняття особи у іншому світлі.

До лексичних особливостей утілення тактики образи належать вокативи інвективного характеру, які наслідують паттерн 'noun/adjective+noun' або 'you+noun/adjective+noun'¹⁷ та мають за мету висловити негативну оцінку мовця¹⁸ та його приниження.

¹⁴ Khoroshylova, 44; Kusov, 29

¹⁵ Krysanova, 8-10

¹⁶ Kusov, 62

¹⁷ Culpeper, 8

¹⁸ Rebry, 159

Розглянемо наступний приклад. На занятті вчителька змушує Джину піти змити макіяж з обличчя. Проходячи повз однокласницю Ембер, якій вона не подобається, Джина чує образливий коментар на свою адресу. Таким чином фокусується увага на неприємній ситуації, і дівчину принижують перед усіма у класі:

Gina was sent back to Laurinda to wipe it off Just as she passed the Cabinet, Amber sang in a whispering voice, very quietly and almost imperceptibly, "Slut, slutty slut slut" ¹⁹.

Інтенсифікація образи відбувається за допомогою кількарядового повторення вокатива (*slut*), а також співзвучного йому прикметника (*slutty*).

Реалізація непрямої образи маркована у дитячому авторитарному дискурсі асертивними конструкціями «особовий займенник+предикатив різко негативного відтінку». Долфін намагається переконати старшу сестру, що їх мати не така вже і погана, на що стикається з потоком емоційної непрямої образи на адресу останньої:

'She's not mad mad. I mean, she doesn't look loopy and she doesn't hear voices or think she's Pocahontas or Princess Diana. She's just good at making things up.' **'She's good at spending heaps of money that we haven't got. She's good at getting drunk. She's good at getting completely nutty ideas into her head. She's good at getting you to think she's Ms Perfect Mumsie-Wumsie'** *'Yes, but she still likes you best.'* ²⁰

На синтаксичному рівні тактики образи привертають увагу її імпліцитні актуалізатори (часто монологічні), виражені конструкціями умовного стану з дієсловом *would*. Джемма виміщає свою злість на Біскітсі через його глузування над нею:

I turned round. I stared at him. My eyes burned like lasers. Biscuits looked as if he was singeing. 'What? What's up? What is it? I mean, I know you're probably feeling a bit fed up without Alice. Would you like me to come and sit next to you in Alice's place?' 'No, I wouldn't! I wouldn't want to sit next to you even if you were my best friend because I'd get horribly squashed on account of the fact that you are hugely fat. But as you are now my worst ever enemy I don't even want to be in the same room as you. In the same school, street, town, country, world as you.' *Biscuits blinked at me in astonishment, his Mars bar wilting in his hand trainer.* ²¹

Актуалізація тактики нанесення образи відбувається за відсутності згоди співрозмовника на «стилістичну умісність словозастосування» ²², що відображає його респонсивна дія. Про успіх застосованої тактики у межах стратегії дискредитації судять виходячи з результатів мовленнєвого впливу (з перлокутивного ефекту) на об'єкт тактики образи ²³ (*blinked at me in astonishment*).

Моральному ураженню хлопчика у наведеному фрагменті сприяє надзвичайна насиченість репліки оцінними інтенсифікаторами (*horribly squashed, hugely fat, worst enemy*), маркером допустового значення (*even*), гіперболізованим градаційним тропом (*don't want to be in the same room...same school, street, town, country, world*) та порівнянням (*as you*) на підкреслення протиставлення поганого «твого» і гарного «мого».

Поширеним також є нанесення образи у риторичних спеціальних чи загальних запитаннях ²⁴ або вигуках. Джоел намагається відмовити старшу сестру Лізу та її друга Ріккі

¹⁹ Garmendia, 17

²⁰ Wilson-c, 95

²¹ Wilson-a, 84

²² Kusov, 29

²³ Issers, 161-162

²⁴ Krysanova, 11

стріляти з величезної рогатки. Через це хлопчик стає об'єктом образливих коментарів від них:

They had made the biggest slingshot in the world. "Are you sure this is a good idea?" Joel asked. "What do you know?" Ricky and Lisa said. "You are only seven." Lisa found a rock. "Look," she said. "This is the right size." She showed the rock to Joel and Ricky.... "Are you sure this is a good idea?" Joel asked. "What do you know?" Ricky and Lisa said. "You are only seven." Ricky and Lisa put the rock in the leather patch. ²⁵

Синтаксичний повтор риторичного запитання (*What do you know?*) та інтенсифікований асертив (*You are only seven*) дискримінують хлопчика за віковим критерієм як такого, чий поради нічого не варті.

Тактика глузування (40,67%) реалізується домінантною дитиною за допомогою прийомів іронії та сарказму. Висловлюючись іронічно мовець передає повідомлення, яке фактично розходить з змістом висловлюваного або повністю є протилежним до нього ²⁶. Він має за інтенцію виразити дерогативне судження, передати почуття презирства чи обурення, ²⁷ висміяти людину, з якої глузують. Адресант може мати за мету виразити м'яку/жорстку критику, посякритись чи дискредитувати співрозмовника ²⁸. На відміну від іронічних, саркастичні висловлення відрізняються більшою прозорістю комунікативного наміру, найвищим ступенем експліцитності негативного ставлення та не залишають місця для сумнівів стосовно смислу того, про що йшлося.

Глузування втілюється за допомогою надання саркастичних відповідей на питання. Горді не хоче визнавати, що втратив свідомість під час плавання у річці через те, що боїться п'явок:

'Why'd you faint, Gordie?' Vern asked anxiously. 'Made a bad mistake and looked at your face,' I said. ²⁹

Насмішка над дитиною може непрямо виражатися через загальні/спеціальні іронічні запитання. Рейнер сміється над однокласницею:

Rainer speaks up. "Does Mandy know that the sun is the center of the universe? I think she thinks it's her." Mandy glares while the rest of the class laughs. ³⁰

Типовими є іронічні «компліменти-насмішки», які у непрямий спосіб виражають негативне ставлення до адресата і можуть дестабілізувати стосунки ³¹, та підкреслення недоліків чи невміння адресата, виражені асертивними конструкціями. Жорж погано грає у волейбол, що дає можливість знушатися над ним:

Dallas is standing over me. Before I can blink, he's got one foot on my stomach. Just resting it there. "Nice serve, Gorgeous." This is classic bully crap. Dallas's sneaker is resting on the soft spot right below my solar plexus. It hurts. ³²

Глузування над адресатом може проявлятися через конструкції з модальністю упевненості. Кріс розгніваний на Тедді, який втік і не допоміг дати відсіч хуліганам:

²⁵ Brouwer, 1

²⁶ Garmendia, 13

²⁷ Grice, 54

²⁸ Garmendia, 133; Tselika, 95

²⁹ King, 60

³⁰ Hunt

³¹ Seyranyan, 66

³² Stead, 6

'Are you scared of storms too?' Vern shook his head vacuously, still astounded by Chris's rage. 'Hey, man, I thought we was all runnin'. **You must be a mind-reader then, because you ran first.**' Vern swallowed twice and said nothing. Chris stared at him, his eyes sullen and wild³³.

Негативне ставлення до співрозмовника експлікують й іронічні маркери співчуття із лексемою *poor* або *little*. Дон роздратована поведінкою свого друга, що знаходить відображення в її іронічній відповіді:

'Can I see your knife?' Dawn Madden tosses her knife, right at me. It was sheer fluke that it was the blade's handle that hit my rib and not its fang. 'Madden!' Her stare said What? Dawn Madden's eyes are dark honey. 'That could've stuck right into me!' Dawn Madden's eye are dark honey. **'Oh, Poor Taylor'**³⁴.

Іронічність тональності тактики глузування представляють також порівняння. Після жеребкування Горді має шукати їжу, через що Тедді насміхається над ним:

Three tails, one head. Then Teddy was laughing his crazy, cackling laugh and pointing at me and the feeling was gone. **I heard that only fairies laugh like that,** I said, and gave him the finger. 'Eeee-eeee-eeee, Gordie,' Teddy laughed. 'Go get the provisions'³⁵.

Цілі посміятися над співрозмовником слугують емфатичні еліптичні конструкції. Уальдо заходить до тенту перед виступом у конкурсі і вирішує виразити своє насмішливе презирство до суперника:

'Well, if it isn't Falafel!' – 'Alfalfa!' says the boy angrily - 'Whatever', snaps Waldo coming past him³⁶.

Глузування може бути інкорпороване у мовлення авторитарної дитини і як засіб скинути напругу чи позбавитися від стресу. Карлі роздратована на свою мачуху і виміщає це на хлопці-офіціантові через прийом мовної гри:

I read the kid's name tag. I say, **"Rainer? That's your name? Do you have a brother named Thunder?"** He looks at me like I'm a jerk. He's probably right³⁷.

Дискредитація авторитарною дитиною свого співрозмовника досягається також тактикою применшення його чеснот (18%). Надання негативної характеристики третьої особи відбувається за її відсутності/присутності. Критиці підлягають особливості благоустрою домівки, матеріальний стан, зовнішність, характер, манера одягатися та способи проведення дозвілля (ігри, іграшки, креативні ідеї).

Експлікація тактики применшення чеснот здійснюється шляхом надання оцінки за допомогою прикметників негативної семантики та маркерів-інтенсифікаторів. Дівчата вирішують, чим зайнятися на дні народженні подруги:

"Ooh, a tent!" said Emily. "I've always wanted to go camping," said Amy. "Can we have campfire food?" said Bella. **"We can't play football with that stupid tent there. Shame you've got such a little garden"**³⁸.

Дискредитація у мовленні дітей середнього та старшого шкільного віку відбувається за залучення більш складних та витончених мовленнєвих прийомів, таких як метафоризовані словосполучення. Їх застосовують для нанесення великої шкоди образу³⁹ дитини. Джорджія розпочинає навчання у новій школі і намагається познайомитися із кількома дівчатами.

³³ King, 70

³⁴ Mitchell, 58-59

³⁵ King, 27

³⁶ Guay, 21, 1.07.04 - 1.07.10

³⁷ Hunt, ch. 10

³⁸ Wilson(b), 58

³⁹ Sidak

Дівчина не знає, що вони належать до групи найпопулярніших дівчат школи, через що є дуже пихатими і цинічними:

"Do I know you?" she asked. Her voice made it clear that she couldn't possibly know me. She gave me an up-and-down look that made me want to go hide out in a locker for the rest of the year. **"I don't think we know anyone who gets her clothes out of a Dumpster,"** one of the B's said. **"Or cuts her hair with a Weedwacker,"** added the other. Clearly, these girls were grade-A snobs⁴⁰.

Презирливе ставлення до дискредитованої особи може бути експліковане синтаксичними конструкціями умовного стану та порівняннями. Джуліан разом з друзями обговорює зовнішність Оггі:

"What he really looks like is one of those shrunken heads. Have you ever seen those? He looks exactly like that." "I think he looks like an orc." "Oh yeah!" **"If I looked like that,"** said the Julian voice, kind of laughing, **"I swear to God, I'd put a hood over my face every day."** "I've thought about this a lot," said the second mummy, sounding serious, "and I really think . . . **if I looked like him, seriously, I think that I'd kill myself!**"⁴¹.

Таким чином, авторитарна дитина-мовець вдається до чинення дискредитаційного впливу на адресанта, вдаючись до зазначених тактик його реалізації. Тактики нанесення образи, глузування та применшення чеснот адресата актуалізують стратегію дискредитації опонента та допомагають адресанту домогтися своїх комунікативних цілей.

Узагальнені статистичні дані частотності найбільш значущих лінгвістичних особливостей реалізації тактик стратегії дискредитації у англійському дитячому авторитарному дискурсі представлено у таблиці нижче.

Абсолютну частотність лексико-семантичних та синтаксичних засобів визначаємо для кожної підвибірki (тактика нанесення образи – 62 дискурсивні фрагменти, глузування – 61, применшення чеснот мовця – 27). Відносну частотність зазначених особливостей

імплементції тактик обчислюємо за формулою
$$F(A) = \frac{m}{n}$$
, де m – число появ явища, n – загальне число фрагментів підвибірki⁴². Отримані числові дані подані у таблиці 1.

Табл. 1. Співвідношення особливостей реалізації тактик стратегії дискредитації в англійському дитячому авторитарному дискурсі

№	Тактика	Лексико-семантичні засоби	Абсолютна/відносна частотність	Синтаксичні засоби	Абсолютна/відносна частотність
1.	Нанесення образи	Вокативи інвективного характеру:	28/0,4516	Особовий займенник + предикатив різкого негативного відтінку	28/0,4516
		- прикметник/прикметник+іменник	20/0,3226	Конструкції умовного стану	6/0,0967
		- you+іменник/прикметник+іменник	8/0,129	Риторичні спеціальні / загальні питання / вигуки	7/0,1129
2.	Глузування	Елементи іронії та сарказму:	26/0,4262	Загальні/спеціальні іронічні запитання	18/0,295

⁴⁰ Patterson, 58

⁴¹ Wonder, 60

⁴² Perebyinis, 35

		- компліменти-насмійки	4/0,0656		
		- іронічні маркери співчуття	5/0,0819	Модальність упевненості	4/0,0655
		Мовна гра	7/0,1147	Емфатичні еліптичні конструкції	2/0,0328
3.	Применшення чеснот мовця	Прикметники негативної семантики	17/0,6296	Конструкції умовного стану	4/0,1481
		Маркери-інтенсифікатори	11/0,4074	Порівняння	4/0,1481
		Метафоричні висловлення	3/0,1111		

4. Висновки

Бажання бути головним та авторитетним є інгерентним для авторитарної дискурсивної особистості й визначає особливості її взаємодії у суспільстві, у комунікації у тому числі. Мовленнєвий вплив на співрозмовника з метою його підкорення визиває протистояння зі сторони адресата, що спричиняє конфронтативну тональність взаємодії. За таких умов дієвим є звернення до стратегії дискредитації опонента з метою пониження його авторитету та статусу і, таким чином, утвердження свого.

Реалізація стратегії дискредитації відбувається за рахунок тактик нанесення образи (41,33%), глузування (40,67%) та применшення чеснот мовця (18%). Нанесення образи авторитарною дитиною здійснюється через вокативи інвективного характеру, паттерну «особовий займенник із різко негативним предикативом», синтаксичні актуалізатори умовного стану, риторичні запитання/вибухи. Тактику глузування вирізняє іронічна чи саркастична тональність у питальних конструкціях, компліменти-насмійки, конструкції з модальністю упевненості, іронічні маркери співчуття. Для тактики применшення чеснот мовця типовими є оцінні прикметники негативної семантики з маркерами-інтенсифікаторами, конструкції умовного стану і порівняння.

Подальші перспективи вбачаємо у встановленні закономірностей мовленнєвого втілення стратегії дискредитації за умов гомогенного спілкування у дитячому авторитарному дискурсі та проведенні порівняльного аналізу результатів із реалізацією стратегії дискредитації за гетерогенних умов спілкування дітей.

BIBLIOGRAPHY

- Алексеева І. О. Конфронтаційні тактики міжособистісного конфлікту (на матеріалі англомовної комунікації) / І. О. Алексеева // Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи. – 2012. – С. 21–30.
- Анисимова Т. В. Специфика стратегии дискредитации в рекламном и PR-дискурсах / Т. В. Анисимова // Актуальные проблемы филологии и педагогической лингвистики. – 2015. – № 3. – С. 20–25.
- Бондаренко Е. Н. Речевая стратегия дискредитации и проблема языковой личности / Е. Н. Бондаренко // Вестник Государственного гуманитарно-технического университета. – 2017. – № 3. – С. 56–60.
- Букин А. С. Некооперативный диалог (на материале англоязычной художественной литературы) : автореф. дис. ... канд. филол. наук. – Москва, 2016. – 19 с.
- Гриценко Л. М. Коммуникативная стратегия дискредитации в интернет-коммуникации (на примере троллинга) / Л. М. Гриценко, Т. А. Демидова // Вестник Томского государственного университета. Филология. – 2018. – №55. – С. 29–42.
- Егорова Э. Н. Речевая агрессия и стратегия дискредитации (на примере анализа газетных публикаций) / Э. Н. Егорова // Язык и текст langspy.ru. – 2015. – Т. 2. – №3. – С. 69–75.
- Иссерс О. С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи. – Москва, 2002. – 284 с.

- Крисанова Т. А. Висловлювання негативної оцінки адресата в сучасній англійській мові (комунікативно-прагматичний аспект) : автореф. дис. ... канд. філол. наук. – Київ, 1999. – 18 с.
- Кусов Г. В. Оскорбление как иллокутивный лингвокультурный концепт : дисс. канд. филол. наук. – Краснодар, 2004. – 245 с.
- Ленец А. В. Языковая манифестация коммуникативной стратегии дискредитации как способа конструирования имиджа политика в виртуальном пространстве (на материале предвыборных твитов Д. Трампа) / А. В. Ленец // Вестник Томского государственного университета. Филология. – 2018. – №52. – С. 98–111.
- Лисихина М. А. Прагмалингвистическое исследование явления дискредитации в американской речевой культуре : автореф. дис. ... канд. филол. наук. – Иркутск, 2009. – 21 с.
- Паршина О. Н. Стратегии и тактики речевого поведения современной политической элиты России : дисс. ... докт. филол. наук. – Саратов, 2005. – 332 с.
- Перебийніс В. І. Статистичні методи для лінгвістів / В. І. Перебийніс. – Вінниця, 2013. – 174 с.
- Прокопенко А. А. Президентский дискурс Барака Обамы: когнитивно-коммуникативные аспекты : дисс. канд. филол. наук. – Харьков, 2016. – 253 с.
- Сейранян М. Ю. Конфликтный дискурс и его просодический строй : моногр. – Москва, 2016. – 244 с.
- Сиворакаша (Лисихина) М. А. Дискредитация как разновидность конфликтного общения / М. А. Сиворакаша (Лисихина) // Известия Российского государственного педагогического университета им А. И. Герцена. – 2007. – № 18 (44). – С. 452–457.
- Сідак О. О. Метафора як засіб реалізації тактики політичної образи / О. О. Сідак // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – 2011. – № 953. – С. 48–52.
- Ребрій О. Стратегії відтворення інвективи в англо-українському перекладі (на матеріалі дитячої літератури) / О. Ребрій, Д. Гайдар // Studia Methodologica. – 2015. – № 40. – С. 157–162.
- Судус О. В. Мовленнєві тактики реалізації стратегії дискредитації в англомовному дипломатичному дискурсі : дис. ... канд. филол. наук. – Запоріжжя, 2018. – 245 с.
- Славова Л. Л. Мовна особистість у сучасному американському та українському політичному дискурсі : автореф. дис. ... д-ра филол. наук. – Київ, 2015. – 36 с.
- Хорошилова В. М. Стратегія завдання образи у німецькомовному діалогічному інтернет-дискурсі : дис. ... канд. филол. наук. – Харків, 2016. – 275 с.
- Фролова І. С. Регулятивний потенціал стратегії конфронтації в англомовному дискурсі : автореф. дис. ... д-ра филол. наук. – Харків, 2015. – 36 с.
- Culper J. Impoliteness: Questions and Answers. Aspects of Linguistic Impoliteness. – Newcastle upon Tyne, 2013. – P. 1-15.
- Garmendia J. Irony: Key Topics in Semantics and Pragmatics. – New York, 2018. – 166 p.
- Grice P. Studies in the Way of Words. – Harvard University Press, 1991. – 394 p.
- Locher M. A. Introduction: Impoliteness and power in language. Impoliteness in language. Studies on its Interplay with Power in Theory and Practice. – Berlin, 2008. – P. 1–13.
- Tselika A. Irony as an Impoliteness Tool: An Exploration of Irony's Intentionality, Cancellability and Strength // Athens Journal of Philology. – 2015. – Vol. 2. – Iss. 2. – P. 89–108.
- Brouwer S. Long Shot (Watch out for Joel!). – Kansas: Topeka Bindery, 2002. – 32 p.
- Guay P. The Little Rascals. – URL: https://www.springfieldspringfield.co.uk/movie_script.php?movie=little-rascals-the
- Hunt L. M. One for the Murphys. – New York: Puffin Books, – 2013. – 256 p.
- King St. The Body. – New York: Scribner, 2018. – 192 p.
- Mitchell D. Black Swan Green. – Random House Trade Paperbacks, 2007. – 304 p.
- Patterson J. Middle School: My Brother is a Big Fat Liar. – Kimmy Patterson, 2013. – 304 p.
- Pung A. Laurinda. – Melbourne: Black Inc, 2014. – 352 p.
- Stead R. Liar and Spy. – New York: Yearling, 2013. – 208 p.
- Wilson J. Best Friends. – New York: Corgi, 2008. – 224 p.
- Wilson J. Sleepovers. – New York: Young Corgi, 2008. – 112 p.
- Wilson J. The Illustrated Mum. – New York: Yearling, 2009. – 290 p.
- Wonder R. J. Palacio. – New York: Knopf Books for Young Readers, 2012. – 320 p.

REFERENCES

- Aliexsieva, I. O. [Алексеева, I. O.]. (2012). Konfrontatsiini taktyky mizhosobystisnoho konfliktu (na materialii anhlomovnoji komunikatsii) [Конфронтационні тактики міжособистісного конфлікту (на матеріалі англomовної комунікації)]. *Linhvistyka XXI stolittia: novi doslidzhennia i perspektivy [Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи]*, pp. 21-30.
- Anysymova, T. V. [Анисимова, Т. В.]. (2015). Spetsyfyka stratehyi dyskredytatsyy v reklamnomu y PR-dyskursakh [Специфика стратегии дискредитации в рекламном и PR-дискурсах]. *Aktualnye problemyi filologii i pedagogicheskoy lingvistiky [Актуальные проблемы филологии и педагогической лингвистики]* 3, pp. 20-25.
- Bondarenko, E. N. [Бондаренко, Е. Н.]. (2017). Rechevaya strategiya diskreditatsii i problema yazykovoy lichnosti [Речевая стратегия дискредитации и проблема языковой личности]. *Vestnik Gosudarstvennogo gumanitarno-tehnicheskogo universiteta [Вестник государственного гуманитарно-технического университета]* 3, pp. 56-60.
- Bukin, A. S. [Букин, А. С.]. (2016). *Nekooperativniy dialog (na materiale angloyazychnoy hudozhestvennoy literatury): avtoref. diss. kand. filol. nauk* [Некооперативный диалог (на материале англоязычной художественной литературы): автореф. дисс. ... канд. филол. наук]. Moskva.
- Culperer, J. (2013). Impoliteness: Questions and Answers. In: D. Jamet, M. Jobert, ed., *Aspects of Linguistic Impoliteness*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, pp. 1-15.
- Egorova, E. N. [Егорова, Е. Н.]. (2015). Rechevaya agressiya i strategiya diskreditatsii (na primere analiza gazetnykh publikatsiy) [Речевая агрессия и стратегия дискредитации (на примере анализа газетных публикаций)]. *Elektronniy zhurnal 'Yazyk i tekst langspy.ru' [Электронный журнал «Язык и текст langspy.ru»]* 2(3), pp. 69-75.
- Frolova, I. Ye. [Фролова, I. С.]. (2015). *Rehuliatyvnyi potentsial stratehii konfrontatsii v anhlomovnomu dyskursi: avtoref. diss. ... doct. filol. nauk* [Регулятивный потенциал стратегии конфронтации в англomовном дискурсе]: автореф. дисс. ... докт. филол. наук]. Kharkiv.
- Garmendia, J. (2018). *Irony: Key Topics in Semantics and Pragmatics*. New York: Cambridge University Press.
- Grice, P. (1991). *Studies in the Way of Words*. Massachusetts: Harvard University Press.
- Gritsenko, L. M., Demidova, T. A. [Гриценко, Л. М., Демидова, Т. А.]. (2018). Kommunikativnaya strategiya diskreditatsii v internet-kommunikatsii (na primere trollinga) [Коммуникативная стратегия дискредитации в интернет-коммуникации (на примере троллинга)]. *Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo universiteta. Filologiya [Вестник Томского государственного университета. Филология]* 55, pp. 29-42.
- Issers, O. S. [Иссерс, О. С.]. (2002). *Kommunikativnye strategii i taktyki russkoy rechi [Коммуникативные стратегии и тактики русского языка]*. Moskva: LKI.
- Khoroshylova, V. M. [Хорошилова, В. М.]. (2016). *Stratehiia zavdannia obrazu u nimetskomovnomu internet-dyskursi. Diss. kand. filol. nauk* [Стратегия задания образа у немецкомовномu интернет-дискурсе]. Дисс. ... канд. филол. наук. German Philology department, V. N. Karazin Kharkiv national university.
- Krysanova, T. A. [Крисанова, Т. А.]. (1999). *Vyslovlivannia nehatyvnoi otsinky adresata v suchasni anhlitskii movi (komunikativno-prahmatychnyi aspekt): avtoref. dis. ...kand. filol. nauk* [Висловлювання негативної оцінки адресата в сучасній англійській мові (комунікативно-прагматичний аспект): автореф. дис. ... канд. филол. наук]. Kyiv.
- Kusov, G. V. [Кусов, Г. В.]. (2004). *Oskorblenie kak illokutivniy lingvokulturniy kontsept. Diss. kand. filol. nauk* [Оскорбление как иллокутивный лингвокультурный концепт. Дисс. канд. филол. наук]. Kubanskiy gosudarstvennyy tehnologicheskii universitet.
- Lenets, A. V., Sergeeva, D. S. [Ланец, А. В., Сергеева, Д. С.]. (2018). Yazykovaya manifestatsiya kommunikativnoy stratehii diskreditatsii kak sposoba konstruirovaniya imidzha politika v virtualnom prostranstve (na materiale predvyibornnykh tvitov D. Trampa) [Языковая манифестация коммуникативной стратегии дискредитации как способа конструирования имиджа политика в виртуальном пространстве (на материале предвыборных твитов Д. Трампа)]. *Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo universiteta. Filologiya [Вестник Томского государственного университета. Филология]* 52, pp. 98-111.
- Lisihina, M. A. [Лисихина, М. А.]. (2009). *Pragmalingvisticheskoe issledovanie yavleniya diskreditatsii v amerikanskoj rechevoy culture: avtoref. diss. ... kand. filol. nauk* [Прагмалінгвістическе дослідження явлення дискредитації в американській речевій культурі: автореф. дис. ... канд. филол. наук]. Irkutsk.
- Locher, M. A., Bousfield, D. (2008). Introduction: Impoliteness and power in language. In: D. Bousfield, M. A. Locher, ed. *Impoliteness in language. Studies on its Interplay with Power in Theory and Practice*, Berlin: Mouton de Gruyter, pp. 1-13.

- Parshina, O. N. [Паршина, О. Н.]. (2005). *Strategii i taktyki rechevogo povedeniya sovremennoy politicheskoy elityi Rossii. Diss. ... doct. filol. nauk* [Стратегии и тактики речевого поведения современной политической элиты России. Дисс. докт. филол. наук]. N. G. Chernyshevskiy Saratovskiy gosudarstvennyy universitet.
- Perebyinis, V. I. [Перебийніс, В. I.]. (2013). *Statystychni metody dlya linhvistyv* [Статистичні методи для лінгвістів]. Vinnytsya: Nova Knyha.
- Prokopenko, A. A. [Прокопенко, А. А.]. (2016). *Prezidentskiy diskurs Baraka Obamy: kognitivno-kommunikativnye aspekty. Diss. kand. filol. nauk* [Президентский дискурс Барака Обамы: когнитивно-коммуникативные аспекты. Дисс. канд. филол. наук]. V. N. Karazin Kharkiv national university.
- Rebriy, O., Gaydar, D. [Ребрий, О., Гайдар, Д.]. (2015). Strategiyi vidtvorennya invektivy v anglo-ukrayinskomu perekladі (na materialі dityachoyi literatury) [Стратегії відтворення інвективи в англomовному перекладі (на матеріалі дитячої літератури)]. *Studia Methodologica* 40, pp. 157-162.
- Seytanyan, M. Yu. [Сейранян, М. Ю.]. (2016). *Konfliktniy diskurs i ego prosodicheskii stroy* [Конфліктний дискурс і його просодический строй]. Moskva: MPGU.
- Sidak, O. O. [Сідак, О. О.]. (2011). Metafora yak zasib realizatsii taktyky politychnoi obrazu [Метафора як засіб реалізації тактики політичної образи]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina [Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна]* 953, pp. 48-52.
- Sivoraksha (Lisihina), M. A. [Сиворакша (Лисихина), М. А.]. (2007). Diskreditatsiya kak raznovidnost konfliktnoho obscheniya [Дискредитация как разновидность конфликтного общения]. *Izvestiya Rossiyskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta im. A. I. Gertsena [Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена]* 18(44), pp. 452-457.
- Slavova, L. L. [Славова, Л. Л.]. (2015). *Movna osobystist u suchasnomu amerykanskomu ta ukraïnskomu politychnomu dyskursi: avtoref. diss. ... doct. filol. nauk* [Мовна особистість у сучасному американському та українському політичному дискурсе]: автореф. дис. ... докт. филол. наук]. Kyiv.
- Sudus, O. V. [Судус, О. В.]. (2018). *Movlenniivi taktyky realizatsii stratehii dyskredytatsii v anhlomovnomu diplomatychnomu dyskursi. Dyss. kand. filol. nauk* [Мовленнєві тактики реалізації стратегії дискредитації в англomовному дипломатичному дискурсе]. Дисс. канд. филол. наук]. Zaporizkyy natsionalnyy universytet.
- Tselika, A. (2015). Irony as an Impoliteness Tool: An Exploration of Irony's Intentionality, Cancellability and Strength. *Athens Journal of Philology* 2(2), pp. 89-108.

SOURCE MATERIAL

- Brouwer, S. (2002). *Long Shot (Watch out for Joel!)*. Kansas: Topeka Bindery.
- Guay, P. (1994). *The Little Rascals*. Available from: https://www.springfieldspringfield.co.uk/movie_script.php?movie=little-rascals-the
- Hunt, L. M. (2013). *One for the Murphys*. New York: Puffin Books.
- King, St. (2018). *The Body*. New York: Scribner.
- Mitchell, D. (2017). *Black Swan Green*. New York: Random House Trade Paperbacks.
- Patterson, J. (2003). *Middle School: My Brother is a Big Fat Liar*. Kimmy Patterson.
- Pung, A. (2014). *Lawrinda*. Melbourne: Black Inc.
- Stead, R. (2013). *Liar and Spy*. New York: Yearling.
- Wilson, J. (2008). *Best Friends*. New York: Corgi.
- Wilson, J. (2008). *Sleepovers*. New York: Young Corgi.
- Wilson, J. (2009). *The Illustrated Mum*. New York: Yearling.
- Wonder, R. J. (2012). *Palacio*. New York: Knopf Books for Young Readers.

Анотація.

Стаття представляє результати дискурсивного аналізу конфронтаційної дискурсивної стратегії дискредитації в англomовному дитячому авторитарному дискурсе. Останній розглядається як поле утілення комунікативної діяльності дитини. Особистість дитини проходить процес становлення за рахунок наслідування прикладу дорослих та однолітків навколо себе, а також шляхом експериментування з арсеналом лінгвістичних засобів та техніками їх застосування задля встановлення міжособистісного контролю у межах свого дискурсивного оточення. Виходячи з особливостей здійснення впливу, який дитина-мовець намагається чинити на адресата з метою змусити його діяти відповідно до її бажань та замислів, розглянуто стратегію дискредитації в англomовному дитячому авторитарному дискурсе. Дискредитація постулюється у роботі як макромовленнєвий акт, який ґрунтується на підриві авторитету мовця та применшенні його

значущості у комунікативній взаємодії. Необхідною передумовою актуалізації стратегії є публічність, що обумовлено спрямованістю на реакцію слухача – прямого/непрямого адресата комунікації. Дискредитація мовця є актом руйнації його іміджу, під час якого активується категорія неввічливості, що відносить його до сфери оцінного впливу. Проведене дослідження уможливило виокремлення тактики нанесення образи, глузування та применшення чеснот співрозмовника при реалізації стратегії дискредитації. Їх імплементація відбувається шляхом чинення авторитарною дитиною впливу на прямого чи непрямого адресата. На мовленнєвому рівні успішності намірів мовця сприяють маркери негативної оцінки (прикметники, порівняння, вокативи), іронічна/саркастична тональність спілкування, питальні риторичні конструкції/вигуки та конструкції вираження категорії умовного стану. Закладені у дитинстві навички вербального дискредитування співрозмовника знаходять свій розвиток у подальшому становленні дитини як особистості.

Ключові слова: адресат, англomовний дитячий авторитарний дискурс, глузування, дискредитація, образа, применшення чеснот, стратегія, тактика, чинення впливу.

Received 20 April 2019

Reviewed 19 May 2019

Similarity index by UnicheckTM: 8,42 %

DOI: 10.32837/2312-3192/13/4

УДК 811.111.2'81'42

**АНГЛОМОВНІ ТЕКСТИ З ЕЛЕМЕНТАМИ ПРИТЧЕВОСТІ (XIII-XIV СТ.):
СИНЕРГЕТИЧНИЙ ПІДХІД**

Наталія Пільгуй*

Abstract

The scientific article presents the first results of the study of the English parable in the diachronic aspect from the synergetic point of view. The research started from the Middle Ages, illustrated and analyzed the first English texts with parable elements, dating from the XIII-XIV centuries. The scientific work is based on historical events, specific writers and their individual style; the development of a parable as an independent type of text and discourse took place under the influence the mentioned above. It is determined that during this period it is difficult to distinguish the English parable in a separate genre of literature of that time, but the authentic English parable confidently functioned as metatext in the great texts of the Middle Ages. Several parable contexts were observed in one text. The article outlines the results of the study and gives examples of texts of a certain era. The general stylistic and synergetic characteristics of the investigated texts are singled out and their classification according to thematic groups is presented: condemnation of negative human traits, relations of God and mankind, interpretation of spiritual truth and moral values. From the synergetic point of view, thematic groups are thematic attractors that contribute to the development and existence with its functional meta-texts with parable elements. The study of English parable texts allowed us to identify of a number of stylistic devices and stylistic features. It is noted that stylistic attractors of the Middle Ages parables are as follows: prose and poetic form, rhetorical and logical-expressive style. The results of scientific work determine the broad perspectives of further research, in particular the study of the English parable in diachrony from the synergetic point of view, as well as the analysis and comparison of the texts of the following centuries with the systematization of their general and specific features.

KEYWORDS: English parable, synergetics, stylistics, attractor, stylistic feature, stylistic device.

1. Вступ

На розвиток літератури у будь-якій країні безумовно впливають історичні події, які відбуваються у певний період. Тому було б неможливо повноцінно дослідити еволюцію стилю жанру притчі, не враховуючи її залежність від історичних подій та певних періодів її розвитку, які відповідно відзначаються конкретними іменами письменників і поетів та їх стилів викладу.

Об'єкт дослідження – синергетичні і стилістичні характеристики англomовних текстів з елементами притчовості XIII-XIV ст.

Предмет дослідження – англomовні тексти з елементами притчовості XIII-XIV ст.

Мета – дослідити англomовні тексти з елементами притчовості XIII-XIV ст. та визначити їх синергетичні характеристики. Мета передбачає вирішення наступних **завдань**:
1. Проаналізувати перші англomовні тексти з елементами притчовості та виокремити їх функції і загальні особливості.
2. Визначити стилістичні ознаки та прийоми притч того часу.
3. Ідентифікувати синергетичні характеристики в англomовних текстах з елементами притчовості епохи середньовіччя.

* Natalia N. Pilguy, Ph.D. in Philology (Candidate of Philological Sciences), Associate Professor of the Department of Business Foreign Language and Translation, National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", Kirpichova st. 21, NTU "KhPI", building U-2, room 409, Kharkiv, Ukraine, 61002, tel. +38066 364 13 04, e-mail: pilguinata@gmail.com
ORCID: 0000-0003-4510-8106

Методологічною основою дослідження слугували ґрунтовні лінгвістичні праці з синергетики Л. С. Піхтовнікової¹, Т. І. Домброван², С. М. Єнікеевої³ та ін., в яких синергетичний підхід застосовувався до вивчення самоорганізації складних систем різної природи і призначення. Синергетика та синергетичний підхід до дослідження в лінгвістиці вважається відповідно новим, але таким, який успішно зарекомендував себе при комплексному дослідженні проблеми. Лінгвістична розвідка засвідчила, що англійська притча залишається малодослідженою в діахронічному аспекті, а еволюція її стилістичних характеристик і синергетичний потенціал не досліджувалися взагалі, що зумовлює **актуальність** наукової праці, зокрема вивчення стилістичних і синергетичних характеристик англійських притч середньовіччя.

2. Методологія дослідження

Теоретико-методологічною основою наукового дослідження є синергетична парадигма лінгвістики. Теоретична база інтегрує положення прагматистички та лінгвістичної синергетики. Авторська концепція дослідження англійських текстів з елементами притчовості XIII-XIV ст. склалася під впливом теоретичних праць з функціональної стилістики та стилістики декодування⁴; синергетичної концепції мови, тексту і дискурсу⁵; прагматистички⁶.

Методи дослідження. Для реалізації поставлених завдань використано такі методи дослідження: стилістичний експеримент – для проведення стилістичного аналізу текстів з елементами притчовості XIII-XIV ст.; системно-синергетичний метод – для визначення синергетичних характеристик текстів з елементами притчовості XIII-XIV ст.; метод індуктивного та дедуктивного аналізу та синтезу – для формування висновків і теоретичного узагальнення, а також для виведення закономірностей функціонування мовних стилістичних засобів.

3. Виклад основного матеріалу дослідження

Історія англійської притчі починається з XIII-XIV ст., коли у країні спостерігалися наслідки нормандського завоювання: поширення французького впливу на соціально-політичне та культурне життя країни; англосаксонська мова вживалася лише корінним населенням; церковні кола користувалися латиною. Така тримовність позначилося на розвитку літератури. Виникли літературні твори латинською, французькою та англосаксонською мовами. Лише в XIV ст. у зв'язку з формуванням англійської нації англійська мова стала основною літературною мовою⁷.

Дослідники відзначають, що історія англійської притчі починається з перекладів латинських і грецьких притчових релігійних творів англійською мовою, автори яких додавали свої елементи і деталі. Твори переказувалися як прозою, так і віршами і були дидактичним засобом впливу на свідомість людей того часу. У часи Середньовіччя у будь-якому літературному тексті намагалися відшукати притчовий зміст⁸. Тому у творах, які

¹ Піхтовнікова 2012, 1999, 2000, Pichtownikowa 2008

² Домброван 2014, 2013

³ Єнікеева 2011

⁴ Арнольд 1990, Брандес 2004

⁵ Домброван 2014, 2013, Єнікеева 2011, Піхтовнікова 2012, 1999, 2000, Pichtownikowa 2008

⁶ Піхтовнікова 2012, 1999, 2000, Pichtownikowa 2008

⁷ Михальская, 1998

⁸ Богачевська 2012, 3

зовсім не відносяться до цього типу тексту, можна спостерігати елементи, властиві саме притчам. Розглянемо загальне визначення притчі та її основні характеристики.

Традиційно, англійська притча розглядається як коротка розповідь у прозовій (або поетичній) формі, що ілюструє одну або кілька повчальних історій, моральних уроків або дидактичних повчань, побудована на принципі аналогії, яка має алегоричну прагматичну настанову, що спирається на особливості побуту та історичного укладу життя англосаксонської цивілізації. Притча передбачає багатозначність тлумачення її змісту на основі використання стилістичних можливостей метафори і порівняння⁹.

Аналіз літературних джерел XIII-XIV ст. засвідчує, що у цей період складно виокремити англійську притчу в окремий жанр літератури того часу, зважаючи на вищевказані особливості. Так, англійські пам'ятки XIII ст. охоплюють легенди данського і кельтського походження, куртуазну літературу, лірику, лицарські романи зі своєю морально-етичною спрямованістю.

Проте слід зазначити, що у цю пору в Англії посилюється опозиція католицькій владі, набуває поширення «ересі» як однієї з форм боротьби з феодальною церквою. З'являється сатира проти церкви, спочатку виключно латинською, поступово стає дво- або тримовною¹⁰. Антицерковна сатирична література XIII ст. носить переважно демократичний характер; автори її, головним чином безіменні братія бродячих школярів, «Вагантів», які обрали себе в якості патрона і міфічного родоначальника збірний образ єпископа Голії (Golias), ненажери, п'яниці, автора образливих для католицької ієрархії пісень. «Голіарди» спеціалізувалися на «жартівливих піснях», сатирі¹¹.

До тенденцій голіардів близька сатира Нігеля Вірекера (Nigelus Wirekerus), регента бенедиктинського монастиря в Кентербері, «Брунеллус, або дзеркало дурнів» (Brunellus sive speculum stultorum, 3800 віршів, 1190)¹². Звідси і починається зародження англійської притчі. Brunellus – ім'я осла. У сатирі розповідається історія осла, який вважав свій хвіст занадто коротким, захотів подовжити його і пустився мандрувати світом у пошуках людей і засобів, які допомогли б йому в цьому.

У притчі тих часів завжди була присутня алегорія, яка розуміється як тип простого іносказання, тобто відкладення уможливної ідеї у певному предметному образі, який потребує коментарі. Однак, алегорія – це «складний сигніфікативний засіб, мета якого в підсумку – виявити сам знаковий процес»¹³. Алегорія ґрунтується не на пізнавальних асоціаціях, а на специфічному «перевертанні», яке перетворює конкретні значення в цілісну систему знаків. Всі тимчасові рівні розташовуються на одній площині і тому алегорія відображає накопичення значень.

Цікаво, що в цю пору сатира Нігеля Вірекера була досить розповсюджена. Дж. Чосер в «Кентерберійських оповіданнях» (Розповідь Капелана) посилається на притчу з «Брунеллуса» про хлопця Гундольфуса, що кинув каменем у півня і злавав йому ногу; за це півень так пізно проспівав в той день, коли Гундольфуса повинні були висвятити на священника, що той проспав і втратив свій прихід.

⁹ Савчук, 2015

¹⁰ Алексеев, 1986, 96

¹¹ Алексеев, 1986, 97

¹² Алексеев, 1986, 97

¹³ Бобьрева, 2007, 249

Отже, елементи англомовної притчі чітко відслідковуються у творах тих часів. Хоча притча ще не виокремлюється у самостійний жанр літератури, можна чітко простежувати метатексти притчі у відомих пам'ятках Середньовіччя.

Щодо літератури XIV ст., коли спостерігалася загострення класових протиріч всередині країни та «столітня війна» з Францією (1337-1453), відзначимо, що у цей період з'являються алегоричні поеми (Вільям Ленгленд «Бачення про Петра Орача», поеми невідомого автора «Pearl», «Cleanness», «Patience» and «Sir Gawayne» and «the Grene Knight»); лірична поезія, сатиричні короткі оповідання, народні балади, алегорична і дидактична церковна література.

Дослідження англомовних притчових текстів епохи Середньовіччя засвідчує, що елементи притчевості, а також лінгвістичні та стилістичні ознаки притчі, композиції властиві навіть тим текстам, які не відносять до цього типу тексту. Наприклад, аскетична ідея у формі витонченої символіки, дидактика, яку автор узяв з євангельських притч і розповів стилем лицарського роману, характеризує поеми, що приписуються автору «Сера Гавейна», – «Чистота» (Cleanness) і «Терпіння» (Patience). Чистота, символом якої була «маленька королева» в «Перліні», склала тему богословської рапсодії в аллітеративних віршах в першій з цих поем. Біблійні та євангельські мотиви поєднуються тут з відлунням «Романа про Розу», книги про чудесні подорожі сера Джона Мандевіль і легенди про лицаря Лебеда.

Автору «Сера Гавейна» безсумнісно приписують також поему «Перліна» (The Pearl), яку вважається одним з найліричніших творів англійського Середньовіччя. Батько у вісні спілкується за своєю померлою донечкою, і дитя відповідає йому переказом євангельської притчі про робітників на винограднику і тлумаченням 14-го розділу «Апокаліпсису». Вона надає йому уроки віри та смирення і приводить його до проблиску нового Єрусалиму. Він бачить, що його «Маленька королева» іде у довгій процесії дів; він намагається досягти її і прокидається на могилі дитини: *Then woke I in that garden fair; / My head upon that mound was laid, / there where my Pearl had strayed below. / I roused me, and felt in great dismay, / and, sighing to myself, I said: – “Now all be to that Prince's pleasure.”*

Тут також знаходимо цілу частину поеми, яка присвячена притчі. Таке дидактичне включення, яке називають богословсько-схоластичною суперечкою, в центрі ліричної поеми може здатися чужорідним всьому твору. Цей спір стосується двох найважливіших проблем, які займали богословсько-філософські роздуми XIV ст.: питання про приречення і вільної волі і про порятунок милістю божою або людськими справами¹⁴.

Розглянемо деякі й інші перші пам'ятки англомовних текстів з елементами притчевості, які збереглися і дійшли до наших часів. Так, The Bestiary (XIII ст.) був заснований на латинській праці Physiologus of one Thetbaldus. Тут алегорія спостерігається у звичках тварин, що символізує духовну істину. Хоча робота не є оригінальною, його метрична форма – є сумішшю старого і нового: безладно використовуються алітерація, рима, асонанс. Це простежується у таких рядках: *old in his[char] sinnes dern, or he bicum[char] cristen: / And tus he newe[char] him [char]is man, [char]anne he nime[char] to kirke, / Al is man so is tis ern, wuld[char] ge nu listen, or he it bi[char]enken can, hise egen weren mirke.*

Робота An Bispel (автор невідомий) є вільним перекладом з латини De Similitudine inter Deum et quemlibet regem suos judicantem автором Anselm. У притчі описуються та розтлумачуються відносини Бога та людства на прикладі бенкету, влаштованого королем.

¹⁴ Алексеев, 1986, 185

П'ять посланців короля запросили його друзів і ворогів. Англійський перекладач додає деякі деталі, зокрема п'ять посланців, які символізують 5 зводів законів¹⁵.

The Sawles Warde (автор невідомий) є більш претензійною алегорією тих часів. Перекладена праця заснована на латинському творі Hugo de St. Victo; припускається, що деякі елементи взято з Біблії (St. Matthew, XXIV, 43). Твір сповнений алегоричними образами: Розум (мудрість) є господарем замку (душі людини); його дружина (Воля) – дуже примхлива. Вони мають п'ять слуг (п'ять почуттів), якими складно керувати. Тому їм потрібна допомога їх чотирьох дочок (чотири чесноти: розсудливість, сила, стриманість, праведність). Гарна поведінка його сім'ї забезпечується появою двох посланців: Страху (посланець смерті), який змальовує жахи пекла, і Любов до життя, яка описує радості раю¹⁶. Алегорія письменника у творі стає більш послідовною і переконливою; його герої більш розвинені, подекуди додаються драматичні елементи. Схожі алегоричні елементи та дидактичні методи з'являються і в інших творах того часу, таких як Wil and Wit, Long Life, The Duty of Christians, Vices and Virtues.

Окреме місце серед літературних пам'яток Середньовіччя займає поема Вільяма Ленгленда The vision of Piers Plowman 1362–1380 pp. (в укр. «Бачення про Петра Орача»). З минулого століття вона неодноразово досліджувалася українськими й зарубіжними вченими переважно з літературознавчої точки зору¹⁷. Ця поема належить до досить поширеного жанру «бачень» в епоху Середньовіччя. Дійсність у «баченнях» описувалася у формі сну. Алегоричний характер тексту дозволяє автору говорити про абстрактні поняття, звертаючись до цілком конкретних образів, втілювати свої уявлення про правду, справедливість, совість, про зло і мудрість в образах живих людей, які наділені такими характерними особливостями, що властиві певним соціальним шарам суспільства. Проте дійовими особами поеми є не тільки персоналізовані абстракції; її центральний герой – Петро Орач, шукач правди і справедливості, – образ, народжений самою дійсністю, що має цілком конкретні прикмети англійського землероба XIV сторіччя. Ім'я Петра Орач довгі роки асоціювалося з уявленням про людину-трудівника¹⁸.

З самого початку притчі притаманне релігійне забарвлення, яке наскрізь пронизує поему В. Ленгленда. Письменник належав до нижчого шару духовенства, знав дуже добре Біблію, оскільки використовував її у своїй поемі, і, зокрема Псалтир та Святе Письмо: *«The cat is a kitoun, the court is ful elenge». / That witnesseth Holy Writ, whoso wole it rede / Ve terre ubi puer rex est, &c. – Де кіт це кошеня, там двір лише жалю гідний / про це свідчить Святе Письмо, хто тільки його прочитас: / Ve terre ubi puer rex est, &c. (The vision of Piers Plowman, Prologue, P. 194–196).*

Lat noght thi left half, late ne rathe, / Wite what thou werchest with thi right side / For thus bit the Gospel goode men doon hir almesse. – Нехай твоя ліва сторона ані пізно, ані рано / не знає, що ти робиш своєю правою стороною, / бо так наказує Євангеліє добрим людям роздавати свою милостиню. (The vision of Piers Plowman, Passus III, P. 73–75).

У прикладах автор підтексту і моралі обраного уривку посилається на біблійські джерела, які підсилюють авторитет автора та його вплив на читача, упевнено доносячи ідею до адресата. А у 17 розділі автор взагалі органічно поєднує свою розповідь з біблійською

¹⁵ Ward 1907–21

¹⁶ Ward 1907–21

¹⁷ Алексеев 1960, Вельчева 2012, 34–42, Никола 1979; 1973, Петрушевский 1941

¹⁸ Аникин 1985, 22–23

притчею про доброго самаритянина. Простір шляху путівника об'єднується з простором притчі:

And as we wenten thus in the wey, wordynge togideres, / Thanne seighe we a Samaritan sityng on a mule, / Ridynge ful rapely the righte wey we yeden, / Comynge from a contree that men called Jerico / To a justes in Jerusalem he [j]aced awey faste. – I коли ми йшли, сперечаючись, своєю дорогою, / Ми побачили самаритянина, який сидів на мулі. / Він швидко йшов тією же дорогою, що і ми, із країни, яку люди називають Єрихон. / Він поспішав на турнір в Єрусалим. (The vision of Piers Plowman, Passus XVII, P. 49–53).

Мораль підкреслюється протягом всієї поеми В. Ленгленда: це важливість праці людини для того, щоб отримати праведність; працювати повинні всі прошарки суспільства як фізично так і духовно: *Ac japeres and jangeleres, Judas children, / Feynen hem fantasies, and fooles hem maketh / And han wit at wille to werken if they wolde. – Але блазні і жонглери, Іудині діти / Говорять про себе усілякі небиліці і прикидаються дурнями / однак їх розум у їх повному розпорядженні, щоб працювати, якщо б вони хотіли (The vision of Piers Plowman, Prologue, P. 35–37).*

Влучно зауважено Г.В. Кукуєвою, що у притчевому оповіданні має місце дедуктивний спосіб презентації проблеми, що виявляється в специфічному зображенні персонажів. Герої притчі не мають зовнішніх рис і характеру, вони з'являються перед нами «не як об'єкти художнього спостереження, але як суб'єкти етичного вибору». У таких текстах одним з домінуючих засобів образності є персоніфікація як наділення тварин, предметів і явищ, абстрактних понять людськими властивостями¹⁹. Саме через персоніфікацію реалізується прагматична настанова автора, мораль притчі, простежується певний підтекст у сюжеті тексту. Так, у творі В. Ленглейда такими персоніфікованими абстрактними героями є Правда, Кохання, Совість, Брехня, Обман, Лестощі, Мир, Мідрість, Розум тощо.

Абстрактних героїв автор задіяв для того, щоб донести до читача дидактичну ідею поеми у славленні Любові, Правді й Праці, виокремлюючи і підкреслюючи Працю, яка відкриває шлях до перших двох чеснот. Але найбільше вражає те, що поряд з абстрактними героями доступно зрозумілою мовою того часу описується англійське суспільне життя середини XIV сторіччя.

Аналіз історичних обставин виникнення текстів близьких за ознаками англомовної притчі зроблено з метою експлікації зародження тісного зв'язку притчі з соціальними вимогами часу. Найсильнішим соціальним атрактором, на наш погляд, був вплив на свідомість людей за рахунок порятунку милістю Божою або людськими справами, праведністю та працею.

Дослідники ранньої англійської літератури вважають, на першому етапі англомовна притча існувала у формі перекладів біблійських притч і була недосяжна для простого народу, оскільки знаходилася у руках духовенства, яке володіло знанням писемності. Також, очевидно, багато текстів, які записувалися протягом віків, с плином часу, було втрачено.

Наукова розвідка підтверджує, що у XIII-XIV ст. автентична англомовна притча зароджується як метатекст на тлі великих текстів тих часів. Іноді можна спостерігати декілька притчових контекстів в одному творі. Тому наразі навряд чи можна розглядати англомовну притчу цього періоду як самостійний жанр, тип тексту або дискурс. Проте можна виокремити загальні стилістичні та синергетичні характеристики досліджених текстів.

¹⁹ Кукуєва 2013, 405–410

На наш погляд доцільно класифікувати тексти з елементами притчевості XIII-XIV ст. за такими тематичними групами: засудження негативних людських рис, відносини Бога і людства, розтлумачення духовної істини і моральних цінностей. Використовуючи термінологічний апарат синергетики, тематичні групи є тематичними атракторами²⁰, які сприяють розвитку й існуванню зі своїм функціоналом метатекстам з елементами притчевості. За Л. С. Піхтовниковою, атрактор розуміється як унікальний набір параметрів і діапазон їх значень, які притягують до стійкого положення самоорганізовану систему²¹.

Дослідження англомовних текстів з елементами притчевості дозволило ідентифікувати низку стильових прийомів. Під стилістичним прийомом розуміють зворот мови, особливе поєднання слів, синтаксична побудова, які вживаються для підсилення виразності висловлювання²²; незвичні порівняння, виразні слова чи фрази, які створюють спеціальні ефекти, образність, живі картини, які постають в уяві читача²³. Отже, в англомовних текстах з елементами притчевості того часу було виокремлено такі стилістичні прийоми: алегоризація, дидактизація, експліцитна та імпліцитна мораль, конкретизація за допомогою прийому «приклад».

Англомовні тексти з елементами притчевості XIII-XIV ст. характеризуються певними стильовими рисами, під якими ми розуміємо якісні ознаки як функціонального стилю в цілому, так і конкретного тексту певної функціонально-стильової і жанрової належності; вони являють собою узагальнені, не завжди структуровані характеристики певного стилю²⁴. Отже, стильовими рисами досліджених текстів є образність, наочність, дидактичність, діалогічність, монологічність, експресивність.

Вважаємо, що прозова та віршована форма, а також риторичний та логіко-експресивний стиль є стильовими атракторами притчі епохи Середньовіччя.

4. Висновки

Аналіз текстів з елементами притчевості XIII-XIV ст. став першою сходинкою у дослідженні еволюції англомовної притчі. Результати дослідження англомовних притч епохи Середньовіччя дозволили ідентифікувати витoki цього типу тексту та проаналізувати їх загальні стилістичні та синергетичні характеристики. Історичні події є головним фактором, який впливає на розвиток текстів у часі й подальші зміни тематичних атракторів, стильових рис, прийомів, прагматичної настанови авторів, алегоричних і абстрактних образів і моралі.

Перспективою подальшого дослідження вважаємо поглиблене вивчення англомовних текстів з елементами притчевості XIII-XIV ст. з синергетичної точки зору, аналіз та порівняння текстів наступних століть, дослідження англомовної притчі в діяхронії з позиції синергетики.

BIBLIOGRAPHY

Алексеев М. П. Литература средневековой Англии и Шотландии: Учеб. пособие для филол. спец. ун-то / Предисл. и коммент. Н. Д. Левина. – Москва : Высш. шк., 1984. – 351 с.

Алексеев М. П. Видение о Петре Пахаре // Из истории английской литературы. Этюды, очерки, исследования. – Москва : Гослитиздат, 1960. – С. 7–39.

²⁰ Піхтовникова 1999, 4

²¹ Піхтовникова 2012, 15–16

²² Ахманова 1969, 492

²³ Cortina 1995, 367

²⁴ Пільгуй 2014, 78

- Аникин Г. В. История английской литературы : учеб. для студ. пед. ин-тов. – Москва : Высш. шк., 1985. – 431 с.
- Арнольд И. В. Стилистика современного английского языка (Стилистика декодирования). – Москва : Просвещение, 1990. – 301 с.
- Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов [2-е изд., стереотип.]. – Москва : Советская энциклопедия, 1969. – 605 с.
- Бобырева, Е. В. Религиозный дискурс: ценности, жанры, стратегии. – Волгоград : Перемена, 2007. 374 с.
- Богачевська І. В. Притча як об'єкт релігійознавчого дослідження // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Сер. : Філософські науки. – 2012. – № 59. – С. 3–8.
- Брандес М. П. Стилистика текста: теоретический курс : учебник [для студентов вузов]. – Москва : Прогресс-традиция. ИНФРА-М, 2004. – 416 с.
- Вельчева К. А. Аграрная символика в поэме У. Ленгленда «видение о петре пахаре» // Уральский филологический вестник. Драфт: молодая наука. Екатеринбург : УрГП, 2012. – Вып. № 4. – С. 34–42.
- Домброван Т. И. Синергетическая модель развития английского языка: монография. – Одесса : КП ОГТ, 2014. – 399 с.
- Домброван Т. И. Язык в контексте синергетики. – Одесса : КП ОГТ, 2013. – 346 с.
- Єнікєєва С. М. Система словотвору сучасної англійської мови: синергетичний аспект (на матеріалі новостворених кінця ХХ – початку ХХІ століть) : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.04 / Київський національний лінгвістичний ун-т. – Київ, 2011. – 35 с.
- Кукуева Г. В. Рассказ-притча и рассказ-анекдот: сравнительно-сопоставительный анализ // Русская словесность в России и Казахстане: аспекты интеграции; 19–20 сентября 2013. – Барнаул : Алтайская гос. пед. академия, 2013. – С. 405–410.
- Михальская Н. П. История английской литературы / Н. П. Михальская, Г. В. Аникин. – Москва : Издательский центр «Академия», 1998. – URL: <http://svr-lit.ru/svr-lit/mihalskaya-anikin-angliya/index.htm>.
- Никола М. И. «Видение о Петре Пахаре» У. Ленгленда. Своеобразие жанра // Метод и жанр в зарубежной литературе. – Вып. 4. – Москва : Просвещение, 1979. – С. 38–48.
- Никола М. И. Сюжетно-композиционные особенности средневековых видений // Проблемы литературных жанров. Материалы четвертой научной межвузовской конференции. – Томск: Изд-во Томского университета, 1983. – С. 8–9.
- Петрушевский Д. М. Видения Ленгленда и современная ему английская действительность. – Л.: Издат. Акад. Наук СССР, 1941. – 276 с.
- Пільгуй Н. М. Англомовний науковий агротехнічний дискурс: лінгвостилістичний та прагматичний аспекти : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. – Запоріжжя, 2014. – 238 с.
- Піхтовнікова Л. С. Синергія стилю байки: німецька віршована байка 13–20 ст. : [монографія]. – Харків Бізнес Інформ, 1999. – 220 с.
- Піхтовнікова Л. С. Лінгвосинергетика: основи и очерк направлений : монография. – Харьков : ХНУ имени В. Н. Каразина, 2012. 180 с.
- Піхтовнікова Л. С. Еволюція німецької віршованої байки (13-20 ст.) : жанрово-стилістичні аспекти : дис. доктора філол. наук : 10.02.04; 10.01.05. – К., 2000. – 427 с.
- Савчук В. Сутність та місце англомовної притчі у мовознавчих дослідженнях, 2015. – URL: <http://www.vtei.com.ua/doc/16.10.2015/66/6.41.pdf>.
- Cortina J. Opening Doors: Understanding College Reading. – Chicago : McGraw-Hill Inc., 1995. – 556 p.
- Pichtownikova L. Synergie des Fabelstils : Die deutsche Versfabel vom 13. – 21. Jahrhundert / L. Pichtownikowa // Ukrainische Beiträge zur Germanistik : Band 5. – Aachen : Shaker Verlag, 2008. – 322 S.
- Ward A. W. The Cambridge History of English and American Literature in 18 Volumes [Electronic resource] / A. W. Ward; ed. by A. W. Ward, A. R. Waller. – Cambridge, 1907–21. – URL: <http://www.bartleby.com/211/>.

REFERENCES

- Alekseev M. P. (1984) Lyteratura srednevekovoi Anhlyy u Shotlandyy [Литература средневековой Англии и Шотландии]: Ucheb. posobie dlia fylol. spets. un-to / Predysl. y komment. N. D. Levyna. M.
- Alekseev M. P. (1960) Vydenye o Petre Pakhare [Видение о Петре Пахаре]// Yz ystoriyy anhlyiskoi lyteratury. Etiudy, ocherky, yssledovaniya. M.–L. : Hoslytyzdat.
- Anykyn N. V. (1985) Ystoriya anhlyiskoi lyteratury [История английской литературы]: ucheb. dlia stud.

- ped. yn-tov. M.
- Arnold Y. V. (1990) Stylystyka sovremennoho anhlyiskoho yazyka (Stylystyka dekodirovaniya) [Стилистика современного английского языка]. M.
- Akhmanova O. S. (1969) Slovar linyhvyystycheskykh terminov [2-e yzd., stereotyp.]. Sovetskaiia entsyklopediia. [Словарь лингвистических терминов] M.
- Bobyreva, E. V. (2007) Relyhyoznyi dyskurs: tsennosty, zhanry, stratehyy [Религиозный дискурс: ценности, жанры, стратегии]. Volhohrad
- Bohachevska I. V. (2012) Prytcha yak obiekt relihiieznavchoho doslidzhennia [Притча як об'єкт релігійознавчого дослідження] // Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnogo universytetu imeni Ivana Franka. Ser. : Filosofska nauka. Zhytomyr. 2012. pp. 3–8.
- Brandes M. P. (2004) Stylystyka teksta: teoretychesky kurs [Стилистика текста: теоретический курс]: uchebnyk [dlia studentov vuzov]. M. : Prohress-tradytsiia. YNFRA-M. 416 s.
- Velcheva K. A. (2012) Ahramaia symvolika v poeme U. Lenhlenda «vydenye o petre pakhare» [Аграрная символика в поэме У. Ленгленда «видение о петре пахаре»] // Uralskiy fylolohychesky vestnyk. Draft: molodaia nauka. Ekaterynburh : UrHP. pp. 34–42.
- Dombrovan T. Y. (2014) Synerhetycheskaia model razvytiya anhlyiskoho yazyka: monohrafyia [Синергетическая модель развития английского языка]. Odessa : KP OHT.
- Dombrovan T. Y. (2013) Yazyk v kontekste synerhetyky. [Язык в контексте синергетики]. Odessa : KP OHT.
- Yenikieieva S. M. (2011) Systema slovotvoru suchasnoi anhlyiskoi movy: synerhetychnyi aspekt (na materialii novoutvoren kintsia KhKh – pochatku KhKhI stolit) : avtoief. dys. na zdobuttia nauk. stupenia d. filol. nauk : spets. 10.02.04 «Hermanski movy», Kyivskiy natsionalnyi linyhvyystychnyi un-t. K..
- Kukueva N. V. (2013) Rasskaz-prytcha y rasskaz-anekdot: sravnytelno-sopostavytelnyi analiz [Рассказ-притча и рассказ-анекдот: сравнительно-сопоставительный анализ] // Russkaiia slovesnost v rossyy u kazakhstan: aspekty yntehratsyy; 19–20 sentiabria 2013. Barnaul : Altaiskaiia hos. ped. akademyia. pp. 405–410.
- Mykhalskaia N.P. (1998) Anykyn N.V. Ystoriya anhlyiskoi lyteratury [История английской литературы]. M.: Yzdatelskiy tsentr «Akademyia». URL: <http://svr-lit.ru/svr-lit/mihalskaya-anikin-angliya/index.htm>.
- Nykola M.Y. (1979) «Vydenye o Petre Pakhare» U. Lenhlenda. Svoebraznye zhanra [«Видение о Петре Пахаре» У. Ленгленда. Своеобразие жанра] // Metod y zhanr v zarubezhnoi lyterature. Vyp.4. M. : Prosvshchenye, 1979. pp. 38–48.
- Nykola M.Y. (1983) Siuzhetno-kompozitsyonnye osobennosti srednevekovykh vydeniy [Сюжетно-композиционные особенности средневековых видений] // Problemy lyteraturnykh zhanrov. Materyaly chetvertoi nauchnoi mezvuzovskoi konferentsyy. Tomsk: Yzd-vo Tomskoho unyversyteta.
- Petrushevskiy D. M. (1941) Vydeniya Lenhlenda y sovremennaia emu anhlyiskaia deistvytelnost [Видения Ленгленда и современная ему английская действительность]. L.: Yzdat. Akad. Nauk SSSR.
- Pilguy N. M. (2014) Anhlovovnyi naukovyi ahrotekhnichnyi dyskurs: linyhvyystychnyi ta prahmatychnyi aspektu [Англомовний науковий агротехнічний дискурс: лінгвостилістичний та прагматичний аспекти] : dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. filol. nauk : spets. 10.02.04 «Hermanski movy». Zaporizhzhia. 238 s.
- Pikhtovnikova L. S. (1999) Synerhiia styliu baike: nimetska virshovana baika 13–20 st. [Синергія стилю байки: німецька віршована байка 13–20 ст.]: Xarkiv : Biznes Inform. 220 s.
- Rykhovnykova L. S. (2012) Linyhvosynerhetyka: osnovy y ocherk napravleniy [Лінгвосинергетика: основи и очерк направлений]: monohrafyia. Kh.
- Pikhtovnikova L. S. (2000) Evoliutsiia nimetskoj virshovanoi baike (13-20 st.) [Еволюція німецької віршованої байки (13-20 ст.)]: zhanrovo-stylistychni aspekty : dys. doktora filol. nauk : 10.02.04; 10.01.05. K., 2000.
- Cortina J. (1995) Opening Doors: Understanding College Reading. – Chicago : McGraw-Hill Inc. 556 p.
- Pichtownikova L. Synergie des Fabelstils : Die deutsche Versfabel vom 13. – 21. Jahrhundert / L. Pichtownikowa // Ukrainische Beiträge zur Germanistik : Band 5. – Aachen : Shaker Verlag, 2008. – 322 S.
- Ward A. W. The Cambridge History of English and American Literature in 18 Volumes [Electronic resource] / A. W. Ward; ed. by A. W. Ward, A. R. Waller. – Cambridge, 1907–21. – URL: <http://www.bartleby.com/211/>.

Анотація.

У науковій статті наводяться перші результати дослідження англомовної притчі у діахронічному аспекті з синергетичної точки зору. Дослідження розпочато з епохи Середньовіччя, проілюстровано і проаналізовано перші англомовні тексти з елементами притчевості, які датуються XIII–XIV ст. Наукова розвідка спирається на історичні події, конкретних письменників та їх індивідуальний

стиль, під впливом яких відбувався розвиток притчі у самостійний тип тексту та дискурсу. Визначено, що у цей період складно виокремити англомовну притчу в окремий жанр літератури того часу, проте автентична англомовна притча впевнено функціонувала як метатекст у великих текстах епохи Середньовіччя. Спостерігалось декілька притчевих контекстів в одному тексті. У статті унаочнюються результати дослідження і наводяться приклади текстів певної епохи. Виокремлено загальні стилістичні та синергетичні характеристики досліджених текстів і представлено їх класифікацію за тематичним групами: засудження негативних людських рис, відносини Бога і людства, розтлумачення духовної істини і моральних цінностей. З синергетичної точки зору, тематичні групи є тематичними атракторами, які сприяють розвитку й існуванню зі своїм функціоналом метатекстам з елементами притчевості. Дослідження англомовних текстів з елементами притчевості дозволило ідентифікувати низку стильових прийомів і стильових рис. Відзначено, що прозова та віршована форма, а також риторичний та логіко-експресивний стиль є стильовими атракторами притчі епохи Середньовіччя. Результати наукової праці визначають широкі перспективи подальшого дослідження, зокрема дослідження англомовної притчі в діахронії з позиції синергетики, аналіз та порівняння текстів наступних століть з систематизацією їх загальних та специфічних рис.

Ключові слова: англомовна притча, синергетика, стилістики, атрактор, стильова риса, стилістичний прийом.

Received 17 April 2019

Reviewed 01 June 2019

Similarity index by Unicheck™: 15.2 %

DOI: 10.32837/2312-3192/13/5

УДК 811.81'42: 316.346.2

HASHTAGS AS A SPECIAL TYPE OF THE INTERNET DISCOURSE

Nataliia Shkvorchenko*

Julia Koltsova**

Abstract

Internet discourse is a relatively new phenomenon that enables linguistic studies in a variety of areas, such as blogs, information sites, cinema, literature, wikis projects, shops and auctions, advertising, payment and search engines, e-mail, chats, forums, messengers, social networks, radio, television, information portals, etc. One of the most popular forms to characterize the event, describe a photo or express feelings online has become a hashtag. A hashtag can be defined as a label for content. It helps others who are interested in a certain topic, quickly find content on that same topic.

People use hashtags in their Instagram and Twitter posts but there is not enough knowledge about their real meaning and what they are used for. According to its structure, a hashtag can be a single word, an abbreviation, an invented combination of letters and numbers, or a phrase. If it is a phrase, there can be no spaces between words. It is not possible to have punctuation or symbols in your hashtag (other than the # symbol at the beginning). Numbers are allowed, but it is necessary to have at least one letter with numbers — hashtags cannot consist entirely of numbers.

According to its meaning, a hashtag can be related to a great variety of topics: private life, personal characteristics, nature, holidays, events, activities, emotions, travelling and many others.

A hashtag as a linguistic phenomenon has not been studied enough, so, it requires researching.

KEYWORDS: Internet Discourse, Internet Content, Hashtag, Hashtag Structure.

1. Introduction

The object of the research is a hashtag as a specific type of the Internet discourse. Discourse is a complex term in a number of humanities, the subject of which directly or indirectly involves the study of the language functions: linguistics, literature, semiotics, sociology, philosophy, ethnology and anthropology. There is no clear and universally accepted definition of "discourse" that covers all cases of use, and it is possible that this explains the considerable interest in this problem by both foreign and domestic linguists. *The subject* of the research is hashtag features and structure.

Internet discourse is a new variety of language that leads to significant variations in written structure of language. This discourse type lacks a number of grammar and spelling rules that is inappropriate for written communication in other areas. Internet discourse lies in between speaking and writing and it has its own features and graphology. *The purpose* of the research is the structural analysis and classification of hashtags. This study attempts to present characteristic features and provide a variant of the classification of hashtags as a new variety of language. In addition, it aims to conduct linguistic analysis of the features found in the electronic discourse.

* Nataliia M. Shkvorchenko, International Humanitarian University, Room 316, 33 Fontanskaya Doroga, Odessa, 65009, Ukraine; tel.: +38 067 489 18 33, e-mail: nikolette@ukr.net
ORCID: 0000-0002-7146-7244

** Julia Ye. Koltsova, International Humanitarian University, 33 Fontanskaya Doroga, Odessa, 65009, Ukraine; tel.: +38-063-735-15-14, e-mail: koltsova.julia@icloud.com
ORCID: 0000-0002-9490-6545

2. Methodology

There have been chosen 1000 English hashtags used in Instagram and Twitter for the period from November, 2018 to April, 2019. The most popular ones (used more than 20 times within the mentioned time period) have been sorted out and classified in accordance with their linguistic and semantic structure.

The combination of the following linguistic methods was used: acquisition, computer analysis, quantitative method (to choose the most popular hashtags), induction and deduction (to classify the results).

3. Results and Discussion

Discourse is the subject of interdisciplinary study. Of course, the study of discourse involves, first and foremost, linguistics, but along with this, interest in it is also traced in psychology, philosophy, logic, sociology, literary criticism, historiography, jurisprudence, pedagogy, the theory and practice of translation, political science, and etc. Each of these disciplines has its own approach to discourse study (I.V. Arnold¹, J. Brown², R. Vodak³, V. I. Karasik⁴, O. O. Selivanova⁵).

The term "discourse", as it is understood in modern linguistics, is close in content to the notion of "text", but emphasizes the dynamic nature of speech communication. In contrast, text is conceived mainly as a static object, the result of linguistic activity. Sometimes discourse is understood as the simultaneous interaction of two components: the dynamic process of speech activity, written in its social context, and its outcome.

Scholars of different directions of linguistics at different times defended their vision of discourse. As R. Bart⁶ points out, the term discourse refers to a set of sentences. In his interpretation, discourse is one big sentence, the components of which are not necessarily the sentences themselves, and the sentence is, accordingly, a small discourse⁷.

According to P. Serio⁸, the main method of discursive analysis is to bring to the positional unity of many statements, where the main thing is the attitude to the place of statement of expression, which allows you to identify what is called "discursive formations".

In numerous discursive studies of scholars there is also a certain diversity of thoughts and positions on this issue. According to the most common definition given in the "Linguistic Encyclopedic Dictionary" N. Arutyunova, the concept of "discourse" is reduced to three main interpretations, where discourse is understood as: a) a coherent text in combination with extralinguistic-pragmatic, sociocultural, psychological and other factors ; b) the text taken in the event aspect; c) the language considered as a purposeful social action. Discourse is a speech immersed in life⁹.

However, attempts to create a universal classification of types of discourse do not stop. Today, the leading criteria for the selection of types of discourse are those that are related to the categories of discourse and can be distinguished in terms of formal, functional, and meaningful

¹ Arnold 1991

² Brown 1993

³ Vodak 1997

⁴ Karasik 2002

⁵ Selivanova 2011

⁶ Bart 1975

⁷ Arnold 1991

⁸ Serio 1985

⁹ Selivanova 2011

criteria. Consequently, the whole scope of discourse can be logically divided according to this or that criterion¹⁰.

Thus, taking into account the addressing criterion, linguist V.I. Karasik highlights a personality-oriented and status-oriented (institutional) discourse. In the first case communication involves communicants who know each other well, and in the second one – representatives of one or another social group. Personal discourse is represented by two main types: domestic and existential. The specificity of domestic discourse is in an effort to compress the transmitted information as much as possible, to create such a communication code when people understand each other in a half-word. Essential discourse aims at the artistic and philosophical understanding of the world.

Status-oriented discourse is the speech interaction of representatives of social groups or institutions with each other, with people who realize their status-role opportunities within the framework of established social institutions¹¹. Taking into account the modern society, such subtypes as political, administrative, legal, military, pedagogical, religious, mystical, medical, advertising, scientific, media can be distinguished within the institutional discourse. It should be noted that institutional discourse is historically variable – when a public institution disappears as a special cultural system it dissolves in adjacent types of discourse.

The notion of "Internet" is used to define both separate networks and World Wide Web, connected by means of IP and similar protocols¹². The emergence of the Internet is due not only to technological development but also to human philosophical thought, since its prototypes began to appear already in ancient philosophy, where there was an urgent need for an efficient repository of information and "knowledge base". In the Middle Ages, leading philosophers are aware of the ideas of Virtus and "virtual reality," and the main problem of this time is the unification of heterogeneous knowledge. So the idea of "Network" matured, which in future goes into the Internet with a network organization. In modern Western philosophy and science, the theoretical foundations of the Internet concept, the concept of the "virtual world" and "artificial intelligence"¹³ are finalized. The Internet is a synthesis of ideas of virtuality, hypertext, multimedia, universal information network, network society and nonlinear thinking. The fundamental theoretical ideas of the Internet fit it into the broad context of world history and culture, whose paradigms and dominant ones were formed in critical epochs, which are interpreted as revolutions and associated with radical changes in intellectual technologies, that is, means of production, storage, transmission and consumption of information.

In foreign linguistics, the study of the features of virtual communication began in the eighties of the last century, and is associated with the names of Thimbleby¹⁴ and Crystal¹⁵.

The contemporary discourse theories are still only beginning to turn their attention to social media in general and social networks in particular. But as yet there has been little that has dealt specifically with issues of multicultural discourse – how language, identity, cross-cultural social relations and power play out in the rapidly evolving landscape of social media. Yet these new forms of communication are fused into wider patterns of changing cultural values about forms of social structure, knowledge itself and the kinds of issues that tend to form our individually civic spheres.

¹⁰ Crystal 2001

¹¹ Karpa 2010

¹² Goroshko 2009

¹³ Vodak 1997

¹⁴ Thimbleby 1996

¹⁵ Crystal 2001

A hashtag (“#” symbol) has become an integral part of social media. People use hashtags in their Instagram and Twitter posts but there is not enough knowledge about their real meaning and what they are used for.

A hashtag is a label for content. It helps others who are interested in a certain topic, quickly find content on that same topic. To create one, a person starts with a hashtag symbol # and follows it directly with letters and sometimes numbers. It is important to know that depending on geography, the symbol # is called differently. For example, in the United States and Canada, it is called a number sign or sometimes a pound sign. But in the United Kingdom and Ireland, that # symbol is called a hash sign. That is exactly this name that has become internationally known and sounds alike in different languages – “hashtags”. In essence, a hashtag is a label that consists of a word or phrase *tag* with a *hash* symbol in front of it¹⁶.

The first known social media usage of hashtags was in October 2007 when Nate Ridder of San Diego, California, tagged his social messages with #sandiegoonfire – informing people about the wildfires his local area was suffering at the time.

Twitter was the first platform to officially adopt the hashtag in 2009, meaning that any tag starting with # became automatically hyperlinked.

It was not long before most of the other networks added support for hashtags on their platforms. This includes Instagram, which has probably seen the most significant uptake of hashtag usage. Unlike Twitter, where not more than two or three hashtags are recommended for use in a single tweet, Instagram encourages large-scale hashtag usage. It is common for people to include up to 20 hashtags in a single post, and many use the maximum they are permitted – 30 hashtags.

The reason people and businesses use hashtags is to help to group content. These can either be general hashtags that everybody uses – in which case posts and images are grouped with others who upload similar content. Alternatively, many businesses create niche hashtags to develop interest, and to consolidate posts relating to a particular product or campaign together.

A hashtag can be distinguished as a specific type of the Internet discourse, not just its element as it has characteristics not those of separate words, but of phrases, sentences and texts. Hashtags are used socially to convey broad meanings. It is possible to investigate the relationships between their form and function.

Most Instagram users love to boost their following. But there is little point in being followed by somebody with entirely different interests to you. By using appropriate hashtags with their content, they are making their posts available to people who have an interest in the same subjects. And if they like the other person’s posts, they are likely to follow this person in the hope of seeing more content on the same topic.

Even if people do not follow the person, they may like the content of his/hers that they come across when searching for a particular hashtag.

Instagram has grown phenomenally over the last few years. This means that there is no way that businesses are likely to deliver the right content to the right people accidentally. When they use hashtags, they are effectively helping Instagram sort and organize their posts – helping them reach people who will value them.

A hashtag is obviously a new linguistic phenomenon that does not refer to any lexical or grammatical group that exists. A hashtag can be classified from the following points of view:

- a) its structure;
- b) its meaning;
- c) its frequency.

According to its structure, a hashtag can be a single word, an abbreviation, an invented combination of letters and numbers, or a phrase. If it is a phrase, there can be no spaces between words. All letters and numbers must run together without spaces in a hashtag. It is not possible to have punctuation or symbols in your hashtag (other than the # symbol at the beginning). Numbers are allowed, but it is necessary to have at least one letter with the numbers — hashtags cannot consist entirely of numbers.

According to its meaning, a hashtag can be related to a great variety of topics: private life, personal characteristics, nature, holidays, events, activities, emotions, travelling and many others. It is used to describe a picture, to give basic information and/or to share emotions. Hashtags are widely used to avoid writing long texts, but to give all necessary information to the viewer / reader. They can be as informative as sentences (e.g. #shiny#weather#good#mood#family#Sunday#zoo#). It is easy to decode the idea based on key words, but it is time-saving.

According to its frequency, this classification is a variable one as priorities are steadily changing. Currently, the 25 most popular Instagram hashtags are as follows:

1. #love
2. #instagood
3. #photooftheday
4. #fashion
5. #beautiful
6. #happy
7. #cute
8. #tbt
9. #like4like
10. #followme
11. #picoftheday
12. #follow
13. #me
14. #selfie
15. #summer
16. #art
17. #instadaily
18. #friends
19. #repost
20. #nature
21. #girl
22. #fun
23. #style
24. #smile
25. #food

These hashtags were analyzed from the points of their length (one or more words); parts of speech used; their syntactical structure (a single word, a set expression, a phrase, a sentence, abbreviation).

¹⁶

<https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjnjbvZjiAhXLpIsKHWR8BrAQFjAAegQIBRAB&url=https%3A%2F%2Fen.oxforddictionaries.com%2F&usg=AOvVaw3v1vqciQaZ8zLJCSAgkbcG>

The analysis of the most frequently used hashtags, proved that the most popular hashtags consist of one word (18 out of 25), 10 of which are nouns, 4 of them are verbs, 3 are represented by adjectives, 1 is a personal pronoun. The next popular structure is a phrase (used 5 times out of 25) which is written as one word, without any spaces or punctuation marks between them. Only two abbreviations (one with numbers) are used within twenty-five most widely-used hashtags.

It should be mentioned that seven of ten one-word hashtags represented by nouns express positive attitude directly (love, fun, smile) or indirectly (summer, nature, friends, food). All three adjectives denote positive emotions (beautiful, happy cute). Verbs are mainly used in the imperative form to encourage the other users to follow or support the account (follow, like, repost).

So, the most popular hashtags are not long, refer to pleasant moments and explicitly invite people to share and support the ideas.

4. Conclusions

To conclude, a hashtag can be called a separate type of Internet discourse as it refers to a unit of language, transfers information and is used in a social context. Hashtags can be classified according to their grammatical, semantic and syntactic structure.

While the exact list of most popular Instagram hashtags is continually changing, there are clear popularity trends.

There are a few distinct niches which always perform well on Instagram. The above list indicates how many popular posts feature fashion, beauty, and food. Although not currently in the Top 25 at the time of writing, #travel often performs very well, too.

The success of the #nature tag suggests that people still love to see beautiful scenes of nature and the environment.

This makes sense. Instagram is highly visual. People are going to want to share eye-catching imagery – which they are far more likely to be able to do with an image of the latest fashion or a delectable dessert than they are with a picture of yet another phone or computer.

Some hashtags are seasonal by nature. #summer may be top ranking from June to August, but it will fall out of favour when it's time to share the snowboarding and skiing pictures in winter. #valentinesday jumps up the rankings each February and #christmas in December. At the end of each year, #sale skyrockets in popularity.

Not every hashtag falls neatly into one category or the other: index and commentary hashtags are more like two ends of a hashtag continuum. Somewhere in between is the #marketing hashtag, where #brands #hashtag #random #words that are #topical but which no one is probably searching for. And Shapp points out that hashtags sometimes start as one-off commentary hashtags but get picked up by a larger group of people and become indexes, making them difficult to classify. One common example of hashtags on this boundary are meme hashtags, such as the "problems" set—#FirstWorldProblems and #90sProblems are indexes, but people also coin one-off "X problems" hashtags as commentary on any problem characteristic of a particular group.

BIBLIOGRAPHY

- Арнольд И. В. Основы научных исследований в лингвистике / И. В. Арнольд. – Москва: Высшая школа, 1991. – 140 с.
- Водак Р. Язык. Дискурс / пер. с англ. и нем. / Р. Водак. – Волгоград: Перемена, 1997. – 139 с.
- Галичкина Е. Н. Специфика компьютерного дискурса на английском и русском языках (на материале жанра компьютерных конференций) : дисс. ... канд. филол. наук / Е. Н. Галичкина – Астрахань, 2011. – 212 с.
- Горошко Е. И. К уточнению понятия "Компьютерно-опосредованная коммуникация": проблемы

терминоведения / Е. И. Горошко // Образовательные технологии и общество. – 2009. – Т. 12. – № 2. – С. 445–454.

Дудолова О. В. Интернет дискурс як особливий вид дискурсу / О. В. Дудолова // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – 2008. – № 837. – С. 74–78.

Карасик В. И. Язык социального статуса / В. И. Карасик – Москва : ИТДГК "Тнозис", 2002. – 333 с.

Карпа І. В. Функціональні та прагматичні характеристики інтерактивної віртуальної комунікації (на матеріалі інформаційно-довідкового сервісу Yahoo! Answers) : дисс. ... канд. філол. наук / І. В. Карпа. – Херсон, 2010. – 212 с.

Кондрашов П. Е. Компьютерный дискурс: социолингвистический аспект : дисс. ... канд. филол. наук / П. Е. Кондрашов. – Київ, 2004. – 189 с.

Селіванова О. О. Основи теорії мовної комунікації : підручник / Рекомендовано МОНМС України. – Черкаси : Чабаненко Ю. А., 2011. – 350 с.

Barthes R. An Introduction to the Structural Analysis of Narrative / R. Barthes // *New Literary History*. – 1975. – Vol. 6. – № 2. – P. 237–272.

Brown G. *Discourse Analysis* / G. Yule, G. Brown. – Cambridge University Press, 1993. – 288 p.

Crystal D. *Language and the Internet* / D. Crystal. – Cambridge University Press, 2001. – 275 p.

Sériot P. *Analyse du discours politique soviétique* / P. Sériot. – Paris: IMSECO, 1985. – 364 p.

Thimbleby H. Internet, discourse and interaction potential / H. Thimbleby // *First Asia Pacific Conference on Human Computer Interaction*. – 1996. – P. 3–18.

REFERENCES

Arnold, I.V. (1991). *Osnovy nauchnykh issledovaniy v lingvistike* [Основы научных исследований в лингвистике]. Moscow: Vysshaya shkola.

Barthes, R. (1975) 'An Introduction to the Structural Analysis of Narrative', *New Literary History*, 6(2), pp. 237–272.

Brown, G., Yule G. (1993). *Discourse Analysis*. Cambridge University Press.

Crystal, D. (2001). *Language and the Internet*. Cambridge University Press.

Dudoladova, O. V. (2008). *Internet-diskurs jak osoblyvyi tip diskursu*, Visnyk Kharkivs'kogo nacional'nogo universytetu im. V. N. Karazina. [Internet Discourse as a Specific Type of Discourse, *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University*]. Kharkov, pp. 74–78.

Galichkina, E. N. (2011). *Specifika komp'yuternogo diskursa na anglijskom i ruskom jazykakh (na materiale zhanra komp'yuternykh konferencij): diss. ... kand. filol. nauk.* [Specifics of the Computer Discourse in English and Russian (Case Study of Computer Conference Genre), PhD Thesis], Astrakhan'.

Goroshko, Ye.I. (2009). *K utocneniyu ponyatiya "Komp'yuterno-oposredovannaya kommunikatsiya": problemy terminovedeniya* [Образовательные технологии и общество]. Kazan', Vol. 12. № 2, pp. 445–454.

Karasik, V.I. (2002). *Yazyk social'nogo statusa* [Язык социального статуса]. Moscow: Gnozis.

Karpa, I. B. (2010). *Funkcional'ni ta pragmatychni kharakterystyky interaktyvnoi' virtual'noi' komunikacii' (na materialy informacijno-dovidkovogo servisu Yahoo! Answers): avtoref. dys. ... kand. filol. nauk* [Functional and Pragmatic Characteristics of Interactive Virtual Communication. (Case Study of Reference Service Yahoo! Answers), Author's thesis]. Kherson.

Kondrashov, P. E. (2004). *Komp'yuternyy diskurs: sotsiolingvisticheskiy aspekt: disc. ... k. filol. n.* [Компьютерный дискурс: социолингвистический аспект: дисс. ... к. филол. н.]. Kyiv.

Selivanova, O. O. (2011). *Foundations of Language Communication Theory*, Cherkasy: Chabenko Press.

Sériot, Patrick (1985). *Analyse du discours politique soviétique*. Paris: IMSECO.

Thimbleby, H (1996), *Internet, Discourse and Interaction Potential*. APCHI'96, pp3-18, Singapore.

Vodak, R. (1997). *Yazyk. Diskurs. Politika* [Язык. Дискурс. Политика]. Volgograd: Peremena.

Анотація.

Інтернет-комунікація та Інтернет-дискурс є предметом вивчення багатьох дисциплін: соціології, психології, менеджменту, риторики, журналістики та деяких інших. Інтернет-дискурс уможливорює миттєву передачу інформації незалежно від відстані та географічного розташування. Величезна віртуальна область Інтернету пропонує користувачеві широкий спектр платформ: медіа, блоги, інформаційні сайти, кіно, література, вікі-проекти, магазини і аукціони, рекламні, платіжні та пошукові системи, електронна пошта, чати, форуми, месенджери, соціальні мережі, радіо, телебачення, інформаційні портали тощо. Інтернет-комунікація характеризується такими

особливостями: 1) поліфонія; 2) гіпертекстові та інтерактивні можливості мережі; 3) анонімність і віддаленість. Інтернет-дискурс, як і будь-який інший тип дискурсу, характеризується рядом структурних і лексико-граматичних особливостей. Хештег - це мітка для змісту. Це допомагає іншим користувачам, які цікавляться певною темою, швидко знайти вміст по тій самій темі. Люди використовують хештеги в своїх повідомленнях у Instagram та Twitter, але наразі ще недостатньо знань про їх реальний зміст і для чого вони використовуються. Згідно з його структурою, хештегом може бути одне слово, аббревіатура, винайдена комбінація букв і цифр, або фраза. Якщо це фраза, між словами не може бути пробілів. Всі букви та цифри повинні працювати разом без пробілів у хештезі. Неможливо мати знаки пунктуації або символи у хештезі (окрім символу # на початку). Числа дозволені, але необхідно мати хоча б одну букву з цифрами - хештеги не можуть складатися виключно з чисел. За своїм значенням хештег може бути пов'язаний з великою кількістю різноманітних тем: приватне життя, особистісні особливості, природа, свята, події, діяльність, емоції, подорожі та багато інших.

Ключові слова: Дискурс, дискурс в Інтернеті, хештег, структура хештегу.

Received 06 May 2019

Reviewed 20 May 2019

Similarity index by Unicheck™: 12 %

DOI: 10.32837/2312-3192/13/6

УДК 811.81-139

THE CONCEPT OF MILKY WAY IN LINGUOSEMIOTIC AND NARRATIVE INTERPRETATION

Svitlana Volkova*

Abstract

The paper focuses on linguosemiotic and narrative analysis of MILKY WAY as a multidimensional concept which finds its manifestation in contemporary Amerindian prosaic texts. Thus, the paper integrates linguocultural, ethnocultural, mythological, and linguostylistic aspects of the study the concept. The paper proves the idea that everything in the world is interconnected, and all the processes, which take place in people's life, find their reflection in language forms, which resemble the objects of our reality and embody their meaning in such verbal signs as syntactic structures, their way of arrangement and means of narratability. Based on linguocultural and ethnocultural analysis the paper illustrates with some samples (as vyshyvanka in Ukrainian culture or snake in Amerindian culture) that the Milky Way is not only a sign in the sky, but its philosophy is much deeper as it represents a crossing point, in which differently directed lines like some roads meet, turn direction and continue their movement from one side to the other. It makes a ground for considering it as a road to the Otherworld and a symbol of Unity, Balance and Eternity. The conclusion is made that the perspective of two facets, linguosemiotic and narrative one, makes it possible to reveal and explain the sense of the concept of MILKY WAY manifested in a literary text by different lingual indicators and markers. Linguosemiotic and narrative study the ways of verbalization the concept of MILKY WAY in a literary text, which also involves culturological, ethnocultural, mythological and linguostylistic methods of investigation, allows for the interpretation the Milky Way as a celestial phenomenon, an object that symbolizes the connection of two worlds and the sign of the road to the Otherworld that finds its actualization in verbal and non-verbal narratives.

KEYWORDS: concept, Milky Way, sign, symbol, linguosemiotic and narrative perspectives, linguistic markers and indicators, means of actualization.

1. Introduction

"There is a high track, seen when the sky is clear, called the Milky Way, and known for its brightness. This way the gods pass to the palaces and halls of the mighty Thunderer (Zeus/Jupiter). Here the powerful and distinguished have made their home. This is the place, if I were to be bold, I would not be afraid to call high heavens Palatine"¹.

Milky Way is not only a sign in the sky, it is the concept with its implied meaning, which has philosophical, cultural, ethnocultural, mythological background. Different cultures have their own understanding the concept of Milky Way. What makes the Milky Way so meaningful? The explanation is that the Milky Way, oriented on the north-south direction, forms a cross with the elliptical path of the Sun, symbolizing the linear development transgression and passing to the Otherworld².

It's always interesting to investigate in cognitive focus how it occurs that the object, even having unique form, but representing a single unity, at the same time serves as an icon of two

* Svitlana V. Volkova, Prof. Dr., Kyiv National Linguistic University, Velyka Vasilkivska str., 73, 73000, Kyiv, Ukraine, E-mail: volkovasvitlana71@gmail.com.
ORCID: 0000-0002-5708-7034

¹ Kline 2000

² Barnhart 2003

realities (present and past one) combination with strict border of passing from one into another. Which are the semiotic and linguistic markers or indicators of the boundary between that (past) and other (future) worlds messaging by the Milky Way?

Examining the concept in mythological, culturological and cognitive linguistics perspectives, the paper illustrates the co-work of language and mind in actualizing the sense of this concept in literary text. In the novel "Dwellings" by L. Hogan, the work that comprises the linguistic material for the given semiotic and narrative analysis, the message of Milky Way is reinforced through grammar, semantics and syntax.

Concepts are always in the focus of linguistic study. There are highlighted such aspects of the problem as methodology of concepts' reconstruction in linguocognitive and linguoculturological facets^{3 4 5 6}, contrasting and comparing the ethnoconcepts' actualization in different languages^{7 8 9 10 11}, concepts in different types of discourses and narratives^{12 13 14 15 16}, concepts in author's picture of the world^{17 18}. And it is not the whole list of present-day key interests of the problem.

The scientific search in getting more knowledge about this or that concept sometimes provokes conducting the conferences, where the object of discussing is the concept in intermodal facet^{19 20 21}. So, for instance, last year's Conference theme of American Semiotic Society "**Signs of Resilience in a Complex World**" (held in October 2018, KY, USA) was devoted to the sustainability and thriving of our culture, environment, society, and politics. The concept of RESILIENCE was analyzed much more than a fashionable buzz-word. Following the idea that originally developed as an ecological concept resilience is congruent with the maintenance of semioethical responsibilities and the preservation of human integrity it was insisted that given our cultural, social, and political climate, we believe the topic of resilience to be timely. One of the main tasks to be discussed at the conference was the resilience of semiotic consciousness and the important contributions of semioticians to the understanding and renewal of the lifeworld. So, nowadays we need to develop semiotic habits that allow us to learn how to navigate through the transmodern world creatively.

The **object** of the paper is the concept of MILKY WAY, and the **subject** is in its linguosemiotic means of actualization in narrative structure of present-day Amerindian prosaic texts. The **purpose** of the study is in highlighting the multidimensional approach of interpretation

³ Dombrovan 2017
⁴ Martynyuk 2017
⁵ Prihodko
⁶ Zhabotinska
⁷ Golubovskaya
⁸ Kolesnik
⁹ Tyshenko
¹⁰ Shutova
¹¹ Volkova
¹² Babelyuk
¹³ Demchuk
¹⁴ Marina
¹⁵ Potapenko
¹⁶ Volkova
¹⁷ Fedoriva
¹⁸ Vorobyova
¹⁹ Clavere
²⁰ Palkey
²¹ Seif

the concept of MILKY WAY in present-day Amerindian prosaic texts in linguosemiotic and narrative perspectives. The purpose of the study stipulates the following **tasks**:

- to observe and analyze the way of semiotic understanding the concept of MILKY WAY in different cultures;
- to reveal and describe linguosemiotic and narrative means of actualization this concept in present-day Amerindian prosaic texts;
- to highlight the multidimensional approach of interpretation the concept of MILKY WAY in present-day Amerindian prosaic texts in linguosemiotic and narrative perspectives.

2. Background and motivations

Semiotic understanding the concept of MILKY WAY in different cultures. Countless studies now exist on the importance of sky watching to Native American life. Like their European counterparts, early men in the New World had many myths about the planets, the stars and the universe. Indigenous built structures from Chile to Alaska have been demonstrated to be observatories and models of the universe in miniature. The application of archaeoastronomy to the studies of New World cultures has greatly aided in the understanding of the customs of those groups. The 1990 National Geographic article entitled "America's Ancient Skywatchers", by John Carlson, is one notable exception²².

Barnhart made very good job for those who investigates culturology, semiotics and linguistics in their integrity. For instance, he assumed mythological worldview on the concept of Milky Way by different tribes of the North America.

To the **Inca**, the Milky Way was, and still is, referred to as a river flowing through the sky. Its source is said to be terrestrial, the run off of the Vilcanota River. The Vilcanota and the Milky Way are said to be mirror images of one another and for this reason the primary orientation of the Milky Way is said to be running southeast/northwest²³. The Milky Way is also said to be home to a number of animals in the form of what Urton terms "dark star constellations". The dark patches in the Milky Way have names like the Llama, the Toad and the Snake:

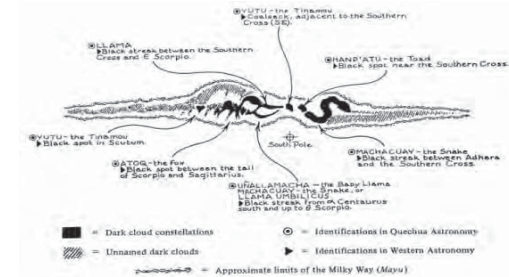

Fig. 1. The Milky Way in Inca's philosophy

For the **Maya**, both ancient and modern, the Milky Way plays a central role in a re-enactment of creation that is cyclically displayed in the night sky. Primarily, it is associated with the World Tree that reaches from Earth into the heavens:

²² Barnhart 2003
²³ Urton 1981

Fig. 2 The Milky Way in the Maya's imagining

The **Oglala** and **Lakota Sioux**, according to William K. Powers' book *Oglala Religion*²⁴, believed that souls traveled along the so-called 'Ghost Road' or the Milky Way. They go until they meet an old woman who judges the soul's life on earth and sends it on to the other world or back to earth to be a shade²⁵. The light in the Milky Way is the campfires of ghosts on the road²⁶.

In some cultures, for instance Ukrainian, the semiotic sense of the Milky Way finds its material application. Treating the Milky Way as a symbol of the road, leading to the future and giving the hope for that future, Ukrainian Vyshyvanka is used as a talisman to protect the person wearing it and to tell a story:

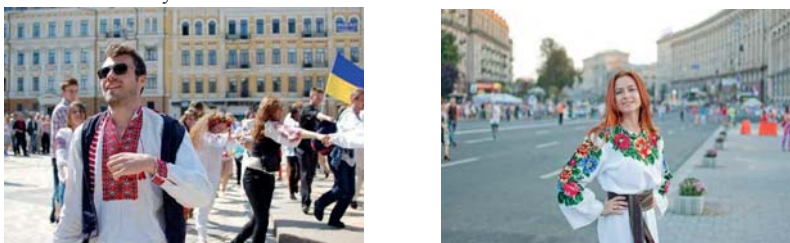

Fig. 3. Samples of Ukrainian vyshyvanka

Embroidery was used in vulnerable places on the garment where evil spirits could potentially enter the body: along the neckline, cuffs, shoulders, back and hem²⁷.

Vyshyvanka Day is celebrated on the third Thursday of May. It is intended to unite all Ukrainians over the world, regardless of religion, language they speak or their place of residence. The word combination "Vyshyvanka Day" means the holiday dedicated to Ukrainian ethnic embroidered cloth and entered to Ukrainian culture as the name of a national holiday of Ukrainian consciousness, patriotism, and the spirit of unity of the people symbolized by Ukrainian vyshyvanka.

The sign of the Milky Way. The notion of concept is treated in the given paper in its semiotic understanding according to Ch. Pierce's semiotic triangle, reflecting the interconnection between sign, meaning and concept. Or in another words, the knowledge about the object of analysis, that in the process of some cognitive operations involved by the interpreter has got its meaning and scientific explanation.

²⁴ Powers 1975

²⁵ Powers 1975

²⁶ Powers 1975

²⁷ Condra 2013

Thinking over the concept of Milky Way the first thing that comes to our mind is our perception of its image as a sign in the sky. It may be of different design. Let's look at some images of it given below:

Fig. 4. Verifications in a design of the Milky Way

https://en.wikipedia.org/wiki/Milky_Way#/media/File:UGC_12158.jpg

In his book *Fire signs. A semiotic theory for graphic design* American semiotician Steven Skaggs, thinking on the sense of such notions as semiology and semiotics, writes: "Semiotics refers to the study of signs, their functions and effects. But there are two branches of semiotics [...]. One branch, founded by Swiss linguist Ferdinand de Saussure, conceives the sign as a two-part construction, the union of signifier and a signified. The signifier is the sensed image and the signified is the conception that one has when seeing the sensed image. The other branch derives from the work of American philosopher Charles Sanders Peirce. Instead of Saussure's dyadic (two-part) system, in Peircean semiotics a sign is one member of a three-part relation"²⁸. At that, the Saussurian branch is called semiology while the Peircean branch is called semiotics. In our try to analyze the meaning of such visual object as Milky Way it's better to apply to semiotics, but semiology, as semiology has proved difficult to adapt to the non-code aspects of subject matter as visual communication. As Steven Skaggs states, "Peircean semiotics faces no such barriers, it has been slow to be adopted beyond the most superficial level because of its complexity and the abstract terminology Peirce chose to employ".

Turning to Fig.1 and following Skaggs' thoughts, from the standpoint of semiotics both mind and matter are peripheral concepts. Semiotics allows access to that which we call physical and that which we call mental, but in the semiotic world neither concept is central. Instead, the focus is on the actions of signs, and that focus ties together the external and the mental, bypassing the mind/body dualism of psychology or physiology imagination or design. In my projecting the visual design of Milky Way into its reflection in the text by means of semantics and syntax the definition given by *Merriam-Webster's Collegiate Dictionary*²⁹ will be in a great use. So, this dictionary defines the verb 'design' as "to conceive and plan out in the mind; to have a specific purpose; to devise for a specific function or end". Related to this is the act of expressing the thought about this or that object of reality with an emphasis on the nature of the described thing as some image or creation as well as to make, fashion or construct to express some meaning or pass some message.

"Milky Way" is explained in *Macmillan English Dictionary*³⁰ as the group of planets and stars that the Earth belongs to and that you can see at night as a path of pale light across the sky. It may be treated philosophically as its design regards the circle in the center and some paths curling from different directions to the center:

²⁸ Skaggs 2017

²⁹ Merriam-Webster's Collegiate Dictionary 2009

³⁰ Macmillan English Dictionary 2002

Fig. 5. The image of Milky Way

https://en.wikipedia.org/wiki/Milky_Way#/media/File:UGC_12158.jpg

It's a sign that symbolizes the *Four Sacred Directions* in Medicine of the Cherokee³¹. As J.T. Garrett and Michael Garrett explain: "*The Four Directions are the South, West, North, and East. This clockwise circle represents the spiral of life with directional energy that influences our lives. The center of the Four Directions is the Universal Circle, which moves to infinity like rings of water when you toss a rock into a pool. Everything in the Cherokee Way or teachings begins with the fire in the center as the path of the Greater One and the beginning of all living things on Earth. Native Americans respect the council or circle gathering as a "coming together" to hear issues and for resolution, ceremony, and bonding of individual with family, clan, and tribe. The Four Directions represent the Cords of Life, or energies that influence and affect every part of our being*"³².

That's why Milky Way is treated in Amerindian philosophy of life as a path to the Otherworld³³.

3. Methodology

The paper suggests multidimensional facet of interpretation the ways of actualization of the concept of MILKY WAY in contemporary Amerindian prosaic texts. The integration of methods is in applying of linguosemiotic, narrative, cognitive linguistics, linguocultural and stylistic analyses.

Linguosemiotic approach is based on revealing and realizing the meaning of the Milky Way as a sign that consists of a set of objects, the combination of which resembles a path to the Otherworld. Based on the arguments proved in my previous papers³⁴ and the works in semiotics by our contemporary semioticians such as J. Deely, U. Eco, J. Palkey, F. Seif, S. Skaggs, the paper suggests to project the semiotic perception and understanding the image of the Milky Way onto its application in prosaic text at narrative and syntax levels.

Narrative analysis is directed to the finding out the narrative tools of actualization the concept of Milky Way in text narration. Thus, narrative structure, narrative techniques and narration itself, everything that canvases the narratability of the text is in the focus of the given investigation. Narrative analysis is grounded on the theories suggested by W. Schmid³⁵, J. Pier³⁶, M. Toolan³⁷, S. Volkova³⁸.

³¹ J.T. Garrett & Michael Garrett 1996

³² J.T. Garrett & Michael Garrett 1996

³³ Barnhart 2003

³⁴ Volkova 2017; 2018

³⁵ Schmid 2010

³⁶ Pier 2014

³⁷ Toolan 2014

³⁸ Volkova 2018

Studying the concept of Milky Way in cognitive linguistic aspect aims at highlighting the cognitive mechanisms of overlapping the mental understanding of concept under investigation in the culture of Amerindians, whose values are highlighted in the prosaic texts taken as factual material in the paper, and the narrative structure itself, and thus explaining the ways of actualization the concept in the prose exploring in the paper.

The knowledge about the concept of Milky Way and its understanding by Amerindians as some symbol and its manifestation in syntactic structure of the texts make us apply the method of syntactic analysis to show the co-work of mentality, semantic and syntax to actualize the concept of Milky Way in the text.

My choice of Amerindian prose as the **material** of research to illustrate my argument continues my set of works³⁹ devoted to this layer of present-day American literature. Pleiades of Native American Renaissance⁴⁰ novelists – Louise Erdrich (Ojibwa), Linda Hogan (Chicksaw), Navarre Scott Momaday (Kiowa), Leslie Marmon Silko (Laguna Pueblo), Gerald Vizenor (Ojibwa), and James Welch (Blackfoot) – promote the idea of ethnocultural values renaissance. They stand for highlighting such concepts as balance, harmony, and cyclicity of life stream⁴¹.

The present paper focuses on the works by Linda Hogan, a Chickasaw novelist, essayist, and environmentalist. Linda Hogan was born in Denver, Colorado. She earned an undergraduate degree from the University of Colorado-Colorado Springs and an MA in English and creative writing from the University of Colorado-Boulder.

Linda Hogan is the author of the poetry collections, such as *Calling Myself Home* (1978); *Daughters, I Love You* (1981); *Eclipse* (1983); *Seeing Through the Sun* (1985), which won the American Book Award from the Before Columbus Foundation; *Savings* (1988), *The Book of Medicines*, a National Book Critics Circle Award finalist (1993); *Rounding the Human Corners* (2008); *Indios* (2012); and *Dark. Sweet. New and Selected Poems* (2014). Intimately connected to her political and spiritual concerns, Hogan's poetry deals with issues such as the environment and eco-feminism, the relocation of Native Americans, and historical narratives, including oral histories. William Kittredge, in his introduction to Hogan's *Rounding the Human Corners*, noted, "poets like Linda, through their language, open for us a doorway into their specific resonating dream of the electric universe."

Hogan's collections of prose also reflect her interests in the environment and Native American culture. Her books include the essay collection *Dwellings: A Spiritual History of the Living World* (1995), *The Woman Who Watches Over the World: A Native Memoir* (2001), and, with Brenda Peterson, *Sighting: The Gray Whales' Mysterious Journey* (2002). Together with Brenda Peterson, she edited the anthology *The Sweet Breathing of Plants: Women and the Green World* (2001) and she is editor of *Inner Journey: Views from Native Traditions* (2009). A recipient of grants from the National Endowment for the Arts and the Guggenheim Foundation for her fiction, Hogan's novels include *Mean Spirit* (1990), *Solar Storms* (1995), *Power* (1998), and *People of the Whale* (2008).

Dwellings is about the idea and meaning of home. This book tells us the earth is our universal, spiritual home, through essays about celestial objects, bats, bees, porcupines, wolves, caves and much more.

³⁹ Volkova 2016; 2017

⁴⁰ Lincoln 1985

⁴¹ Garrett 1998

4. Results and Discussion

Many of recent theses and papers focusing on the highlighting the aspect of investigating this or that concept in different genres and discourses show that this aspect cannot be fully explored and every scientific discovery opens the next door for one more level of the investigation.

The given paper focuses on the concept of MILKY WAY. Why MILKY WAY? But the factual material is the prosaic text, in which Amerindian culture and such values as harmony, balance, resilience and eternity are highlighted. The answer is that this concept may be treated as having some ethnocultural background and universal at the same time. Thinking over the question of its actualization in a literary text provokes turning to its archetypal side. I mean that the Milky Way is not only a sign in the sky consisted of a set of stars, which look like the road lights and attract our attention by its radiance. Each person feels like traveler, but everybody on the Earth is a temporary citizen, so the archetype of the way that means travelling, changing the state or place, passing from one world into another comprises the preconceptual level of our understanding the concept of the WAY.

Thus, the Milky Way is realized in Amerindian philosophy of life as a path to the Otherworld⁴². To say in more details, its image manifests the unity of two worlds and their transgression from one state into another as it has a strict boundary, which is a marker of such connection: the point, which serves simultaneously the finish of one way and the start of the other. Isn't it the symbol of balance realized through the opposition of death and birth in the nature, continuity (old and new), beauty (set of objects organized in the shape of some roads)? When, for instance, spring finishes and its end gives the birth for the summer and so everything is cycling in the nature. In a such view the Milky Way is unique as it explicates the connection of two different states and their smooth transition from one into another.

In the paper my main task is to show how the concept of MILKY WAY is actualized in semiotic and narrative spaces of Linda Hogan's works.

As it was mentioned above MILKY WAY symbolizes some changes: changing the place, changing the state, changing the direction of a road. It coincides with the idea of Wolf Schmid in his book *Narratology. An Introduction* (2010), in which Schmid⁴³ writes about narrative:

'The change of state that constitutes narrativity implies at least the following:

- 1) a temporal structure with at least two states, the initial situation and the final situation (the king alive and the king dead);
- 2) the equivalence of the initial and final situations, that is, the presence of a similarity and a contrast between the states, or, more precisely, the identity and difference of the properties of those states (being alive and being dead form a classical equivalence);
- 3) both states, and the change that takes place between them, must concern one and the same acting or suffering subject (in our case this is the poor king)⁴⁴.

Linda Hogan's novel *Mean spirit* is a historical mystery novel grounded on the consequences of species arrogance. Such arrogance is the "mean spirit" that pervaded Oklahoma following the discovery of oil on Indian allotments in the early 1920s. Floods of lawyers, policy makers, and white citizens congregated in Oklahoma in order to legitimize placing Indian women and children in the hands of money-hungry men. During this period, Anglos became legal guardians or custodians of Indian people and lands under the ruse that Indian people were incompetent to

⁴² Barnhart 2003

⁴³ Schmid 2010

⁴⁴ Schmid 2010

handle their own affairs. Many characters in Hogan's novel are drawn from actual tribal family histories. Hogan combines history, politics, and mythology in "Mean spirit". In her biographical essay on Hogan, Shanley claims:

As a writer of Chickasaw heritage, Linda Hogan centers herself and, consequently, her readers on what nature has to teach human beings and on the regenerative female forces that shape the world. The Chickasaw were matrilineal and matrilocal in precontact times; other tribes, though patriarchal, revered their women as the creative life force of the universe. Domination by Christian Europeans has altered the traditional tribal balance between male and female power in American Indian life. In her words, Hogan seeks to restore that balance and to offer ancient wisdom about nature in mythological yet contemporary terms⁴⁵.

Now, I turn your attention to the fragment from Hogan's novel "Mean spirit":

All life is sacred. Live gently with the land. We are one with the land. We are part of everything in our world, part of the roundness and cycles of life. The world does not belong to us. We belong to the world. And all life is sacred (L. Hogan "Mean spirit", p. 361-362).

Linguosemiotic interpretation of this excerpt makes us think that we do not inhabit the world, as some have said. Inhabitants invoke the CONTAINER metaphor, which predicates that objects are separate from that which contains them⁴⁶. We belong to a sacred world and are part of everything in it. This precision of meaning is what the author attempts in iconic representation⁴⁷. Hogan does not use 'on' being, but 'of' and 'to' being, that is a part of the world.

The narration is developing like a spiral explicating the changes from a simple sentence to compound unextended and compound extended syntactic structures. The preposition *of* occurs twice in the middle of the narration. And it is symbolic. The middle of the narration is like the central point of a Milky Way:

Fig. 6. Cyclicity of life (picture available at: <http://www.ancient-pnevma.blogspot.com>)

Cycling here is also verbalized by chiasmus '*The world does not belong to us. We belong to the world*' Breck⁴⁸ says that "uniqueness of chiasmus, as distinct from other forms of parallelism, lies in its focus upon a pivotal theme, about which the other propositions of the literary unit are developed". In view of this emphasis inherent in chiasmic structures, be they literary or oral, Welch suggests that conceptually chiasmus should be conceived of as a series of concentric circles, as opposed to simply a series of parallel lines⁴⁹.

⁴⁵ Shanley 1997

⁴⁶ Freeman 2007

⁴⁷ Volkova 2018

⁴⁸ Breck 2008

⁴⁹ Tollers & Maier 1990

In the given above three lines from *Mean Spirit* by Linda Hogan, syntactic, semantic and narrative structures work together to resemble iconically the cycling of life⁵⁰.

In the excerpt from Hogan's *Dwellings* the narrator thinks over the philosophic understanding of such concepts as LIFE, BEAUTY OF THE WORLD, drawing association between woman and snake:

[...] *At first I thought this dream was about Indian tradition, how if each person retained part of a history, an entire culture and lifeway remained intact and alive, one thing living through the other, as the snake and woman in the dream. But since that time, I've expanded my vision. Now, it seems that what needs to be saved, even in its broken pieces, is earth itself, the tradition of life, the beautiful blue-green world that lives in the coiling snake of the Milky Way* (L. Hogan "Dwellings", p. 139).

The object of focalization in this narrative is the Milky Way which is curling like a snake. Thinking over the place of a person in history the author-narrator states, based on her own experience, that entire culture and lifeway remain intact and alive as the snake and the woman in the dream (human perception). And then we can see how speech reflects thinking. Up to the sentence *But since that time, I've expanded my vision* the narrator uses past tenses, after it we see the shifting of tenses (the narrator becomes using the forms of Present Tense) which symbolizes the **road to the Otherworld**. And this shifting coincides with semantic of the narrative, as the narrator tells about his expanding in vision.

It looks like the Milky Way, which is a barred spiral galaxy, about 100,000 light-years across. If you could look down on it from the top, you would see a central bulge surrounded by four large spiral arms that wrap around it. Spiral galaxies make up about two-third of the galaxies in the universe (see Fig. 4, Fig. 5).

5. Conclusions

It's possible to make some findings from the current research of the concept of Milky Way in linguosemiotic and narrative interpretation that image, language, mind and knowledge are so intertwined that the meaning of the object under investigation may be revealed and explained through their cooperation and integration. The paper focuses on the preconceptual level of the concept of MILKY WAY explaining its linguocultural and ethnocultural understanding of its sense. So, this preconceptuality of the MILKY WAY is conceptualized in narrative of literary texts as well as in narrative on clothes print (in case with vyshyvanka). Having analyzed the conceptual and verbal side of the concept the paper draws some inferences that the non-verbal image of the concept manifests the interconnection of two roads with central point, which is the change of the road direction. So, this point symbolizes the unity of two worlds meeting at its center. Projecting this knowledge onto the vyshyvanka's print it may be marked that its print also resembles the Milky Way as stretches from the left sleeve to the right one cycling around the neck which is also considered to be the meeting point of two roads or worlds. At narrative level of a literary text the symbolic meaning of the Milky Way is actualized by means of syntactic structures arrangement with shifting of tenses in one central point manifested semantically and syntactically.

The use of linguosemiotic and narrative approaches to the study of the concept of MILKY WAY in different cultures and literary texts allows for the interpretation of it not only as a celestial phenomenon, but as an object that symbolizes the connection of two worlds and the road to the Otherworld and finds its actualization in verbal and non-verbal narratives.

⁵⁰ Volkova 2018

BIBLIOGRAPHY

- Концепты и контрасты : монография / Н. В. Петлюченко, С. И. Потапенко, О. А. Бабелюк, Е. Л. Стрельцов и др. ; под. ред. Н. В. Петлюченко. – Одесса : Издательский дом «Гельветика», 2017. – 632 с.
- Barnhart L. Edwin. The Milky Way as the Path to the Otherworld: A Comparison of Pre-Columbian New World Cultures. – Austin: University of Texas Press, 2003. – 16 p.
- Breck J. The shape of biblical language: Chiasmus in the scriptures and beyond. – St. Vladimir's Seminary Press, 2008. – 338p.
- Condra Jill. Encyclopedia of National Dress: Traditional Clothing Around the World. – ABC-CLIO, 2013. – 624 p.
- Freeman M. H. Poetic iconicity. In Cognition in language / W. Chlopicki, A. Pawelec & A. Pokojka (eds.). – Krakow : Terrium, 2007. – P. 472-501.
- Garrett J.T. & Garrett M. Medicine of the Cherokee. The Way of Right Relationship. – Rochester, Vermont : Bear & Company Publishing, 1996. – 223 p.
- Garrett M. Walking on the wind: Cherokee teachings for healing through harmony and balance. – New York : Bear and company publishing, 1998. – 193 p.
- Hogan L. Dwellings. – New York: Toughstone Book, 1995. – 159 p.
- Hogan L. Mean spirit. – New York : The Ballantine Publishing Group, 2000. – 377 p.
- Kline A. S. Ovid. The Metamorphoses. – Netherlands : Poetry in Translation, 2000. – 681 p.
- Lincoln K. Native American Renaissance. – California : University of California Press, 1985. – 313 p.
- Merriam Webster's Collegiate Dictionary. – 11th edition, Kindle Edition, 2009. – 1664 p.
- Powers William K. Oglala Religion. – Lincoln/London : University of Nebraska Press, 1975. – 225 p.
- Skaggs S. Fire Signs. A Semiotic Theory for Graphic Design. – Cambridge, Massachusetts, London, England: The MIT Press, 2017. – 275 p.
- Schmid W. Narratology: an Introduction. – Berlin/New York : De Gruyter, 2010. – 258 p.
- Shanley K. W. Linda Hogan. In Dictionary of literary biography. – Detroit : Brucoli Clark Layman, 1975. – P. 123-130.
- Tollers V. L. & Maier J. Mappings of the biblical terrain: The bible as text. – Lewisburg, PA : Bucknell University Press, 1990.
- Urton G. At the Crossroads of the Earth and the Sky – An Andean Cosmology. – Austin: University of Texas Press, 1981. – P. 38.
- Volkova S. V. The Semiotics of Folkdance in Amerindian Literary Prose. In Language – Literature – the Arts: A Cognitive-Semiotic Interface. – Frankfurt am Main, · Bern, · New York, · Oxford, · Warszawa, · Wien : Peter Lang Edition, vol. 14. Text – Meaning – Context: Cracow Studies in English Language, Literature and Culture, 2017. – P. 149–164.
- Volkova S. V. Iconicity of syntax and narrative in Amerindian prosaic texts. In Lege Artis. Language yesterday, today, tomorrow. – Warsaw : De Gruyter Open, vol. III (1), 2018. – P. 448-479.

REFERENCES

- Barnhart, L. Edwin (2003) The Milky Way as the Path to the Otherworld: A Comparison of Pre-Columbian New World Cultures. Austin: University of Texas Press, 16 p.
- Breck, J. (2008). The shape of biblical language: Chiasmus in the scriptures and beyond. St. Vladimir's Seminary Press.
- Concepts and contrasts: monography (2017) Petluchenko, N.V., Potapenko, S.I., Babelyuk O.A., Streltsov, E.I. (chief ed. N.V. Petluchenko). Odessa: Publishing House "Helvetika", 632 p.
- Condra, Jill (2013). Encyclopedia of National Dress: Traditional Clothing Around the World. ABC-CLIO, p. 624.
- Freeman, M.H. (2007). Poetic iconicity. In Cognition in language. Chlopicki, W., Pawelec, A., & Pokojka, A. (eds.). Krakow: Terrium, pp. 472-501.
- Garrett, J.T. & Garrett, M. (1996) Medicine of the Cherokee. The Way of Right Relationship. Rochester, Vermont: Bear & Company Publishing, 223 p.
- Garrett, M. (1998). Walking on the wind: Cherokee teachings for healing through harmony and balance. New York: Bear and company publishing, 193 p.
- Hogan, L. (1995). Dwellings. New York: Toughstone Book, 159 p.

- Hogan, L. (2000). Mean spirit. New York: The Ballantine Publishing Group, 377 p.
- Kline, A.S. (2000) Ovid. The Metamorphoses. Netherlands: Poetry in Translation, 681 p.
- Lincoln, K. (1985). Native American Renaissance. California: University of California Press, 313 p.
- Merriam Webster's Collegiate Dictionary (2009). 11th edition, Kindle Edition, 1664 p.
- Powers, William K. (1975) Oglala Religion. Lincoln/London: University of Nebraska Press, 225 p.
- Skagga, S. (2017) Fire Signs. A Semiotic Theory for Graphic Design. Cambridge, Massachusetts, London, England: The MIT Press, 275 p.
- Schmid, W. (2010) Narratology: an Introduction. Berlin/New York : De Gruyter, 258 p.
- Shanley, K.W. (1997). Linda Hogan. In Dictionary of literary biography. Detroit: Brucoli Clark Layman, 175, p. 123-130.
- Tollers, V. L. & Maier J. (1990). Mappings of the biblical terrain: The bible as text. Lewisburg, PA: Bucknell University Press.
- Urton, Gary (1981) At the Crossroads of the Earth and the Sky - An Andean Cosmology. Austin: University of Texas Press, p. 38.
- Volkova, S.V. (2017) The Semiotics of Folkdance in Amerindian Literary Prose. In Language – Literature – the Arts: A Cognitive-Semiotic Interface. Frankfurt am Main · Bern · New York · Oxford · Warszawa · Wien: Peter Lang Edition, vol. 14. Text – Meaning – Context: Cracow Studies in English Language, Literature and Culture, pp. 149 – 164.
- Volkova, S.V. (2018) Iconicity of syntax and narrative in Amerindian prosaic texts. In Lege Artis. Language yesterday, today, tomorrow. Warsaw: De Gruyter Open, vol. III (1), pp. 448-479.

Анотація.

Статтю присвячено семіотично-нарративному аналізу способів актуалізації концепту ЧУМАЦЬКИЙ ШЛЯХ у художньому тексті. Вирішення поставленого завдання у лінгвосеміотичному й нарративному ключі одночасно передбачало інтеграцію методів лінгвокультурологічного, етнокультурного, міфологічного й лінгвостилістичного аналізу. У роботі доведено, що все у світі взаємопов'язане всі професії, що відбуваються у природі тим чи іншим способом відтворюються у мові та мисленні. У статті провokuється ідея іконічного відтворення форми об'єктів реальності, а також їхнього сенсу, мовою тексту засобом аранжування синтаксичних конструкцій на лексичному рівні і нарративними способами (циклічність, повтори) на нарративному. Грунтуючись на культурологічних і етнокультурних знаннях про чумацький шлях і прикладами його маніфестації в різних етнокультурах (до прикладу, вишиванка в українській культурі, або змія як символ Творця в амеріндіанській), у статті стверджується, що Чумацький Шлях є не просто знак у небі, що його філософія є глибшою, а символіка – ширшою, оскільки він символізує поєднання доріг, які мають точку перетину. Отже, Чумацький Шлях – це шлях до іншого (нового) світу, а його знаковість полягає в тому, що він є символом Поєднання, Балансу і Щастя. Зроблено висновок, що розгляд зазначеної проблеми у фокусі лінгвосеміотичної й нарративної перспектив уможливило аналіз будь-якого концепту, актуалізованого в художньому тексті мовними індикаторами. Застосування семіотично-нарративного підходу до вивчення феномену концепту ЧУМАЦЬКИЙ ШЛЯХ уможливив його аналіз не тільки, як космічне тіло, а й об'єкт, що символізує зв'язок двох світів і дорогу в Новий світ, що знаходить своє вербальне й невербальне втілення в різних нарративах..

Ключові слова: концепт, Чумацький Шлях, знак, символ, семіотична й нарративна перспектива, лінгвістичні маркери та індикатори, засоби актуалізації.

Received 17 April 2019

Reviewed 17 May 2019

Similarity index by Unicheck™: 15.8 %

SLAVIC LANGUAGES СЛОВ'ЯНСЬКІ МОВИ

DOI: 10.32837/2312-3192/13/7

УДК 821.161.2:82–1:81'38

СТИЛІСТИЧНЕ НАВАНТАЖЕННЯ ДЕМІНУТИВІВ У ПОЕЗІЇ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Тетяна Андрєєва*

Abstract

The article presents the results of a stylistic analysis of diminutives in Taras Shevchenko's poetry. The paper describes parametrization of such concepts as "diminutiveness" and "diminutives". Derivational transformation of the generic word in the direction of the formation of the diminutive is not accompanied by the modification of its denotative meaning, but in this way, a very substantial emotional and appraisal information is introduced, that is often important like the conceptual one. Besides marking the cute, diminutives also signal the emotions of the speaker, arising as a result of evaluating certain features of the object, as a result of the fact of the personal attitude of the addressee or determined by the situation of speech and in order to create an expressive background. Many emotional and evaluative suffixes add to the semantics of the word a positive author's assessment. The presence of units with diminutive suffixes marks the text as proximity to the conversational language. Diminutive-caress suffixes belong to the tool by which the actualization of the national specificity of the Ukrainian language is carried out representing the category of diminutiveness. It is absolutely logical, that Ukrainians use reduced-cuddling entities in the speech practice as a unit of world poetry inventory. Units of diminutives in T. Shevchenko's poetry are used quite often. This paper shows the inventory of diminutive-lustful suffixes with which the investigated derivatives function. Their performance is determined. It is established, that the lion's share of words of the analyzed type are nouns. The suffix -оньк- / -еньк- form the largest number of them. The suffix -к- is the second largest group with diminutives. The rest of the groups are few. The stylistic effects, which lead to the use of one or another dementia, are found. It is determined that the most frequently used words of the analyzed type embody the functional-semantic, communicative-pragmatic category of intimitation.

KEYWORDS: suffix, diminutiveness, diminutive, derivative, conceptual-linguistic universality, subjective evaluation, functional paradigm.

1. Introduction

На нинішньому етапі розвитку лінгвістики фокус значної кількості досліджень зосереджений на мовних засобах та явищах, які здійснюють експлікацію національно-мовної картини світу, а також на їхній національно-мовній специфіці. Згадані процеси не можуть не враховувати ту роль, яку відіграє в структурах досліджуваних лінгвосистем універсальний компонент, – ті спільні для більшості світових мов закономірності, наявність яких репрезентує параметри культурного досвіду та пам'яті людства, що мають фундаментальний характер. Адаже спільність основних законів, яким керується людське мислення, детермінує наявність універсальних мовних категорій. До них належить і категорія демінутивності. Ця понятійно-мовна універсальність через складність своєї семантичної структури у різних мовах може як бути більш формально розвиненою та перебувати в статусі семантичних домінант, так і мати значно вужчу функціональну парадигму. Виразитися категорія демінутивності у різних мовах може шляхом використання засобів, що перебувають на різних рівнях мовної структурної ієрархії¹.

* Tetiana M. Andreyeva, Candidate of Philology, Associate Professor, Associate Professor at the Stylistics and Linguistic Communication Department at the Institute of Philology of the Taras Shevchenko National University of Kyiv; Pryluzhna, h. 4/15, ap. 286, Kyiv, 03179, Ukraine, e-mail: andreevatm@ukr.net. ORCID: 0000-0002-5632-101X

¹ Ruda 2013b, 41.

Демінутивність являє собою універсально-типологічне явище, адже її існування детерміноване наявністю в природі людини потреби диференційно підходити до сприйняття певного об'єкта довоколишньої дійсності крізь призму своєї емоційно-експресивної оцінки і демонструвати її шляхом використання відповідних лінгвальних засобів. Категорію демінутивності можна визначати як системно-мовне явище, адже для регулярної її реалізації на відповідних мовних ярусах (лексичних, синтаксичних, морфологічних, словотвірних) відбулося закріплення відповідних засобів².

Термін "демінутиви" (або "зменшувальні утворення") енциклопедія "Українська мова" визначає як "похідні іменники, що виражають значення зменшеності, яке здебільшого супроводжує ще і значення суб'єктивної оцінки"³. До демінутивів деякі дослідники зараховують також такі деривати, які, хоч і не наділені безпосередньо такими значеннями, як "зменшений розмір" чи "ослаблений вияв ознаки або дії", проте мають у своїй структурі демінутивні суфікси і несуть оцінно-емоційну чи експресивну семантику⁴.

Українська мова належить до тих мов, що мають доволі багатий арсенал засобів емоційного вираження. Усі її самостійні частини мови включають у себе демінутиви зі зменшено-емоційними суфіксами. Можливо, саме завдяки демінутивним утворенням українська мова й характеризується надзвичайною милозвучністю⁵.

Приєднання до твірного слова демінутивного компонента не приводить до видозміни його денотативного значення, однак такі словотвірні засоби несуть досить суттєву емоційно-оцінну інформацію, яка часто має не менш важливе значення, ніж поняття. Через це у деяких випадках заміна нейтральними словами суб'єктивно-оцінної лексики просто неможлива⁶. Багато мов характеризуються тим, що в них, крім функції позначення малості, демінутиви також виражають емоції мовця, що з'являються як результат оцінювання певних рис об'єкта, як омовлення факту особистого ставлення адресанта чи детермінуються ситуацією мовлення, а також – з метою створення експресивного фону⁷.

Демінутивні суфікси в сучасній українській мові здебільшого є спадком давньоруської мови, деякі з них з'явилися на базі давньоруських. Запозичених демінутивних афіксів немає, однак староукраїнський період позначений функціонуванням демінутивів, запозичених з польської та російської⁸.

Дослідження демінутивних утворень має доволі тривалу історію та різнопланову векторність. В українській лінгвістиці цій проблематиці присвячено низку праць. Так, українські науковці розглядали: демінутиви як об'єкт лінгвістичного дослідження (Л. Юрашко) та як самотутню прикмету української мови (Г. Хомечко), емоційні суфікси на позначення позитивної суб'єктивної оцінки (Г. Сагач), словотвірну категорізацію суб'єктивної оцінки в сучасній українській мові (Л. Шутак), іменники-демінутиви на позначення об'єктивної зменшеності предметів та істот (М. Кравченко), структуру демінутивних утворень та словотворчу активність демінутивних суфіксів прикметника в українській мові (О. Бондар), семантичне розширення демінутивів в українській мові (Т. Деркач-Падясек), формально-семантичний аспект категорії демінутивності в українській мові (Н. Руда), демінутиви у вираженні оцінної семантики фразеологізмів (О. Федоренко),

² Sytenko.

³ Klymenko 2000, 189-190.

⁴ Ruda 2017, 240.

⁵ Skalozub 2012, 157.

⁶ Fedorenko 2005.

⁷ Ruda 2011, 173.

⁸ Yurashko 2011, 142.

демінутиви у творчості Уласа Самчука (С. Каленюк), стилістичні можливості демінутивних утворень у поезії Д. Павличка (Л. Бойко), дериваційні особливості демінутивної лексики на матеріалі творів Марка Вовчка та Остапа Вишні (Л. Скалозуб), семантику і функції демінутивів у поетичній творчості Тараса Шевченка (Н. Руда), особливості функціонування демінутивів у колискових (І. Семанюк), демінутиви у мовній картині світу українців (І. Беркешук), емотивно-оцінну функцію демінутивів у газетній комунікації, емоційно-оцінний потенціал демінутивів у публіцистиці (на матеріалі періодики 1995 – 2004 років), демінутиви як мовні актуалізатори негативізму та агресії в газетних текстах, як засіб формування емоційної оцінки в газетній публіцистиці, як засоби публіцистичної експресії (О. Федоренко). Г. Семеренко досліджувала засоби вираження здрибленості й пестливості в давньоруській мові.

Також на матеріалі однієї мови демінутиви вивчалися: а) щодо російської (В. Покуц, М. Данієлова, С. Плямовата, В. Кузьменкова, Л. Летюча та ін.); б) щодо англійської (Б. Міндис, А. Буряковська, О. Соловйова, К. Шнайдер); в) щодо іспанської (Р. Помірко); г) щодо німецької (С. Шедогубова); ґ) щодо латинської (М. Сенів); д) щодо ітельменської (О. Долозова) тощо.

Низку праць присвячено розгляду демінутивів на матеріалі кількох мов: слов'янських та германських (О. Ситенко), англійської та української (Г. Пристай, Б. Пристай, Л. Корунець.), української та латинської (Н. Руда), англійської та російської (С. Ісакова), російської та болгарської (С. Антонов), англійської та німецької (Л. Резніченко), нідерландської, німецької та польської (З. Клімашевська), італійської, німецької та інших мов (Ю. Дресслер, В. Мерліні). На матеріалі двомовних газет О. Федоренко вивчала формування вмінь перекладу емотивно-оцінних демінутивних утворень. Водночас є потреба у розгляді стилістичного навантаження демінутивів у поезії Кобзаря.

Отже, **метою** пропонованої статті виступає аналіз стилістичного навантаження демінутивів у творчості Тараса Шевченка. **Об'єктом** розгляду стала мова поетичних творів Кобзаря, **предметом** – лексеми з демінутивними суфіксами у стилістичному аспекті.

2. Methodology

2.1. Поетичні твори Тараса Шевченка являють собою незглибиме джерело для пошуку характеристичних рис українського менталітету, закарбованих у мовних одиницях, а "народнорозмовна основа мови Т. Шевченка виступає досить виразно на всіх рівнях: лексичному, фонетичному, морфологічному і синтаксичному. Орієнтацією поета на первісне образно-художнє нормування мови в фольклорі пояснюється й велика кількість у його творах демінутивних утворень"⁹. Цей факт спричинився до вибору як матеріалу дослідження саме лексем зі зменшувально-пестливими суфіксами.

2.2. Для досягнення поставленої мети використано низку методів: метод безпосереднього спостереження (він застосовувався для виявлення конкретних мовних явищ, що наділені відповідними параметрами); описовий метод (за допомогою цього методу проведено інвентаризацію досліджуваних одиниць, їхню класифікацію та інтерпретацію); шляхом контекстологічного аналізу встановлено семантику досліджуваних одиниць у єдності з їхнім оточенням; частково застосовано елементи кількісного методу.

3. Results and Discussion

⁹ Ruda 2017, 240.

3.1. Оскільки експресивний словотвір являє собою продукт оцінної діяльності свідомості, він розгортає перед дослідником можливості для кращого розуміння процесу сприйняття художником об'єктивного світу, вивчення його ціннісних переваг, способів вираження найрізноманітніших почуттів¹⁰. Позначаючи поняття малості, що виступає основним завданням для дериватів такого типу, демінутиви ще й виражають оцінно-емоційне ставлення до об'єктів навколишнього світу¹¹. Тобто демінутивні суфікси (особливо складні), нерідко виступають засобом, за допомогою якого виражається граматична категорія емоційності. Як відомо, поява згаданої категорії, що має доволі обмежену кількість своїх формальних ознак, відбулася пізніше від категорії зменшеності (здрібнілості)¹². Емоційна оцінка перебуває в тісному зв'язку з почуттями, адже виражає ставлення автора висловлювання до його предмета. Сучасна українська літературна мова характеризується тим, що сферою функціонування суб'єктивно-оцінних іменників виступає насамперед розмовно-побутове мовлення й художні тексти¹³. Багато емотивно-оцінних суфіксів вносять до семантики слова позитивну авторську оцінку. Для меліоративних лексичних одиниць характерне те, що вони "виражають схвалення, похвалу, любов, захоплення, повагу, співчуття, пестливість, доброзичливість, прихильність, ввічливість та інші позитивні відтінки значень"¹⁴.

Репрезентуючи категорію демінутивності, зменшувально-пестливі суфікси належать до засобів, за допомогою яких здійснюється актуалізація національної специфіки української мови. Через це абсолютно закономірним є використання в мовленнєвій практиці українців зменшено-пестливих утворень як інвентаря одиниць поетизації світу¹⁵.

3.2. Функціонування демінутивних суфіксів для української мови – явище доволі показове, зумовлене не тільки лінгвістичною специфікою мови, але й "особливостями національно-психологічного складу її носіїв, зокрема такими домінуючими рисами українців, як емоційність, ніжність ліризм"¹⁶. Та й головною рисою української національної психології дослідники вважають емоціоналізм, під яким розуміють "надання високої оцінки відчуттям, своєрідне бачення природи, так би мовити, злиття з нею"¹⁷. Носієм згаданих рис був і Тарас Шевченко. Про що говорить його поетична спадщина.

3.3. У процесі опрацювання поетичних текстів Кобзаря виявлено 89 слів аналізованого типу. Левова частка цих одиниць припадає на субстантиви. Найбільша їхня кількість утворилася за допомогою суфікса **-оньк-/-еньк-** (33 %). Це: а) іменники: *русалонька*¹⁸, *слізонька*¹⁹, *дівчинонька*²⁰, *лебедонько*²¹, *тополенька*²², *бабусенька*²³, *голубонька*²⁴, *недоленька*²⁵, *порадонька*²⁶, *зозуленька*²⁷, *громадонька*²⁸, *годинонька*²⁹,

¹⁰ Bilousova 2017, 247.

¹¹ Ruda 2013a, 385.

¹² Chertoryzka 1970.

¹³ Kaleniuk 2008.

¹⁴ Fedorenko 2005.

¹⁵ Maliuha 2018, 71.

¹⁶ Boiko 2010, 382.

¹⁷ Dubrovina 2006.

¹⁸ Shevchenko 1986, 5.

¹⁹ Shevchenko 1986, 5.

²⁰ Shevchenko 1986, 6.

²¹ Shevchenko 1986, 47.

²² Shevchenko 1986, 47.

²³ Shevchenko 1986, 102.

²⁴ Shevchenko 1986, 46.

²⁵ Shevchenko 1986, 44.

*друженька*³⁰, *головионька*³¹, *козаченько*³², *місяченько*³³, *голубонько*³⁴, *чумаченько*³⁵, *лишенько*³⁶, *серденько*³⁷, *вороженьки*³⁸; б) прикметники: *старенький*³⁹, *вороненький*⁴⁰, *молоденький*⁴¹, *зелененький*⁴², *раденький*⁴³. Як відомо, цей поширений формант приєднується до основ "іменників чоловічого, жіночого та середнього роду, вживається на означення здрібнілості"⁴⁴; також він функціонує "в основах якісних прикметників", "має здрібніле значення"⁴⁵. Серед демінутивних дериватів, що несуть позитивну оцінку, утворення з цими формантами є найбільш продуктивними⁴⁶.

Далі за кількістю (16,5 %) йде група демінутивів з афіксом **-к-** (**-ячк-**): *соловейко*⁴⁷, *дитинка*⁴⁸, *личко*⁴⁹, *ягодка*⁵⁰, *батечко*⁵¹, *ненька*⁵², *пташка*⁵³, *сонечко*⁵⁴, *ласочка*⁵⁵, *свитка*⁵⁶, *ясочка*⁵⁷, *рибка*⁵⁸, *зіллячко*⁵⁹.

Також у поезії Т. Шевченка функціонують демінутивні одиниці з такими суфіксами:

-ок-(-очок-): *садок*⁶⁰, *ляшок*⁶¹, *панок*⁶², *жолобок*⁶³, *ховрашок*⁶⁴, *голосок*⁶⁵, *пісочок*⁶⁶, *садочок*⁶⁷;

-ят-: *оченята*⁶⁸, *бровенята*⁶⁹, *хлонт'ята*⁷⁰, *рученята*⁷¹, *ноженята*⁷², *собачата*⁷³;

²⁶ Shevchenko 1986, 36.

²⁷ Shevchenko 1986, 8.

²⁸ Shevchenko 1986, 34.

²⁹ Shevchenko 1986, 21.

³⁰ Shevchenko 1986, 21.

³¹ Shevchenko 1986, 29.

³² Shevchenko 1986, 5.

³³ Shevchenko 1986, 7.

³⁴ Shevchenko 1986, 7.

³⁵ Shevchenko 1986, 26.

³⁶ Shevchenko 1986, 19.

³⁷ Shevchenko 1986, 67.

³⁸ Shevchenko 1986, 38.

³⁹ Shevchenko 1986, 10.

⁴⁰ Shevchenko 1986, 8.

⁴¹ Shevchenko 1986, 7.

⁴² Shevchenko 1986, 9.

⁴³ Shevchenko 1986, 44.

⁴⁴ Poliuha 2009, 488.

⁴⁵ Poliuha 2009, 480.

⁴⁶ Prystai 2017, 214.

⁴⁷ Shevchenko 1986, 8.

⁴⁸ Shevchenko 1986, 19.

⁴⁹ Shevchenko 1986, 20.

⁵⁰ Shevchenko 1986, 21.

⁵¹ Shevchenko 1986, 31.

⁵² Shevchenko 1986, 33.

⁵³ Shevchenko 1986, 46.

⁵⁴ Shevchenko 1986, 54.

⁵⁵ Shevchenko 1986, 69.

⁵⁶ Shevchenko 1986, 69.

⁵⁷ Shevchenko 1986, 69.

⁵⁸ Shevchenko 1986, 70.

⁵⁹ Shevchenko 1986, 46.

⁶⁰ Shevchenko 1986, 19.

⁶¹ Shevchenko 1986, 37.

⁶² Shevchenko 1986, 37.

⁶³ Shevchenko 1986, 54.

⁶⁴ Shevchenko 1986, 24.

⁶⁵ Shevchenko 1986, 50.

⁶⁶ Shevchenko 1986, 131.

⁶⁷ Shevchenko 1986, 17.

-**очк-/ечк-**: гніздечко⁷⁴, хустиночка⁷⁵, жіночка⁷⁶, годиничка⁷⁷;
 -**есеньк-**: буйнесенький⁷⁸, синесенький⁷⁹, гарнесенько⁸⁰, тихесенько⁸¹;
 -**ик-**: москалик⁸², братик⁸³, дукачик⁸⁴;
 -**ин-**: хатина⁸⁵, рибчина⁸⁶, свитина, торбина⁸⁷;
 -**ус-**: Катруся⁸⁸, Ганнуся⁸⁹, бабуся⁹⁰;
 -**иц-**: очіці⁹¹, ручиця⁹²;
 -**ісінк-**: темнісінька⁹³, ранісінько⁹⁴;
 -**ен-**: старченья⁹⁵;
 -**ятк-**: янгелятко⁹⁶;
 -**усь-**: Петрусь⁹⁷;
 -**ц-**: віконце⁹⁸.

Виявлено випадок уходження демінутивів до структури юкстапозитив: *Проклятий час-годиницька, Що ти народилась!*⁹⁹, *Серце мос, ньенько! Скажи мені щирю правду, Де милій-серденько?*¹⁰⁰, *Червоною гадюкою Несе Алта вісти, Щоб летіли криюки з поля Ляшків-панків їсти*¹⁰¹. У такий спосіб автор посилює образне навантаження аналізованих одиниць.

3.4. Щодо функцій демінутивів, використовуваних у поетичних творах Т. Шевченка, то Н. Руда виділяє їх кілька. На думку дослідниці, ці деривати вживаються, щоб виражати: 1) об'єктивну зменшеність та малість за віком; 2) позитивне оцінно-емоційне та/або експресивне значення в лексико-семантичних групах іменників, що називають живі істоти й

⁶⁸ Shevchenko 1986, 20.
⁶⁹ Shevchenko 1986, 29.
⁷⁰ Shevchenko 1986, 52.
⁷¹ Shevchenko 1986, 131.
⁷² Shevchenko 1986, 118.
⁷³ Shevchenko 1986, 107.
⁷⁴ Shevchenko 1986, 14.
⁷⁵ Shevchenko 1986, 18.
⁷⁶ Shevchenko 1986, 19.
⁷⁷ Shevchenko 1986, 101.
⁷⁸ Shevchenko 1986, 53.
⁷⁹ Shevchenko 1986, 160.
⁸⁰ Shevchenko 1986, 71.
⁸¹ Shevchenko 1986, 58.
⁸² Shevchenko 1986, 17.
⁸³ Shevchenko 1986, 31.
⁸⁴ Shevchenko 1986, 93.
⁸⁵ Shevchenko 1986, 56.
⁸⁶ Shevchenko 1986, 67.
⁸⁷ Shevchenko 1986, 92.
⁸⁸ Shevchenko 1986, 20.
⁸⁹ Shevchenko 1986, 128.
⁹⁰ Shevchenko 1986, 47.
⁹¹ Shevchenko 1986, 19.
⁹² Shevchenko 1986, 23.
⁹³ Shevchenko 1986, 25.
⁹⁴ Shevchenko 1986, 48.
⁹⁵ Shevchenko 1986, 92.
⁹⁶ Shevchenko 1986, 23.
⁹⁷ Shevchenko 1986, 126.
⁹⁸ Shevchenko 1986, 34.
⁹⁹ Shevchenko 1986, 21.
¹⁰⁰ Shevchenko 1986, 46.
¹⁰¹ Shevchenko 1986, 37.

конкретні об'єкти; 3) негативне оцінно-емоційне та/або експресивне значення в лексико-семантичних групах іменників, що називають живі істоти й конкретні об'єкти, а також абстрактні поняття. Також вони здатні здійснювати фольклорну стилізацію мовлення або створювати загальну емоційно-експресивну тональність тексту¹⁰².

3.5. Загальноновизнаною є думка про те, що демінутиви належать до розмовної мови¹⁰³. Тому використання одиниць із демінутивними суфіксами маркує текст наближеністю до розмовного звучання: *Тихесенько Гриця дівчина співає*¹⁰⁴, *Зроби, моя пташико, Щоб додому не вернулась*¹⁰⁵, *Позаторік і зіллячка Для того придбала*¹⁰⁶.

Традиційно слова зі зменшено-пестливими суфіксами використовуються для стилізації під народнопоетичну творчість¹⁰⁷. Це простежується і в поезії Т. Шевченка: *Ой заграй, заграй, синесеньке море, Та під тими байдаками*¹⁰⁸, *Дайте мені порадоньку, Що будем робити?*¹⁰⁹, *Послухають, розійдуться, – Обоє раденькі*¹¹⁰, *Воно чуло недоленьку, А сказати не вміло*¹¹¹, *“Що се ти говориш? Схаменися!” “Правду, рибко!”*¹¹², *А тим часом вороженьки Чинять свою волю*¹¹³, *Вміла мати брови дати, Карі оченята*¹¹⁴, *А без долі біле личко – Як квітка на полі*¹¹⁵.

Частина аналізованих демінутивів позначають об'єктивну малість: *По синьому небу вийдеш погулять, Вийдеш подивиться в жолобок, криницю*¹¹⁶, *В садочок ходила, Поки себе, свою долю Там занастила*¹¹⁷, *У новенькій хустиночці В вікно виглядає*¹¹⁸, *Маленькими ручицями Пазухи шукає*¹¹⁹, *З собаками, мій синочку, Кохайся надворі!*¹²⁰, *“Дала, – кажуть, – бровенята, Та не дала долі!”*¹²¹.

3.6. Основною характеристикою мовленнєвого акту, як пише Н. Фуріст, є “інтенціональність, тобто задум автора, який несе в собі прихований зміст повідомлення/художнього твору і має певну мету та намір. За допомогою цього прийому створюється ефект спілкування адресанта та адресата. Цього ефекту можна досягти шляхом використання певних прийомів, що мають вплив на читача та відтворюють атмосферу дружнього спілкування між автором художнього твору та читачем”¹²². Демінутиви належать до засобів, за допомогою яких втілюється функціонально-семантична, комунікативно-прагматична категорія інтимізації, що представляє інформацію, несе інтенції, завдяки яким відбувається зближення комунікантів, моделюються такі тональності, як близькість

¹⁰² Ruda 2017, 241-244.
¹⁰³ Dombrovskiy 2013, 184.
¹⁰⁴ Shevchenko 1986, 58.
¹⁰⁵ Shevchenko 1986, 46.
¹⁰⁶ Shevchenko 1986, 46.
¹⁰⁷ Boiko 2010, 383.
¹⁰⁸ Shevchenko 1986, 160.
¹⁰⁹ Shevchenko 1986, 36.
¹¹⁰ Shevchenko 1986, 44.
¹¹¹ Shevchenko 1986, 44.
¹¹² Shevchenko 1986, 70.
¹¹³ Shevchenko 1986, 20.
¹¹⁴ Shevchenko 1986, 20.
¹¹⁵ Shevchenko 1986, 20.
¹¹⁶ Shevchenko 1986, 54.
¹¹⁷ Shevchenko 1986, 17.
¹¹⁸ Shevchenko 1986, 18.
¹¹⁹ Shevchenko 1986, 23.
¹²⁰ Shevchenko 1986, 29.
¹²¹ Shevchenko 1986, 33.
¹²² Furst 2009, 272.

(інтимність), повага, пошана, приязнь, любов, симпатія¹²³. Це простежується і в поезії Т. Шевченка. Найчастіше він уживає демінутиви, щоб передати позитивну суб'єктивну оцінку: *Прийди, **серденько**, – Я виглядаю; Хоч на годину, Моя **рибчино!** Виглянь, **голубко**, Та поворкуєм, Та посумуєм; Бо я далеко Сю ніч мандрую. Виглянь же, **пташко**, Моє **серденько**, Поки **близенько**, Та поворкуєм¹²⁴, Де світилки з **друженьками**, Старости, бояре?¹²⁵, Поглядає на улицю, Колише **дитинку**¹²⁶, Полюбила **москалика**, Як знало **серденько**¹²⁷, Кричать **сови**, спить **дїброва**, **Зірочки** сіяють, Понад шляхом, **цирицею**, **Ховрашки** гуляють¹²⁸, Може, вийшла **русалонька** Матері шукати, А може, жде **козаченька**, Щоб залоскотати¹²⁹.*

Посилюється емоційна впливовість демінутивних утворень, коли вони використовуються у близьких контекстах: *Під ним **коник вороненький** Насилу ступає¹³⁰, На кого покинув Батька, **неньку старенькую**, Молоду дівчину?¹³¹, Збиралися **подруженьки**, **Слізеньки** втирають¹³², Полюбила **москалика**, Як знало **серденько**¹³³, Зайде сонце – Катерина По садочку ходить, На **ручнях** носить сина, **Оциці** поводить¹³⁴, Лежить собі на **пісочку**, Білі **ручєнята** Розкидала¹³⁵.*

Демінутиви чітко засвідчують ставлення автора до зображуваного об'єкта: *А надто той **рибалонька**, Жвавий, кучерявий, Мліє, в'яне, як зустріне **Ганнуся** чорняву¹³⁶, Попід гаєм, мов **ласочка**, Крадеться Оксана¹³⁷, Послав **свитку**. Як **ясочка**, Усмінулась, сіла¹³⁸, Найдю жінку, почастую, З **вороженьків** покєпкую¹³⁹, Білі **ручєнята** – мліють-обнімають, Єсть **серце** єдине, **серденько** дівоче¹⁴⁰, На каліні одиноке **Гніздечко** гойдає¹⁴¹, Плавай, плавай, **лебедонько**, По синьому морю, Рости, рости, **тополенько**, Все вгору та вгору!¹⁴².*

Використання в одному контексті демінутивів різних ступенів поглиблює емоційність зображуваного: *Я сирота з Вільшаної, Сирота, **бабусю**. Батька ляхи замучили, А мене... боюся. Боюсь згадати, моя сиза... Узяти з собою. Не розпуть, **бабусенько**, Що було зо мною¹⁴³.*

Більшій емоційності досягає автор, залучаючи демінутиви до творення порівнянь: *Як **ягодку**, як **пташечку**, Кохала, росила¹⁴⁴, А воно, як **янгелятко**, Нічого не знає¹⁴⁵, Червоні, як **квіточка** Вранці під росю¹⁴⁶, А **серденько соловейком** Щебече та плаче¹⁴⁷.*

¹²³ Syrko 2017, 234.

¹²⁴ Shevchenko 1986, 67.

¹²⁵ Shevchenko 1986, 21.

¹²⁶ Shevchenko 1986, 19.

¹²⁷ Shevchenko 1986, 17.

¹²⁸ Shevchenko 1986, 24.

¹²⁹ Shevchenko 1986, 5.

¹³⁰ Shevchenko 1986, 8.

¹³¹ Shevchenko 1986, 10.

¹³² Shevchenko 1986, 9.

¹³³ Shevchenko 1986, 17.

¹³⁴ Shevchenko 1986, 19.

¹³⁵ Shevchenko 1986, 131.

¹³⁶ Shevchenko 1986, 128.

¹³⁷ Shevchenko 1986, 69.

¹³⁸ Shevchenko 1986, 69.

¹³⁹ Shevchenko 1986, 38.

¹⁴⁰ Shevchenko 1986, 62.

¹⁴¹ Shevchenko 1986, 14.

¹⁴² Shevchenko 1986, 47.

¹⁴³ Shevchenko 1986, 102.

¹⁴⁴ Shevchenko 1986, 21.

¹⁴⁵ Shevchenko 1986, 23.

Виявлено випадки, коли демінутиви-прикметники піддаються субстантивізації. Формально залишаючись ад'єктивами, такі одиниці поєднують у собі іменникову номінативність та прикметникову атрибутивність, у результаті чого зростає емоційний вплив на читача: *Кого – щастя, кого – сльози, Все нічка покрила. Всіх покрила **темнісінька**, Як діточок мати¹⁴⁸, Там повіє **буйнесенький**, Як брат, заговорить¹⁴⁹.*

Використовуючись у звертаннях, демінутиви додають ліризму, голубливості, проникливо інтимізують, налаштовують на ширість, посилюють емоційний потенціал відповідного текстового фрагмента: ***Місяченьку!** Наш **голубоньку!**¹⁵⁰, З **собаками**, мій **синочку**, **Кохайся надворі!**¹⁵¹, **Бідна моя головонько!** Що мені робити?¹⁵², **Мій батечку**, мій **братику!** *Хоч ти не цурайся!*¹⁵³. У багаточленному звертанні форму демінутива може мати не іменник, а залежне від нього слово. Тоді демінутивний акцент переноситься з об'єкта на його ознаку: *Ой заграй, заграй, **синесеньке** море, Та під тими байдаками¹⁵⁴.**

Демінутиви з однаковими суфіксами легко римуються: *Ідуть – під дубом **зелененьким** Кінь замордований стоїть, А біля його **молоденький** Козак та дівчина лежить¹⁵⁵. Також демінутиви використовуються для забезпечення метричності вірша: *Закувала **зозуленька**, На дубу сидячи¹⁵⁶, Зацебетав **соловейко** – Пішла луна гаєм¹⁵⁷.**

Невелика група демінутивів (6 %) отримує пейоративне звучання. Такі лексичні одиниці характеризують об'єкт у негативному плані, викликають співчуття (*Хлопець у свитині* Полтаній, у *постолах*; *На плечах **торбина***¹⁵⁸, *Обідране; ледви-ледви **Несе ножєнята***¹⁵⁹) чи негативні асоціації (*А **жіночки** лихо дзвонять, Матері глузують*¹⁶⁰) або вносять образливі конотації (*"Гей, **старченья!** стривай лишень!" "Я не старець, пане! Я, як бачте, **гайдамака**"¹⁶¹).*

Виявлено випадок використання метафоризованого лексико-семантичного варіанта демінутивного деривата "собача" ("малі собаки-самиці; цуценя"), який розвинув лайливе зневажливе значення ("про дитину"): *Убийте пса! а **собачат** Своєю заріжу*¹⁶².

4. Conclusions

Отже, демінутивні одиниці Т. Шевченка використовують доволі часто. Найпоширенішими є деривати, утворені за допомогою суфікса **-оньк/-еньк-**. Частина аналізованих демінутивів позначають об'єктивну малість. Інша частина передає позитивну суб'єктивну оцінку автора. Використання демінутивних утворень у близьких контекстах посилює їхню емоційну впливовість. У демінутивах чітко простежується ставлення автора до

¹⁴⁶ Shevchenko 1986, 28.

¹⁴⁷ Shevchenko 1986, 40.

¹⁴⁸ Shevchenko 1986, 24-25.

¹⁴⁹ Shevchenko 1986, 53.

¹⁵⁰ Shevchenko 1986, 7.

¹⁵¹ Shevchenko 1986, 29.

¹⁵² Shevchenko 1986, 29.

¹⁵³ Shevchenko 1986, 31.

¹⁵⁴ Shevchenko 1986, 160.

¹⁵⁵ Shevchenko 1986, 9.

¹⁵⁶ Shevchenko 1986, 8.

¹⁵⁷ Shevchenko 1986, 8.

¹⁵⁸ Shevchenko 1986, 92.

¹⁵⁹ Shevchenko 1986, 118.

¹⁶⁰ Shevchenko 1986, 19.

¹⁶¹ Shevchenko 1986, 92.

¹⁶² Shevchenko 1986, 107.

зображуваного об'єкта. Використання в одному контексті демінутивів різних ступенів поглиблює емоційний ефект. Функціонуючи як звертання, демінутиви додають ліризму, голубливості, проникливо інтимізують, налаштовують на щирість, посилюють емоційність сказаного. Незначна кількість демінутивів отримує пейоративне звучання. Вони негативно характеризують об'єкт, викликають співчуття чи негативні асоціації або вносять образливі конотації.

У дослідженні стилістичного навантаження мовних одиниць у поетичній палітрі класиків наявна значна наукова перспектива, адже їхнє вивірене й точне слово, що йде від глибин етносвідомості, народного духу, несе уявлення про пізнаний попередніми поколіннями світ, інформує про екзистенційні та образні портрети навколишньої дійсності, вчить любити довкілля, демонструє неперевершене вміння влучно й майстерно змальовувати нескінченний національний всесвіт.

BIBLIOGRAPHY

- Білоусова Т. Експресивніе деривати в "дневнике" Тараса Шевченко / Т. Білоусова // Шевченкознавчі студії : збірник наукових праць / М-во освіти і науки України ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка ; редкол.: Г.Ф. Семенюк, О.М. Сліпущко, В.Ф. Чемес [та ін.]. – Київ : ВПЦ "Київський університет". – Вип. 20. – 2017. – С. 247–253.
- Бойко Л. П. Стилістичні можливості суфіксів суб'єктивної оцінки в поезії Д. Павличка / Л. П. Бойко // Актуальні проблеми слов'янської філології. – 2010. – Випуск XXIII. – Частина 3. – С. 382–388. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/38314/48-Boiko.pdf?sequence=1>
- Домбровський Р. Структурно-семантичні та стилістичні особливості демінутивів у Григорія Турського / Домбровський Р., Ревак Н. // Іноземна філологія. – 2013. – Вип. 125. – С. 184–190.
- Дубровіна К. О. "Філософія серця" в українській культурній традиції / К. О. Дубровіна // Мультиверсум. Філософський альманах. – 2006. – № 52. – Режим доступу: https://www.filosof.com.ua/Jornel/M_52/Dubrovina.htm
- Каленюк С. Демінутиви та аугментативи у творчості Уласа Самчука. / С. Каленюк // Інформаційні технології в освіті. – 2008. – № 8. – С. 247–251. – Режим доступу: http://linguistics.kspu.edu/webfm_send/1317
- Клименко Н. Ф. Зменшувальні утворення / Н. Ф. Клименко // Українська мова. Енциклопедія / Редкол.: Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), М. П. Зяблюк та ін. – К.: "Укр. енцикл.", 2000. – 752 с.
- Кравченко М. В. Іменники-демінутиви на позначення об'єктивної зменшеності предметів та істот / М. В. Кравченко // Українська мова і література в школі. – К., 1977. – № 6. – С. 50–54.
- Малого Н. М. Про козаченьків і воріженьків: семантичні аспекти деривації / Н. М. Малого // Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. – 2018. – Вип. 17. – С. 68–90.
- Полюга Л. М. Словник українських морфем : понад 45000. / Л. М. Полюга. – Вид. 3-є, допов. і випр. – К.: Довіра, 2009. – 554 с.
- Пристай Г. В. Функціональні моделі творення демінутивів у англійській та українській мовах / Г. В. Пристай, Б.Р. Пристай // "Молодий вчений" – № 4.3 (44.3). – 2017. – С. 212–215. – Режим доступу: <http://molodyvchenuy.in.ua/files/journal/2017/4.3/51.pdf>
- Руда Н. В. Категорія демінутивності: аспекти та перспективи досліджень / Н. Руда // Studia linguistica. – 2013a. – Вип. 7. – С. 384–401. – Режим доступу: <http://philology.knu.ua/files/library/stud-ling/stud-ling-7/62.pdf>
- Руда Н. В. Семантико-функціональні особливості демінутивізованих прикметників і прислівників української та латинської мов. / Н. Руда // Studia-linguistica. – 2011. – Вип. 5. – С. 173–177. – Режим доступу: http://philology.knu.ua/php/4/7/Studia_Linguistica_5_1/173_177.pdf
- Руда Н. Категорія демінутивності в українській мові (формально-семантичний аспект) / Н. Руда // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Літературознавство, мовознавство, фольклористика. – 2013б. – Вип. 24. – С. 41–44. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_LMF_2013_24_13
- Руда Н. Семантика і функції демінутивів у поетичній творчості Тараса Шевченка / Н. Руда // Шевченкознавчі студії : збірник наукових праць / М-во освіти і науки України ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка ; редкол.: Г.Ф. Семенюк, О.М. Сліпущко, В.Ф. Чемес [та ін.]. – Київ : ВПЦ "Київський університет".

- Вип. 20. – 2017. – С. 240–246. – Режим доступу: http://philology.knu.ua/files/library/shevchenko/Shevchenkoznavchi_studiyi_20.pdf
- Семанюк І. Особливості функціонування демінутивів у колицових. – Режим доступу: http://deminutyv1semanuk.blogspot.com/2017/12/blog-post_42.html
- Сирко І. М. Категорія інтимізації: традиційні й новітні аспекти інтерпретації / І. М. Сирко // "Молодий вчений". – № 4.3 (44.3). – 2017. – С. 233–236.
- Ситенко О. Демінутивні іменникові похідні в українській та англійській мовах / О. Ситенко. – Режим доступу: <http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/123456789/2551/1/23.pdf>
- Скалозуб Л. Г. Дериваційні особливості демінутивної лексики (на матеріалі творів Марка Вовчка та Остапа Вишні) / Л. Г. Скалозуб // Актуальні проблеми філології та перекладознавства. – 2012. – Вип. 5. – С. 157–164. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apftp_2012_5_23
- Стрилюк О. М. Порівняльні конструкції в поезії Тараса Шевченка / О. М. Стрилюк – Режим доступу: http://strylyuk.at.ua/load/erudit/porivnjalni_konstrukciji_v_poeziji_tarasa_shevchenka_2007r/6-1-0-18
- Федоренко О. Д. Емотивно-оцінна функція демінутивів у газетній комунікації / О. Д. Федоренко // Стиль і текст : [вип. 6] – К.: Інститут журналістики, 2005. – С. 83–87. – Режим доступу: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2044>
- Фуріст Н. П. Структура інтимізації як мовленнєвого акту / Н. П. Фуріст // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 9. Сучасні тенденції розвитку мов. – Випуск 3: збірник наукових праць / За ред. А. В. Корольової. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – С. 269–273.
- Хомечко Г. Демінутиви як самобутня прикмета української мови [Електронний ресурс] / Ганна Хомечко. – ПЕРЕКЛАДАЦЬКА МАЙСТЕРНЯ 2000–2001. – Режим доступу : http://www.humanities.org.ua/TW/OR/homechko_OR.htm.
- Черторизька Т. К. Засоби вираження категорії зменшеності (здрібнілості) іменників / Т. К. Черторизька // Питання мовної культури : [зб. статей]. – К., 1970. – Вип. 4. – С. 36–44. – Режим доступу: <http://kultoramovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine4-7.pdf>
- Шевченко, Т. Г. Кобзар [Текст] / Т. Шевченко. – К.: Рад. школа, 1986. – 607 с.
- Юрашко Л. В. Демінутиви як об'єкт лінгвістичного дослідження / Л. В. Юрашко // Мова і культура. – 2011. – Вип. 14, т. 4. – С. 141–147. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mik_2011_14_4_24.

REFERENCES

- Bilousova, T. (2017). Ekspresivnyie derivaty v "dnevnikе" Tarasa Shevchenko [Експресивніе деривати в "дневнике" Тараса Шевченка]. *Shevchenkoznavchi studii*, pp. 247–253.
- Boiko, L. P. (2010). Stylistychni mozhlyvosti sufiksiv subiektyvnoi otsinky v poezii D. Pavlychka [Стилістичні можливості суфіксів суб'єктивної оцінки в поезії Д. Павличка]. *Aktualni problemy slovianskoi filolohii*, pp. 382–388.
- Chertoryzka, T. K. (1970). Zasoby vyrazhennia katehorii zmsnenosti (zdrubnilosti) imennykiv [Засоби вираження категорії зменшеності (здрібнілості) іменників]. *Pytannia movnoi kultury*, pp. 36–44. <http://kultoramovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine4-7.pdf>
- Dombrovskiy, R. et al. (2013). Strukturno-semantychni ta stylistychni osoblyvosti deminutyviv u Hryhoriia Turskoho [Структурно-семантичні та стилістичні особливості демінутивів у Григорія Турського]. *Inozemna filolohiia*, pp. 184–190.
- Dubrovina, K. O. (2006). "Filosofia sertsia" v ukrainskii kulturnii tradytsii ["Філософія серця" в українській культурній традиції]. *Multyversum*. https://www.filosof.com.ua/Jornel/M_52/Dubrovina.htm
- Fedorenko, O. D. (2005). Emotyvno-otsinna funktsiia deminutyviv u hazetnii komunikatsii [Емотивно-оцінна функція демінутивів у газетній комунікації]. *Styl i tekst*, pp. 83–87. <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2044>
- Furyst, N. P. (2009). Struktura intymizatsii yak movlennievoho aktu [Структура інтимізації як мовленнєвого акту]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Dragomanova*, pp. 269–273.
- Kaleniuk, S. (2008). Deminutyvy ta auhmentatyvy u tvorchosti Ulasa Samchuka [Демінутиви та аугментативи у творчості Уласа Самчука]. *Informatsiini tekhnolohii v osviti*, pp. 247–251. http://linguistics.kspu.edu/webfm_send/1317
- Khomechko, H. Dyminutyvy yak samobutnia prykmeta ukrainskoi movy [Демінутиви як самобутня

прикмета української мови]. PEREKLADATsKA MAISTERNIa 2000–2001. http://www.humanities.org.ua/TW/OR/homechko_OR.htm.

Klymenko, N. F. (2000). Zmenshuvalni utvorennia [Зменшувальні утворення]. Ukrainska mova. Entsyklopediia. Kyiv: "Ukr. entsykl."

Kravchenko, M. V. (1977). Imennyky-deminutyvy na poznachennia obiektyvnoi zmenshenosti predmetiv ta istot [Іменники-демінітиви на позначення об'єктивної зменшеності предметів та істот]. Ukrainska mova i literatura v shkoli, pp. 50–54.

Maliuha, N. M. (2018). Pro kozachenkiv i vorizhenkiv: semantychni aspekty deryvatsii [Про козаченьків і воріженьків: семантичні аспекти деривації]. Filolohichni studii, pp. 68–90.

Poliuha, L. M. (2009). Slovnyk ukrainskykh morfem [Словник українських морфем]. Kyiv: Dovira, 2009.

Prystai, H. V. et al. (2017). Funktsionalni modeli tvorennia deminutyviv u anhliiskii ta ukrainskii movakh [Функціональні моделі творення демінутивів у англійській та українській мовах]. "Molodyi vchenyi", pp. 212–215.

Ruda, N. (2013b). Kategoria deminutyvnosti v ukrainskii movi (formalno-semantychnyi aspekt) [Категорія демінутивності в українській мові (формально-семантичний аспект)]. Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka, pp. 41–44. http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_LMF_2013_24_13

Ruda, N. (2017). Semantika i funktsii deminutyviv u poetichnii tvorchosti Tarasa Shevchenka [Семантика і функції демінутивів у поетичній творчості Тараса Шевченка]. Shevchenkoznavchi studii, pp. 240–246. http://philology.knu.ua/files/library/shevchenko/Shevchenkoznavchi_studiyi_20.pdf

Ruda, N. V. (2011). Semantiko-funktsionalni osoblyvosti deminutyvizovanykh prykmetnykyv i pryslivnykyv ukrainskoi ta latynskoi mov [Семантико-функціональні особливості демінутивізованих прикметників і прислівників української та латинської мов]. Studia-linguistica, pp. 173–177. http://philology.knu.ua/php/47/Studia_Linguistica_5_1/173_177.pdf

Ruda, N. V. (2013a). Kategoria deminutyvnosti: aspekty ta perspektyvy doslidzhen [Категорія демінутивності: аспекти та перспективи досліджень]. Studia linguistica, pp. 384–401. <http://philology.knu.ua/files/library/stud-ling/stud-ling-7/62.pdf>

Semaniuk, I. Osoblyvosti funktsionuvannia deminutyviv u kolyskovykh [Особливості функціонування демінутивів у колискових]. http://deminutyv1semanuk.blogspot.com/2017/12/blog-post_42.html

Shevchenko, T. H. (1986). Kobzar [Кобзар]. Kyiv: Radianska shkola.

Skalozub, L. H. (2012). Deryvatsiini osoblyvosti deminutyvnoi leksyky (na materialii tvoriv Marka Vovchka ta Ostapa Vyshni) [Дериваційні особливості демінутивної лексики (на матеріалі творів Марка Вовчка та Остапа Вишні)]. Aktualni problemy filologii ta perekladoznavstva, pp. 157–164. http://nbuv.gov.ua/UJRN/apftp_2012_5_23.

Stryliuk, O. M. Porivnialni konstruktsii v poezii Tarasa Shevchenka [Порівняльні конструкції в поезії Тараса Шевченка]. http://strylyuk.at.ua/load/erudit/porivnialni_konstruktsii_v_poezii_tarasa_shevchenka_2007r/6-1-0-18

Syrko, I. M. (2017). Kategoria intymizatsii: tradytsiini y novitni aspekty interpretatsii [Категорія інтимізації: традиційні й новітні аспекти інтерпретації]. Molodyi vchenyi, pp.233–236.

Sytenko, O. Deminutyvni imennykovi pokhidni v ukrainskii ta anhliiskii movakh [Демінутивні іменникові похідні в українській та англійській мовах]. <http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/123456789/2551/1/23.pdf>

Yurashko, L. V. (2011). Deminutyvy yak ob'ekt linhvistychnoho doslidzhennia [Демінутиви як об'єкт лінгвістичного дослідження]. Mova i kultura, pp. 141–147. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mik_2011_14_4_24.

Анотація.

У статті представлено результати стилістичного аналізу демінутивів у поезії Тараса Шевченка. У роботі подано параметризацію таких понять, як "демінутивність" та "демінітиви". Дериваційна трансформація твірного слова у напрямку формування демінутива не супроводжується видозміною його денотативного значення, однак у такий спосіб вноситься досить суттєва емоційно-оцінна інформація, яка часто має не менш важливе значення, ніж поняттєва. Крім позначення малості, демінутиви також сигналізують про емоції мовця, що виникають як результат оцінювання певних рис об'єкта, як омовлення факту особистого ставлення адресанта або ж детермінуються ситуацією мовлення, а також – з метою створення експресивного фону. Багато емотивно-оцінних суфіксів вносять до семантики слова позитивну авторську оцінку. Наявність одиниць із демінутивними суфіксами маркує текст наближеністю до розмовного звучання. Репрезентуючи категорію демінутивності, зменшувально-пестливі суфікси належать до засобів, за допомогою яких здійснюється актуалізація національної специфіки української мови. Використання в мовленнєвій

практиці українців зменшено-пестливих утворень як інвентаря одиниць поезитизації світу є абсолютно закономірним. Демінутивні одиниці у поезії Т. Шевченка використано доволі часто. У праці здійснена інвентаризація зменшувально-пестливих суфіксів, з якими функціонують досліджувані деривати. Визначена їхня продуктивність. Установлено, що лєвова частка слів аналізованого типу припадає на іменники. Найбільша їхня кількість утворилася за допомогою суфікса -оньк/-єньк-. Другою за чисельністю є група демінутивів із суфіксом -к-. Решта груп нечисленні. З'ясовані стилістичні ефекти, до яких приводить використання того чи іншого демінутива. Визначено, що найчастіше вживання слів аналізованого типу втілює функціонально-семантичну, комунікативно-прагматичну категорію інтимізації.

Ключові слова: суфікс, демінутивність, демінутив, дериват, понятійно-мовна універсалия, суб'єктивна оцінка, функціональна парадигма.

Received 17 April 2019

Reviewed 17 May 2019

Similarity index by UnicheckTM: 10.9 %

ГІПЕРКОНЦЕПТ ЄВРОПЕЙСЬКІСТЬ У ДЗЕРКАЛІ ФРЕЙМОВОГО АНАЛІЗУ

(на матеріалі промов українських політичних діячів)

Ірина Голубовська*

Дар'я Харитоновна**

Abstract

The present study is devoted to the investigation of the semantic content and axiological characteristics of hyperconcept EUROPEANNESS in the modern Ukrainian political linguoculture. Without any doubt the hyperconcept in focus might be qualified as one of the most important concepts of the contemporary Ukrainian institutional political discourse. In the institutional political discourse hyperconcept EUROPEANNESS comes up as the universal, status and ideologically engaged phenomenon that could be looked upon as a specific Ukrainian world-view constant, which plays a role of a powerful ideologue in our political times and actually determines Ukrainian social and political reality. It creates a peculiar ideal and virtual space of Ukrainians' existence, outlining the norms and the rules of the proper behaviour in the civil society both for the ordinary people and circles of administrative power in the context of Western model of democratic society.

The frame-slot analysis has shown that the hyperconcept EUROPEANNESS is realized by the individually oriented hypoconcept DESIRE TO BE FREE. It led to the implementation of socially oriented hypoconcepts, such as LIBERTY, DEMOCRACY, REFORMS and STANDARDS. With the help of contextual analysis it was shown that socially oriented hypoconcepts possess the estimative component, that gives grounds for qualifying them in the terms of evaluative concepts: safety, welfare, well-being, justice, equality and dignity. The frame-slot analysis had confirmed the fact of partial lack of European realities and values in the contemporary Ukrainian society. However, for the Ukrainians they appear to be a dream and an ideal, a natural desire and a sort of motivation for the better life, which might be only achieved on the way of radical changes in the structure and axiological content of the Ukrainian state.

KEYWORDS: Europeanness, political discourse, institutionalism, estimation, values, hyperconcept, hypoconcept, frame-slot analysis.

1. Вступ

З-поміж новітніх напрямів у сучасному мовознавстві особливе місце посідає аксіологічна лінгвістика, об'єктом вивчення якої постають ціннісні системи, притаманні певній лінгвокультурній спільноті, що вербалізуються на різних рівнях мовної структури. Дослідження цінностей не може не мати міждисциплінарного характеру, оскільки притаманна людині дихотомічна модель оцінювання світу в термінах "добре" ↔ "погано" вже має тривалий досвід дослідження в рамках психології, філософії, соціології та інших гуманітарних наук. Цінність як "соціальний феномен, що виникає під впливом потреб суспільства"¹, будучи продуктом суспільного життя й

* Голубовська Ірина Олександрівна, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри загального мовознавства, класичної філології та неоелліністики Інституту філології Київського Національного університету імені Тараса Шевченка; бульвар Т. Шевченка, 14, м. Київ, 01601, Україна; e-mail: igolubovska777@gmail.com, ORCID 0000-0003-1870-4914.

** Харитоновна Дар'я Володимирівна, аспірантка кафедри загального мовознавства, класичної філології та неоелліністики Інституту філології Київського Національного університету імені Тараса Шевченка; бульвар Т. Шевченка, 14, м. Київ, 01601, Україна; e-mail: daryakharytonova@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-4806-3572

¹ Dillard, J. P., Pfau, M. 2002, 23.

досвіду етносоціумів, має динамічну природу: з плином часу певні цінності набувають пріоритетності, інші знецінюються. Так, для Античності визначальними для суспільства були такі цінності, як істинність, мудрість, раціональність, моральність, виховання та громадські чесноти (стриманість, скромність, поміркованість тощо). В епоху європейського Середньовіччя на перший план вийшли цінності християнські: Бог, віра, церковні обряди та біблійні чесноти (віра, надія, любов, чесність та ін.). Доба Відродження задекларувала саму людину як найвищу цінність, приділяючи головну увагу знанням, розумовій діяльності та активності людини (Р. Декарт, Г. Лейбніц, Б. Паскаль, Б. Спіноза тощо). За доби Просвітництва домінують місце посідали морально-духовні цінності людини: гідність, свобода, справедливість тощо (І. Кант, Г. Гегель, І. Котляревський, Т. Шевченко та ін.)². Новий час характеризується, з одного боку, інтелектуально-освітніми цінностями, а з іншого, матеріальними, що орієнтують людину на збагачення³.

У сучасній науці можна вирізнити три основні підходи до вивчення цінностей: філософський, психологічний та лінгвістичний. У рамках філософії цінності розуміються як частина буття, що формує в людини різні бажання та прагнення⁴. Іншими словами, цінності у своїй сукупності постають "як основний елемент культури, що виступає базовою ідеологією, ціннісно-нормативним механізмом соціальної регуляції"⁵. Тобто цінності виступають базисною рушійною силою людської діяльності: з одного боку, вони репрезентують цілі та норми поведінки людей, а з іншого – задають параметри оцінки кодів культур.

Психологія трактує цінності в термінах мотиваційного і когнітивного досвіду людини, який детермінує процес пізнання нею світу та регулює її поведінку в соціальному середовищі⁶. Оскільки мова є маніфестантом результатів психічної та когнітивної діяльності індивідуума, у рамках аксіологічної лінгвістики досліджуються способи вербалізації певних ідей та поглядів, притаманних народу в ті чи інші часи його існування, що слугували фундаментом його духовної інтеграції. С. Жаботинська у своєму визначенні наголошує на ментальній природі, цінностей, зазначаючи, що її структуру "... формує чи руйнує світоглядний "фрейм" текстів, що у подальшому впливає на дії особистості"⁷.

Наразі існує чимала кількість спроб упорядкувати та класифікувати цінності в системному вимірі.

На думку А. Маслоу, всі цінності можна розподілити на вітальні, цінності безпеки, цінності любові й належності, визнання та самореалізації⁸.

У класифікації Ю. Вешнинського вирізняються 13 типів цінностей: 1) державно-політичні, воєнно-силові, громадсько-правові (сила, безпека, справедливість); 2) історико-культурні (весь, що символізує зв'язок часу, культурну та історичну пам'ять, традиції); 3) комунітарні (цінності розчинення в колективі); 4) натуральні / природні (здоров'я, довголіття); 5) науково-когнітивні; 6) персоналістичні; 7) релігійно-конфесійні; 8) соціально-стратифікаційні; 9) художньо-естетичні; 10) урбаністичні; 11) економічні; 12) етичні; 13) етнічні (мова, фольклор, звичай)⁹.

Р. Колс пропонує, з одного боку, американські цінності, а з іншого – цінності, притаманні

² Тарарак, 2013, 152-154.

³ Банах, В. А., Банах, Л. С., 2016, 18.

⁴ Степанов, Г. В., 1988.

⁵ Человек: философско-энциклопедический словарь, под общ. ред. И. Т. Фролова, 2000, 167.

⁶ Лебедева, Н. М., 2001.

⁷ Жаботинская, С. А., 2015, доступ http://uaclip.at.ua/zhabotinskaja-jazyk_kak_oruzhie.pdf (дата звернення: 08.10.2018).

⁸ Maslow, A. H., 1950.

⁹ Вешнинский, Ю. Г., 2005.

іншим країнам. До американських він зараховує особистий контроль над середовищем (Personal Control over the Environment), зміни (Change), час і його контроль (Time and Its Control), рівність (Equality), індивідуалізм / конфіденційність (Individualism / Privacy), надію лише на себе (Self-Help), конкуренцію (Competition), орієнтацію на майбутнє (Future Orientation), діяльність / орієнтацію на роботу (Action / Work Orientation), неформальність (Informality), прямотинісність / відкритість / чесність (Directness / Openness / Honesty), практичність / ефективність (Practicality / Efficiency), матеріалізм / достовірність (Materialism / Acquisitiveness). Нагомість другу групу не-американських цінностей становлять: доля (Fate), традиція (Tradition), людські взаємини (Human Interaction), ієрархія / ранг / статус (Hierarchy / Rank / Status), добробут групи (Group's Welfare), право на спадщину (Birthright Inheritance), співпраця (Cooperation), орієнтація на минуле (Past Orientation), орієнтація на існування ("Being" Orientation), формальність (Formality), ритуал / маска (Ritual / "Face"), ідеалізм (Idealism), спірітуалізм / відчуженість (Spiritualism / Detachment)¹⁰.

Ш. Шварц і В. Білскі розподіляють цінності на індивідуалістські та колективістські. Індивідуалістські становлять влада (Power), досягнення (Achievement), гедонізм (Hedonism), насолода (Stimulation), саморозвиток (Self-direction). Універсалізм (Universalism), доброзичливість (Benevolence), традиція (Tradition), конформність (Conformity) та безпека (Security) входять до колективістських цінностей¹¹.

У вітчизняній науці також було здійснено чимало спроб виокремлення різних цінностей. Зокрема, у таких працях, як "Духовні цінності українського народу"¹², "Знаки української етнокультури"¹³ В. Жайворонка, "Етнолінгводидактика: національно-культурні цінності"¹⁴ В. Кононенка, "Аксіологічні аспекти прагмалінгвістики: засоби вираження категорії оцінки в українській та російській мовах"¹⁵ Т. Космеда, "Мовленнєвий вплив на ціннісні системи: діапазон імовірностей"¹⁶ А. Черненко тощо.

Важливе місце у системі загальних цінностей відводять політичним. Вони постають особливою групою цінностей, у рамках якої визначаються ідейні пріоритети громадянського суспільства, якими воно керується у той чи інший політичний час. Поширюючись через ЗМІ у форматі текстових повідомлень, політичні цінності набирають значущості для більшості населення, оскільки постають своєрідним фільтром, "крізь який людина дивиться, аналізує події, ситуації, проблеми політичного життя"¹⁷, водночас виформовуючи під впливом поширюваних цінностей свою політичну поведінку. Традиційно до політичних цінностей зараховують демократію, свободу, рівність, плюралізм, індивідуалізм, лібералізм тощо¹⁸.

Вагоме значення в контексті сучасних українських політичних реалій посідає гіперконцепт ЄВРОПЕЙСЬКІСТЬ, у межах якого реалізується певна система цінностей.

Актуальність нашої розвідки, по-перше, визначається недостатньою вивченістю природи гіперконцепту ЄВРОПЕЙСЬКІСТЬ; по-друге, відсутністю його досліджень в українському інституційному політичному дискурсі через призму комунікативно-прагматичного аналізу; по-

¹⁰ Kohls, R. L., 1984, 7, access: <https://careercenter.lehigh.edu/sites/careercenter.lehigh.edu/files/AmericanValues.pdf> (Last reviewed: 01.10.2018).

¹¹ Schwarts, Sh., Bilsky, W., 1990.

¹² Возняк, С., Кононенко, В., Кононенко, І., 1999, 293.

¹³ В. Жайворонка, В., 2006.

¹⁴ Кононенко, В., 1997.

¹⁵ Космеда, Т. 2001.

¹⁶ Черненко, Г., 2018.

¹⁷ Щербакова, Ю. 2014, 33.

¹⁸ Там само.

третє, браком наукових праць у сучасному українському мовознавстві, в яких висвітлювалася б система цінностей у межах гіперконцепту ЄВРОПЕЙСЬКІСТЬ під кутом зору орієнтирів різних політиків.

Об'єктом є політичний гіперконцепт ЄВРОПЕЙСЬКІСТЬ який реалізується в сучасному українському інституційному політичному дискурсі України.

Предметом дослідження виступає його фреймова структура, яка моделюється на основі опрацювання мовленнєвих реалізацій цього гіперконцепту у рамках політичного мовлення українських державних діячів. *Метою* даного опусу є вивчення гіперконцепту ЄВРОПЕЙСЬКІСТЬ як особливої для українців духовної та історико-культурної реалії. Досягнення мети передбачає вирішення таких **завдань**: 1) обґрунтувати методологію дослідження гіперконцепту ЄВРОПЕЙСЬКІСТЬ; 2) з'ясувати його сутнісні характеристики; 3) дослідити мовленнєві реалізації гіперконцепту ЄВРОПЕЙСЬКІСТЬ; 4) змоделювати фреймову структуру гіперконцепту ЄВРОПЕЙСЬКІСТЬ.

Матеріал дослідження складають політичні тексти, зокрема заяви, звернення, дебати, промови, послання, та відеозаписи виступів, прес-конференцій українських політичних діячів: П. Порошенка, Ю. Тимошенко, В. Януковича, В. Ющенко за період 2018–2004 рр.

З огляду на свою потужну валоративну складову, цей гіперконцепт може отримати термінологічну номінацію "ціннісний концепт"¹⁹, тобто такого роду омовлений концепт, який здатний сполучатися з оцінними предикатами: так, для України ЄВРОПЕЙСЬКІСТЬ – це добре. У рамках класифікації концептів, запропонованої Анатолієм Приходько²⁰, ми характеризуємо цей концепт як соціально орієнтований. Цей концепт досі ще не ставав предметом науково-лінгвістичного аналізу.

2. Методологія

Гіперконцепт ЄВРОПЕЙСЬКІСТЬ має високий індекс абстрактності, що робить метод фреймово-слотового моделювання найефективнішим методом опрацювання його когнітивної структури. Для оприявлення семантичного наповнення елементів фреймової структури концепту використовуються як загальнонаукові методи: аналізу, синтезу, індукції, дедукції, так і методи структурної семантики – компонентного та контекстуального аналізу.

3. Результати та дискусії.

Фреймово-слотове моделювання гіперконцепту ЄВРОПЕЙСЬКІСТЬ у нашому виконанні набуває таких найсуттєвіших структурних елементів: 1) ядро (вершина), що містить найзагальнішу поняттєву ознаку; 2) субфрейми, які деталізують семантику ядра (вершини) фрейму; 3) слоти, що є інформативними доповнювачами, котрі реалізують розгортання змісту фрейму в царині конкретизованої семантики. Почнемо з представлення загальної моделі досліджуваного гіперконцепту (Схема 1) з подальшою деталізацією семантики заявлених елементів його внутрішньої структури.

¹⁹ Черненко, Г. А., 2018, 90.

²⁰ Приходько, А. М., 2008, 88.

Схема 1. Фреймова-слотова модель гіперконцепту ЄВРОПЕЙСЬКІСТЬ

Як було продемонстровано А. Черненко, всі концепти побутують за принципом стохастичності, тобто змінного характеру знака оцінки, носієм якої вони виступають: апріорно, чітко, й однозначно кваліфікувати ту чи іншу цінність як виключно позитивну чи негативну не видається можливим, оскільки одна й та сама цінність у персональному дискурсі різних осіб може постати як з позитивним, так і з негативним знаком. Знак оцінки є залежним від того чи того обігрування номінованої речі або явища в рамках текстових контекстів²¹.

Вершиною соціально орієнтованого концепту ЄВРОПЕЙСЬКІСТЬ є індивідуально орієнтований концепт, ім'я якого ВОЛЯ. Він описаний у роботах Ю. Апресяна²², Н. Арутюнової²³, А. Вежбицької²⁴, І. Голубовської²⁵, В. Жайворонка²⁶, О. Назаренко²⁷, Ю. Прадіда²⁸, Ю. Степанова²⁹, О. Яцкевич³⁰ та ін.

Ю. Степанов визначає ВОЛЮ як бажання (хотіння чогось), що спонукає до стану готовності до певних дій³¹.

²¹ Черненко, А. А., 2018, 63.

²² Апресян, Ю. Д., 1995.

²³ Арутюнова, Н. Д., 2003.

²⁴ Вежбицкая, А., 2001.

²⁵ Голубовская, И. А., 2002.

²⁶ Жайворонко, В. В. 2006.

²⁷ Назаренко, О. В., 2001.

²⁸ Прадід, Ю. Ф., 1997.

²⁹ Степанов, Ю. С., 1997.

³⁰ Яцкевич, О. О., 2009.

³¹ Степанов, Ю. С., 1997, 317.

О. Яцкевич зазначає, що концепт ВОЛЯ існує у мовній свідомості як статико-динамічне утворення, що поєднує ментальний і реальний світи та має такі складники, як енергія, вплив і результат. З огляду на це, ВОЛЯ концептуалізується як стан, сутність, абстрактна можливість, риса характеру, здатність досягати бажаного³².

На думку І. Голубовської, концепт ВОЛЯ "в українській колективній свідомості пов'язаний насамперед із мрією про краще життя" і має історико-психологічний характер³³.

У політичних текстах ім'я концепту ВОЛЯ об'єктивується у двох притаманних цьому номену значеннях:

1) воля як сила характеру: спільна воля, воля жити разом;

2) воля як прагнення до гідного життя: бути вільним і жити по-новому, жити вільно.

П. Порошенко (23.08.2014) "Наша нація міцніє вже не лише на ґрунті мови чи етносу, а на основі спільної волі більшості мешканців України. Ця воля полягає в тому, щоб жити разом в єдиній, соборній, унітарній, демократичній та європейській державі"³⁴,

П. Порошенко (07.06.2014) "Будь-які спроби зовнішнього і внутрішнього поневолення українців – зустрічають і зустрінуть найрішучішу відсіч. Ми хочемо бути вільними. А жити по-новому – це і означає жити вільно в умовах такої політичної системи, яка гарантує права та свободи людини і нації"³⁵. Як засвідчують наведені фрагменти цитат, саме ВОЛЯ народу як поєднання індивідуальних волей призвела до європейського вибору України через біль і кров Майдану, що в колективній свідомості народу пов'язується з можливістю гідного життя у правовій демократичній державі.

Контекстуальним синонімом ВОЛІ виступає свобода: В. Ющенко (31.08.2005) "Символічним став для українців виступ Леха Валенси на помаранчевому Майдані Незалежності. Для мільйонів людей він став сигналом – естафета свободи вже в Києві. Перед тим ми бачили її перемоги у Варшаві і Празі, Берліні, Будапешті та Тбілісі. Красивою перемогою свободи в Україні відкрилася європейська історія XXI століття. На мій погляд, вона стане хронікою єдності, утвердження спільних цінностей і подолання старих поділів... Ми бачимо майбутнє України в Об'єднаній Європі, і повною мірою усвідомлюємо складність шляху, який нам належить пройти"³⁶. ВОЛЯ в значенні сили характеру народу стала фактором досягнення свободи як демократичної цінності. Вище наведений фрагмент політичного тексту засвідчує, що свобода – це відсутність утисків, політичних і економічних обмежень у житті народу, чого, на думку В. Ющенка, не було до подій Помаранчевої революції 2004 року. Здобуття свободи стає символом міцного духовного зв'язку громадян, що лексикалізовано поняттями єдності, спільних цінностей, соборності.

Народна ВОЛЯ як рушій революції, що несе позитивні зміни народу та країні в цілому, спричинила кардинальні переми в соціальному житті, що маркується в тексті політичної промови за допомогою означального займенника *інший* та його транспозитивно-прикметниковим варіантом *інакший*: П. Порошенко (07.06.2014) "Повернення України до

³² Яцкевич, О. О., 2009, 12-13.

³³ Голубовська, І., 2008, 149.

³⁴ "Виступ Президента України на церемонії урочистого підняття Державного Прапора України." Офіційне інтернет-представництво Президента України Петра Порошенка (23.08.2014), доступ <https://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-ukraini-na-ceremoniyi-urochistogo-pidnyat-33519>

³⁵ "Промова Президента України під час церемонії інавгурації." Збірник промов Президента України Петра Порошенка (07.06.2014), доступ http://gartua.io.ua/s867035/zbirnik_promov_prezidenta_ukraeni_petra_poroshenka

³⁶ "Виступ Президента України Віктора Ющенка на конференції "Солідарність для майбутнього" з нагоди відзначення 25-річчя від заснування польського професійного об'єднання "Солідарність" (Республіка Польща, м. Гданськ, 31 серпня 2005 року)." Архів офіційного інтернет-представництва Президента України Віктора Ющенка (31.08.2005), доступ http://web.archive.org/web/20070907050908/http://www.president.gov.ua:80/news/data/11_2544.html

свого природного, європейського, стану було омріяне багатьма поколіннями. Диктатура, що панувала останніми роками в Україні, прагнула позбавити нас цієї перспективи – народ повстав. Переможна Революція гідності змінила не лише владу. Країна зробилася інакшою. Іншими стали люди. Настав час невідворотних позитивних змін. Щоб запровадити їх, нам необхідні в першу чергу мир, безпека та єдність. На заваді колосальних можливостей, які з падінням тиранії відкрилися для європейської модернізації України, стала справжня війна, спланована і розв'язана на українському Донбасі³⁷. Як засвідчує наведений фрагмент цитати, європейськість протиставляється "диктатурі" часів В. Януковича, що предикативно пов'язується з дієсловами пейоративної конотативної семантики пригнічування, затримування, позбавлення: панувала, прагнула позбавити (перспективи) та стояла на заваді (колосальних можливостей).

Демократія, будучи протиставленою диктатурі, пов'язується із європейським досвідом, який через реформи треба впровадити в Україні: П. Порошенко (07.06.2014) "Європейська демократія для мене – найкращий спосіб державного правління, винайдений людством. Саме європейський досвід підказує нам, що значну частину повноважень вже зараз треба делегувати з центру місцевим органам влади. Реформа щодо децентралізації розпочнеться вже цього року змінами до Конституції. Нові повноваження отримають новообрані місцеві Ради"³⁸.

Субфрейм 1 "Європейська модернізація: реформи" імплікує семантику комплексу заходів із докорінного реформування всіх сфер життя української держави: Ю. Тимошенко (24.02.2015) "В стражданнях нашої країни ми віднайшли нову незламну національну єдність. Ми віднайшли новий рішучий намір провести докорінну реформу економіки, уряду та суспільства в нашій країні, адже тепер ми знаємо, що від цього залежить сама наша незалежність, а не лише наше майбутнє, як частини Європи. Якщо ми не проведемо реформи, нас поневолять"³⁹. Як засвідчує контекст, докорінна реформа економіки супокладається поняттям незалежності, європейського майбутнього України, а їх відсутність (реформ) – поневоленню. Таким чином, реформи, розгортаючись у площині ефективної дієздатності та масштабного оновлення, визначають формат незалежності країни та її європейського майбутнього.

Обов'язковою частиною субфрейму 1 постає реформа децентралізації, що так само під кутом зору європейського досвіду бачиться з позиції оптимальних позитивних соціально-політичних змін як найуспішніша: П. Порошенко (12.12.2015) "... нарешті, розпочато реальний процес децентралізації, європейської децентралізації, де взято модель найуспішніших європейських країн. Наша концепція наближає реальну владу до людей. Значний обсяг владних повноважень передається територіальним громадам, місцевим депутатам"⁴⁰. Як видається, децентралізація вважається вдалою моделлю часткової передачі влади людям і зближення їх із чиновниками, що має на меті полегшити здійснення територіального контролю в Україні.

Субфрейм 2 "Матеріальні блага" концепту ЄВРОПЕЙСЬКІСТЬ представлений

³⁷ "Промова Президента України під час церемонії інавгурації." Збірник промов Президента України Петра Порошенка (07.06.2014), доступ http://gartua.io.ua/s867035/zbirnik_promov_prezidenta_ukraeni_petra_poroshenka

³⁸ Там само.

³⁹ Тимошенко, Ю. "Чи зможе Мінск 2.0 врятувати Україну?" Офіційний сайт Юлії Тимошенко (24.02.2015), доступ <https://www.tymoshenko.ua/news/chy-zmozhe-minsk-2-0-vryatuvaty-ukrayinu/>

⁴⁰ "Виступ Президента України на форумі депутатів місцевих рад Блоку Петра Порошенка "Солідарність"." Офіційне інтернет-представництво Президента України Петра Порошенка (12.12.2015), <http://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-ukrayini-na-forumi-deputativ-miscevih-rad-36482>

слотом 1 "Демократичні цінності" та слотом 2 "Стандарти".

У межах слоту 1 вирізняємо **права і свободи**. Вони фігурують як маркери правильної основи поведінки громадян в суспільстві: В. Янукович (25.11.2013) "Реформи, які ми здійснюємо, – це підтвердження того, що ми йдемо європейським шляхом. Ми будемо державу, в якій права людини, рівність усіх перед законом, право вибору соціального захисту є найвищими цінностями для всіх без різниці"⁴¹; П. Порошенко (07.09.2017) "Вступ до НАТО та Євросоюзу нам потрібні не заради членства в престижних клубах. Це – питання цивілізаційної належності і гарантія незалежності України. НАТО – це, після російської агресії, коли була зруйнована повсюдна світова система безпеки, є єдиним органом, який продемонстрував свою ефективність, надійна система колективної безпеки. Євросоюз – політична культура прав і свобод, стандарти і рівень життя – достойного і гідного, якого прагнуть українці"⁴². Контекстуальне наповнення **прав і свобод** свідчить про два їх різновиди – європейські та неєвропейські. Відповідно, європейські **права і свободи** гарантують цивілізаційний розвиток, ґрунтуючись на таких цінностях, як рівність, захищеність, гідність, що закріплені в СТАНДАРТАХ⁴³.

Натомість вищезазначені цінності не визнаються найвищими в "неєвропейських" **правах і свободах**, їх порушують, наслідком чого стають внутрішні та зовнішні протиріччя, конфронтації й конфлікти: В. Ющенко (12.08.2005) "Як члени Європейської сім'ї, що поділяють європейські цінності та історію, ми зобов'язуємося дотримуватись в наших країнах, в Україні та Грузії, політики, яка виходить із зазначених принципів ...У цьому зв'язку ми налаштовані на створення співдружності демократій у нашій частині Європи: Спільноти Демократичного Вибору. Наша мета полягає у перетворенні цієї співдружності на потужний інструмент для звільнення нашого регіону від усіх розподільчих ліній, що залишилися, порушень прав людини, від будь-якого духу конфронтації, від заморожених конфліктів"⁴⁴.

Слот 2 "Стандарти" представлений кодифікованими правилами та цінностями, що визначають вектори політики розвитку держави в європейському напрямі: В. Ющенко (23.01.2005) "Європейські стандарти стануть нормою у соціальному житті, економіці і українській політиці. Кожен крок до Європи – це нові можливості для мільйонів українців"⁴⁵, В. Ющенко (14.06.2007) "Ми сьогодні поставили перед собою велике завдання – створити конкурентну економічну базу і сформувати європейські соціальні стандарти життя"⁴⁶, П. Порошенко (12.12.2015) "Як би важко не було, ми не обмежували демократичних прав і

⁴¹ "Янукович обіцяє найближчим часом пояснити, куди він веде Україну." Тиждень.ua. (25.11.2013), доступ <http://tyzhden.ua/News/94832>

⁴² "Послання Президента України до Верховної Ради України "Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2017 році"." Офіційне представництво Президента України Петра Порошенка (07.09.2017), доступ <https://www.president.gov.ua/news/poslannya-prezidenta-ukrayini-do-verhovnoyi-radi-ukrayini-pr-43086>

⁴³ "Європейські СТАНДАРТИ інституцізувалися Указом Президента України "Про Стратегію сталого розвитку "Україна – 2020"" від 12.12.2015 року, в якому кодифіковане "впровадження в Україні європейських стандартів життя та вихід України на провідні позиції у світі" на основі проведення 62 реформ у рамках векторів розвитку, безпеки, відповідальності [http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015].

⁴⁴ "Спільна заява Президентів України та Грузії." Архів офіційного інтернет-представництва Президента України Віктора Ющенка (12.08.2005), доступ http://web.archive.org/web/20060213205229/http://www.president.gov.ua:80/news/data/11_2149.html

⁴⁵ "Звернення Президента України Віктора Ющенка до українського народу." Архів офіційного інтернет-представництва Президента України Віктора Ющенка (23.01.2005), доступ http://web.archive.org/web/20070401195545/http://www.president.gov.ua:80/news/data/11_142.html

⁴⁶ "Виступ Президента України Віктора Ющенка на зустрічі з українськими та чеськими бізнесменами." Архів офіційного інтернет-представництва Президента України Віктора Ющенка (14.06.2007), доступ http://web.archive.org/web/20070712135347/http://www.president.gov.ua:80/news/data/11_1053.html

свобод громадян, зберегли країну, демократію, зберегли та тричі провели вибори у повній відповідності з європейськими стандартами, забезпечивши вільне волевиявлення громад⁴⁷; П. Порошенко (27.11.2014) "Революція гідності, колосальний і героїчний спротив українців проти агресії, повернення нашої країни на шлях демократії, проведення вільних, демократичних президентських виборів, проведення вільних і демократичних парламентських виборів – усе це на небачену висоту підняло міжнародний авторитет України...Цей авторитет, віру світу в потенційну успішність українського проекту, готовність допомогти в його реалізації ми з вами повинні конвертувати в широкий потік іноземних інвестицій в українську економіку, який вкупі з важкою повсякденною працею кожного з нас почне підвищувати соціальні стандарти українців до рівня європейських"⁴⁸. СТАНДАРТИ базуються на визначених і законодавчо закріплених правилах, що регламентують систему роботи певних сфер, зокрема правової, економічної та соціальної. Правові СТАНДАРТИ регулюють проведення прозорих і чесних виборів, що актуалізуються словосполученням вільне волевиявлення, в якому закладено семантику відсутності фальсифікацій. Натомість соціальні та економічні СТАНДАРТИ базуються на активній інвестиційній діяльності та сумлінній праці кожного українця.

У СТАНДАРТАХ закладено таку вагому цінність, як **безпека**: В. Ющенко (05.12.2006) "Я наполягаю на додержанні законодавчою і виконавчою владою єдиної мети – сформувати сучасну армію, яка відповідатиме необхідним європейським стандартам – за рівнем бойової підготовки, за рівнем ефективності, оснащення і захищеності"⁴⁹. Будучи імпліцитно реалізованою, **безпека** актуалізується через символ дієздатної армії, яка б відповідала всім європейським нормам ефективності, оснащеності, організованості.

Ще однією важливою цінністю визначено **добробут**, який є виразником ефективності обраного курсу політики держави на рівні пересічного громадянина та демонструє суспільний розвиток країни: В. Янукович (18.05.2013) "Зона вільної торгівлі між Україною та ЄС сприятиме модернізації національної економіки, відкриттю нових ринків для вітчизняних товарів і послуг, залученню іноземних інвестицій і, головне, – створенню нових робочих місць та підвищенню добробуту наших співгромадян"⁵⁰; П. Порошенко (07.06.2014) "Держава цінуватиме вклад роботодавця та платника податків в економіку та соціальну сферу. Забезпечення людей роботою та гідною оплатою – це перша гарантія внутрішнього миру та національної безпеки. Хоча управління економічними процесами належить до компетенції вільного ринку або Уряду, Президент як гарант Конституції зобов'язаний забезпечити умови для інноваційної економіки та соціальної справедливості. Справедливий розподіл національного багатства – це нагальна вимога часу. Але перш ніж національне багатство ділити, його треба примножити. Україна має все необхідне, щоб забезпечити

⁴⁷ "Виступ Президента України на форумі депутатів місцевих рад Блоку Петра Порошенка "Солідарність". Офіційне інтернет-представництво Президента України Петра Порошенка (12.12.2015), доступ <http://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-ukrayini-na-forumi-deputativ-miscevih-rad-36482>

⁴⁸ "Позачергове послання Президента України до Верховної Ради України "Про внутрішнє та зовнішнє становище України". Офіційне представництво Президента України Петра Порошенка (27.11.2014), доступ <http://www.president.gov.ua/news/pozachergove-poslannya-prezidenta-ukrayini-do-verhovnoyi-radi-34118>

⁴⁹ "Виступ Президента України з нагоди 15-ї річниці Збройних Сил України." Архів офіційного інтернет-представництва Президента України Віктора Ющенка (05.12.2006), доступ http://web.archive.org/web/0070907051523/http://www.president.gov.ua:80/news/data/11_12316.html

⁵⁰ "Звернення Президента України Віктора Януковича з нагоди Дня Європи." Офіційний сайт посольства України в Італійській республіці, в республіці Мальта та республіці Сан Маріна (за сумісництвом) (18.05.2013), доступ <http://italy.mfa.gov.ua/ua/press-center/news-from-ukraine/448-zvernennya-prezidenta-ukrayini-viktora-janukovicha-z-nagodi-dnya-jevropi>

людям європейський добробут. Ми вміємо і хочемо жити власною працею, здатні бути творчими та інноваційними"⁵¹; П. Порошенко (26.06.2014) "І мені дуже приємно, що ми разом з нашими партнерами з Європейського Союзу і Сполучених Штатів Америки розробили окрему програму створення нових робочих місць, яка передбачає залучення великої кількості інвестицій. Вона включає проект програми економічного відновлення регіону"⁵². Як засвідчують фрагменти цитат, **добробут** у європейському значенні пов'язаний із забезпеченням населення насамперед матеріальними благами і є позитивно відміченим, що вербально маніфестується за допомогою таких об'єктних та атрибутивних словосполучень: цінувати вклад, забезпечити робочими місцями, гідною зарплатою, жити власною працею, соціальна справедливість. Це вказує на те, що для впровадження європейського **добробуту** потрібні зміни в самій системі економіки України, які не можуть відбутися без залучення іноземних інвестицій.

Відповідно, погане забезпечення матеріальними благами спричинює бідність широких верств населення, характеризується "**добробутом**", дуже далеким від європейських норм: В. Ющенко (16.11.2004) "Я переконаний у одному – українському народу набридло жити бідно, залежно і безправно. Мені соромно, що у нас найнижча пенсія серед країн бувишого Союзу, що у нас найнижча заробітна плата, не тільки серед країн колишнього союзу, а і серед країн Європи"⁵³. **Добробут** створюється рівнем пенсійного забезпечення й оплати праці, – все це складники достатку народу. Проте у фрагменті цитати актуалізовано прислівниковий спосіб дії пейоративної семантики бідно, залежно, безправно, які кваліфікують життя українців, та якісний прикметник третього ступеня порівняння найнижчий із деталізацією місця серед країн Європи, атрибутує заробітну плату в Україні. Звісно, це засвідчує наявність ситуації, протилежної до норм європейського **добробуту**.

Слід зазначити, що **добробут** виступає синонімом до такої цінності, як **благополуччя** в значенні "комфортне та щасливе життя з достатком"⁵⁴. П. Порошенко (07.09.2017) "Наше з вами завдання – Європа має бути привнесена в Україну. І все в Україні має бути приведені у відповідність з європейськими стандартами, в тому числі і рівень матеріального благополуччя громадян. Українець має відчувати Європу, навіть якщо він не покидає меж своєї країни"⁵⁵. Аналізуючи текстові імплікатури цього фрагмента цитати, можна твердити, що європейське **благополуччя** виступає чужою, сторонньою реальністю для українського народу загалом, на що вказує іменний предикат із модальною семантикою обов'язковості має бути привнесена (Європа). Із **благополуччям** пов'язується наразі виключно сфера матеріального, що в подальшому має транспонуватися на інші, духовно-інтелектуальні, сфери життя українців.

Невід'ємною цінністю СТАНДАРТІВ є **справедливість**: В. Ющенко (24.08.2009) "Саме якраз у руслі європейських стандартів ми провели реформу освіти, започаткували нову систему справедливих зовнішніх тестувань у вищі навчальні установи, приєдналися до

⁵¹ "Промова Президента України під час церемонії інавгурації." Збірник промов Президента України Петра Порошенка (07.06.2014), доступ http://gartua.io.ua/s867035/zbitmik_promov_prezidenta_ukraeni_petra_poroshenka

⁵² "Виступ Президента України Петра Порошенка на сесії Парламентської Асамблеї Ради Європи." Офіційне інтернет-представництво Президента України Петра Порошенка (26.06.2014), доступ <https://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-ukrayini-petra-poroshenka-na-sesiyi-parlam-33084>

⁵³ "Полная стенограмма теледебатов между В. Ющенко и В. Януковичем." Корреспондент.net (16.11.2004), доступ <https://korrespondent.net/ukraine/politics/106758-polnaya-stenogramma-teledebatov-mezhdu-yushchenko-i-yanukovichem>

⁵⁴ Академічний глумачий словник української мови, доступ <http://sum.in.ua> (дата звернення: 10.03.2017).

⁵⁵ "Послання Президента України до Верховної Ради України "Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2017 році". Офіційне представництво Президента України Петра Порошенка (07.09.2017), доступ <https://www.president.gov.ua/news/poslannya-prezidenta-ukrayini-do-verhovnoyi-radi-ukrayini-pr-43086>

Болонського процесу, вийшли в єдиний освітній європейський простір⁵⁶. **Справедливість** як головний принцип системи освіти, обов'язковою частиною якої стали поняття зовнішніх тестувань та Болонського процесу, зумовлює **рівність** у значенні рівних можливостей кожного здобути вищу освіту.

У ширшому аспекті **рівність** постає як гарантія однакових прав доступу до будь-чого незалежно від переконань, походження, місця проживання, мовних ознак тощо: П. Порошенко (26.02.2016) *"Москва неначе намагається повернути кримських татар у 1944 рік, а Київ, хоча із запізненням, усвідомив необхідність створення в Криму національної автономії кримських татар з повним, зрозуміло, гарантуванням рівних прав і громадянських свобод етнічних росіян, українців, інших етносів півострова. Все буде так, як і належить бути в європейській країні"*⁵⁷. **Рівність** у правовому полі реалізується через поняття гарантій рівних прав і громадянських свобод усім етносам (кримськотатарському, російському, українському), які проживали на території півострова Крим.

У межах **рівності** реалізується ще одна важлива цінність – **гідність**. Будучи психоетико-філософським феноменом, вищезазначена цінність корелює з **рівністю** так, що перша стає частиною другої, перебуваючи з останньою у видо-родових логічних стосунках: "Гідність постає як особливе моральне ставлення людини до себе, що виявляється в усвідомленні своєї самоцінності й моральної рівності з іншими людьми; ставлення до людини інших людей, у якому визнається її безумовна цінність"⁵⁸.

Проте, в інституційному політичному дискурсі номен **гідність** насамперед актуалізує сему "почуття власної гідності" як самосвідомості, що регулює поведінку індивіда в суспільстві: Ю. Тимошенко (20.09.2018) *"...нам потрібно йти туди <в ЄС>, дотримуючись усіх принципів і сповідуючи всі цінності, які дійсно потрібні нам як європейській країні і майбутньому члену ЄС. І в першу чергу до цих цінностей належить гідне життя людини ... Ми завжди повставали за цінності, за свободу, за право щасливо і гідно жити. І всі майдани наші були про це. А не про шматок хліба... Наш шлях в Європу і в НАТО через подолання великодержавної корупції – через ту принижену, про яку сьогодні говорять в усіх кабінетах Європейського союзу. І такою країна буде. Бо і нова Конституція, і Новий економічний курс, і нова стратегія миру, поверне нам ту гідність, з якою ми звикли як українська нація жити"*⁵⁹. Таким чином, дискурсивно поняття гідності розкривається в контексті усвідомлення нагальності для українців щасливого, достойного та гідного життя, здобуття правових гарантій, за що люди й вийшли на Майдан. Логічним антиподом, антитезою цього невід'ємного права, є лексема "корупція" у сполученні з епітетом "високого стилю" й імплікаційно негативної забарвленості *великодержавна* (пор. рос. *великодержавный шовинизм*), що, ймовірно, вказує як на її масштабність в Україні, так і на схожість "державних клептократій" в Україні і Росії.

Реалізована модель цінностей у межах гіперконцепту ЄВРОПЕЙСЬКІСТЬ може бути представлена схемою 2:

⁵⁶ Промова Президента Віктора Ющенка на День Незалежності." Інтернет-видання "Українська правда" (24.08.2009), доступ <http://www.pravda.com.ua/articles/2009/08/24/4153243/>

⁵⁷ Звернення Президента України Петра Порошенка щодо другої річниці початку спротиву російській окупації Криму." Офіційне представництво Президента України Петра Порошенка (26.02.2016), доступ <http://www.president.gov.ua/news/zvernennya-prezidenta-shodo-drugoyi-richnici-pochatku-sprotivu-36799>

⁵⁸ Радченко, О., 2013, 68.

⁵⁹ Тимошенко, Ю. "Наш шлях до ЄС і НАТО через подолання корупції та забезпечення людям гідного життя." Youtube (20.09.2018), доступ https://www.youtube.com/watch?v=UddNTAD_w6E

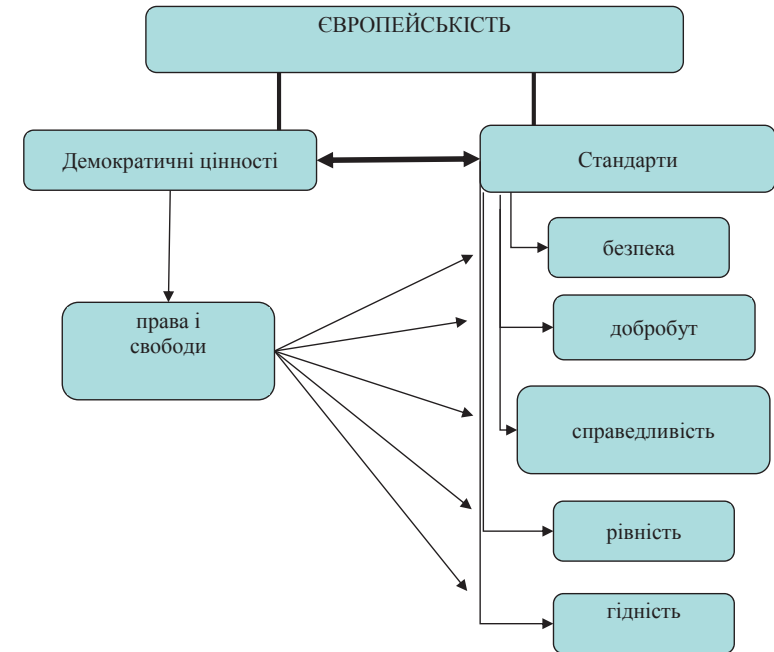

Схема 2. Модель цінностей у межах гіперконцепту ЄВРОПЕЙСЬКІСТЬ

4. Висновки

1. Гіперконцепт ЄВРОПЕЙСЬКІСТЬ, будучи масштабним світоглядним феноменом, який наразі визначає українську соціально-політичну реальність, розгортає свої змістові виміри в межах фреймів і слотів.

2. Здійснене фреймово-слотове моделювання дало можливість виділити такі складники гіперконцепту ЄВРОПЕЙСЬКІСТЬ:

- вершина: *воля українського народу до інтеграції в Євросоюз, до обрання західного вектору цивілізаційного розвитку країни;*
- субфрейм 1: *європейська модернізація – реформи;*
- субфрейм 2: *матеріальні блага*, у межах якого виокремлено два слоти: слот 1: *демократичні цінності* та слот 2: *стандарти – безпека, добробут, справедливість, рівність, гідність.*

3. У політичних текстах гіперконцепт ЄВРОПЕЙСЬКІСТЬ представлений індивідуально та соціально орієнтованими гіпоконцептами. До індивідуально орієнтованих належить ВОЛЯ. Натомість СВОБОДА, ДЕМОКРАТІЯ, РЕФОРМИ та СТАНДАРТИ є соціально орієнтованими концептами. Відповідно вершину гіперконцепту ЄВРОПЕЙСЬКІСТЬ утворює лише індивідуально орієнтований концепт ВОЛЯ, актуалізація якого зумовила реалізацію соціально орієнтованих.

4. Аксиологічні виміри гіперконцепту ЄВРОПЕЙСЬКІСТЬ представлені виключно позитивними цінностями, виокремлення яких можливе в межах соціально орієнтованих

гіпоконцептів. Політичні тексти засвідчили розгортання двох груп цінностей: демократичних (**права і свободи**), що закріплені в СТАНДАРТАХ, та власне цінностей СТАНДАРТІВ: **безпека, добробут, справедливість, рівність і гідність**.

5. Таким чином, проведений аналіз слугує підтвердженням часткової відсутності європейських реалій і цінностей в українському суспільстві. Проте, для українців вони постають мрією й ідеалом, природним бажанням та мотивацією до кращого життя, чого можна досягти тільки шляхом здійснення докорінних змін у структурі та аксіологічному змісті української держави: "не люди для держави, а держава – для людей".

Перспективи нашого дослідження вбачасмо у проведенні кросмовного та кроскультурного вивчення концепту ЄВРОПЕЙСЬКІСТЬ у зіставному аспекті на матеріалі політичних текстів англійською, німецькою, французькою, російською та китайською мовами.

BIBLIOGRAPHY

- Апресян Ю. Д. Избранные труды. Лексическая семантика. Синонимические средства языка. 2-е изд., исп. и доп. – Т. 1. – Москва : Языки русской культуры; Восточная литература, 1995. – 472 с.
- Банах В. А. Трансформація ціннісних орієнтацій молоді в умовах кризового суспільства / В. А. Банах, Л. С. Банах // Гуманітарний вісник Запорізької держ. інженерної академії. – 2016. – № 64. – С. 13–21.
- Вежбицкая А. Понимание культур через посредство ключевых слов. – Москва : Языки славянской культуры, 2001. – 288 с.
- Вешинский Ю. Г. Аксиология культурного пространства-времени (в границах постсоветского культурного пространства) / Ю. Г. Вешинский // Мир психологии. – 2005. – Вып. 4. – С. 226–235.
- Голубовская И. А. Этнические особенности языковых картин мира : монография / И. А. Голубовская. – Киев : ИПШ "Киевский университет", 2002. – 293 с.
- Голубовська І. О. Мовна особистість як лінгвокультурний феномен / І. О. Голубовська // Studia Linguistica. – 2008. – Вип. 1. – С. 25–33.
- Духовні цінності українського народу / С. М. Возняк, В. І. Кононенко, І. В. Кононенко та ін.; Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Київ, Івано-Франківськ : Плай, 1999. – 293 с.
- Жаботинская С. А. Язык как оружие в войне мировоззрений. Майдан – Антимайдан: словарь-тезаурус лексических инноваций: Украина, декабрь 2013 – декабрь 2014 [Электронный ресурс]: интернет-издание. Київ: Укр. асоціація когнітивної лінгвістики і поетики, 2015. – Режим доступу : http://uaclip.at.ua/zhabotinskaja-jazyk_kak_oruzhie.pdf
- Кононенко В. І. Етнолінгводидактика: національно-культурні цінності / В. І. Кононенко. – Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпат. ун-ту ім. В. Стефаника, 1997. – 52 с.
- Космеда Т. Аксіологічні аспекти прагмалінгвістики: засоби вираження категорії оцінки в українській та російській мовах : автореф. дис. ... докт. філол. наук / Т. Космеда. – Харків, 2001. – 34 с.
- Лебедева Н. М. Ценностно-мотивационная структура личности в русской культуре / Н. М. Лебедева // Психологический журнал. – 2001. – Т. 22. – № 3. – С. 26–36.
- Назаренко О. В. Українська фразеологія як вираження національного менталітету: автореф. дис. ... канд. філол. наук / О. В. Назаренко. – Дніпропетровськ, 2001. – 24 с.
- Прадід Ю. Ф. Фразеологічна ідеографія (проблематика досліджень): монографія / Ю. Ф. Прадід. – Київ : Сімферополь, 1997. – 252 с.
- Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / А. М. Приходько. – Запоріжжя : Прем'єр, 2008. – 332 с.
- Радченко О. Гідність сучасної людини як моральна основа якості життя / О. Радченко // Вісник Прикарпатського університету. Серія "Філософські і психологічні науки". – 2013. – Вип. 17. – С. 68–72.
- Степанов Г. В. Язык. Литература. Поэтика / Г. В. Степанов. – Москва : Наука, 1988. – 382 с.
- Степанов Ю. С. Константы. Словарь русской культуры. Опыт исследования / Ю. С. Степанов. – Москва : Языки русской культуры, 1997. – 825 с.
- Тарарак Н. Г. Еволюція аксіологічних концепцій формування "ціннісних орієнтацій" в науковій думці / Н. Г. Тарарак // Вісник Харківського нац. пед. ун-ту імені Г. С. Сковороди. Серія "Філософія". – 2013. – Вип. 41 (1). – С. 151–160.
- Черненко Г. А. Мовленнєвий вплив на ціннісні системи: діапазон імовірностей: монографія / Г. А. Черненко. – Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2018. – 348 с.
- Щербакова Ю. Цінності об'єднаної Європи: монографія / Ю. Щербакова. – Київ : ВЦ "Академія", 2014. – 208 с.

- Яцкевич О. О. Концепт "ВОЛЯ" в українській мовній картині світу: дис. ...канд. філол. наук / О. О. Яцкевич. – Харків, 2009. – 210 с.
- Dillard J. P. The Persuasion Handbook: Developments in Theory and Practice / J. P. Dillard. – Thousand Oaks : Sage Publications, 2002. – 896 p.
- Kohls R. L. The Values Americans Live by [Electronic resource] Washington D. C.: Meridian House International, 1984. P. 1–8. Access mode: <https://careercenter.lehigh.edu/sites/careercenter.lehigh.edu/files/AmericanValues.pdf>
- Maslow A. H. A Theory of Human Motivation / A. H. Maslow // Psychological Review. – 1950. – Vol. 50. – P. 370–396.
- Schwartz Sh. Toward a Theory of the Universal Content and Structure of Values: Extensions and Cross-Cultural Replications / Sh. Schwartz // Journal of Personality and Social Psychology. – 1990. – Vol. 58. – Iss. 5. – P. 878–891.

SOURCE MATERIAL

- Академічний тлумачний словник української мови. – Режим доступу : <http://sum.in.ua>
- Виступ Президента України Віктора Ющенка на зустрічі з українськими та чеськими бізнесменами // Архів офіційного інтернет-представництва Президента України Віктора Ющенка (14.06.2007). – Режим доступу: http://web.archive.org/web/20070712135347/http://www.president.gov.ua:80/news/data/11_1053.html
- Виступ Президента України Віктора Ющенка на конференції "Солидарність для майбутнього" з нагоди відзначення 25-річчя від заснування польського професійного об'єднання "Солидарність" // Архів офіційного інтернет-представництва Президента України Віктора Ющенка (31.08.2005) (Республіка Польща, м. Гданськ, 31 серпня 2005 року). – Режим доступу: http://web.archive.org/web/20070907050908/http://www.president.gov.ua:80/news/data/11_2544.html
- Виступ Президента України з нагоди 15-ї річниці Збройних Сил України // Архів офіційного інтернет-представництва Президента України Віктора Ющенка (05.12.2006). – Режим доступу: http://web.archive.org/web/20070907051523/http://www.president.gov.ua:80/news/data/11_12316.html
- Виступ Президента України на форумі депутатів місцевих рад Блоку Петра Порошенка "Солидарність" // Офіційне інтернет-представництво Президента України Петра Порошенка (12.12.2015). – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-ukrayini-na-forumi-deputativ-miscevih-rad-36482>
- Виступ Президента України на церемонії урочистого підняття Державного Прапора України // Офіційне інтернет-представництво Президента України Петра Порошенка (23.08.2014). – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-ukrayini-na-ceremoniyi-urochistogo-pidnyat-33519>
- Виступ Президента України Петра Порошенка на сесії Парламентської Асамблеї Ради Європи // Офіційне інтернет-представництво Президента України Петра Порошенка (26.06.2014). – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-ukrayini-petra-poroshenka-na-sesiyi-parlam-33084>
- Жайворонко В. В. Знаки української етнокультури: словник-довідник. – Київ: Довіра, 2006. – 703 с.
- Звернення Президента України Віктора Ющенка до українського народу // Архів офіційного інтернет-представництва Президента України Віктора Ющенка (23.01.2005). – Режим доступу: http://web.archive.org/web/20070401195545/http://www.president.gov.ua:80/news/data/11_142.html
- Звернення Президента України Віктора Януковича з нагоди Дня Європи // Офіційний сайт посольства України в Італійській республіці, в республіці Мальта та республіці Сан-Марино (за сумісництвом) (18.05.2013). – Режим доступу: <http://italy.mfa.gov.ua/ua/press-center/news-from-ukraine/448-zvernennya-prezidenta-ukrajini-viktora-janukovicha-z-nagodi-dnya-evropi>
- Звернення Президента України Петра Порошенка щодо другої річниці початку протипу російської окупації Криму // Офіційне представництво Президента України Петра Порошенка (26.02.2016). – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/zvernennya-prezidenta-shodo-drugoyi-richnici-pochatku-sprotivi-36799>
- Позачергове послання Президента України Петра Порошенка до Верховної Ради України "Про внутрішнє та зовнішнє становище України" // Офіційне представництво Президента України Петра Порошенка (27.11.2014). – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/pozachergove-poslannya-prezidenta-ukrayini-do-verhovnoyi-rad-34118>
- Полная стенограмма теледебатов между В. Ющенко и В. Януковичем // Корреспондент.net (16.11.2004). – Режим доступа: <https://korrespondent.net/ukraine/politics/106758-polnaya-stenogramma-teledebатов-mezhdu-yushchenko-i-yanukovichem>
- Послання Президента України до Верховної Ради України "Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2017 році" // Офіційне представництво Президента України Петра Порошенка (07.09.2017). – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/news/poslannya-prezidenta-ukrayini-do-verhovnoyi-radi-ukrayini-pr-43086>
- Промова Президента Віктора Ющенка на День Незалежності // Інтернет-видання "Українська правда" (24.08.2009). – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/articles/2009/08/24/4153243/>
- Промова Президента України під час церемонії інавгурації // Збірник промов Президента України Петра Порошенка (07.06.2014). – Режим доступу: http://gartua.io.ua/s867035/zbirnik_promov_prezidenta_ukraeni_petra_poroshenka
- Спільна заява Президентів України та Грузії // Архів офіційного інтернет-представництва Президента України Віктора Ющенка (12.08.2005). – Режим доступу: <http://web.archive.org/web/20060213205229/>

http://www.president.gov.ua:80/news/data/11_2149.html

Тимошенко Ю. Наш шлях до ЄС і НАТО через подолання корупції та забезпечення людям гідного життя / Ю. Тимошенко // Youtube (20.09.2018). – Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=UddNTAD_w6E

Тимошенко Ю. Чи зможе Мінськ 2.0 врятувати Україну? // Офіційний сайт Юлії Тимошенко (24.02.2015). – Режим доступу: <https://www.tymoshenko.ua/news/tmozhe-minsk-2-0-vryatuvaty-ukrayinu/>

Человек: философско-энциклопедический словарь / под общ. ред. И. Т. Фролова. – Москва: Наука, 2000. – 516 с.

Янукович обіцяє найближчим часом пояснити, куди він веде Україну // Тиждень.ua. (25.11.2013). – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/News/94832>

REFERENCES

- Apresyan, Yu. D. (1995) *Izbrannye trudy. Leksicheskaya semantika. Sinonimicheskie sredstva yazyka*, 2-e izd., isp. idop., t. 1. Moscow: Yazyki russkoy kultury; Vostochnaya literatura, 1995.
- Banah, V. A., Banah, L. S. (2016) Transformaciya cinnisnih orientacij molodi v umovah krizovogo suspilstva. *Gumanitarnij visnik Zaporizkoyi derzh. Inzhenernoyi akademiyi* 64, 13–21.
- Vezhbickaya, A. (2001) *Ponimanie kultur cherez posredstvo klyuchevyh slov*. Moscow: Yazyki slavyanskoj kultury.
- Veshninskij, Yu. G. (2005) Aksiologiya kulturnogo prostranstva-vremeni (v granichah postsovetskogo kulturnogo prostranstva). *Mirpsihologii* 4, 226–235.
- Golubovskaya, I. A. (2002) *Etnicheskie osobennosti yazykovykh kartin mira*. Monografiya. Kyiv: IPC "Kievskij universitet".
- Golubovska, I. O. (2008) Movna osobistist yak lingvokulturnyj fenomen. *StudiaLinguistica* 1, 25–33.
- Dukhovni tsinnosti ukraïnskoho narodu (1999) / S. M. Vozniak, V. I. Kononenko, I. V. Kononenko ta in.; Prykarp. un-t im. V. Stefanyka. Kyiv; Ivano-Frankivsk: Plai.
- Zhabotinskaya, S. A. (2015) Yazyk kak oruzhie v vojne mirovozzrenij. Majdan – Antimajdan: slovar-tezaurus leksicheskikh innovacij: Ukraina, dekabr 2013 – dekabr 2014. *Internet-izdanie*. Kyiv: Ukr. Asociaciya kognitivnoy lingvistiki i poetiki, dustup: http://uaclip.at.ua/zhabotinskaja-jazyk_kak_oruzhie.pdf
- Kononenko V. I. (1997) Etnolinhvodyaktyka: natsionalno-kulturni tsinnosti. Ivano-Frankivsk: Vyd-vo Prykarp. un-tu im. V. Stefanyka.
- Kosmeda T. (2001) *Aksiologichni aspekty prahmalinhvistyky: zasoby vyrazhennia katehoriï otsinky v ukraïnskii ta rosiiskii movakh* [avtoref. dis. ... dokt. filol. nauk]. Kharkiv.
- Lebedeva, N. M. (2001) Cennostno-motivacionnaya struktura lichnosti v russkoj culture. *Psihologicheskij zhurnal* 22, № 3, 26–36.
- Nazarenko, O. V. (2001) *Ukrayinska frazeologiya yak virazhennya nacionalnogo mentalitetu* [Avtoref. dis. ... kand. filol. nauk]. Dnipropetrovsk.
- Pradid, Yu. F. (1997) *Frazeologichna ideografiya (problematika doslidzhen)* [Monografiya]. Kyiv: Simferopol.
- Prihodko, A. M. (2008) *Konceptiikonceptosistemi v kognitivno-diskursivnijparadigmilingvistiki*. Zaporizhzhya: Prem'yer.
- Radchenko, O. (2013) Gidnist suchasnoy lyudini yak moralna osnova yakosti zhittya. *Visnik Prykarpatskogo universitetu*, Seriya "Filosofski i psihologichni nauki" 17, 68–72.
- Stepanov, G. V. (1998) *Yazyk. Literatura. Poetika*. Moscow: Nauka.
- Stepanov, Yu. S. (1997) *Konstanty. Slovar russkoj kultury. Opyt issledovaniya*. Moscow: Yazyki russkoj kultury.
- Tararak, N. G. (2013) Evolyuciya aksiologichnih koncepcij formuvannya "cinnisnih orientacij" v naukovij dumci. *Visnik Harkivskogo nac. ped. un-tu imeni G. S. Skovorody*, Seriya "Filosofiya" 41 (1), 151–160.
- Chernenko, G. A. (2018) *Movlennyevij vpliv na cinnisni sistemy: diapason imovirnostej*. Monografiya. Kyiv: Vidavnychij dim Dmitra Burago.
- Sherbakova, Yu. (2014) *Cinnosti ob'jednanoi Yevropy*. Monografiya. Kyiv: VC "Akademiya".
- Yackevich, O. O. (2009) *Koncept "VOLYA" v ukraïnskij movnij kartyni svitu* [Dis. ... kand. filol. nauk]. Harkiv.
- Dillard, J. P., Pfau, M. (2002) *The Persuasion Handbook: Developments in Theory and Practice*, 1-st. ed. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Kohls, R. L. (1984) *The Values Americans Live by*. Washington D. C.: Meridian House International, pp. 1–8, access mode: <https://careercenter.lehigh.edu/sites/careercenter.lehigh.edu/files/AmericanValues.pdf>
- Maslow, A. H. (1950) A Theory of Human Motivation. *Psychological Review*, pp. 370–396.
- Schwartz, Sh., Bilsky, W. (1990) Toward a Theory of the Universal Content and Structure of Values: Extensions and Cross-Cultural Replications. *Journal of Personality and Social Psychology* 58, Issue 5, pp. 878–891.

SOURCE MATERIAL

Akademichnyj tlumachnyj slovnyk ukraïnskoyi movy, rezhim dustupu: <http://sum.in.ua>
Chelovek: filosofsko-enciklopedicheskij slovar' (2000), pod obsh. red. I. T. Frolova. Moskva: Nauka.

Polnaya stenogramma teledbatov mezhd V. Yushenko i V. Yanukovichem, *Korrespondent.net* (16.11.2004), dustup: <https://korrespondent.net/ukraine/politics/106758-polnaya-stenogramma-teledbatov-mezhd-yushchenko-i-yanukovichem>

Poslannya Prezidenta Ukrayiny do Verhovnoyi Rady Ukrayini "Pro vnutrishnye ta zovnishnye stanovishche Ukrayiny v 2017 roci". *Oficijne predstavnyctvo Prezidenta Ukrayiny Petra Poroshenka* (07.09.2017), dustup: <https://www.president.gov.ua/news/poslannya-prezidenta-ukrayini-do-verhovnoyi-radi-ukrayini-pr-43086>

Pozachergove poslannya Prezidenta Ukrayiny Petra Poroshenka do Verhovnoyi Rady Ukrayiny "Pro vnutrishnye ta zovnishnye stanovishche Ukrayiny". *Oficijne predstavnyctvo Prezidenta Ukrayiny Petra Poroshenka* (27.11.2014), dustup: <http://www.president.gov.ua/news/pozachergove-poslannya-prezidenta-ukrayini-do-verhovnoyi-rad-34118>

Promova Prezidenta Ukrayiny pid chas ceremoniy inavguraciyi. *Zbirnyk promov Prezidenta Ukrayiny Petra Poroshenka* (07.06.2014), dustup: http://gartua.io.ua/s867035/zbirnyk_promov_prezidenta_ukrayiny_petra_poroshenka

Promova Prezidenta Viktora Yushenka na Den Nezalezhnosti. *Internet-vidannya "Ukrayinska pravda"* (24.08.2009), dustup: <http://www.pravda.com.ua/articles/2009/08/24/4153243/>

Spilna zayava Prezidentiv Ukrayiny ta Gruziyi. *Arhiv oficijnogo internet-predstavnyctva Prezidenta Ukrayiny Viktora Yushenka* (12.08.2005), dustup: http://web.archive.org/web/20060213205229/http://www.president.gov.ua:80/news/data/11_2149.html

Tymoshenko, Yu. Chi zmozhe Minsk 2.0 vryatuvaty Ukrainu? *Oficijnij sajt Yuliyi Tymoshenko* (24.02.2015), dustup: <https://www.tymoshenko.ua/news/chy-zmozhe-minsk-2-0-vryatuvaty-ukrayinu/>

Tymoshenko, Yu. Nash shlyah do Ye ES i NATO cherez podolannya korupciyi ta zabezpechennya lyudyam gidnogo zhyttya. *Youtube* (20.09.2018), dustup: https://www.youtube.com/watch?v=UddNTAD_w6E

Vystup Prezidenta Ukrayiny na ceremoniyi urochistogo pidnyattya Derzhavnogo Prapora Ukrayiny. *Oficijne internet-predstavnyctvo Prezidenta Ukrayiny Petra Poroshenka* (23.08.2014), dustup: <https://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-ukrayini-na-ceremoniyi-urochistogo-pidnyat-33519>

Vystup Prezidenta Ukrayiny na forumi deputativ miscevih rad Bloku Petra Poroshenka "Solidarnist". *Oficijne internet-predstavnyctvo Prezidenta Ukrayiny Petra Poroshenka* (12.12.2015), dustup: <http://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-ukrayini-na-forumi-deputativ-miscevih-rad-36482>

Vystup Prezidenta Ukrayiny Petra Poroshenka na sesiyi Parlamentskoyi Asambleyi Rady Yevropy. *Oficijne internet-predstavnyctvo Prezidenta Ukrayiny Petra Poroshenka* (26.06.2014), dustup: <https://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-ukrayini-petra-poroshenka-na-sesiyi-parlam-33084>

Vystup Prezidenta Ukrayiny Viktora Yushenka na konferenciyi "Solidarnist dlya majbutnogo" z nagody vidznachennya 25-richchya vid zasnuvannya polskogo profesijnogo ob'jednannya "Solidarnist". *Arhiv oficijnogo internet-predstavnyctva Prezidenta Ukrayiny Viktora Yushenka* (31.08.2005) (Respublika Polsha, m. Gdansk, 31 serpnya 2005 roku), dustup: http://web.archive.org/web/20070907050908/http://www.president.gov.ua:80/news/data/11_2544.html

Vystup Prezidenta Ukrayiny Viktora Yushenka na zustrichi z ukraïnskymy ta cheskyimy biznesmenamy. *Arhiv oficijnogo internet-predstavnyctva Prezidenta Ukrayiny Viktora Yushenka* (14.06.2007), dustup: http://web.archive.org/web/20070712135347/http://www.president.gov.ua:80/news/data/11_1053.html

Vystup Prezidenta Ukrayiny z nagody 15-yi richnici Zbrojnyh Syl Ukrayiny. *Arhiv oficijnogo internet-predstavnyctva Prezidenta Ukrayiny Viktora Yushenka* (05.12.2006), dustup: http://web.archive.org/web/20070907051523/http://www.president.gov.ua:80/news/data/11_12316.html

Yanukovyh obicyaye najblyzhchym chasom pozasnyty, kudy vin vede Ukrainu. *Tizhden.ua*. (25.11.2013), dustup <http://tyzhden.ua/News/9483>

Zhajvoronok, V. V. (2006) *Znaky ukraïnskoyi etnokultury: slovnik-dovidnik*. Kyiv: Dovira.

Zvernennya Prezidenta Ukrayiny Petra Poroshenka shodo drugoyi richnici pochatku sprotyvu rosiiskij okupaciyi Krymu. *Oficijne predstavnyctvo Prezidenta Ukrayiny Petra Poroshenka* (26.02.2016), dustup: <http://www.president.gov.ua/news/zvernennya-prezidenta-shodo-drugoyi-richnici-pochatku-sproti-36799>

Zvernennya Prezidenta Ukrayiny Viktora Yanukovycha z nagody Dnya Yevropy. *Oficijnij sajt posolstva Ukrayiny v Italskijj respublici, v respublici Malta ta respublici San Marina (za sumisnicvom)* (18.05.2013), dustup: <http://italy.mfa.gov.ua/ua/press-center/news-from-ukraine/448-zvernennya-prezidenta-ukrajini-viktora-janukovicha-z-nagodi-dnya-jevropi>

Zvernennya Prezidenta Ukrayiny Viktora Yushenka do ukraïnskogo narodu. *Arhiv oficijnogo internet-predstavnyctva Prezidenta Ukrayiny Viktora Yushenka* (23.01.2005), dustup: http://web.archive.org/web/20070401195545/http://www.president.gov.ua:80/news/data/11_142.html

Аноація.

Розвідка присвячена вивченню семантичного наповнення та аксіологічних характеристик гіперконцепту ЄВРОПЕЙСЬКІСТЬ у сучасній українській політичній лінгвокультурі. Цей гіперконцепт можна вважати одним із найважливіших концептів сучасного українського інституційного політичного дискурсу. Гіперконцепт ЄВРОПЕЙСЬКІСТЬ в інституційному політичному дискурсі постає універсальним, статусним феноменом, котрий можна розглядати в

якості специфічного українського світоглядного феномену, потужної ідеології, що в наш час глобально визначає українську соціально-політичну реальність. Він створює своєрідний ідеально-віртуальний простір існування українців, у якому окреслені норми і правила належної поведінки, притаманні західній моделі демократичного суспільства, що мають стати чинними як для звичайних людей, так і для кіл державно-адміністративної влади. Фреймово-слотовий аналіз продемонстрував, що гіперконцепт ЄВРОПЕЙСЬКІСТЬ має за вершину індивідуально орієнтований, питомий для української лінгвокультури, гіпоконцепт ВОЛЯ, актуалізація якого зумовила розгортання соціально орієнтованих гіпоконцептів західного гатунку на кшталт СВОБОДА, ДЕМОКРАТІЯ, РЕФОРМИ та СТАНДАРТИ. Показано, що соціально орієнтовані гіпоконцепти мають оцінний складник, який утворено такими цінностями, як безпека, добробут, справедливість, рівність і гідність. Фреймово-слотовий аналіз підтвердив факт часткової відсутності європейських реалій і цінностей у сучасному українському суспільстві. Проте для українців вони є омріяним ідеалом, природним бажанням і своєрідною мотивацією до кращого життя, чого можна досягти лише шляхом радикальних змін у структурі й аксіологічному змісті української держави.

Ключові слова: європейськість, політичний дискурс, інституціональність, оцінка, цінності, гіперконцепт, гіпоконцепт, фреймово-слотовий аналіз.

Received 17 May 2019

Reviewed 04 June 2019

Similarity index by Unicheck™: 15.7 %

CONTRASTIVE LINGUISTICS КОНТРАСТИВНА ЛІНГВІСТИКА

DOI: 10.32837/2312-3192/13/9

УДК 811.11'372

СИНХРОННИЙ ТА ДІАХРОННИЙ АСПЕКТИ МОВНОЇ ЕНАНТІОСЕМІЇ

Тетяна Колісниченко*

Abstract

The phenomenon of semantic shifts in the lexical meaning of a word in the language system is known as enantiosemy. Notwithstanding an increased attention to the problem of enantiosemy by scholars (Benkovičová (1993), Böhmerová (1997), Traugott (2006), Liberman (2009) et al.) there is still no generally accepted definition of enantiosemy. Our research is motivated by the necessity to determine its status in linguistics.

The objective of the paper is threefold: to clarify its niche in language structure; to decompose the lexical meaning of the enantiosemes, and differentiate its types in discourse. The discourse analysis proves the influence of discourse register on the shifts of the semantic meaning components in the lexical meaning of the referred units.

The enantiosemy is the coexistence of apparently contradictory components in the word lexical meaning (Traugott, 2006), cf.: it constitutes a special form of ambiguity (Gambarara, 2013). We define the enantiosemy as a lexical category that is based on the semantic component opposition in the lexical structure of the word. The following types of enantiosemy are singled out: lexical; semantic; phraseological; evaluative; and stylistic or ironic.

Enantiosemy is based on the existence of the two opposite meanings in one lexeme that appear in the circle of a language unit. It arises from semantic shifts when the semantic meaning of a lexeme splits with the formation of two opposite meanings. Analysis of enantiosemy reveals some analogous groups in the sense of relation of opposition. And due to the coexistence of opposite components (negatively-marked and positively-marked) in the semantics of place name it can be viewed as enantiosemic unit and the shift between components according to the discourse register is shown. The status of enantiosemy among related linguistic phenomena is determined in the paper.

KEYWORDS: enantiosemy, diachrony, synchrony, polarization, taxonomy, shift, enantiosemic unit.

1. Вступ

У системі англійської мови феномен протилежності компонентів значення в семантичній структурі лексеми відомий в лінгвістиці як енантіосемія (наприклад, лексема *bank* у системі мови у своїй структурі має протилежні компоненти значення: (1) *I) an institution offering certain financial services* vs. (2) *a small container used at home for keeping money*).

2. Постановка проблеми

Об'єктом дослідження виступають енантіосеми, які в залежності від дискурсу можуть актуалізувати протилежні компоненти значення зареєстровані в їх семантичній структурі.

Мета статті – розглянути енантіосемію у синхронному та діахронному аспектах і представити кореляцію компонентів у лексичному значенні енантіосем, для чого необхідно спочатку уточнити сутність поняття «енантіосемія».

* Колісниченко Тетяна Вікторівна, канд. філол. наук, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича, Коцюбинського 2, 58012-Чернівці, Україна, Email: t.kolisnichenko@chnu.edu.ua
ORCID: 0000-0001-5306-2940

Для досягнення мети використано методику дослідження, яка включає в себе: етимологічний аналіз для визначення первинного значення лексем в англійській мові та його зміни; семантичний аналіз – для аналізу кореляції/поляризації компонентів лексичного значення.

Актуальність дослідження зумовлено необхідністю дослідження синхронного та діяхронного аспектів енантіосемії. Аналіз явища енантіосемії як поляризації семантичного значення (позитивно- або негативно-забарвленні полярності) залишився поза увагою та вимагає комплексного розгляду.

3. Аналіз останніх досліджень і публікацій

Теоретико-методологічну основу дослідження складають праці присвячені різним аспектам енантіосемії, що внесли значний внесок у вивчення явища енантіосемії, яке в лінгвістиці трактується неоднозначно, що зумовлює використання наряду з терміном *енантіосемія* інших термінів, як наприклад: (1) «омоантонімія» (Виноградов, 1960), (2) «автоантонімія» (Pisarčíkova, 1980; Filipes, Čermak, 1985; Benkovičová, 1993; Böhmerová, 1997); (3) «внутрішня антонімія» (Гельбл, 1963; Клімова, 1975; Соколов, 1979, 1980; Бесонова, 1983; Ріпка, 2000; Селіванова, 2006; Маркасова, 2008; Новиков, 2008); (4) «конверсивна енантіосемія» (Нікітін, 2007); (5) «семантична полярність» (Покровский, 1980; Абрамян, Каждберуни, 2001; Liberman, 2009).

У нашій роботі ми використовуємо термін «енантіосемія», оскільки, на нашу думку, він найбільш широко відображає сутність семантичної протилежності, в той час як інші терміни тяжіють до вираження розмитості терміну між різними лінгвістичними категоріями (омонімія, полісемія, конверсія).

4. Виклад основного матеріалу

Енантіосемія – «явище, при якому одне слово вміщає в собі прямо протилежні значення»¹, пор.: енантіосемія – це протиставленість двох сем полісемічної лексеми або двох префіксів².

Переважає кількість праць, присвячених вивченню енантіосемії, опубліковані наприкінці ХХ ст. Так, О. П. Єрмакова (2008) розглядає явище розширення значення як результат повторної реалізації семантики словотвірних моделей³, при цьому вона зазначає, що розширення значення може призвести до його повної дефразеологізації (слово з ідентифікуючого стає предикатним)⁴. Вона висловлює думку, що розширення значення може проходити певні етапи: однозначність → багатозначність → однозначність та наводить приклад із російським словом «временка»: «маленькая печка, устанавливаемая в комнате» та «временная проезжая дорога или железнодорожная ветка». О. О. Літвінова вивчаючи енантіосемію висловлює думку, що енантіосемія частково пов'язана з омонімією, антонімією, полісемією, проте, в той же час, значно відрізняється від них: синоніми – близькі за значенням, різні за формою; антоніми – різні за формою, протилежні за значенням; омоніми – ідентичні за формою, різні за значенням, енантіосемі – ідентичні за формою, протилежні за значенням, що дозволяє віднести їх до окремої категорії лексичної

¹ Шерцль, 1883, 1.

² Dapes, 1994, 202.

³ Єрмакова, 2008, 46.

⁴ Єрмакова, 2006, 26.

семантики⁵. Порівняємо визначення енантіосемії (Золян, 2012) як контрастного (амбівалентного) відношення в парадигмі різних слововживань одного слова, що свідчить про енантіосемію як регулярне явище для парадигми виду «ім'я – якість» в межах типу «X → A» та «X → не A»⁶.

Аналізуючи різні підходи до трактування енантіосемії, ми пропонуємо розглядати її як лексико-семантичну категорію спрямовану не лише на вираження опозиційності компонентів лексичного значення слова та семантичну поляризацію конотативних значень залежно від інтенції автора та реєстру дискурсу, а також як «абсорбування» екстра-семантичних значень в залежності від функціональної семантики енантіосемі.

Пропонуємо огляд лінгвістичних праць, у яких уже частково розглядалося питання типології енантіосемії на матеріалі різних мов за різними критеріями.

І. Клімова, розглядаючи полісемічні пари слів у російській мові пропонує розрізнити номінативну та емоційно-оцінну енантіосемію⁷, пор.: Г. В. Яцковська аналізуючи природу протиставлення семантичних компонентів у німецькій мові, розмежовує оцінно незумовлену і оцінно зумовлену енантіосемію⁸. За класифікацією Ю. М. Бродського, який зіставляв енантіосемічні групи слів двох мов (англійської та французької), виявив регулярні типи протилежних значень в семантичній структурі та розрізняє мовну, мовленнєву та емоційно-оцінну енантіосемію⁹. Енантіосемію за трьома критеріями пропонує розглядати В. С. Червоножка: (1) типом протилежності, який лежать в основі енантіосемії (векторний, градуальний, комплементарний та конверсивний); (2) характером зв'язку значення мовної одиниці з явищами дійсності (номінативний та емоційно-оцінний); (3) характером полярних сем у структурі протилежних значень енантіосемі¹⁰.

На сьогодні класифікація, запропонована В. Л. Іващенко є найбільш повною та узгодженою, якої ми будемо дотримуватись. Вона пропонує диференціювати основні типологічні різновиди енантіосемії за кількома критеріями, ознаками, або основами: (1) «причина – наслідок мовних змін»; (2) «діахронія – синхронія»; (3) «мовна система – реалізація мовної системи»; (4) «кодифікування – відсутність кодифікування»; (5) «ступінь вияву»¹¹.

Мета нашої статті – розглянути енантіосемію за критеріями «синхронії» та «діахронії» і представити кореляцію компонентів у семантичному значенні енантіосем. За критерієм «синхронії» енантіосемія поділяється на синхронічну внутрішньомовну та синхронічну міжмовну, та за критерієм «діахронії» – на діахронічну внутрішньомовну та діахронічну міжмовну енантіосемію.

Синхронічна внутрішньомовна енантіосемія виражає семантичну протилежність в межах однієї лексеми у системі мови:

1) *afterlife* у системі англійської мови має два протилежні компоненти значення, а саме 'life after death' та 'a later time in a person's lifetime', розглянемо актуалізацію та кореляцію даних компонентів у дискурсі:

1.1. *Receiving honours in this world, such a man in **afterlife** goes to heaven*¹².

⁵ Літвінова, 2012, 86.

⁶ Золян, 2012, 142.

⁷ Клімова, 1975, 12.

⁸ Яцковская, 1977, 10.

⁹ Бродский, 1998, 8.

¹⁰ Червоножка, 2002, 12.

¹¹ Іващенко, 2010, 100.

¹² Corpus of Contemporary American English

У прикладі 1.1 лексема *afterlife* реалізує значення ‘*life after death*’.

1.2. *But serious feelings of another and deeper kind remained. My **afterlife** was ultimately formed by the shock I had then received. Those impressions led me – but not till after many years – to happier though not less serious thoughts...*¹³.

У прикладі 1.2 лексема *afterlife* актуалізує компонент значення ‘*a later time in a person's lifetime*’, яке семантично протиставляється компоненту значенню лексеми актуалізованому у прикладі 1.1.

2) *aggie* у системі англійської мови поєднує у своїй лексичній структурі протилежні значення: (1) “*an agricultural school or college*” та (2) “*a student, or a graduate of, an agricultural school or college*”.

2.1. *The institution, officially named the State Agricultural School, started as a vocational high school offering a curriculum consisting of agriculture, horticulture, and textile manufacturing. When the doors of “**Aggie**”, as it was popularly referred to, opened on October 3, 1910, there were 189 students enrolled*¹⁴.

Лексема у прикладі (2.1) реалізує значення “*an agricultural school or college*”.

2.2. *Aggies are students at Texas A&M University – an agricultural school and an excellent institution*¹⁵.

У прикладі (2.2) лексема актуалізує компонент значення “*a student, or a graduate of, an agricultural school or college*”, яке семантично протиставляється компоненту значення лексеми актуалізованому у прикладі 2.1. Отже, в межах лексеми зафіксована протилежність “*institution*” vs. “*student*”.

У системі мови у лексичній структурі лексеми наявні контрарні значення, проте, як показують наведені приклади, тільки контекст дає розуміння, яке значення займає домінуючу позицію (*afterlife*: “*life*” ↔ “*death*”; *aggie*: “*institution*” ↔ “*student*”).

Синхронічна міжмовна енантіосемія виражає протилежність, наявну у етимологічно-суміжних лексемах різних мов, наприклад:

- англійське слово *hell* має значення “*a situation, experience, or place of great suffering*”, німецьке слово *hell* має значення “*light, bright*”, а у норвезькій мові дане слово актуалізує значення “*luck*”;
- польське *zapominać* «забувати» протиставляється українському «зберігати, тримати в пам'яті»;
- польське слово *owoc* із значенням «фрукт» протиставляється українському та російському словам *овоч/овоц*;

Діахронічна внутрішньомовна енантіосемія виражає зміну семантичного значення лексеми з плином часу, наприклад:

- лексема *guest* «гість», раніше позначало «незнайомець, ворог» (Old English *gæst*, *giest* “*a stranger*”, from Proto-Germanic **gastiz*, from PIE root **ghos-ti-* “*stranger*” (in classical use “*an enemy*”)¹⁶;
- лексема *demon* «демон, злий дух» раніше позначало «геній» (from Latin *daemon* “*spirit*”, from Greek *daimon* “*divine power; lesser god*” (sometimes including souls of the dead); from PIE **dai-mon* “*divider, provider*”)¹⁷;

¹³ Corpus of Contemporary American English

¹⁴ Corpus of Contemporary American English

¹⁵ Corpus of Contemporary American English

¹⁶ Online Etymology Dictionary

¹⁷ Online Etymology Dictionary

• лексема *lady* (с. 1200 *lafdi*, *lavede*) походить від давньоанглійського *hlæfdige* (Northumbrian *hlafdia*, Mercian *hlafdie*) із значенням “*mistress of a household, wife of a lord*” та “*one who kneads bread*” від *hlaf* “*bread*” + *-dige* “*maid*”, яке походить від *dæge* “*maker of dough*”. Первинне значення “*lady*” змінилось на “*woman of superior position in society*”, “*woman whose manners and sensibilities befitted her for high rank in society*” (1861)¹⁸;

• лексема *ban* походить від давньоанглійського *bannan* із значенням “*to summon, command, proclaim*”, від давньонімецького *bannan* “*to speak publicly*”. З історичним розвитком мови значення лексеми змінилось на “*to curse, condemn, pronounce a curse upon*” (від 12 ст.)¹⁹.

• *awesome* походить від словосполучення *awe* (n.) + *-some* (1590) із первинним значенням “*profoundly reverential*”, з плином часу значення лексеми розширилось до “*inspiring awe or dread*” (from 1670)²⁰: (1) *When the wind blows high, awesome noises with much creaking and groaning help to suggest to the guilty conscience that supernatural agencies are at work*²¹; (2) *She had passed much of the time by studying the awesome landscape that opened so broadly before her, her first unobstructed view*²². У приклад (1) лексема *awesome* актуалізує значення із знаком мінус “*inspiring awe or dread*”, тоді як у прикладі (2) актуалізуються значення із знаком плюс “*extremely good; excellent*”. Отже, на актуалізацію позитивно-маркованих або негативно-маркованих компонентів впливає контекст або ситуативна віднесеність.

Діахронічна міжмовна енантіосемія – це результат позики різними мовами нейтрального значення лексеми, яке розвивається у мовах як протилежні, наприклад:

- українське слово *склеп* має значення «закрите підземне приміщення, в якому зберігаються труни з померлими» та «крамниця», в російській мові дана лексема актуалізує лише значення «місце захоронення» запозичене від польського *sklep* «підвал, крамниця» та чеського *sklep* «крамниця»²³;
- українське слово *гришний* означає «який заробив гріхів та заслуговує на осуд», проте у польське слово *grzeszny* означає «галантний, чемний, люб'язний». Згідно статті етимологічного словника дане слово найбільш імовірно пов'язане із лит. *graižus* «крутий, викривлений», з *grīti* у розуміння «пекти (про сумління)»²⁴;
- *люцифер* «диявол, злий дух», «сатана» запозичене з латинської мови, можливо через посередництво польської; лат *Lucifer* «ранкова зоря» є складним утворенням з основ іменника *lux* «світло», спорідненого з польським *lucy*, українським *світло* і дієслова *fero* «несу». Проте у християнському середньовіччі назва була перенесена на «володар пекла»²⁵.

5. Висновки та перспективи дослідження

Отже, енантіосемія спрямована на вираження семантичної амбівалентності компонентів значення всередині однієї лексеми. Семантичні розходження відбуваються,

¹⁸ Online Etymology Dictionary

¹⁹ Online Etymology Dictionary

²⁰ Online Etymology Dictionary

²¹ Corpus of Contemporary American English

²² Corpus of Contemporary American English

²³ Етимологічний словник української мови, Т. 1, 274.

²⁴ Етимологічний словник української мови, Т. 1, 599.

²⁵ Етимологічний словник української мови, Т. 3, 332.

коли у семантиці слова з'являються полярні значення, або коли мовна одиниця «набуває» протилежного значення в залежності від типу дискурсу та інтенції автора.

Перспективою дослідження є подальший розгляд та вивчення видів та підвидів енантіосемії. Перспективу також вбачаємо у розгляді ойконімів як енантіосем та набуття ними «додаткової» конотації (позитивної/негативної) в залежності від регістру дискурсу.

BIBLIOGRAPHY

- Бродский М. Ю. Лексическая энантосемия в сопоставительном аспекте: автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.20 / М. Ю. Бродский. – Екатеринбург : Уральский государственный педагогический университет, 1998. – 23 с.
- Ермакова О. П. Семантические процессы в русском языке на рубеже веков / О. П. Ермакова // *Acta Neophilologica*. – 2006. – Вып. 8. – С. 23-32.
- Ермакова О. П. Семантические процессы. Современный русский язык. Активные процессы на рубеже XX-XXI веков / О. П. Ермаков ; Ин-т рус. яз. им. В. В. Виноградова РАН. – Москва : Языки славянских культур, 2008. – С. 33-83.
- Етимологічний словник української мови: У 7 т. / Редкол. О. С. Мельничук (голов. ред.) та ін. – Київ : Наук. думка, 1983.
- Золян С. Энантосемия в поэтике Мандельштама. Исследования в области семантической поэтики акмеизма / С. Золян, М. Лотман. – Таллинн : Из-во Таллинского университета, 2012. – С. 142-149.
- Іващенко В. Термінологічна репрезентація типологічних різновидів енантіосемії в когнітопросторі лінгвістики / В. Іващенко // *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. – 2010. – № 675: Проблеми української термінології. – С. 98–105.
- Климова Л. И. Антонимические значения полисемичных слов в современном русском языке: автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / Л. И. Климова. – Москва, 1975. – 22 с.
- Литвинова Е. А. Эмоционально-оценочная энантосемия / Е. А. Литвинова // *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. – 2012. – № 2. – С. 86-90.
- Нечаев А. А. Источники и виды энантосемии / А. А. Нечаев // *Молодой ученый*. – 2014. – № 6. – С. 638-641.
- Толковый словарь русского языка / Под ред. Д. Н. Ушакова. – Москва : Гос. Ин-т "Сов. энцикл."; ОГИЗ; Гос. изд-во иностр. и нац. слов., 1935-1940. (в 4 т.).
- Червоножка В. С. Енантіосемія в сучасній болгарській мові : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.03 / В. С. Червоножка. – Київ, 2002. – 19 с.
- Шерцль В. И. О словах с противоположными значениями (или о так называемой энантосемии) / В. И. Шерцль // *Филологические записки*. – 1883. – Вып. 5-6. – С. 1.
- Яцковская Г. В. Энантосемия в современном немецком языке: автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Г. В. Яцковская. – Москва, 1977. – 16 с.
- Benkovičová J. Lexikálna polysémia v aspekte medzijazykových vzťahov (Lexical polysemy from the aspect of interlingual relations) // *Porovnávací opis lexikálnej zásoby*. – Bratislava : Veda, 1993. – P. 76–89.
- Böhmerová A. Enantiosemy as a lexical and semantic phenomenon in English / A. Böhmerová // *Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského*. – Bratislava : Philologica, 1997. – XLVI. – P. 11–22.
- Corpus of Contemporary American English [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://corpus.byu.edu/coca>.
- Danes F. *The Sentence-pattern model of syntax* / Ed. Philip Luelsdorff. The Prague School of Structural and Functional Linguistics: A Short Introduction. – Amsterdam : John Benjamins Publishing, 1994. – P. 197-223.
- Filipec J., Čermak F. *Česká lexikologie* (Czech Lexicology). – Praha : Academia, 1985. – 281 p.
- Online Etymology Dictionary. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://etymonline.com/index.php?allowed_in_frame=0&search=tornado.
- Pisárčiková M. *Vnútroslovná antonymia* (Word-internal antonymy) // *Jazykovedné štúdie*. – Bratislava : Veda, 1980. – P. 213–218.

REFERENCES

- Benkovičová J. *Lexikálna polysémia v aspekte medzijazykových vzťahov* [Lexical polysemy from the aspect of interlingual relations]. *Porovnávací opis lexikálnej zásoby*. Bratislava: Veda, 1993. Pp. 76–89.

Böhmerová A. *Enantiosemy as a lexical and semantic phenomenon in English*. *Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského*. Bratislava : Philologica 1997. XLVI. Pp. 11–22.

Brodskii M. Yu. *Leksicheskaia enantiosemiia v sopostavitel'nom aspekte* [Lexical enantiosemy in comparison]. PhD Thesis: 10.02.20. Ekaterinburg: Ural State Pedagogical University, 1998. 23p.

Chervonozka V. S. *Enantiosemy in modern Bulgarian* [Enantiosemiia v suchasni bolgarskii movi]. PhD Thesis: 10.02.03. Kyiv, 2002. 19 p.

Corpus of Contemporary American English. [online] Available at: <http://corpus.byu.edu/coca> [Accessed on 15 April 2019].

Danes F. *The Sentence-pattern model of syntax* / Ed. Philip Luelsdorff. The Prague School of Structural and Functional Linguistics: A Short Introduction. Amsterdam : John Benjamins Publishing, 1994. Pp. 197-223.

Ermakova O. P. *Semantic processes in Russian at the turn of the centuries* [Semanticheskie prozessy v ruskomazykye na rubezhe vekov]. *Acta Neophilologica*, 2006. Issue. 8. Pp. 23-32.

Etymological dictionary of Ukrainian [Etymologichnyi slovnyk ukraïnskoi movy]. 7 vol. K.: Nauka, 1983.

Filipec J., Čermak F. *Česká lexikologie* (Czech Lexicology), Praha: Academia, 1985. 281 p.

Glossary of Russian [Tolkovyj slovar' russkogoazyka] (ed. D. N. Ushakov). M.: Soviet encyclopedia, 1935-1940. (4 vol.).

Ivashchenko V. L. *Terminological representation of typological varieties of enantiosemy in the cognitive sphere of linguistics* [Terminologichna reprezentaziia tipologichnyh riznovydiv enantiosemiï v kognitoprostori lingvistyky]. *Visnyk of National university "Lviv politek"*, 2010. № 675. Pp. 98–105.

Klimova L. I. *Antonimicheskie znacheniiia polisemichnykh slov v sovremennom ruskomazykye* [Antonymic meanings of the polysemantic words in modern Russian]. PhD Thesis: 10.02.01. Moscow, 1975. 22 p.

Litvinova E. A. *Emotional-evaluative enantiosemy* [Emozionalno-ozenochnaia enantiosemiia]. *Philology. Issues on theory and practice*. 2012. № 2. Pp. 86-90.

Nechaev A. A. Sources and types of enantiosemy [Istochniki i vidy enantiosemiï]. *Young scientist*, 2014. № 6. Pp. 638-641.

Online Etymology Dictionary. [online] Available at: http://etymonline.com/index.php?allowed_in_frame=0&search=tornado [Accessed 25 March 2019].

Pisárčiková M. *Word-internal antonymy* (Vnútroslovná antonymia). *Jazykovedné štúdie*. Bratislava: Veda, 1980. Pp. 213–218.

Sherz V. I. *On words with opposite meanings (or on so-called enantiosemy)* [O slovah s protivopolozhnyimi znacheniiami (ili o tak nazyvamoï enantiosemiï)]. *Philological proceedings*. Moscow, 1883. Issue 5-6. P. 1.

Yazkovskaia H. V. *Enantiosemiia v sovremennom nemetskomazykye* [Enantiosemy in Modern German]. PhD Thesis: 10.02.04. Moscow, 1977. 16 p.

Zolian S. *Enantiosemy in Mandelstam's poetry* [Enantiosemy v poetike Mandelstama]. *Investigations in the sphere of semantic poetry of akmeism*. Tallin: Tallin University, 2012. Pp. 142-149.

АНОТАЦІЯ.

У системі мови феномен протилежності компонентів лексичного значення в семантичній структурі лексеми відомий в лінгвістиці як енантіосемія. Мета нашої статті – розглянути синхронічний та діахронічний аспекти мовної енантіосемії та представити кореляцію компонентів у лексичному значенні енантіосем у системі англійської мови. Об'єктом дослідження виступають енантіосемії, які в залежності від дискурсу можуть актуалізувати протилежні компоненти значення зареєстровані в їх семантичній структурі. Актуальність дослідження зумовлено необхідністю дослідження системних відношень у сфері енантіосемії.

Теоретико-методологічну основу дослідження складають праці присвячені різним аспектам енантіосемії, що внесли значний внесок у вивчення явища енантіосемії, яке в лінгвістиці трактується неоднозначно, що зумовлює використання наряду з терміном енантіосемія інших термінів.

Лексичні одиниці у системі мови знаходяться у різноманітних відношеннях (подібності, протилежності тощо). Енантіосемія – складний феномен, який давно виступає об'єктом вивчення лінгвістичної науки, проте до сих пір аналізуються лиш окремі якості енантіосемії і, в основному, на межі з іншими лінгвістичними явищами.

Критичний аналіз основних публікацій щодо статусу енантіосемії у лінгвістиці дозволяють зробити певний висновок щодо її лексикологічного статусу серед інших категорій. Ми пропонуємо розглядати енантіосемію як лексико-семантичну категорію спрямовану не лише на вираження опозиційності компонентів лексичного значення слова та семантичну поляризацію конотативних

значень залежно від інтенцій автора та реєстру дискурсу, а також як «абсорбування» екстра-семантичних значень в залежності від функціональної семантики енантіосемія.

Ключові слова: енантіосемія, синхронія, діахронія, поляризація, таксономія, пересув, енантіосемічна одиниця.

Received 10 April 2019

Reviewed 12 June 2019

Similarity index by UnicheckTM: 8.66 %

DOI: 10.32837/2312-3192/13/10

УДК 821

ZUM SPRACHWECHSEL IN DER ZEITGENÖSSISCHEN "MIGRATIONS-LITERATUR" SLAWISCH-RUSSISCHER PROVENIENZ

Hans-Christian Trepte*

Abstract

The main topic of this article is migration literature written in German mainly by writers of Slavonic-Russian descent. Language as well as switching language in literature is a crucial problem in émigré literature, in migration literature, and refugee literature. Most authors of the children / grandchildren generation of (e)migrants writing in German do not ignore the language of their parents / grandparents, even not in extreme cases of denying their family roots. The new languages in which these literary texts are written are often considered as a useful tool to express unsaid or tabooed problems. Using the German language such kind of works may often find themselves in a no man's land between languages, cultures and literatures; evaluated often as intercultural or hybrid texts. Bi- and multilingualism are seen as essential conditions for an effective integration, as a conscious choice generating fluid, double or multiple identities. Linguistically seen often interesting language interactions, wordplays, and verbal wits may occur. The literary characters in these texts are often identified or associated with their authors, as a special type of reception or reading strategy influenced by intensified traces in texts. The refugee crisis represents another challenge of the mentioned literary topic in transformation and continuity for writers as well as for (literary) scholars.

KEYWORDS: migration, emigration, émigré / migration literature, language switching, (cultural) identity, addressee, homeland, otherness, stranger, hybridity.

SCHLÜSSELWÖRTER: (E)Migration, Exil, Migrationsliteratur, Sprachwechsel, (kulturelle) Identität, Adressat, Heimat, das Andere, Fremdheit, Hybridität

1. Einführung in die Problematik

Der Sprachwechsels stellt in der Literaturforschung ein weites Feld dar. Die dadurch entstehende Literatur befindet sich nicht selten im sprachlich-kulturellen Niemandsland zwischen der Germanistik und Slawistik. Deshalb werden sich daraus ergebende Forschungsaufgaben häufig der einen oder anderen Disziplin zugeschrieben, können aber auch allein an der fehlenden sprachlich-kulturellen Kompetenz eines Literaturwissenschaftlers scheitern. Aus diesem Grunde sind wissenschaftliche Arbeiten, die versuchen einen Überblick über "Deutschsprachige Autoren mit Migrationshintergrund" zu geben, nicht nur aus der literaturwissenschaftlichen Perspektive gesehen, von besonderer Bedeutung. Dabei gibt es durchaus "Konstanten in der klassischen Exil- bzw. (E)Migrationsliteratur"; dazu gehören u.a. "Sprache, Sprach- und Codewechsel, Identität, Leserbezug, Fremdheitserfahrung und Heimat"¹. Der polnische Germanist und Literaturwissenschaftler Marek Kryś betrachtet die zeitgenössische deutschsprachige Literatur mit "Migrationshintergrund" hauptsächlich als eine Geschichte der "interkulturellen Literatur". Neben der "Deutsch-türkischen-Literatur" und der "Deutsch-nahöstlichen Literatur" geht er kurz auch auf die "Deutsch-russischen Literatur" ein². Weitere in der deutschsprachigen Literatur vertretene

*Hans-Christian Trepte PhD, Dozent, Institut für Slavistik Universität Leipzig, Beethovenstraße 15 Leipzig, Deutschland, E-mail: treptus@t-online.de, ORCID: 0000-0002-3118-7299

¹ Trepte 2019, 149-171

² Kryś 2019, 173-186, hier 180-182

Schriftsteller slawischer Herkunft finden in seinem Text keine Erwähnung. Zur Kategorie der "Deutsch-russischen Literatur" zählt Kryś u.a. auch Autoren, die "aus anderen ehemaligen Republiken der UdSSR stammen, insbesondere aus der Ukraine, Georgien und Aserbaidschan"; hinzu kommen die "Russlanddeutschen", "Kontingentflüchtlinge jüdischer Herkunft" wie auch russische "Arbeitsmigranten".³

Eine weitere wichtige Publikation sollte im Zusammenhang mit der genannten Problematik des Sprachwechsels Erwähnung finden werden. Es handelt sich um zweisprachige Studien zur deutsch-sprachigen "Migrationsliteratur im Wandel", in erster Linie bezogen auf "Prosa mit polnischem Hintergrund in Deutschland". Der Titel "Migrationsliteratur im Wandel"⁴ signalisiert bereits, dass es bei dieser anspruchsvollen Themenstellung eigentlich nicht nur um Autoren polnischer Herkunft gehen kann, dass nationale Kategorien in der zeitgenössischen deutschsprachigen (E)Migrationsliteratur von weitaus geringer Bedeutung sind, als ihnen Literaturwissenschaftler aus den jeweiligen Herkunftsländern gerne zuschreiben möchten. Der Fokus wissenschaftlicher Betrachtung sollte von Deutschland aus durchaus auf ganz Europa gerichtet werden, um vergleichend wichtige sprachliche, literarische und kulturgeschichtliche Entwicklungstendenzen aufzuzeigen. Bei allen Untersuchungen von Texten, die aus unterschiedlichen Gründen der Migrationsliteratur zugeordnet werden können, ist Vorsicht geboten, vor allem was deren "einseitige, nicht selten politische Funktionalisierung" betrifft.⁵

Hierbei gilt es insbesondere zu hinterfragen, "wie sich gerade literarische Texte in zentrale gesellschaftspolitische Debatten über Migration, Integration, Asyl, Fremdheitserfahrung, Spurensuche und Trauma-Bewältigung einbringen, ohne dabei den ästhetisch-literarischen Aspekt aus den Augen zu verlieren"⁶. Trotz verschiedener Abnabelungsversuchen, zuweilen gar unter Leugnung der ursprünglichen Heimat und (Erst-) Sprache, stellen "Erfahrungen in der neuen Heimat mit den Anderen" auch für die Vertreter der Kinder- und Enkelgeneration einen wichtigen Bezugspunkt dar⁷. Selbst bei Autoren, die inzwischen zu einem unverzichtbaren Bestandteil des deutschsprachigen literarischen Feldes geworden sind, wird der nicht selten als fremd, exotisch und unzivilisiert funktionalisierte "Migrationshintergrunds" der Eltern und Großeltern besonders herausgestellt bzw. wird zum Ausgangspunkt ihrer Erzählungen. Daraus ergibt sich häufig eine Spurensuche im Herkunftsland der Eltern bzw. Großeltern. Für die Vertreter der Kinder- und Enkelgeneration von Migranten scheint eine vorsichtig abwägende Insider- wie Outsider-Perspektive, der Blick von außen wie von innen, zutreffend zu sein. Der "Migrationshintergrund" der Eltern und Großeltern kann dabei zu einer Art "Markenkern" werden und als "textuelle Inszenierungsform" dienen⁸.

Das Erzählen von Herkunfts- bzw. Wurzelgeschichten kann aber auch zu einem literarischen Zufluchtsort werden, der vom Erzähler künstlerisch-literarisch geschaffen wird. In diesen literarischen Texten "verwischen sich zusehends die Grenzen zwischen einer (Wieder)Begegnungsliteratur", zwischen "Reportage, Reiseliteratur, zwischen Komödie, Comic, Theaterstück und Familienroman bzw. einzelner, nicht selten lose miteinander verbundener Familiengeschichten"⁹. Das persönlich motivierte Interesse an der eigenen Familiengeschichte, die häufig auch die Kultur- und Landesgeschichte der besuchten Heimat der Angehörigen wie auch der

³ Kryś 2019, 180

⁴ Helbig-Mischewski, Zduniak-Wiktorowicz, 2016

⁵ Trepte 2019, 150

⁶ (Ebenda)

⁷ Ebenda

⁸ Isterheld 2017, 149

⁹ Trepte 2019, 158

neuen Heimat mit all ihren komplizierenden Verstrickungen betrifft, scheint für die zeitgenössische deutschsprachige Literatur mit "Migrationshintergrund" geradezu typisch zu sein. Sie ist in den literarischen Texten von Alina Bronsky, Lena Gorelik, Olga Grjasnowa, Eleonora Hummel, Sabrina Janesch, Dmitrij Kapitelman, Olga Martynova, Matthias Nawrat, Katja Petrowskaja, Katerina Poladjan, Jula Rabinowich, Eugen Ruge, Alexandra Tobor, Nellja Veremej, Vladimir Vertlib, Natascha Wodin und vieler anderer zu finden. Dem "emotional turn", der emotionalen Betroffenheit, kommt dabei eine besondere Bedeutung zu¹⁰. Die Zeitschrift für interkulturelle Germanistik widmete dem Schwerpunktthema "Literarische Mehrsprachigkeit" eine besondere Ausgabe¹¹, zumal "Globalisierung und Migration den Sprachwechsel" wie auch die damit verbundene "Mehrsprachigkeit" besonders fördern¹².

Erscheinungen des Sprachwechsels und die "textinterne Mehrsprachigkeit" werden interphilologisch, aber auch auf "Formen der Inkorporierung" der Erstsprache in die (neue) Schreibsprache wie auch die Präsent der "Erstkultur" in der "Zweitkultur" untersucht¹³. Berücksichtigung findet des Weiteren der "kreative Umgang mit sprach- und kulturimmanenten Besonderheiten"¹⁴. Den Versuch einer Bestandsaufnahme deutsch-russischer Literatur nach dem Fall der Berliner Mauer unternimmt Natalia Blum-Barth, auch unter Berücksichtigung russisch-jüdischer Autoren¹⁵. Die vierte russische Emigrationswelle stellt dabei den Ausgangspunkt für ihre Überlegungen dar, zumal die meisten ihrer Vertreter den Sprachwechsel erfolgreich vollzogen haben. Ähnlich wie Schriftsteller mit nicht-russischem "Migrationshintergrund" bringen diese Autoren neue Themen, Probleme, Handlungsorte und Ereignisse in die deutschsprachige Literatur ein, bekannte Motive werden "neu konnotiert bzw. transformiert"¹⁶. Die Großelterngeneration, ihre gemachten Erfahrungen im Umgang mit der Geschichte wie auch Fragen der Identität im Spannungsfeld von Identitätsleugnung und Identitätsfindung spielt in diesen Texten eine besondere Rolle. Die zukünftigen Schriftsteller wurden meist als Kinder emigriert, in das Zielland mitgenommen. In die Emigration zu gehen war somit nicht ihre eigene Entscheidung, sondern die ihrer Eltern. Ob diese Art der (E)Migration von ihnen auch als ein "heroischer Akt" der Eltern bzw. Großeltern begriffen wird, ist im Einzelfall zu hinterfragen¹⁷.

Für meine Untersuchung möchte ich mich, auch unter Heranziehung weiterer Werke, auf zwei paradigmatische Text stützen: Katja Petrowskajas in deutscher Sprache geschriebenen Roman "Vielleicht Esther" (2014) und Gary Shteyngarts in englischer Sprache verfasstes Buch "Little Failure" (2014), in seiner deutschsprachigen Übersetzung "Kleiner Versager" (2017). Für die Mutter des aus Russland stammenden Gary Shteyngarts war die Emigration eine heroische, da sie in Russland ihre todkranke Mutter zurücklassen musste. Auch für Lena Goreliks Eltern war die Auswanderung in den achtziger Jahren eine "sehr mutige Entscheidung"¹⁸. Die nicht von den jungen Autoren getroffene Entscheidung löst oft, nicht zuletzt infolge Fremdzuschreibungen und stereotyper Erwartungen, eine Identitätskrise wie auch zuweilen heftig ausgetragene Auseinandersetzungen mit den Eltern und ihrem Herkunftsland aus. Zumeist stellen die Großeltern den Bezugspunkt zum Herkunftsland der Eltern her. Das führt letztendlich dazu, dieses Land und

¹⁰ Anz, 2006

¹¹ Zeitschrift für interkulturelle Germanistik 2015, Heft 2

¹² Blum-Barth 2015, 11

¹³ Ebenda, 11

¹⁴ Ebenda, 12

¹⁵ Blum-Barth 2014

¹⁶ Blum-Barth 2014, 1

¹⁷ Ondaatje 1997, 12

¹⁸ Freund, Reichwein 2015, 6

seine Menschen auch selbst besuchen zu wollen. Das Schreiben wurde für diese Autoren dabei zu einem Mittel, ihre eigene Befindlichkeit auszudrücken.

Die Mehrzahl dieser jungen Autoren ist bestrebt, von marginalen Positionen aus in die Mitte des (neuen) literarischen Feldes vorzustoßen¹⁹. Häufig rebellieren sie gegen das ihnen aufgedruckte Label "Migration" bzw. die Zuschreibung "Migrationshintergrund". So fragt die in Aserbaidschan geborene Olga Grjasnowa anlässlich der Vorstellung ihres Buches *Gott ist nicht schüchtern*²⁰ auf der Buchmesse Leipzig, wie sie wieder aus der Schublade "Migrations- / Migrantenliteratur" herauskommen könne. Für die Schriftstellerin ist der "unsägliche" Begriff "Migrationsliteratur" [...] "sehr schwierig, fragwürdig, rassistisch und paternalistisch [...]. Die einzige Gemeinsamkeit der Migrationsautoren ist übrigens ihre Herkunft und nicht etwa eine ästhetische oder thematische Gemeinsamkeit"²¹. In diesem Zusammenhang wird von einigen Autoren auch der Adalbert-Chamisso-Preis als "Inklusions-Oscar" abgelehnt, denn "Migrantenliteratur ist die unansehnliche, pummelige Cousine aus dem Zonenrandgebiet der echten deutschen Literatur"²².

Es können dennoch einige gemeinsame, verbindende Themen für diese literarischen Werke ausgemacht werden. Dazu gehören prägende Grunderlebnisse, Erfahrungen mit dem Totalitarismus sowie naive Vorstellungen vom goldenen Westen, die mit stereotypen Vorstellungen vom östlichen Europa konfrontiert werden. Daraus resultieren unterschiedlichen Wahrnehmungen können zu Ausgrenzungen und Nichtakzeptanz im Spannungsfeld von Fremdsein und Ankommen führen. Deshalb können die literarischen Charaktere mit ihrem "Anderssein" oft zwischen den Sprachen und Kulturen stehen. Hinzu kommen Erfahrungen mit der Globalisierung, Digitalisierung und den neuen Medien wie auch die Bewegungsfreiheit, freie Identitätsbestimmung und die Entscheidung für kulturelle Normen und Werte.

Dabei gilt es auch "klassische" Fragen zu beantworten: nach der Identität, dem Verhältnis zur Sprache, Kultur und Literatur des Herkunftslandes ihrer Eltern wie auch des Landes, in dem sie aufgewachsen sind. Welche Rolle spielen dabei Herkunft, Religion, Heimat, Geschlecht sowie politische und sexuelle Orientierung? Auf diese Fragen gilt es Antworten zu finden. Interdisziplinär-vergleichende Untersuchungen stellen - trotz einiger wertvoller, fruchtbarer Ansätze - immer noch "ein Desiderat in der einschlägigen Forschung" dar²³. Eine vergleichbare Herangehensweise finden wir z.B. in der englisch- bzw. französischsprachigen Literatur mit "Migrationshintergrund", die in einschlägigen germanistischen wie slawistischen Studien ausgespart bleibt. Zu den zentralen Werken der englischsprachigen Literatur gehört u.a. Jonathan Safran Foer mit seinem mit Erfolg verfilmten Roman "Everything is Illuminated", der in deutscher Übersetzung unter dem Titel "Alles ist erleuchtet" erschien²⁴. Ein besonderes Phänomen ist der kreative, unkonventionelle und zugleich besonders sorgfältige Umgang der jungen Autoren mit der

¹⁹ Helbig-Mischewski / Zduaniak-Wiktorowicz 2016, 31-44

²⁰ Grjasnowa, 2017

²¹ Grjasnowa, 2017, 7

²² Kiyak, 2016, 1

²³ Kolodziejczyk, 2016; Gosk, 2012; Isterheld 2017

²⁴ Ein junger Amerikaner jüdischer Herkunft besucht die ihm völlig unbekannte Ukraine, um dort die Frau zu suchen, die seinem Großvater während der Naziherrschaft das Leben gerettet hat. Dabei erschließt sich ihm schrittweise eine schlimme, Angst einflößende Vergangenheit. Die Erzählebene der Spurensuche wird durch ein zweite ergänzt, in der der Versuch unternommen wird die phantastische Geschichte des Schetl Trachimbrod und das Leben seiner ermordeten Einwohner zu rekonstruieren. Dabei führen die vielfältigen Erinnerungsversuche an einen ausgelöschten, nicht mehr auffindbaren Ort, zu einer Leere, einem Nichts, den es künstlerisch-literarisch mit großer Vorstellungskraft aufzufüllen gilt. Dabei versagen die Erinnerungsversuche der eigenen Familie ebenso wie die in der Ukraine getroffenen Augenzeugen. Foer gelingt das Wunder der (wieder)gefundenen und erfundenen Erinnerung, sein literarischer Text wird ergänzt durch Bilder, so u.a. das verblühte Foto der Retterin seines Großvaters sowie Karten, die gleichsam als Beweis- und Anschauungsmaterial dienen.

deutschen Sprache, ihre Bereicherung durch lexikalische Ergänzungen, durch Neologismen und neue Ausdrucksmöglichkeiten wie auch durch kreative neue Formen, Redewendungen und Anspielungen, die mit der Sprache der Eltern bzw. Großeltern verbunden sind. Ihre Präsenz - in aktiver oder auch passiver Form - kann offen, oder im Subtext entsprechender literarischer Werke auftreten.

Hinzu kommen besondere Wort- und Sprachspiele und der Sprachwitz im Bezug auf geschichts-, kultur- und sprachimmanente Besonderheiten. So können unbekannte Sprachformen in einem deutschsprachigen Text häufig nur vom "eingeweihten", mehrsprachigen Leser verstanden werden, sie bleiben für den deutschsprachigen Leser unverstanden. In diesem Kontext kommt es zu einem besonders aufmerksamen Umgang mit einer mehr oder weniger deutlich auftretenden Intertextualität. Erfahrungen aus mehreren historische und kulturellen Narrationen und Sprachen können sich dabei ergänzen und verdichten. Ein wichtiges Thema von Autoren mit "Migrationshintergrund" ist die erwähnte Spurensuche nach der eigenen Familie, den eigenen Wurzeln²⁵. Sie möchte mit exemplarischen erzählten, erinnerten, aufgeschriebenen Geschichten gegen die kollektive und individuelle Amnesie anschreiben, quasi dabei den "Ariadnefaden" aufnehmen²⁶. Der durch Migration und Wurzellosigkeit hervorgerufene Nomadismus kann bewusster, zufälliger oder auch angeborener Art sein, ähnlich wie bei den "Luftmenschen"²⁷. So schreibt Katja Petrowskaja: "Andere waren wie vom Himmel gefallen, sie schlugen keine Wurzeln, sie liefen hin und her, kaum die Erde berührend, und blieben in der Luft..."²⁸.

Die Spurensuche als eine Reise in die Vergangenheit der eigenen Familiengeschichte erfolgt im autobiographischen Dreieck²⁹; sie kommt des Weiteren einer Annäherung an die eigene Vergangenheit in den "Volksdemokratien" bzw. in der Sowjetunion gleich, mit entsprechenden Erinnerungsorten, Erinnerungssplittern und Erinnerungsfragmenten. Die mit 29 Jahren nach Berlin gekommene Petrowskaja sah ihre Aufgabe als Schriftstellerin vorrangig darin, sich "...den Windmühlen der Erinnerung zu stellen..."³⁰ und dem "Drang, nach Verschwundenem zu suchen" zu folgen³¹. Für ihren Roman "Vielleicht Esther" wurde sie 2013 mit dem Ingeborg-Bachmann-Preis ausgezeichnet. Über die Spurensuche wird aber auch erzählt, um dem Westen jene weitgehend unbekannt, verdrängten, ignorierten und tabuisierten Geschichten "aus dem anderen Europa"³² näher zu bringen. Dabei war das östliche Europa keineswegs so einheitlich wie häufig pauschal im Westen angenommen wurde. Im Unterschied zur Sowjetunion schienen andere "volksdemokratische" Länder, stereotypen Vorstellungen folgend, wohlthuend anders zu sein: "Mein schönes Polen": ... *Polen ... unsere Nachbarin (sic! Weibliche Form), ein unerreichbares, schönes Ausland. Dort lebten anmutige Frauen, die Männer hatten Manieren, man glaubte dort an Gott, trotz oder dank des Kommunismus... es gab sogar Kaugummi zu kaufen.* "Ich war stolz darauf, dass meine Großmutter aus Polen stammte..." [...] "Ich war stolz, als hätte ich selbst einen Hauch von polnischer Anmut, Manieren und Glauben, als hätte auch ich die Haltung ... - oft erniedrigt, nie unterworfen, jeszcz Polska nie zginęła, noch ist Polen nicht verloren..."³³

²⁵ So hat sich in Polen der Begriff "Wurzelliteratur" etabliert, den bereits der amerikanische Schriftsteller Alex Haley in seinem Roman *Roots* (1976) verwendet hat. Vgl. Alex Haley: *Roots. The Saga of an American Family* Doubleday: New York 1976, dt. *Wurzeln*, Frankfurt/Main: Fischer 1979 und Berlin: Volk und Welt 1987.

²⁶ Petrowskaja 2014, 61

²⁷ Berg, 2008

²⁸ Petrowskaja 2014, 17

²⁹ Czermińska, 2004

³⁰ Petrowskaja 2014, 30

³¹ Ebenda, 12

³² Roth, 1974

³³ Petrowskaja 2014, S. 91

2. Zur Problematik von Sprache und Sprachwechsel

Der Sprachproblematik zwischen Sprachverlust und Sprachgewinn kommt eine exponierte Bedeutung zu: "Aus meiner kosmopolitischen Gegenwart dachte ich, sie hätten den Taubstummen in aller Welt das Sprechen beigebracht... Unser Judentum blieb für mich taubstumm und die Taubstummheit jüdisch. Das war meine Geschichte, meine Herkunft, doch das war nicht ich"³⁴. Dabei stellte sich für die Autorin die Frage, wie die "versiegelten Fenster der frühen Kindheit" geöffnet werden könnten, wie "das Jüdische, die jüdische Vergangenheit", der "Holocaust, Auschwitz, Babi Jar", der "Janusz-Korczak-Bezug" begriffen und erzählt werden konnte³⁵.

Im Umgang mit dem gewählten Stoff kommt es auch zu einer intensiven Auseinandersetzung mit der Sprache im Ringen um eine adäquate Schreibsprache: *Ich fuhr als Russin aus Deutschland in das jüdische Warschau meiner Verwandten, nach Polen, nach Polesha, es schien mir, als machten mich meine beiden Sprachen zu einer Vertreterin der Besatzungsmächte. Als Nachkommin der Kämpfer gegen die Stummheit war ich einsatzbereit, aber sprachlos, ich beherrschte keine der Sprachen meiner Vorfahren, kein Polnisch, kein Jiddisch, kein Hebräisch, keine Gebärdensprache...*³⁶

Die genannten Auseinandersetzungen beziehen sich u.a. auch auf die "Konkurrenz" zwischen der Erst- und der gewählten Schreibsprache. Katja Petrowskaja, die keine deutsche Schule besuchte, hatte erst nach ihrer Übersiedelung nach Berlin begonnen sich die Sprache zusammen zu "basteln", ohne dabei je die von ihr als notwendig erachtete "Sprachsicherheit" zu gewinnen³⁷. Ihren Erfolgsroman "Vielleicht Esther" hatte sie auf der Grundlage von in russischer Sprache aufgeschriebenen Erzählungen, Notizen, Dokumenten sowie Erinnerungen in einem langwierigen, komplizierten Schreibprozess aufgeschrieben. Ihr Entschluss in deutscher Sprache zu schreiben, war dabei ein ganz pragmatischer: *Natürlich ist das Deutsche zum jetzigen Zeitpunkt die pragmatische, weil das alle von mir erwarteten. Die andere, fremde Sprache ist wie ein freier Raum, der mit den Büchern und Wörtern verbunden ist, die man auf dieser Sprache gelesen bzw. gelernt hat. Auf jeden Fall ist man viel freier. Es ist fiktiver und man kennt das Gefühl, auf Englisch zum Beispiel viel leichtsinniger zu sein, ohne diese schwere russische oder deutsche Last*³⁸.

Für Petrowskaja, ist die Entscheidung auf Russische zu schreiben, eine besonders mutige: "[...] auf Russisch zu schreiben würde für mich bedeuten, endlich wirklich zu schreiben", auch wenn sie dabei nicht mehr "das richtige Gefühl für die russische Sprache hat"³⁹. Der Bezug auf die Erstsprache bildet in der Literatur mit "Migrationshintergrund" eine gewisse Konstante. Hier offenbart sich, explizit bei Vertretern der der zeitgenössischen Literatur russisch-jüdischer Herkunft, eine verblüffende Übereinstimmung. Petrowskaja schreibt dazu Folgendes: *[...] wie der Dichter sagt, nur du (die russische Sprache HCT) gibst mir Stütze und Halt, oh du große, mächtige, wahrheitsgetreue und freie russische Sprache (...) und heute höre ich in diesen Worten o du fröhliche, o du selige, wir bestimmen uns nicht mehr durch die lebenden und die toten Verwandten und ihre Orte, sondern durch unsere Sprachen*⁴⁰.

Auch Gary Shteyngart bestätigt sein überaus inniges Verhältnis zur klassischen russischen Sprache im Bezug auf Puschkin: *"Weliki mogutschii russki jazyk. GROSSE MÄCHTIGE*

³⁴ Petrowskaja 2014, 51

³⁵ Petrowskaja 2014, 76

³⁶ (Petrowskaja, 2014, 101)

³⁷ Schneider / Krautstengel 2007

³⁸ Schneider / Krautstengel 2007

³⁹ Schneider / Krautstengel 2007

⁴⁰ Petrowskaja 2014, 78

RUSSISCHE SPRACHE – so bezeichnet sie sich selbst⁴¹: *[...] die russische Sprache mein Freund. Sie umgibt mich schützend. Sie weiß Dinge, von denen die Blagen um mich herum, die lachend mit dem Finger auf mich zeigen, wenn ich meine slawischen Zischlaute von mir gebe, keinen Schimmer haben. Sie passt zu mir wie der grüngraue Stein von Schloss Woronzow auf der Krim, wo wir immer unsere Sommerferien verbracht haben, zu den umliegenden Bergen und Wälder passt*⁴².

Das unvergessene Russische lebt auch in der Fremde weiter und ist von nachhaltiger Bedeutung: "Dass ich immer noch in Russisch spreche, denke, träume und angstvoll zittere, liegt wohl daran, dass bei uns zu Hause nur Russisch gesprochen wird"⁴³. Die Auseinandersetzung mit der russischen Sprache bezieht sich auch auf den heute grotesk anmutenden Neusprech in der Sowjetunion: *Lenin lebt, und sein Name dreht die Turbinen der Kraftwerke; dein Name sei Lenin... [...] So nannten meine Großeltern ihren Erstgeborenen Will, nach dem verstorbenen Wladimir Iljitsch Lenin, der als Großvater aller sowjetischen Kinder galt...* [...] "Es wimmelte von fabelhaften (sprachlichen) Wesen wie Rabfak, Oblmortrest, Komsomol, Molokoopsojus, alles wurde damals abgekürzt und verschmolzen, Mosselprom, Narkompros oder TscheKa..." [...] "Ich kannte eine Ninel, das Palindrom von Lenin, einen Rem, Sohn von Trotzki-Anhängern aus der Weltrevolution, Rewolutsija, Mirowaja, einen Roi, Revolution-Oktober-International, ich kannte sogar eine sehr nette Stalina"⁴⁴.

Gary Shteyngart ging es um eine möglichst perfekte Beherrschung der neuen englischen Schreibsprache, um das Vermeiden des immer noch hörbaren russischen Akzents; und es gelang ihm die verärrerische russischen Aussprache zu überwinden: "Mit vierzehn verliere ich meinen russischen Akzent"⁴⁵. Während Shteyngart versucht den Prozess des Erlernens der anderen Sprache hauptsächlich rational zu erfassen, steht bei Petrowskaja vor allem das Emotionale im Vordergrund: *Als wäre es die kleinste Münze, zahlte ich in dieser spät erworbenen Sprache meine Vergangenheit zurück, mit der Leidenschaft einen jungen Liebhabers. Ich begehrte Deutsch so sehr, weil ich damit nicht verschmelzen konnte...* [...] *Ich begab mich ins Deutsche, als würde der Kampf gegen die Stummheit weitergehen, denn Deutsch, nemeckij, ist im Russischen die Sprache der Stummen, die Deutschen sind für uns die Stummen, nemoj nemeck, der Deutsche kann doch gar nicht sprechen. Dieses Deutsch war mir eine Wunschelrute auf der Suche nach den Meinigen...* [...] "Ich wollte auf Deutsch schreiben, auf Teufel komm raus Deutsch..."⁴⁶.

Emotionales wie Rationales werden mit der anderen Sprache assoziiert. So kommt der Erstsprache, mit persönlichen, privaten Dingen und Angelegenheiten verbunden, das Emotionale zu, während die Schreibsprache das Rationale ausdrückt, den erforderlichen Abstand zu schmerzlichen, verdrängten, bisher nicht thematisierten Sachverhalten und Ereignissen ermöglicht: "Englisch ist die Sprache des Handels [...] Fernsehens und der Arbeit, aber Russisch ist die Sprache der Seele, was immer das sein mag"⁴⁷. In der "Kluft der Sprachen" bleibt selbst beim Schreiben noch der Bezug zur Erstsprache bestehen: "Ich dachte auf Russisch, suchte meine jüdischen Verwandten und schrieb auf Deutsch"⁴⁸. Das deutsche Idiom schien dabei einem sprachlichen Ausweg zu gleichen: "Mein Deutsch, Wahrheit und Täuschung, die Sprache des Feindes, war ein

⁴¹ Shteyngart, 2017, 75

⁴² Shteyngart 2017, 143

⁴³ Shteyngart 2017, 187

⁴⁴ Petrowskaja 2014, 35-36

⁴⁵ Shteyngart 2017, 241

⁴⁶ Petrowskaja, 2014, 79

⁴⁷ Shteyngart 2017, 187

⁴⁸ Petrowskaja 2014, 115

Ausweg, ein zweites Leben, eine Liebe, die nicht vergeht, weil man sie nie erreicht, Gabe und Gift, als hätte ich ein Vöglein freigelassen⁴⁹. Im Prozess des Abnabelns von der emotional konnotierten (Erst-)Sprache galt es diese aber auch gezielt zu verdrängen.

Dieses bewusste Verdrängen markiert, so Shteyngart, nicht nur "das Ende des Russischen als meiner Hauptsprache und den Anfang meiner wahren Aneignung des amerikanischen Englisch"⁵⁰, sondern führt zugleich zu einem zumeist bewusst vollzogenen Identitätswechsel: "[...] die letzten zehn Jahre hab ich mich fast krankhaft bemüht, Amerikaner zu werden [...]"⁵¹. Der Preis dafür ist allerdings, dass der Autor bei seinen Besuchen in Russland "mit seinem immer deutlicher hervortretenden amerikanischen Akzent nicht wie ein Muttersprachler klingt [...]"⁵².

Die sprachliche Abnabelung wird somit auch zu einer kulturellen und gesellschaftlichen: So spürte der Erzähler bei seinen Besuchen, [...] dass dies nicht mehr meine Stadt ist und diese Menschen nicht mehr meine Landsleute sind [...], dass die Kultur einer Supermacht, die zwar auf den Abfallhaufen der Geschichte gelandet ist, aber immer die Kultur von Puschkin, Eisenstein, Schostakowitsch und Eskimo-Eis bleiben wird [...] selbst aber zum Zweifel führt, ob Russisch noch meine Sprache ist?⁵³. Es stellt sich aber auch die Frage, was nach einem erfolgreich vollzogenen Sprachwechsel von der Erstsprache noch im Text erhalten bleibt? In erster Linie sind es zunächst landestypische Realien, die zum Teil für den nicht eingeweihten Leser erklärt werden wie z.B. *Moskowskaja Ploschtschad* (Shteyngart 2017, 24)⁵⁴. Bei der Lektüre in Deutschland offenbaren sich zwei unterschiedliche Lesarten. Ein in der DDR sozialisierter Leser wird bestimmte Realien, wie auch sprachliche Bezüge eher erkennen und verstehen als der in der (alten) BRD aufgewachsene. Das betrifft z.B. Begriffe wie *Datscha*, *Buratino*, *Babuschka* oder *Schapka*, aber auch das russische Volkslied *Otschi tschornyje*⁵⁵ und die von Shteyngart verwendete Metapher: "Die Matroschka der Erinnerung fällt auseinander, und jedes Einzelteil führt zu etwa immer Kleinere, während ich immer größer werde"⁵⁶. Einzelne Wörter werden im Kindheitsbezug erläutert wie beispielsweise "*Ach, ty, soblyak*" (Ach, du Rotznase)⁵⁷. Hinzu kommen Kosenamen wie "Mamuschka", "Ninotschka", "Tanjatschka", "Madonnatschka"; "solnyschko – Kleiner Sonnenschein" oder "die vulgäre Nostalgie, die *poschlost*, die Nabokov so verachtete"⁵⁸. Im russisch-englischen Kontext entstehen Sprachmischungen wie der in Shteyngarts englischsprachigen Buchtitel "Little Failure: A Memoir"⁵⁹ von der Mutter des Erzählers für ihn verwendete Ausdruck "failurtschka: kleiner Versager"⁶⁰ oder der Neologismus "Verbotnik"⁶¹, gebildet aus dem deutschen Wort "Verbot" und der russischen Endung "-nik". Hinzu kommen aber auch Sprachmischungen, die in der Alltagssprache von russischen Emigranten in den USA verwendeten werden.

⁴⁹ Petrowskaja 2014, 80

⁵⁰ Shteyngart 2017, 219

⁵¹ Shteyngart 2017, 327

⁵² Shteyngart 2017, 439

⁵³ Shteyngart 2017, 466

⁵⁴ Weiter Realien sind z.B.: *Tipanowa-Straße*; *Sredizemnoe More*; *Wetscherni Leningrad*; *Doktorskaja kolbasa* – ein russischer Mortadella-Ersatz, *wetschina* – russischer Schinken; *sguschtschonka* – Kondensmilch; *tschemodan*; *rjumotschki*; *detski dom*; *gastronom* – Supermarkt (HCT?); *jolki* – Fichten, *banki* – Schröpfungsglas; *tetradka*; *wospalenje ljogkich*; *Durak* (Kartenspiel), *tschainik*, *winegret*, *bulka*, *glasnost*.

⁵⁵ Shteyngart 2017, 148

⁵⁶ Shteyngart, 2017, 26

⁵⁷ Shteyngart 2017, 33

⁵⁸ (Shteyngart, 2017, 12)

⁵⁹ Shteyngart, 2014

⁶⁰ Shteyngart 2017, 8

⁶¹ Shteyngart 2017, 25

Es können ganze Wortgruppen, Sätzen oder Abschnitten in russischer Sprache (in Transkription) auftauchen, die nur für den des Russischen mächtigen Leser verständlich sind: "Ty chlopez menja bjosch! (Du Junge haust mich)"⁶² (Shteyngart 2017, 35). Interessant sind des Weiteren Vulgarismen und Flüche, die in ihrer Bedeutung nur selten erklärt werden, für Russischlerer allerdings eine wahre Fundgrube darstellen: "Hinzu kommt mein Urschrei: "Jobtiki matj!", ein kindlicher Versprecher von "Job twoju matj" oder "Fick deine Mutter!" [...]" (Shteyngart 2017, 35)⁶³. Häufig anzutreffende Sprachspiele wie auch der Sprachwitz spielen bei Shteyngart im Spiel mit dem wissenden Leser eine besondere Rolle. So ist die englische Variante seines Namens auf den Schreibfehler eines Bürokraten zurückzuführen, der den fremden Namen der "leichteren" englischen Schreibweise anpassen wollte. So ist Shteyngart auf "Steingarten" zurückzuführen, "ein wunderschöner jüdisch-deutscher Zen-Name"⁶⁴. Hinzu kommen vulgäre Namensformen: "Mister, äh, das kann ich nicht aussprechen ... *Shit... Shit... Shitfart?*"⁶⁵. Weitere sprachliche Einsprengel im englischsprachigen Text des Autors umfassen das Jiddische: "*Gurnischt! A biter zores!*" Du bist ein Garnichts"^{66/67}. Hinzu kommt das Hebräische: "Eifo ha-kippah schelcha? (Wo ist deine Kippa?)"⁶⁸ oder "[...] *scheket bewakascha* oder vielleicht auch nur *scheket*. Jedefalls: *Halt die Klappe, du bescheuerter Spinner*"⁶⁹.

Während Katja Petrowskaja wie auch Gary Shteyngart nicht ihre Erstsprache verheimlichen bzw. immer wieder gezielt auf sie zurückgreifen, treffen wir bei der sogenannten "Strebergeneration" von Schriftstellern mit "Migrationshintergrund" auch auf Bestrebungen eine "vollkommene Integration und Assimilation" im breiten Spannungsfeld von Anpassung, Leugnung bzw. Aufgabe von Sprache und Identität zu erreichen⁷⁰. Dabei kann die Anpassung des fremden Namens an die neue sprachliche Realität als der Beginn der angestrebten Assimilation bzw. Integration angesehen werden, so beispielsweise im Verzicht auf die weibliche Endung des Namens Smechowska wie auch des diakritischen Zeichens, also von Śmechowska hin zu Smechowska. Dagegen verzichtet Katja Petrowskaja bewusst auf die Anpassung ihrer weiblichen russischen Namensform, stellt aber in ihrem Text, ähnlich wie Gary Shteyngart, Überlegungen über die Geschichte ihres Namens an: *Als Semjon während der Oktoberrevolution in den Untergrund gegangen war, hatte er den Decknamen Semjon Petrowskij angenommen, und als die Bolschewiki an die Macht kamen, kehrte er nicht zu seinem alten Namen Schimon Stern zurück, sondern behielt den neuen bei. [...] Dank ihm und der Revolution trage auch ich diesen schönen langen Namen, der aus dem niederen russisch-orthodoxen Klerus stammt. [...] Petrowski, ein Stein unter Sternen...*⁷¹.

Der Titel von Petrowskajas Roman, "Vielleicht Esther", geht auf den Versuch zurück, den Vornamen ihrer Großmutter herauszufinden: "Hieß sie wirklich Esther, die Großmutter des Vaters,

⁶² Weitere Beispiele: Oni menja ljubili kak tschjorty. Ja schutschu. Tschornaja sawist. Synotschik, Igorjtschik, gde ty? Ah, wy goworite po-ruski? Starajsja; Nu ladno! Da tische! Pomogite! Tot kto ne bjot, tot ne ljubit. Bosche moj. Ach, ty, slabyi. Ach, ty, schidowskaja morda! JA NITSCHHEWO NESNAJU... ich habe keinen blassen Schimmer...

⁶³ Weitere Beispiele: Ne rugajsja matom, bljad. Suka twoju matj! swolotsch gadkaja! Sakroi rot wonjutschii. Da, poschjol on na chuj! Ne-twojo sobatsche delo.

⁶⁴ (Shteyngarten 2017, 45)

⁶⁵ Shteyngart 2017, 45

⁶⁶ Shteyngart 2017, 72

⁶⁷ Weitere Beispiele: farkakte Carter, schejner ponim (hübsches Gesicht).

⁶⁸ Shteyngart 2017, 152

⁶⁹ Shteyngart 2017, 156

⁷⁰ Smechowski 2018, 6

⁷¹ Petrowskaja 2014, 142

die 1941 im besetzten Kiew allein zurückblieb?⁷² Die Versuche, die Lebensgeschichte von Familienangehörigen zu rekonstruieren, beziehen sich auch auf Fragen der (kulturellen) Identität, die bei der Autorin zur Frage führt, wer sie denn eigentlich selbst sei: "Meine fernen Verwandten mit den Namen Krzewin und Levi hatten in Łódź, Kraków, Kalisz, Koło, Wien, Warschau, Kiew und Paris gelebt, nach 1940, wie mir erst kürzlich klar wurde, und auch noch in Lyon, wie meine Mutter sagte"⁷³. Über die verschiedenen Formen seines Vornamens von Igor hin zu Gary reflektiert Shteyngart wie folgt: "Für meine Eltern und Großmutter Polja bin ich Igor Semjonowitsch Shteyngart [...]. Für die amerikanischen Lehrer [...] Gary Shteyngart"⁷⁴. Dabei führt die fortwährende Frage nach der Herkunft auch zu amüsanten Spielen mit aufgesetzten Identitätsmasken; so gibt sich Shteyngart in bestimmten Situationen auch "als guter Ostdeutscher aus [...]"⁷⁵, wobei er doch eigentlich weder "ein echter Amerikaner" noch "ein richtiger Russe" ist⁷⁶.

3. Abschließende Bemerkungen

Wenn wir auf die zeitgenössische Literatur mit "Migrationshintergrund" Bezug nehmen, dann spielt das Schreiben zwischen den Sprachen und Kulturen ebenso wie das bewusste Lesen zwischen den Zeilen wie auch der konkrete Bezug auf das Erlebte, Erfahre in Vergangenheit und Gegenwart eine wichtige Rolle. Hinzu kommen vielfältige Auseinandersetzungen mit dem Exil- und Migrationsroman, reflektiert u.a. in einem mehr oder weniger deutlichen Bezug auf wichtige Vertreter der Exilliteratur wie z.B. Nabokov, Brodsky, Conrad, Miłosz, Venclova. Hinzu kommt das Experimentierfeld Europa mit künstlerisch-literarischen Assoziationen im Gedächtnis der Zeitgeschichte.

So beispielsweise in Gary Shteyngarts "The Russian Debutant's Handbook"⁷⁷, in deutscher Übersetzung "Handbuch für den russischen Debütanten"⁷⁸ oder in Olga Martynovas Text: "In der Zugluft Europas"⁷⁹. In Zeiten der Flüchtlingskrise rücken zunehmend Geschichten von Migranten in den Focus der jüngsten zeitgenössischen deutschsprachigen Literatur. Vor allem junge Autoren fragen in literarischen wie essayistischen Texten erneut nach der Bedeutung von Sprache, Identität, Heimat, Fremde, Europa. Dabei wird Europa, vor allem Deutschland, zu einem Sehnsuchtsraum. Ähnlich wie in der Literatur von Autoren mit "Migrationshintergrund", kommt es zu einem Schreiben in zwei oder mehreren Sprachen und Kulturen, in denen die Autoren gleichzeitig Zuhause sein können. Dieser Tatbestand lässt sie im literarischen Feld der deutschsprachigen Literatur zuweilen auch exotisch erscheinen.⁸⁰ Der Vorzeigerusse in Deutschland, Wladimir Kaminer, vertritt die Meinung, dass die wahre Revolution heute die der Migration sei: *Die ganze Welt scheint unterwegs zu sein. Wenn man woanders hingehen kann, ergibt es einen Sinn mehr, seinen Staat zu retten. Denn die deutschsprachige Literatur hat schon seit langem ihre*

⁷² Petrowskaja 2014, 18

⁷³ Petrowskaja 2014, 26

⁷⁴ Shteyngart 2017, 196

⁷⁵ Shteyngart 2017, 375

⁷⁶ Shteyngart 2017, 379

⁷⁷ Shteyngart 2002

⁷⁸ Shteyngart 2005

⁷⁹ Martynova, 2009

⁸⁰ Vgl. dazu: Schreiben in mehreren Welten. Gibt es eine Migranteliteratur? SWR2 Wissen <https://www.swr.de/sport/sendungen/swr2-extra-flucht-und-asyl-literatur-zum-thema/-/id=16376200/did=16415378/nid=16376200/1sekhmk/index.html> Vgl. dazu auch <http://pfv.info/aktuelles/fluechtlinge/literatursammlung-zum-thema-fluechtlinge/> (Datum des Zugriffs: 21.05.2019).

*ausländischen Wurzeln entdeckt, Aussiedler, Zuwanderer und eben auch Flüchtlinge prägen seit Jahren immer stärker ihr Gesicht*⁸¹.

In seinem literarischen Schaffen hat Kaminer eine thematische Wende hin zu einem "ernsten, großen auch politischen, alles beherrschendes Thema"⁸² vollzogen, nämlich der Flüchtlingskrise. So möchte er in seinem Buch "Ausgerechnet Deutschland. Geschichten unserer neuen Nachbarn" (2018) über ein "Land im Umbruch" schreiben, das sich für alle Neuankommenden als nur "wenig tauglich" erweist⁸³. Mit großer Sympathie, aufrichtiger Neugier, bekannter Ironie und „amüsiertes Distanz“ erzählt der Autor vom Aufeinandertreffen der Alteingesessenen mit Migranten und Asylbewerbern in zumeist skurril bzw. absurd anmutenden Szenen aus dem Alltag der Menschen: "Die einen begrüßten die Ankömmlinge am Bahnhof und brachten ihnen ihre alten Decken, die anderen zündeten die Flüchtlingsunterkünfte an und demonstrierten gegen die Fremden"^{84,85}

Zum Abschluss sei die Frage gestellt, wie die zeitgenössische deutschsprachige Literatur mit "Migrationshintergrund" auf die gegenwärtige Rückkehr des Nationalen, auf bereits überwunden geglaubte Auffassungen vom Nationalstaat und einer Nationalliteratur reagiert? Die aus Ungarn gebürtige deutschsprachige Schriftstellerin Terézia Mora (Trägerin des Deutschen Buchpreises) hat das Widersprüchliche der "deutschen Frage" mit einem einzigen Satz so erfasst: "Ich bin genauso deutsch wie Franz Kafka", ergänzend fügt sie hinzu: "Er, in Prag geboren, Bürger des Habsburger Reichs, dann der Tschechoslowakei, ist ein Klassiker der deutschen Literatur"⁸⁶. Mit ihrem Buch "Sie können aber gut deutsch!"⁸⁷ will die Autorin nicht mehr nur dankbar dafür sein, dass sie in Deutschland lebt, sie sieht sich vielmehr einfach nur als eine deutsche Schriftstellerin, die ohne das Label "Migration" auskommen möchte. Als deutsche Autorin möchte sie Anerkennung finden, auch wenn sie in Kanada und Israel gelebt hat und der Ausdruck "Diversität" zu einem ihrer wichtigsten Schlüsselwörter gehört. In Olga Grjasnowas Roman "Gott ist nicht schüchtern"⁸⁸ steht die fünf Sprachen sprechende Protagonistin Mascha im Mittelpunkt. Sie ist Aserbaidzhanerin, Russin, Jüdin, und wenn es sein soll auch Türkin oder Französin. Identitäten sind fließend und austauschbar. Fragen der Migration, von Flucht und Vertreibung werden zunehmend auch von "heimischen", "bio-deutschen" Schriftstellern aufgegriffen und können den "Poetiken der Migration"⁸⁹ zugerechnet werden.

Diese Fragen und Probleme zählen zu den großen Themen der gegenwärtigen deutschsprachigen Literatur. Zu den drängenden Problemen unserer Zeit zählt auch die Angst vor den Fremden, die zu Fremdenfeindlichkeit, Ausgrenzung und Verfolgung führen kann und zunehmend in literarischen und publizistischen Verhandlungen unserer Zeit aufgegriffen werden.

BIBLIOGRAPHIE

Primärliteratur

Grjasnowa, O.: Gott ist nicht schüchtern. Berlin: Aufbau Verlag 2017.

Foer, J. S.: Everything is Illuminated, London: 2002; Alles ist erleuchtet. Köln: 2003.

⁸¹ Kaminer 2017, 4

⁸² Kaminer 2017, 4

⁸³ Kaminer 2018, 3

⁸⁴ Kaminer 2018, 26

⁸⁵ Vgl. dazu auch: Paradies für alle? Flüchtlinge. Kaminers kleine Szenen zu einem großen Thema. In: Hamburger Abendblatt, 24.04.2018.

⁸⁶ Hammelehle 2019, 3

⁸⁷ Gorelik 2012

⁸⁸ Grjasnowa 2017

⁸⁹ Hausbacher, 2009

- Gorelik, L.: Sie können aber gut deutsch! München: Pantheon Verlag 2012.
2018. Kaminer, W.: Ausgerechnet Deutschland. Geschichten unserer neuen Nachbarn. München: Goldmann Verlag
- Martynova, O.: In der Zugluft Europas. Heidelberg: Das Wunderhorn 2009.
- Ondaatje, M.: Es liegt in der Familie. München: Hanser, 1992 und 1997.
- Petrowskaja, K.: Vielleicht Esther. Geschichten. Berlin: Suhrkamp 2014.
1989. Roth, P.: (General Editor): Writers From the Other Europe (4 Volume Set), New York: Penguin Books 1974-
- Shteyngart, G.: Little Failure. A Memoir. New York: Random House 2014; Ders.: Kleiner Versager. Reinbek: Rowohlt 2015, Rowohlt Taschenbuch 2017.
- Shteyngart, G.: The Russian Debutant's Handbook. New York: Riverhead Books 2002; deutsche Übersetzung: Handbuch für den russischen Debütanten. Berlin: Taschenbuch Verlag 2005.
- Smecowski, E.: Wir Strebermigranten, München: Hanser 2018.

Sekundärliteratur

- Anz, T: Emotional Turn? Beobachtungen zur Gefühlforschung. In: - literaturkritik.de - 12(2006). <https://literaturkritik.de/id/10267> (Datum des Zugriffs: 21.05.2019).
- Berg, N.: Luftmenschen. (Zur Geschichte einer Metapher). Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht Verlag 2008. 240 Seiten.
- Blum-Barth, N.: Deutsch-russische Literatur nach dem Mauerfall. Versuch einer Bestandsaufnahme. In: - literaturkritik.de - Dezember 2014 <https://literaturkritik.de/id/20072> (Datum des Zugriffs: 21.05.2019)
- Czerwińska, M.: Autobiograficzny trójakt. Świadectwo, wyznanie i wyzwanie. Kraków: Universitas 2004. 352 Seiten.
- Helbig-Mischewski, B. / Zduniak-Wiktorowicz, M. (Hrsg.) (2019): Migrantenliteratur im Wandel. Junge Prosa mit (nicht nur) polnischen Wurzeln in Deutschland und Europa. Leipzig: Leipziger Universitätsverlag, 2016, 294 Seiten.
- Feliszewski, Z. / Blidy, M. (Hrsg.): Fremdheit – Andersheit – Vielheit. Studien zur deutschsprachigen Literatur und Kultur. Berlin, Bern, Bruxelles et al.: Peter Lang, 2019, 257 Seiten.
- Freund, W. / Reichwein, M. (Hrsg.): Mein Vater ist der größte Patriot in Deutschland. Interview mit Gary Shteyngart und Lena Gorelik. In: Welt, 21.10.2015, 4-5.
- Gosk, H.: Narracje migracyjne w literaturze polskiej XX i XXI wieku. Kraków: Universitas 2012, tom II, 404 Seiten.
- Olga Grjasnowa findet das aufgedruckte Label "Migrationsliteratur" unsäglich. In: Welt, 25.03.2017 https://www.welt.de/newsticker/dpa_nt/infoline_nt/boulevard_nt/article163153046/Olga-Grjasnowa-findet-Label-Migrationsliteratur-unsaeglich.html (Datum des Zugriffs: 21.05.2019).
- Hausbacher, E: Poetik der Migration: Transnationale Schreibweisen in der zeitgenössischen russischen Literatur. Tübingen: Stauffenburg 2009. 315 Seiten.
- Isterheld, N.: "In der Zugluft Europas". Zur deutschsprachigen Literatur russischstämmiger AutorInnen. Bamberg: University of Bamberg Press, Band 18, 2017. 488 Seiten.
- Hammelehle, S.: Die nationale Frage. "Was ist deutsch?" Dieter Borchmeyer offenbart ein konservatives Dilemma. In: Literatur. Spiegel, März 2017. Seite 3-5.
- Isterheld, N.: Migrationshintergrund als Markenkern: Zu literaturkritischen Wahrnehmungsperspektiven und paratextuellen Inszenierungsformen. In: Dies.: "In der Zugluft Europas". Zur deutschsprachigen Literatur russischstämmiger AutorInnen. In: Bamberger Studien zur Literatur, Kultur und Medien, Bamberg: University of Bamberg Press, Band 18, 2017, Seite 149-169.
- Kaminer, W. Gott verleiht keine Orden. In: Ostseezeitung, 02.03.2017, S. 4.
- Kiyak, M.: Migrantenliteratur – Pummelcousine aus dem Osten. In: Kiyaks Theaterkolumne 27. Mai 2016. <http://kolumne.gorki.de/kolumne-21/> (Datum des Zugriffs: 21.05.2019).
- Kołodziejczyk, D.: W poszukiwaniu migracyjnego pisania. Kosmopolitka pewnego przypadku literackiego na wyspach. In: Teksty Drugie 3(2016), Seite 110-141.
- Kryś, M.: Deutschsprachige Autoren mit Migrationshintergrund. Ein Überblick. In: Zbigniew Feliszewski / Monika Blidy (Hrsg.): Fremdheit – Andersheit – Vielheit. Studien zur deutschsprachigen Literatur und Kultur. Berlin, Bern, Bruxelles et al.: Peter Lang, 2019, pp. 173-186.
- Schneider, E. / Krautstengel, J.: Im Interview: Katja Petrowskaja. In: - PAROLI - Berlin, 18. März 2007. <http://www.paroli-berlin.de/2017/03/18/im-interview-katja-petrowskaja/> (Datum des Zugriffs: 21.05.2019).

- Trepte, H.-C.: Verhandlungen von Fremdheit in ausgewählten Werken deutschsprachiger (E)Migrationsliteratur. In: Zbigniew Feliszewski / Monika Blidy (Hrsg.), Fremdheit – Andersheit – Vielheit. Op. cit., 2019, Seite 149-171.
- Trepte, H.-C.: Zwischen Zentrum und Peripherie. Zu neuen und alten Fragen der (E)Migrationsliteratur, In: Brigitta Helbig-Mischewski, Małgorzata Zduniak-Wiktorowicz (Hrsg.): Migrantenliteratur im Wandel. Junge Prosa mit (nicht nur) polnischen Wurzeln in Deutschland und Europa. Leipzig: Leipziger Universitätsverlag 2016, Seite 31-44.
- Zeitschrift für interkulturelle Germanistik, Bielefeld: transcript Verlag, 6. Jahrgang, 2015, Heft 2.

Анотація.

Головною темою статті є міграційна література, написана німецькою мовою переважно письменниками слов'яно-російського походження. Мова, а також перемикання мови в літературі є важливою проблемою в емігрантській літературі, в міграційній літературі та літературі біженців. Більшість авторів з покоління дітей / онуків мігрантів, які пишуть німецькою мовою, не ігнорують мову своїх батьків / бабусь і дідусів, навіть не в надзвичайних випадках заперечення своїх сімейних коренів. Нові мови, на яких написані ці літературні тексти, часто вважаються корисним інструментом для вираження недозволених або заборонених проблем. Використовуючи німецьку мову, такі види творів часто можуть опинитися на землі нічийній землі між мовами, культурами та літературами; часто оцінюються як міжкультурні або гібридні тексти. Бі- та багатомовність розглядаються як істотні умови для ефективної інтеграції, як свідомий вибір, що генерує рідкісні, подвійні або множинні ідентичності. Часто можна спостерігати цікаві мовні взаємодії, гру слів та дотепності. Літературні персонажі в цих текстах часто ідентифікуються або асоціюються зі своїми авторами, як особливий тип прийому чи стратегії читання під впливом посиленних слідів у текстах. Криза біженців є ще одним викликом згадуваної літературної теми трансформації та спадкоємності як для письменників, так і для (літературних) вчених.

Ключові слова: міграційна література, література біженців, слов'яно-російське походження, німецька мова, гібридні тексти, багатомовність.

Received 17 April 2019

Reviewed 17 May 2019

Similarity index by Unicheck™: 2.21%

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИССЛЕДОВАНИЯ
ФЛУКТУАЦИИ ЭМОЦИОНАЛЬНО-ПРАГМАТИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА
РЕЧЕМЫШЛЕНИЯ И МЫСЛЕДЕЙСТВИЯ ЧЕЛОВЕКА

Алла Калита*

Александр Клименюк**

Abstract

In the paper, the authors outline the logic and results of the theoretical advancement of methodological foundations of linguistic interdisciplinary experimental studies viewed from the standpoint of speech energetics theory. The presented methodology is aimed at defining qualitative and quantitative regularities of the emotional-and-pragmatic potential actualization in the self-developing processes of human speaking-and-thinking and thinking-and-acting activities. On the basis of the universal model of these processes' self-development, the paper substantiates a step-by-step logic of a grid of coordinates formation (emotional potential – pragmatic potential – time of the self-developing process) for graphic modeling and mathematical processing of energetically dynamic characteristics of speaking-and-thinking and thinking-and-acting activities in the individual's spiritual sphere. The authors show the possibilities of constructing one or more attractor-structures within the obtained coordinates as well as the changes of the scale of their consideration, the suitability of the model for considering other attractor-structures, whose bifurcation points (concepts) can be of any nature and level of abstraction. The paper outlines broad prospects for the considered model application in the study of psycho-energetic processes of the individual's speaking-and-thinking and thinking-and-acting activities.

KEYWORDS: methodology, individual's speaking-and-thinking and thinking-and-acting activities, emotional-and-pragmatic potential, self-development, modeling, grid of coordinates, energetically dynamic speech characteristics.

1. Введение

К проблемам методологии и поиска методов описания закономерностей актуализации эмоционально-прагматического потенциала речемышления и мышледействия человека мы неоднократно обращались в своих предыдущих работах¹, направленных на формирование теоретико-концептуальных основ энергетической теории речи.

*Алла Калита, д-р филол. наук, профессор, Национальный технический университет Украины «Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского», проспект Победы, 37, Киев, 03056, Украина, e-mail: kalianewadd@gmail.com
ORCID: 0000-0001-7912-912X

**Александр Клименюк, канд. техн. наук, профессор, старший научный сотрудник, Международный университет финансов, проспект Победы, 37, Киев, 03056, Украина, e-mail: san-aleksandr@ukr.net
ORCID: 0000-0002-5957-5488

¹ Калита 2016, 24-71; Калита, Валигура 2010; Калита 2007, 5-12; Калита, Тараненко 2011, 213-219; Калита, Марченко 2013, 25-30 и др.

В них использовались две универсально-методологические модели: модель пирамиды духовного бытия индивида² и модель взаимодействия тезаурусных сфер макро- и микросоциумов индивида в процессах его коммуникации³. На основе первой нам с достаточной для лингвистической практики полнотой удалось решить вопросы адекватного описания картин и типичных качественных закономерностей актуализации адресантами эмоционально-прагматического потенциала (далее ЭПП) в различных видах высказываний, текстов, речемзыкальных произведениях и речи билингвов. Вторая модель открыла возможность сопоставления качественных картин и закономерностей суггестивно-коммуникативного воздействия речи адресанта на ее декодирование адресатом, а также возможность построения психо-энергограмм, масштабированных в уровнях ЭПП с его дифференциацией на эмоциональный и логико-прагматический потенциалы. Подробную информацию об их успешной апробации можно найти в работах⁴.

Методологический анализ результатов указанных апробаций показал потенциальную возможность дальнейшего углубления методологии и методов изучения вариативности ЭПП в речемышлении и мышледействии индивида. В пользу такого заключения свидетельствовало то, что в работе⁵, исходя из сформулированного А.А. Калитой принципа сохранения ЭПП высказывания, методами теории подобия был обоснован безразмерный критерий (*K*-критерий Калиты-Тараненко)⁶. Он и дал возможность количественного определения уровня реализации ЭПП высказывания как результата стохастического саморазвития когнитивного процесса речемышления. В работе⁷ было показано, что на трехуровневой шкале, маркированной в единицах *K*-критерия, низкий уровень актуализации ЭПП высказывания реализуется в интервале значений *K* до 30, средний его уровень колеблется в границах $K = 30-105$, а высокий маркируется показателями $K \geq 105$. Было также указано, что численные значения *K*-критерия, с достаточной для экспериментального исследования точностью несложно рассчитать по соответствующей формуле⁸ на основании данных, полученных с использованием известной компьютерной программы обработки звука Praat.

Поэтому целью излагаемого в данной работе теоретико-методологического поиска является разработка теоретических основ междисциплинарных исследований качественных и количественных закономерностей актуализации ЭПП в процессах саморазвития речемышления и мышледействия человека.

2. Изложение основного материала исследования и обсуждение результатов

Для решения указанной проблемы, обратимся к воспроизведенной нами на рис. 1 известной модели⁹, созданной для отражения качественной картины саморазвития когнитивных процессов речемышления и мышледействия индивида.

² Клименюк 2010, 205-213

³ Клименюк 2010, 168-187

⁴ Калита 2016, 239-248; Клименюк 2013, 16-25

⁵ Калита 2007, 45-49

⁶ Калита, Тараненко 2012, 476-484

⁷ Калита 2016, 197-206; Калита, Тараненко 2012, 186-191

⁸ Калита 2016, 97

⁹ Калита 2016:43

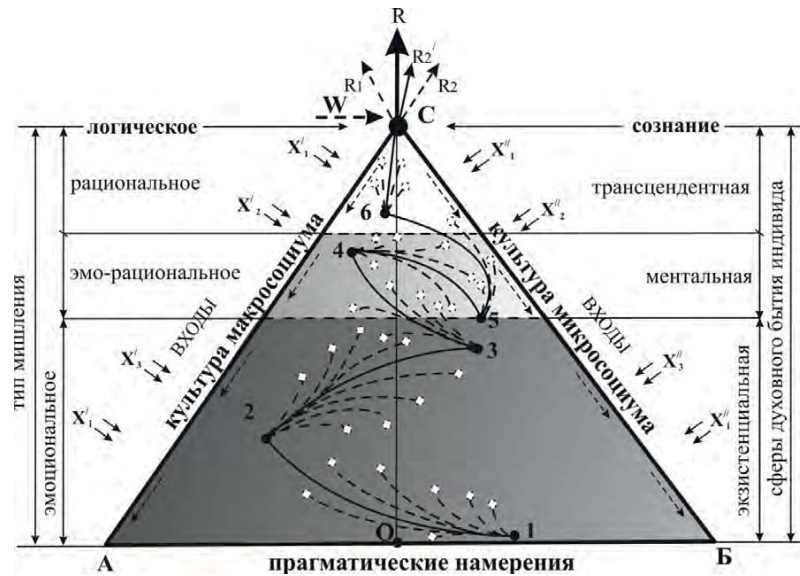

Рис. 1. Универсальная модель саморазвития процессов порождения речемышления и мыслей в духовной сфере индивида

Примем за оси декартовых координат модели шкалы количественных показателей эмоционального и прагматического потенциалов концептов (точек бифуркации), порождаемых в психической сфере коммуниканта в процессах его речемышления и мыслей. Благодаря этому, мы получим возможность отражения на ней (см. рис. 2) количественной картины флуктуации этих потенциалов.

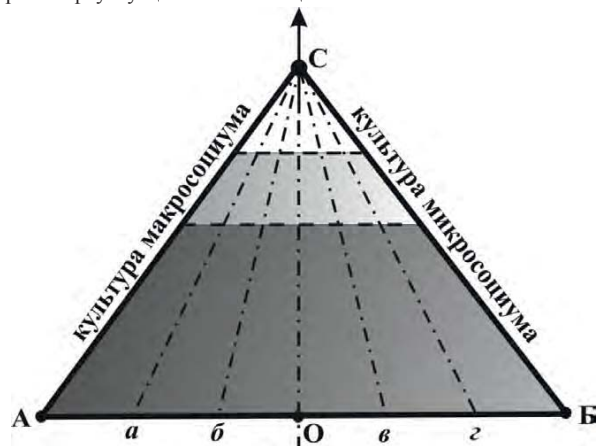

Рис. 2. Зоны влияния параметров порядка на уровни эмоционально-энергетических потенциалов концептов сфер духовного бытия индивида

Из рисунка видно, что площади левой (треугольник АСО) и правой (треугольник ОСБ) половин фронтального сечения пирамиды мы разделили на три равнопропорциональные зоны. В левой половине они ограничены треугольниками АСа, аСб и бСО, а в правой – треугольниками ОСв, вСг и гСБ.

Далее, воспользовавшись обоснованной в работе¹⁰ и широко апробированной экспериментально¹¹ шкалой этих уровней, назовем зону АСа зоной актуализации высокого уровня эмоционального потенциала результатов речемышления и мыслей индивида, зону аСб будем называть зоной его среднего уровня, а зону бСО – зоной низкого уровня актуализации эмоционального потенциала.

Обратим внимание на тот факт, что поскольку на оси (СО) нашей модели влияние диалектически взаимодействующих параметров порядка (культур макро- и микросоциума) становится практически ничтожным (или сводится к нулю), то горизонтальная координата образуется двумя разнонаправленными (выходящими из точки О) шкалами уровней актуализации эмоционально-энергетических потенциалов.

Таким образом, становится вполне очевидным, что в каждой из этих зон мы можем располагать точки-концепты (точки бифуркации), имеющие соответствующие этим зонам уровни эмоциональных потенциалов.

Рассмотрим теперь возможность построения в плоскости модели вертикальной шкалы, маркирующей уровни актуализации прагматического потенциала концептов речемышления и мыслей в каждой из сфер духовного бытия индивида (рис. 3).

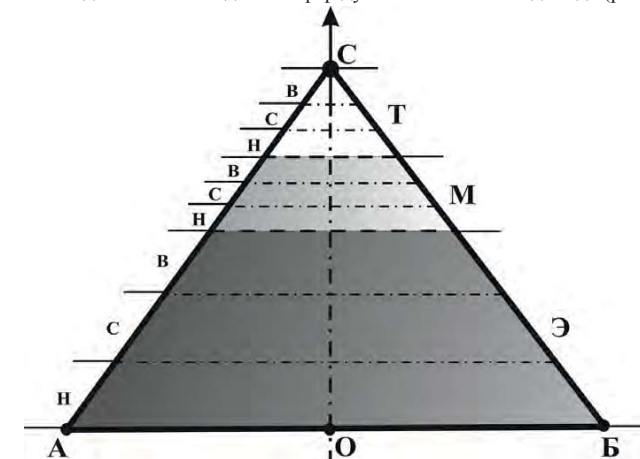

Рис. 3. Распределение уровней прагма-энергетических потенциалов концептов в экзистенциальной (Э), ментальной (М) и трансцендентной (Т) сферах духовного бытия индивида

Как видим, каждая условно-автономная топографическая сфера модели (экзистенциальная – Э, ментальная – М и трансцендентная – Т) поделена нами на три зоны (Н, С и В). Внутри указанных зон и актуализуются точки-концепты, имеющие соответствующие уровни прагма-энергетических потенциалов. Подчеркнем, что уровни этих

¹⁰ Калита, Тараненко 2012, 476-484

¹¹ Калита 2016, 196-206; Humeniuk 2018; Marchenko 2017; Marchenko 2018; Taranenko, Schaefer 2018 и др.

и экспертам-психологам, приняв полученное значение (например, $K = 80$) за 100%, оценить, какую процентную долю от этого комплексного показателя составляет прагматический потенциал. Результаты экспертных оценок сводятся в матрицы и рассчитываются по формулам источника¹³. Предположим, что в одной из точек по заключению экспертов прагматический потенциал составил 10% от комплексного эмоционально-прагматического потенциала концепта. В таком случае исследователь получает возможность высчитать эту долю в безразмерных единицах K (в рассматриваемом примере прагматический потенциал будет $K = 8$). Теперь для получения значения эмоционального потенциала рассматриваемого концепта достаточно вычесть значение прагматического потенциала из величины K . Обратившись к примеру, получаем величину эмоционального потенциала ($K = 80 - 8 = 72$). Эти дифференцированные значения уровней эмоционального ($K = 72$) и прагматического ($K = 8$) потенциалов концептов и наносятся исследователем на универсальную модель, в соответствии с их локализацией в пространстве ее соответствующих координат.

3. Выводы

Изложенные выше основные методологические положения проведения экспериментального анализа флуктуации эмоционально-прагматического потенциала в процессах речемышления и мышледействия человека, сформированные с опорой на универсальную модель пирамиды его духовного бытия, открывают широчайшие перспективы для добычи принципиально новых знаний о качественных и количественных закономерностях протекания психо-энергетических актов речевой коммуникации.

BIBLIOGRAPHY

- Калита А. А. Актуалізація емоційно-прагматичного потенціалу висловлення: [монографія] / Алла Андріївна Калита. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2007. – 320 с.
- Калита А. А. Синергетическая концепция порождения интерферирующей речи билингвом / А. А. Калита, О. Р. Валигура // Языки и этнокультуры Европы. – Глазов: Глазов. гос. пед. ин-т, 2010. – С. 205–212.
- Калита А. А. Синергетизм порождения и актуализации фоноконцепта / А. А. Калита, Л. И. Тараненко // Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство): [у 2 ч.]. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2011. – Вип. 96 (2). – С. 213-219.
- Калита А.А. Критерий уровня актуализации эмоционально-прагматического потенциала высказывания / А.А. Калита, Л.И. Тараненко // Наукові записки. – Вип. 105 (1). – Серія: Філологічні науки (мовознавство): У 2 ч. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2012. – С. 476-484.
- Калита А.А. Перцептивна й інструментальна оцінки емоційно-прагматичного потенціалу висловлень / А.А. Калита, Л.І. Тараненко // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки: Мовознавство. – №24 (249). – 2012. – С. 186-191.
- Калита А.А. Вариантные модели речемусыкальной коммуникации // А.А. Калита, В.В. Марченко // Вестник педагогического опыта. Научно-методический журнал. Серия "Иностранные языки. История". – Глазов: ФГБОУ ВПО "Глазовский гос. пед. ин-т им. В.Г. Короленко". – Вип. 34. – 2013. – С. 25-30.
- Калита А.А. Энергетика речи: [монография] / Алла Андреевна Калита. – К.: Кафедра, 2016. – 292 с.
- Клименюк А.В. Знание, познание, когниция: [монография] / Александр Валерианович Клименюк. – Тернополь: Підручники і посібники, 2010. – 304 с.
- Клименюк А.В. Оптимизация коммуникативного воздействия / А.В. Клименюк, А.А. Калита // Наукові записки. – Вип. 118. – Серія: Філологічні науки (мовознавство) – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. – С. 16-25.
- Клименюк О.В. Технологія наукового дослідження: [авторський підручник] / О.В. Клименюк. – К.-Ніжин ТОВ "Видавництво "Аспект – Поліграф", 2006. – 308 с.

¹³ Клименюк 2006, 258-261

- Humeniuk, I. Prosodic organisation of static urban landscape descriptions in English prose / Inna Humeniuk // *Advanced Education*. – 2018. – Vol. 10. – P. 111-117. DOI: 10.20535/2410
- Marchenko, V. Speech and music relations: united by prosody / Valentyna Marchenko // VII International Congress of Experimental Phonetics "Current Trends in Experimental Phonetics" (22-24.11.2017, Madrid, Spain). – Madrid: UNED. – 2017. – P. 121-124.
- Marchenko, V. Emotional-and-Pragmatic Potential as the Basis for Poem-to-Music Alignment / Valentyna Marchenko // The 2018 NordMetrik Conference. – Stockholm University (13-15 September 2018, Stockholm, Sweden.). – 2018. – P. 8-9.
- Praat. Linguistic tool for studying sounds. Retrieved from <https://praat.en.softonic.com/>.
- Taranenko, L., Schaefer, S. Prosodic Expression of Emotional-And-Pragmatic Potential of a Spoken English Proverb / Larysa Taranenko, Steven Schaefer // *Advanced Education*. – 2018. – Vol. 9. – P. 169-177. DOI: 10.20535/2410-8286.135094.

REFERENCES

- Humeniuk, I. (2018). Prosodic organisation of static urban landscape descriptions in English prose. *Advanced Education*, 10, 111-117. DOI: 10.20535/2410
- Kalyta, A.A. (2007). *Aktualizacija emocijno-pragmatychnogo potencialu vyslovlennja*. [Актуалізація емоційно-прагматичного потенціалу висловлення]. Тернопіль: Підручники і посібники.
- Kalita, A.A., Valigura O.R. (2010). Sinergeticheskaia koncepcija porozhdenija interferirovanoj rechi bilingvom [Синергетическая концепция порождения интерферирующей речи билингвом], *Jazyki i etnokul'tury Evropy* [Языки и этнокультуры Европы]. Glazov: Glazov. gos. ped. in-t, 205–212.
- Kalita, A.A., Taranenko L.I. (2011). Sinergetizm porozhdenija i aktualizacii fonokoncepta [Синергетизм порождения и актуализации фоноконцепта], *Naukovi zapiski* [Наукові записки] 96 (2). Kirovograd: RVV KDPU im. V. Vinnichenka, 213-219.
- Kalyta, A.A. (2012). Synergetychni modeli porozhennja fonokonceptiv v anglijs'komu movlenni [Синергетичні моделі породження фоноконцептів в англійському мовленні], *Visnyk Harkivs'kogo nacional'nogo universytetu im. V. N. Karazina* [Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна] 1002, 106-112.
- Kalita, A.A., Taranenko L.I. (2012). Kriterij urovnja aktualizacii jemocijno-pragmatychnogo potenciala vyskazyvanija [Критерий уровня актуализации эмоционально-прагматического потенциала высказывания], *Naukovi zapiski* [Наукові записки] 105 (1). Kirovograd: RVV KDPU im. V. Vinnichenka. 476-484
- Kalyta, A.A., Taranenko L.I. (2012). Perceptyvna j instrumental'na ocinky emocijno-pragmatychnogo potencialu vyslovlenn' [Перцептивна й інструментальна оцінки емоційно-прагматичного потенціалу висловлень], *Naukovyj visnyk Volyn's'kogo nacional'nogo universytetu imeni Lesi Ukrainky*. [Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки] 24 (249), 186-191.
- Kalita, A.A., Marchenko V.V. (2013). Variantnye modeli rechemuzykal'noj komunikacii [Вариантные модели речемусыкальной коммуникации], *Vestnik pedagogicheskogo opyta. Nauchno-metodicheskij zhurnal* [Вестник педагогического опыта. Научно-методический журнал] 34. Glazov: Glazovskij gos. ped. in-tim. V.G.Korolenko. 25-30.
- Kalita, A.A. (2016). *Jenergetika rechi* [Энергетика речи]. Kyiv: Kafedra.
- Klimenjuk, A.V. (2010). *Znanie, poznanie, kognicija* [Знание, познание, когниция]. Тернопіль: Підручники і посібники.
- Klymenjuk, O.V. (2006). *Tehnologij anaukovogo doslidzhennja* [Технологія наукового дослідження]. Kyiv-Nizhyn TOV "Vydavnytvo "Aspekt – Poligraf".
- Marchenko, V. (2017). Speech and music relations: united by prosody, *VII International Congress of Experimental Phonetics "Current Trends in Experimental Phonetics"* (22-24.11.2017, Madrid, Spain). Madrid: UNED. 121-124.
- Marchenko, V. (2018). Emotional-and-Pragmatic Potential as the Basis for Poem-to-Music Alignment, *The 2018 NordMetrik Conference*. Stockholm University (13-15 September 2018, Stockholm, Sweden.). 8-9.
- Praat. (2018). Linguistic tool for studying sounds. Retrieved from <https://praat.en.softonic.com/>.
- Taranenko, L., Schaefer, S. (2018). *Prosodic Expression of Emotional-And-Pragmatic Potential of a Spoken English Proverb*, *Advanced Education* 9, 169-177. DOI: 10.20535/2410-8286.135094

Анотація.

В статті з позицій енергетическої теорії речі изложены логика и результати теоретическої розробки методологических основ лінгвістических міждисциплінарних експериментальних досліджень якісних і кількісних закономірностей актуалізації емоційно-прагматического потенціала в процесах саморозвитку речемішлення і мислєдєвствія чєловєка. На основі універсальної моделі саморозвитку вказаних процесів обосновано поетапну логіку побудови сітки координат (емоційний потенціал – прагматический потенціал – время саморозвитку процесу) для графіческого моделювання і математическої обробки енерго-динаміческих характеристик протєкання актів речемішлення і мислєдєвствія в духовній сфері індивіда. Показано можливості побудови в отриманих координатах одного і більшє структур-аттракторів, а також змінення масштабів їх розгляду, придатність моделі для розгляду структур-аттракторів, точки бифуркації (концепти) котрих можуть мати будь-яку природу і будь-який рівень абстракції. Очерчено широкі перспективи застосування розглянутої моделі для вивчення психо-енергетических процесів речемішлення і мислєдєвствія індивіда.

Ключові слова: методологія, речемішлення і мислєдєвствія чєловєка, емоційно-прагматический потенціал, саморозвиток, моделювання, сітка координат, енерго-динаміческіє характеристики речі.

Received 30 May 2019

Reviewed 17 June 2019

Similarity index by Unicheck™: 11.7%

CONTENTS**GERMANIC LANGUAGES**

Оксана Данилович

ІНТЕНСИВНІСТЬ СПОЛУЧУВАНОСТІ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИХ ГРУП ПРИКМЕТНИКІВ З ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИМИ ГРУПАМИ ІМЕННИКІВ В АНГЛІЙСЬКОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ.....3

Tetiana Kyrychenko

FORMAL AND FUNCTIONAL SPECIFICITIES OF THE INTERRUPTION-REPAIRS IN SPEECH INTERACTION14

Анастасія Пахаренко

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ ДИСКРЕДИТАЦІЇ В АНГЛОМОВНОМУ ДИТЯЧОМУ АВТОРИТАРНОМУ ДИСКУРСІ.....22

Наталія Пільгуй

АНГЛОМОВНІ ТЕКСТИ З ЕЛЕМЕНТАМИ ПРИТЧЕВОСТІ (XIII-XIV СТ.): СИНЕРГЕТИЧНИЙ ПІДХІД.....34

Natalia Shkvorchenko, Juliia Koltsova

HASHTAGS AS A SPECIAL TYPE OF THE INTERNET DISCOURSE44

Svitlana Volkova

THE CONCEPT OF MILKY WAY IN LINGUOSEMIOTIC AND NARRATIVE INTERPRETATION52

SLAVIC LANGUAGES

Тєтяна Андрєєва

СТИЛІСТИЧНЕ НАВАНТАЖЕННЯ ДЕМІНУТИВІВ У ПОЕЗІЇ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА ... 64

Ірина Голубовська, Дар'я Харитоновна

ГІПЕРКОНЦЕПТ ЄВРОПЕЙСЬКІСТЬ У ДЗЕРКАЛІ ФРЕЙМОВОГО АНАЛІЗУ (на матеріалі промов українських політичних діячів).....77

CONTRASTIVE LINGUISTICS

Тєтяна Колісниченко

СИНХРОННИЙ ТА ДІАХРОННИЙ АСПЕКТИ МОВНОЇ ЕНАНТІОСЕМІЇ.....94

Hans-Christian Trepte

ZUM SPRACHWECHSEL IN DER ZEITGENÖSSISCHEN «MIGRATIONSLITERATUR» SLAWISCH-RUSSISCHER PROVENIENZ102

GENERAL LINGUISTICS

Алла Калита, Александр Клименюк

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧЕСКІЄ ОСНОВИ ІССЛЕДОВАНИЯ ФЛУКТУАЦИИ ЭМОЦИОНАЛЬНО-ПРАГМАТИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА РЕЧЕМЫШЛЕНИЯ И МЫСЛЕДЕЙСТВИЯ ЧЕЛОВЕКА115

CONTENTS124

Науковий журнал

ОДЕСЬКИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ ВІСНИК

Випуск 13

Виходить два рази на рік

Українською, російською, англійською та німецькою мовами

Технічний редактор –

Верстка –

Підписано до друку 20.06.2019 р.

Формат _____. Ум.-друк. арк. _____. Зам. No _____. Тираж 100 прим.

Видано і віддруковано ПП «Фенікс»

(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК No 1044 від 17.09.02).

Україна, м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25. Тел. (048) 7777-591.

e-mail: maritimebooks@yandex.ru

www.law-books.od.ua